سُورة آل عمران ގެ މާނަ

سُورة آل عِمرَان | އާޔަތް ޢަދަދު (٢٠٠)

الٓمٓ ﴿١﴾ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُ ﴿٢﴾ نَزَّلَ عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ بِٱلۡحَقِّ مُصَدِّقًا لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ وَأَنزَلَ ٱلتَّوۡرَىٰةَ وَٱلۡإِنجِيلَ ﴿٣﴾ مِن قَبۡلُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَأَنزَلَ ٱلۡفُرۡقَانَ ۗ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ لَهُمۡ عَذَابٌ شَدِيدٌ ۗ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٤﴾ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَخۡفَىٰ عَلَيۡهِ شَيۡءٌ فِي ٱلۡأَرۡضِ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ ﴿٥﴾

ލަފުޡުމާނަ

الٓمٓ ﴿١﴾ = (މިއަކުރުތަކުގެ މާނަވެސް ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ﷲ އެވެ.) ❁ ٱللَّهُ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = ﷲ އީ އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (އަޅުކަން ލިބިވޮޑިގެން ޙقّ) إله އަކު ނުވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ ٱلۡحَيُّ ٱلۡقَيُّومُ ﴿٢﴾ = އަބަދާއަބަދަށް ދިރި ދެމިވޮޑިގެންވާ އަދި ހުރިހާ ތަކެތީގެ ކަންތައްތައް تَدْبِيْرُ ކުރައްވަވާ قائم ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ نَزَّلَ عَلَيۡكَ ٱلۡكِتَٰبَ = އެކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުންގެ މައްޗަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވިއެވެ.❁ بِٱلۡحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި.❁ مُصَدِّقًا = ތެދުކުރާ حال.❁ لِّمَا بَيۡنَ يَدَيۡهِ = އޭގެކުރީގައިވާ ފޮތްތަކަށް (އެފޮތުގެ ކުރީގެ ފޮތްތައް).❁ وَأَنزَلَ ٱلتَّوۡرَىٰةَ وَٱلۡإِنجِيلَ ﴿٣﴾ = އަދި تَوْرَاة އާއި إِنْجِيل އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިއެވެ.❁ مِن قَبۡلُ = ކުރިން. (قُرْآن ގެކުރިން)❁ ❁ هُدًى لِّلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ތެދުމަގު ދައްކަވާނޭ.❁ وَأَنزَلَ ٱلۡفُرۡقَانَ = އަދި އެކަލާނގެ فُرْقَان ބާވައިލެއްވިއެވެ. (حقّ އާއި بَاطِلُ ވަކިކުރާ ފޮތް)❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވި މީސްތަކުން.❁ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = ﷲ ގެ އާޔަތްތަކަށް.❁ لَهُمۡ عَذَابٌ شَدِيدٌ = އެމީހުންނަށް ހުރި ގަދަފަދަ عَذَاب އެވެ.❁ وَٱللَّهُ عَزِيزٌ = އަދި ﷲ އީ عِزَّة ވަންތަ (ގަދަފަދަވަންތަ) ކަލާނގެއެވެ.❁ ذُو ٱنتِقَامٍ ﴿٤﴾ = ބަދަލުހިފުއްވުންތެރި.❁ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން ﷲ تعالى.❁ لَا يَخۡفَىٰ عَلَيۡهِ شَيۡءٌ = އެކަލާނގެއަށް އެއްވެސް އެއްޗެއް، ވަންހަނާވެގެން ނުވެއެވެ.❁ فِي ٱلۡأَرۡضِ = ބިމުގައި.❁ وَلَا فِي ٱلسَّمَآءِ ﴿٥﴾ = އަދި އުޑުގައިވިޔަސް.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١) الٓمٓ ﴿١﴾ މިއަކުރުތަކުގެ މާނަ ޙަޤީޤަތް ދެނެވޮޑިގެންވަނީ اللّٰه އެވެ. (سُورَةُ البَقَرَة) ގެ ފުރަތަމަގައި މިއާބެހޭތަފްސީރު ބަލާށެވެ.)

(٢) اللّٰه އީ އެކަލާނގެ މެނުވީ އަޅުކަން އެކަލާނގެއަށް ވެވުން حقّ ވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ އަބަދާއަބަދަށް ދާއިމުވެވޮޑިގެންވާ ދިރިހުރިވޮޑިގެންވާ އަދި އެންމެހައި خلق ތަކުންގެ ކަންތައްތައް تَدْبِيْرُ ކުރައްވާވޮޑިގެން قائم ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣) ، (٤) (އޭ رَسُول اللّٰه އެވެ!) އެކަލާނގެއީ ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވި ކަލާނގެއެވެ. އެއީ ޞައްޙަ قرآن އެވެ. އެފޮތް އެކަލާނގެ ބާވައިލައްވާފައިވަނީ ހަމަ حقّ ގޮތުގައެވެ. އަދި އެފޮތުގެ ކުރީގައިވާ ފޮތްތަކަށްވެސް އެބަހީ سَمَاوِي ފޮތްތަކަށް ތެދުކުރާ ފޮތެއްގެގޮތުގައެވެ. އަދި މިފޮތުގެ ކުރިން މީސްތަކުންނަށް ތެދުމަގުދައްކައިދޭ ގޮތުން توراة އާއި إنجيل ވެސް އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިއެވެ. އަދި حقّ އާއި بَاطل ވަކިކުރާ فُرْقَان ވެސް އެކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިއެވެ. (އެއީ عيسى (عليه السّلام) އާއިމެދު حقّ އާއި بَاطل ވަކިކޮށްދޭ ނުވަތަ ހުރިހާކަމެއްގެ حقّ އާއި بَاطل ވަކިކޮށްދޭ މިފޮތެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވި މީސްތަކުން (ދަންނަވައެވެ!) އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ގަދަވެގެންވާ عَذَاب އެވެ. އަދި اللّٰه އީ عِزَّة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ބަދަލުހިފުއްވުމުގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ.

(٥) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުގައި ބިމުގައިވިޔަސް އެއްވެސް އެއްޗެއް اللّٰه އަށް ވަންހަނާވެގެންނުވެއެވެ.

هُوَ ٱلَّذِى يُصَوِّرُكُمْ فِى ٱلْأَرْحَامِ كَيْفَ يَشَآءُ ۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٦﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ مِنْهُ ءَايَٰتٌ مُّحْكَمَٰتٌ هُنَّ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ وَأُخَرُ مُتَشَٰبِهَٰتٌ ۖ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ فِى قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ فَيَتَّبِعُونَ مَا تَشَٰبَهَ مِنْهُ ٱبْتِغَآءَ ٱلْفِتْنَةِ وَٱبْتِغَآءَ تَأْوِيلِهِۦ ۗ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُۥٓ إِلَّا ٱللَّهُ ۗ وَٱلرَّٰسِخُونَ فِى ٱلْعِلْمِ يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِۦ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا ۗ وَمَا يَذَّكَّرُ إِلَّآ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٧﴾ رَبَّنَا لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا وَهَبْ لَنَا مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً ۚ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْوَهَّابُ ﴿٨﴾ رَبَّنَآ إِنَّكَ جَامِعُ ٱلنَّاسِ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ﴿٩﴾

ލުޣަތު

هُوَ ٱلَّذِى = އެކަލާނގެ.❁ يُصَوِّرُكُمْ = އެކަލާނގެ ކަލޭމެން صُور ކުރައްވައެވެ. / ސިފަކުރައްވައެވެ.❁ فِى ٱلْأَرْحَامِ = رَحِم ތަކުގައި.❁ كَيْفَ يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާގޮތަށް ގޮތަކަށް.❁ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެފިޔަވައި އެހެން (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ.❁ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٦﴾ = އެއީ عِزَّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ هُوَ ٱلَّذِىٓ = އެކަލާނގެއެވެ.❁ أَنزَلَ عَلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ = ކަލޭގެފާނުގެ މައްޗަށް ފޮތް ބާވައިލެއްވީ.❁ مِنْهُ = އޭގައިވެއެވެ. (އެފޮތުގައިވެއެވެ.)❁ ءَايَٰتٌ مُّحْكَمَٰتٌ = مُحْكَم އާޔަތްތައް (އެބުނެވޭގޮތަކަށް تَفْصِيل ކުރައްވާ بَيَان ކުރައްވާފައިވާ އާޔަތްތައް – އެއީ حَرَام حَلَال - وَعد - وعيد - ثَوَاب - عِقَابُ. މިފަދަ އާޔަތްތަކެވެ.❁ هُنَّ أُمُّ ٱلْكِتَٰبِ = އެއީ ފޮތުގެ ބިންގަލެވެ. / އެއީ ފޮތުގެ أصل އެވެ.❁ وَأُخَرُ مُتَشَٰبِهَٰتٌ = އަދި އަނެއްބައި مُتَشَابِه ކަނޑައެޅިގެން އާޔަތްތަކެވެ. (ދެމާނައެއް ކުރެވިދާނެފަދަ އާޔަތްތައް.)❁ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ = ފަހެ އެބައިމީހުން ހިތްތަކުގައިވެއެވެ!❁ فِى قُلُوبِهِمْ زَيْغٌ = އެބައިމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި حقّ އާއި ދުރަށް ފުރޮޅިގެންވާކަން.❁ فَيَتَّبِعُونَ = ފަހެ އެމީހުން تَبَعَ ވެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުން تَبَعَ ވާހިތްވެ)❁ مَا تَشَٰبَهَ مِنْهُ = އޭގައިވާ مُتَشَابِه އާޔަތްތަކާއި.❁ ٱبْتِغَآءَ ٱلْفِتْنَةِ = فِتْنَة އުފެއްދުން. شرك އުފެއްދުން / ނުވަތަ ޝައްކު އުފެއްދުން.❁ وَٱبْتِغَآءَ تَأْوِيلِهِۦ = އަދި (އެމީހުންގެ هَوى نفس އަށްޓަކައި) އެ تأويل ކުރުން بَدَل ކުރުން އުފެއްދުން.❁ وَمَا يَعْلَمُ تَأْوِيلَهُۥٓ = އަދި އޭގެ تأويل ނުދަނެއެވެ. إِلَّا ٱللَّهُ = الله އަށް ފިޔަވައި.❁ وَٱلرَّٰسِخُونَ فِى ٱلْعِلْمِ = އަދި علم ގައި ފުޅާ ހީނގައިގެންވާމީހުން / ތޮއްޓި عَالِمُ ން.❁ يَقُولُونَ ءَامَنَّا بِهِۦ = އެބައިމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން އޭގެ (مُتَشَابِه އާޔަތަށް) އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ.❁ كُلٌّ = އެހުރިހާ ތަކެއްޗެއް / ހުރިހާ އާޔަތްތަކެއް.❁ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا = އަހުރެމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ.❁ وَمَا يَذَّكَّرُ = އަދި ذِكر އާއި وَعْظُ ލިބިގަންނާނީ.❁ إِلَّآ أُو۟لُوا۟ ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿٧﴾ = ބުއްދިވެރިން ފިޔަވައި.❁ رَبَّنَا = އޭ އަހުރެމެންގެ رَبّ އެވެ!❁ لَا تُزِغْ قُلُوبَنَا = އަހުރެމެންގެ ހިތްތައް (ތެދުމަގުން ދުރަށް) ނުފުރޮޅުއްވާނދޭވެ.! بَعْدَ إِذْ هَدَيْتَنَا = ތިޔަރަސްކަލާނގެ އަހުރެމެންނަށް ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށްފަހު.❁ وَهَبْ لَنَا = އަދި އަހުރެމެންނަށް ދެއްވާނދޭވެ.❁ مِن لَّدُنكَ رَحْمَةً = ތިޔަރަސްކަލާނގެ حضرة ން رحمة އެއް.❁ إِنَّكَ أَنتَ ٱلْوَهَّابُ ﴿٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަރަސްކަލާނގެއީ ދެއްވަނިވި

ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ رَبَّنَآ = އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! ۞ إِنَّكَ جَامِعُ ٱلنَّاسِ = ހަމަކަށަވަރުން
އިބަރަސްކަލާނގެއީ މީސްތަކުން އެއްކުރައްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ.۞ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ = އެދުވަހާއިމެދު އެއްވެސް
ޝައްކެއްނެތް ދުވަހަކަށް.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން (اللّه تعالى)۞ لَا يُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ (٩) = އެކަލާނގެ وعد
އާއި خلاف ފުޅުއެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ. (خلاف ފުޅުއެއް ނުކުރައްވަނީއެވެ.)۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٦) މައިންގެ رَحِمُ ތެރޭގައި އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން ގޮތްގޮތަށް ކަލާނގެން صُوْرَة ކުރައްވަނީ – ސިފަކުރައްވަނީ
ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. اللّه އެވެ! އެކަލާނގެ މެނުވީ حقّ ވެރިއަކާ އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. އެއީ عزّة ވަންތަ
حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٧) (އޭ رسول اللّه!) ކަލޭގެފާނަށް ފޮތް (މިއީ قرآن) ބާވައިލެއްވީ ހަމަ އެކަލާނގެއެވެ. اللّه އެވެ. އެފޮތުގައި
مُحْكَمُ އާޔަތްތައްވެއެވެ. އަދި އަނެއްބައި އާޔަތްތަކީ مُتَشَابِهُ އާޔަތެވެ.

- ދަންނައެވެ! މިތަނުގައި މިވާ محكم އާ مُتشابه އާއި ދެކަލިމަގެ مُراد އާއިމެދު مُفسِّر ންގެ ބަސް ތަފާތެވެ.
ދޭތެރެއިން އެންމެ ރަނގަޅު مُراد އެއްކަމުގައިވަނީ: مُحْكَمُ އާޔަތަކީ އޭގެ تَفْسِير އާއި މާނަ ރަނގަޅަށް ވިސްނޭ އަދި
ދެވޭނެއް ކުރެވިދާނެ ހަމަކަށަވަރީ އެއްގޮތަކަށް ކަމަށް ދެވޭގޮތަށް صَرِيح އާޔަތްތަކެވެ. مُتشابه އާޔަތަކީ އޭގައި
ދެވޭނެއް ކުރެވިދާފަދަ ބޭނުން ހަމަ ހަމަކަށަވަރީ އޭގެ މާނަ اللّه ގެ ދެނެވޮޑިގެންވުމުގެ ތެރޭގައިވާ އާޔަތްތަކެވެ. واللّه
أعلم .

ދަންނާށެވެ! مُحْكَمُ އާޔަތްތަކަކީ އޭގެ ފޮތުގެމައިގަނޑެވެ. މަންމައެވެ. أصل އެވެ. ފަހެ ހިތްތަކުގެ
ހިތްތެރޭގައި حقّ އާއި ދުރަށް ލިބެއްދައިވާފަރުން މިފަދައިވާކަށަވަރު وحي އާއި ކުޑަކަން ދަންނައެވެ! ފަހެ
އެމީހުން تَبَعَ ވަނީ އެ قرآن ގައިވާ مُتشابه އާޔަތްތަކެވެ. ފިތުނަ ފެތުރުމަށްޓަކައި އެދިގެންނެވެ. އަދި ނުބައި فَاسِدُ تَأْوِيْلُ
ކޮށް تفسير ކުރަންވެގެންނެވެ. އަދި އޭގެ تفسير އާއި مراد ހަމަކަށަވަރީ اللّه އަށްމެނުވީ އެނގިވޮޑިގެން ނުވެއެވެ. އަދި علم
ގައި އަޑިޔަށް ފުއިބައިފިއިވާ ސާބިތު ބޭކަލުން عَالِمُ ންވެސް ވިދާޅުވާނީ އަޅުގަނޑުމެން މިޔަށް އީމާންވެއްޖައީމު مُتشابه ތަކަށްވެސް (اللّه ގެ
مُراد ގެމަތީން) އީމާންވެއްޖައީމު. އެހުރިހާ ތަކެއްޗަކީ އަޅުގަނޑުމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ންވާ ތަކެއްޗެވެ. މިހެންނެވެ. އަދި ބަ
ރަނގަޅު ބުއްދިވެރިންނަށްމެނުވީ وَعْظُ އާއި نَصِيحة ލިބިނުގަންނާނެއެވެ.

(٨) (علم ގައި ފުއިބައި ސާބިތުވާ ބޭކަލުން ދަންނަވައެވެ!) އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! އިބަރަސްކަލާނގެ އަޅަމެންނަށް
ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަށްފަހު އަޅަމެންގެ ހިތްތައް (ތެދުމަގާއި ދުރަށް) ނުޖަހާބައްލަވާނދޭވެ! އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة
ން އަޅަމެންނަށް رَحْمَة އެއް ދެއްވާނދޭވެ! (ތެދުމަގުގައި ތިބުމުގެ توفيق ދެއްވާނދޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން
އިބަރަސްކަލާނގެއީ ގިނަގިނައިން ދެއްވުންތެރި ދެއްވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩) އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ އެދުވަހާއި ދޭތެރޭ އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް
ދުވަހަކަށް އެންމެހައި މީސްތަކުން އެއްކުރައްވާނޭ ކަލާނގެއެވެ. އެއީ ޤިޔާމަތްދުވަހެވެ. ހަމަކަށަވަރުން
އިބަރަސްކަލާނގެ وعد އާއި خلاف ފުޅުއެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمْ وَقُودُ ٱلنَّارِ ﴿١٠﴾ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ۚ كَذَّبُوا۟ بِـَٔايَٰتِنَا فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ بِذُنُوبِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١١﴾ قُل لِّلَّذِينَ كَفَرُوا۟ سَتُغْلَبُونَ وَتُحْشَرُونَ إِلَىٰ جَهَنَّمَ ۚ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٢﴾ قَدْ كَانَ لَكُمْ ءَايَةٌ فِى فِئَتَيْنِ ٱلْتَقَتَا ۖ فِئَةٌ تُقَٰتِلُ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ يَرَوْنَهُم مِّثْلَيْهِمْ رَأْىَ ٱلْعَيْنِ ۚ وَٱللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِۦ مَن يَشَآءُ ۗ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿١٣﴾ زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ ٱلشَّهَوَٰتِ مِنَ ٱلنِّسَآءِ وَٱلْبَنِينَ وَٱلْقَنَٰطِيرِ ٱلْمُقَنطَرَةِ مِنَ ٱلذَّهَبِ وَٱلْفِضَّةِ وَٱلْخَيْلِ ٱلْمُسَوَّمَةِ وَٱلْأَنْعَٰمِ وَٱلْحَرْثِ ۗ ذَٰلِكَ مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ۖ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ حُسْنُ ٱلْمَـَٔابِ ﴿١٤﴾

މުފްރަދާތު

إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = ކަލަކަށަވަރުން ކާފަރުވެއްޖެ މީސްތަކުން. ۞ لَن تُغْنِيَ عَنْهُمْ = އެމީހުންގެ ކިބައިން ފުއްދައިނުދޭނެއެވެ. (އެމީހުންނަށް ފައިދާއެއް ނުދޭނެއެވެ.)۞ أَمْوَالُهُمْ = އެމީހުންގެ މުދާ. ۞ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންވިޔަސް.۞ مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا = الله ގެ حضرة ން އެއްވެސްކަމެއް. / الله ގެ ޢަޛާބުން އެއްވެސްކަމެއް.۞ وَأُولَٰٓئِكَ هُمْ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.۞ وَقُودُ ٱلنَّارِ ﴿١٠﴾ = ނަރަކައިގެ ދަރުވެ.۞ كَدَأْبِ ءَالِ فِرْعَوْنَ = فِرْعَوْنُ ގެ آل ންގެގޮތުގެ. / އެމީހުންގެ އާދަފަދައެވެ. ۞ وَٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ކުރީގައިވިމީހުންނާއި.۞ كَذَّبُوا بِـَٔايَٰتِنَا = އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތަކަށް ދޮގުކުރިއެވެ.۞ فَأَخَذَهُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ الله އެމީހުން ހިފެއްވިއެވެ.۞ بِذُنُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން.۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله އީ.۞ شَدِيدُ ٱلْعِقَابِ ﴿١١﴾ = عُقُوبَة ގަދަވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ قُلْ لِّلَّذِينَ كَفَرُوا = (އޭ رَسُول الله އެވެ!) ކާފަރުވި މީސްތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.۞ سَتُغْلَبُونَ = ނިކަންހުރެ ކަލޭމެން ބަލިވާނެއެވެ.۞ وَتُحْشَرُونَ = އަދި ކަލޭމެން އެއްކުރައްވައިގެންދަވާނެއެވެ.۞ إِلَىٰ جَهَنَّمَ = ނަރަކައަށް. وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٢﴾ = އެއީ ނުބައިވެގެންވާ ތަންވަޅެއްކަމުގައެވެ.۞ قَدْ كَانَ لَكُمْ ءَايَةٌ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް عَلَامَة އެއްވިއެވެ. / عبرة އެއްވިއެވެ.۞ فِي فِئَتَيْنِ ٱلْتَقَتَا = ބައްދަލުވި ދެ جماعة ގައި. / ހަނގުރާމަކުރުގައި.۞ فِئَةٌ تُقَٰتِلُ = އެއް جماعة އަކީ ހަނގުރާމަކުރާ ބައެކެވެ.۞ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގުގައި.۞ وَأُخْرَىٰ كَافِرَةٌ = އަނެއް جماعة އަކީ ކާފަރު ބައެކެވެ.۞ يَرَوْنَهُم = އެމީހުން އެބަޔާ ކާފަރުން އަނެއްބައިމީހުން ދެކެއެވެ.۞ مِّثْلَيْهِمْ = އެމީހުންގެ ދެގުނަ އަދަދަށް. رَأْيَ ٱلْعَيْنِ = ލޮލުން ފެންނަ ފެނުމުން. وَٱللَّهُ يُؤَيِّدُ بِنَصْرِهِۦ = އަދި الله އެކަލާނގެ نصر ގެ ސަބަބުން ގަދަކުރައްވައެވެ.۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އެދިވަޑައިގަންނަވާ ބަޔަކަށް. / ނުވަތަ މީހަކު.۞ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަމުގައިވެއެވެ.۞ لَعِبْرَةً = ކަނޑައެޅިގެންވާ عِبْرَة. لِّأُولِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿١٣﴾ = ލޮލުގެ ވިސްނުންތެރިން. (ކަންތައްގެ حقيقة ބަލާ عبرة حاصل ކުރާ ބަޔަކަށް.)۞ زُيِّنَ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ޒީނަތްތެރިކުރެވިއްޖެއެވެ.۞ حُبُّ ٱلشَّهَوَٰتِ = نفس އެދޭ ކަންތައްތަކުގެ ލޯބި.۞ مِنَ ٱلنِّسَآءِ وَٱلْبَنِينَ = އަންހެނުންނާއި ދަރިންގެ ތެރެއިން.۞

وَٱلْقَنَٰطِيرِ ٱلْمُقَنطَرَةِ = ގިނަގުނަވާ ގިނަމުދަލުގެ ތެޅިއިންނާއި ބަރިވަރުދުނު.۞ مِنَ ٱلذَّهَبِ وَٱلْفِضَّةِ = ރަނާއި ރިހިގެ ބުރިއިން.۞ وَٱلْخَيْلِ ٱلْمُسَوَّمَةِ = (ހަނގުރާމަޔަށް) ތަމްރީނުކޮށް ފަރުވާކޮށް ބަހައްޓާފައިވާ އަސްއާއި.۞ وَٱلْأَنْعَٰمِ = އަދި نَعَم ޖަނަވާރު. (ގެރިބަކަރި جمل) وَٱلْحَرْثِ = އަދި ދަނޑުވެރިކަންކުރާ ދަނޑުބިމާއި.۞ ذَٰلِكَ = އެއީ އުފާވެރިކަމަކީ.۞ مَتَٰعُ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا ﺻﻠﮯ = ދުނިޔޭގެ حياة ގެ ތަކެއްޗެވެ. / ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބޭނުންކުރާ ތަކެއްޗެވެ.۞ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ = އަދި الله އާއިލާހު ދަންނަވަމެވެ! އެކަލާނގެ حضرة ގައިވެއެވެ.۞ حُسْنُ ٱلْمَـَٔابِ (١٤) = އެނބުރި ދާންޖެހޭ ރަނގަޅު ތަން.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެއްޖެ މީސްތަކުންނަށް މުދަލުތަކުގެ ފައިދާއާއި އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންގެ ފައިދާއެއްވެސް الله ގެ حضرة ން އަންނަ އެއްވެސް ކަމަކުން ނުކޮށްދޭނެއެވެ. އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ ނަރަކައިގެ ދަރުތެވެ.

(١١) (އެމީހުން) فرعون ގެ آل ންނާ ހަމައެއްގޮތެވެ. އެމީހުންގެ އާދައެވެ. އެމީހުން މިއުސޫލުގައި ތިމަންރަސްކަލާނގެ އާޔަތްތައް ދޮގުކުރިއެވެ. ފަހެ ފާފަތަކުގެ ސަބަބުން الله تعالى އެމީހުން ހިފުއްވިއެވެ. އެމީހުން ހަލާކުކޮށްލެއްވިއެވެ. އަދި الله އީ عقوبة ދެއްވުމުގައި ގަދަފަދަވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ނިކަންހުރެ ކަލޭމެން ދެރަކުރެވޭނެއެވެ. އަދި ނަރަކައަށް ޖަމާކުރެވޭނެއެވެ. އެއީ ނުބައި ވިއްސާރާ ތަންމަތިއެކެވެ.

(١٣) ހަމަކަށަވަރުން (ހަނގުރާމައިގެ مَيْدَانُ ގައި) ބައްދަލުވި ދެ لَشْكَرُ ގެ ކަންތައްތަކުގައި ކަލޭމެންނަށް ހަމަގައިމު ދަލީލެއް ވާނެއެވެ. عبرة އެއްވެއެވެ. އެއް لَشكر އަކީ الله ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރާ لَشكر އެކެވެ. އަނެއް ލަޝްކަރަކީ ކާފިރު لَشكر އެކެވެ. އެމީހުންނަށް މުއުމިނުން އެމީހުން ދެގުނަ ކަމުގައި ފެނުނެވެ. ދެގުނަ ފެނުނު ފެނުމަކީ ދެކޭގޮތަށެވެ. (އެއީ الله ގެ حكمة ތެރެއިންނެވެ. مؤمن ންނަށް ހިތްވަރުދެއްވުމަށްޓަކައި ކާފިރުން ބިރުގަންނަވައިދެއްވާނެ ކަމަށެވެ.) އަދި الله تعالى އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ نصر ގެ ސަބަބުން ވަރުގަދަކުރައްވައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިކަމުގައި ޙިކުމަތްތެރިންނަށް - ކަށަވަރުން ހިތްވަރު ދިނުމުގައި عبرة ޙާޞިލުކުރެވޭ حاصل ކުރާ ބަޔަކަށް ބަލައިގަނެވޭ عبرة އެއްވެއެވެ.

(١٤) މީސްތަކުންނަށް މިޔާބުގެ نفس އެދޭ ކަންތަކަށް ލޯބިވުން ފެންނަހުށްޓެވެ. އަންހެނުންނާއި ދަރިންނާއި ރަނާއި ރިހިގެ ބުރިއިން ގިނަގުނަވާ ގިނަމުދަލާއި ހަނގުރާމަޔަށް ތަމްރީނުކޮށްފައިވާ އަސްއާއި نَعَمْ ޖަނަވާރު. އެބަހީ ގެރިބަކަރި جَمَل ގެ ބާވަތްތަކާއި އަދި ދަނޑުވެރިކަން ކުރުމާއި މިކަންކަމުގެ ލޯބި ހިތްތަކަށް ޒީނަތްކޮށްދެވިއްޖެއެވެ. އެއީ ދުނިޔޭގެ حياة ގައި ބޭނުންކުރާ ތަކެއްޗެވެ. އަދި ރަނގަޅު އެނބުރިދާންޖެހޭ ތަނީ ހަމައެކަނި الله ގެ حضرة ގައެވެ.

﴿ قُلْ أَؤُنَبِّئُكُم بِخَيْرٍ مِّن ذَٰلِكُمْ ۚ لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا۟ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا وَأَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿١٥﴾ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ رَبَّنَآ إِنَّنَآ ءَامَنَّا فَٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٦﴾ ٱلصَّٰبِرِينَ وَٱلصَّٰدِقِينَ وَٱلْقَٰنِتِينَ وَٱلْمُنفِقِينَ وَٱلْمُسْتَغْفِرِينَ بِٱلْأَسْحَارِ ﴿١٧﴾ شَهِدَ ٱللَّهُ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَأُو۟لُوا۟ ٱلْعِلْمِ قَآئِمًۢا بِٱلْقِسْطِ ۚ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٨﴾ إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ ٱلْإِسْلَٰمُ ۗ وَمَا ٱخْتَلَفَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ ۗ وَمَن يَكْفُرْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ فَإِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ﴿١٩﴾

ލަފުޒީ

❁ قُلْ أَؤُنَبِّئُكُم = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ތިޔަބައިމީހުންނަށް ކަލޭމެންނަށް خبر ދެއްވަންވީހެއްޔެވެ؟❁ بِخَيْرٍ مِّن ذَٰلِكُمْ = އެއަށްވުރެ މާރަނގަޅު ހެޔޮއެއްޗެއްގެ. ❁ لِلَّذِينَ ٱتَّقَوْا = تَقْوَى ވެރިވި މީސްތަކުންނަށް. ❁ عِندَ رَبِّهِمْ އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި. ❁ جَنَّٰتٌ އެއީ ބަގީޗާ ތަކެކެވެ. / ސުވަރުގެތަކެވެ. ❁ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا އެތަންތަނުގެ ދަށުން ހިނގަހިނގައިދާނޭ. ❁ ٱلْأَنْهَٰرُ ކޯރުތައް. ❁ خَٰلِدِينَ فِيهَا އެމީހުން އެތަންތާގައި ދެމިތިބޭ. ❁ وَأَزْوَٰجٌ مُّطَهَّرَةٌ އަދި طاهر އަނބިންތަކާއި. ❁ وَرِضْوَٰنٌ مِّنَ ٱللَّهِ = އަދި اللّٰه ގެ حضرة ން ރުހިވޮޑިގަތުމާއި. ❁ وَٱللَّهُ بَصِيرٌ = އަދި اللّٰه ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِٱلْعِبَادِ ﴿١٥﴾ = އަޅުތަކުންނަށް. ❁ ٱلَّذِينَ يَقُولُونَ = އެއީ ބުނާމީހުންނެވެ. / ދަންނަވާ މީހުންނެވެ. ❁ رَبَّنَآ = އޭ އަހަރެމެންގެ رَبّ އެވެ! ❁ إِنَّنَآ ءَامَنَّا = ހަމަކަށަވަރުން އަހަރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ❁ فَٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا = ފަހެ އަހަރެމެންނަށް އަހަރެމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ!❁ وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٦﴾ = އަދި ނަރަކައިގެ عَذَاب ން އަހަރެމެން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!❁ ٱلصَّٰبِرِينَ = (އެ تقوى ވެރިންނަކީ ކެތްތެރިންނެވެ. (އުނދަގޫތަކާއި ހަނގުރާމަތަކުގައި......)❁ وَٱلصَّٰدِقِينَ = އަދި އެއީ (ބަހާއި) عمل ގައި ތެދުވެރިންނެވެ. ❁ وَٱلْقَٰنِتِينَ = އަދި އެއީ ކިޔަމަންތެރިންނެވެ. ❁ وَٱلْمُنفِقِينَ = އަދި އެއީ (ހެޔޮމަގުގައި މުދާޚަރަދުކުރާމީހުންނެވެ. ❁ وَٱلْمُسْتَغْفِرِينَ = އަދި އެއީ ފާފަފުއްސެވުން އެދޭމީހުންނެވެ.❁ بِٱلْأَسْحَارِ ﴿١٧﴾ = ދަންވަރު ވަގުތު. / ރޭގަނޑުގެ ވަގުތު.❁ شَهِدَ ٱللَّهُ = اللّٰه ޝަހާދަތްދެއްވިއެވެ.❁ أَنَّهُۥ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވާކަމަށް.❁ وَٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އަދި މަލާއިކަތުންނާއިވެސް (ޝަހާދަތްދެއްވިއެވެ.)❁ وَأُولُوا ٱلْعِلْمِ = އަދި علم ވެރިންނާއި.❁ قَآئِمًۢا بِٱلْقِسْطِ = عَدْلُ ވެރިކަމުގައި قائم ވެވޮޑިގެންވާ ގޮތުގައެވެ.❁ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ = އެކަލާނގެ ފިޔަވައި (حقّ) إله އަކު ނުވެއެވެ.❁ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١٨﴾ = އެއީ عِزَّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ إِنَّ ٱلدِّينَ عِندَ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން

اللّه ގެ حضرة ގައި ތިޔަދީނެވެ.۞ ٱلْإِسْلَٰمُ = إسلام (دين) އެވެ.۞ وَمَا ٱخْتَلَفَ = އަދި إخلاف ނުވެއެވެ. / ދެބަސްނުވެއެވެ.۞ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް ދެއްވުނުމީހުން. (يهودى ންނާއި نصارى މީހުން.)۞ إِلَّا مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْعِلْمُ = އެމީހުންގެގާތަށް علم އައުމަށްފަހުގައި މެނުވީ. (އެބަހީ عيسى عليه السّلام އާއިމެދު ތަނަވަސްކޮށް حقّ ގޮތް އެނގުމަށްފަހުގައިމެނުވީ.۞ بَغْيًۢا بَيْنَهُمْ = އެމީހުންގެމެދުގައިވާ ދެކޮޅުވެރިކަމުގެ ސަބަބުން.۞ وَمَن يَكْفُرْ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = އަދި اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފިރުވާމީހުން (ދަންނަވައެވެ! އެމީހުންގެ عمل ތައް اللّه ހިސާބުކުރައްވާ جزاء ދެއްވާނެއެވެ.)۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ.۞ سَرِيعُ ٱلْحِسَابِ ⑲ = ހިސާބުބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٥) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! تقوى ވެރިވި މީސްތަކުންނަށް އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި އެތަކެއްޗަށްވުރެން ވާގަނޑު ހެޔޮތަކެތީގެ خبر ކަލޭމެންނަށް އަހުރެން ދެއްވަންހެއްޔެވެ؟ އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވާ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. އެތަންތާގައި އެމީހުން ދެމިހުންނާނެއެވެ. އަދި طَاهر ވެގެންވާ އަނބިންނާއި އަދި اللّه ގެ ރުހިވޮޑިގަތުމެވެ. އަދި اللّه އެކަލާނގެ އަޅުތަކުންނާއިގެން ބަލައްވާވޮޑިގެންވެއެވެ. އެބަހީ تقوى ވެރި އަޅުންގެ ކަންތައްތައް ރަނގަޅުކޮށްދެއްވައި ބަލައްވައެވެ.

(١٦) އެމީހުންނަކީ– އެބަހީ އެ تقوى ވެރިންނަކީ އެމީހުންގެ رَبّ އަށް ދަންނަވާ މީހުންނެވެ. (އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.) އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަޅަމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ފަހެ އަޅަމެންނަށް އަޅަމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނދޭވެ. އަދި ނަރަކައިގެ عَذَاب ން އަޅަމެން ސަލާމަތް ކުރައްވާނދޭވެ.

(١٧) އެމީހުންނަކީ (އަނިޔާތަކުގައި ދެމިތިބޭ) ކެތްތެރިވާ މީހުންނެވެ. އަދި އެއީ ތެދުވެރިންނެވެ. އަދި އެއީ ކިޔަމަންތެރިންނެވެ. އަދި އެއީ ހެޔޮގޮތުގައި ޚަރަދުކުރާމީހުންނެވެ. އަދި އެއީ ދަންވަރު ވަގުތު ފާފަ ފުއްސެވުމަށް އެދި ދަންނަވާ މީހުންނެވެ.

(١٨) اللّه ފިޔަވައި (އަޅުކަންކުރުން حقّ ވެގެންވާ) އެހެން އެއްވެސް إله އަކުނުވާކަމަށް اللّه ހެކިވޮޑިގެންނެވިއެވެ. އަދި މަލާއިކަތުންނާއި علم ވެރިން ހެކިވެވަޑައިގެންފިއެވެ. އެކަލާނގެއީ عدل ވެރިކަން قائم ކުރުމުގައި قائم ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. އެކަލާނގެ ފިޔަވައި حقّ ވެގެންވާ އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. އެކަލާނގެއީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ

(١٩) ހަމަކަށަވަރުން اللّه ގެ حضرة ގައި (قبول ކުރެއްވުނު) دين އަކީ الإسلام އެވެ. އިސްލާމްދީނެވެ. އަދި عيسى (عليه السّلام) އާއިމެދު حقّ ތަނަވަސްކޮށް معْلُومات އައުމަށްފަހުގައިމެނުވީ ފޮތްދެއްވުނު މީހުން - نصارى އިންނާއި يهودى ން - إختلاف ވެ ދެބަސްވިކަމުގައި ނުވެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުން ދެބަސްވެ إختلاف ވީ ހަމަތަނަވަސްކޮށް حقّ އެނގުމަށްފަހުގައެވެ.) އެއީ އެމީހުންގެމެދުގައިވާ ދެކޮޅުވެރިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް - دليل ތަކާއި حجّة ތަކަށް – ކާފިރުވެއްޖެމީހުން (ދަންނަވައެވެ! އެމީހުންގެ عمل ތައް اللّه ހިސާބުކުރައްވައި ޖަޒާދެއްވާހުށިއެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ ހިސާބުބެއްލެވުން އަވަސްވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

فَإِنْ حَآجُّوكَ فَقُلْ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ وَمَنِ ٱتَّبَعَنِ ۗ وَقُل لِّلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْأُمِّيِّـۧنَ ءَأَسْلَمْتُمْ ۚ فَإِنْ أَسْلَمُوا۟ فَقَدِ ٱهْتَدَوا۟ ۖ وَّإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ ٱلْبَلَـٰغُ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٢٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَـٰتِ ٱللَّهِ وَيَقْتُلُونَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَيَقْتُلُونَ ٱلَّذِينَ يَأْمُرُونَ بِٱلْقِسْطِ مِنَ ٱلنَّاسِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢١﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ ٱلَّذِينَ حَبِطَتْ أَعْمَـٰلُهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْـَٔاخِرَةِ وَمَا لَهُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٢٢﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ نَصِيبًا مِّنَ ٱلْكِتَـٰبِ يُدْعَوْنَ إِلَىٰ كِتَـٰبِ ٱللَّهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٌ مِّنْهُمْ وَهُم مُّعْرِضُونَ ﴿٢٣﴾

ތަރުޖަމާ

فَإِنْ حَآجُّوكَ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން- (އެބަހީ نجران ގެ نصارى ދީން عيسى عليه السلام ގެ އުންމަތް) ކަލޭގެފާނާއި جدل ކޮށް حُجّة قائم ކުރަން މަސައްކަތްކުރިޔަސް. ❁ فَقُلْ = ދެން ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ أَسْلَمْتُ وَجْهِيَ لِلَّهِ = އަހުރެންގެ މޫނު الله އަށް ކިޔަމަންތެރިކުރީމެވެ. (އެބަހީ އަހުރެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ.) ❁ وَمَنِ اتَّبَعَنِ = އަދި އަހުރެންނާ تَبَعَ ވީމީހުންވެސް (الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއެވެ.) ❁ وَقُل = އަދި ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ لِلَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ = ފޮތް ދެވުނު މީހުންނަށް (يهودى ންނާ نَصَارى އިންނަށް) ❁ وَالْأُمِّيِّينَ = އަދި أُمِّيُّ ންނަށާއި (عَرَبِي ންގެ مشرك ންނަށާއި) ❁ ءَأَسْلَمْتُمْ = ކަލޭމެން ދެން إسلام ވެއްޖެއިމުހުރީތޯ؟ (ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއިމުހުރީތޯ؟) ❁ فَإِنْ أَسْلَمُوا = ދެން އެމީހުން (އެގޮތަށް) ކިޔަމަންވިއްޔާ. ❁ فَقَدِ اهْتَدَوْا = ދެން ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބިއްޖެއެވެ. ❁ وَإِن تَوَلَّوْا = އަދި އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދިނުމުންވެސް. ❁ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ الْبَلَاغُ = ދެން ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުންގެމައްޗަށް وَاجِبُ ވެގެންވަނީ އިއްވައިދިނުމެވެ. ❁ وَاللَّهُ بَصِيرٌ = އަދި الله ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِالْعِبَادِ ﴿٢٠﴾ = އަޅުތަކުންނަށް. (ކިޔަމަންވާ އަޅުންނަށާއި ނުކިޔަމަންތެރިވާ އަޅުންނަށް.) ❁ إِنَّ الَّذِينَ يَكْفُرُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވާމީސްތަކުން. بِآيَاتِ اللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް. ❁ وَيَقْتُلُونَ النَّبِيِّينَ = އަދި ނަބިއްޔުންތަކުން قَتْلُ ކުރެ / މަރާ. ❁ بِغَيْرِ حَقٍّ = އެއްވެސް حَقّ އަކާއި ނުލާ. ❁ وَيَقْتُلُونَ = އަދި قَتْلُ ކުރެ / މަރާމަރާ. ❁ الَّذِينَ يَأْمُرُونَ = އަމުރުކުރަނިކާ މީސްތަކުން. ❁ بِالْقِسْطِ عَدْل ވެރިވުމަށް. ❁ مِنَ النَّاسِ = މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން. ❁ فَبَشِّرْهُمْ = ދެން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް (އެގޮތުގައި) خبر ދެއްވާށެވެ! ❁ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢١﴾ = ވޭންދެނިވި عَذَاب އެއް ހުރިކަމުގެ. ❁ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ އެމީހުންނަކީ. ❁ حَبِطَتْ أَعْمَالُهُمْ = އެމީހުންގެ ހުރި عمل ތައް بَاطِل ވެގެންވާ ބައެކެވެ. ❁ فِي الدُّنْيَا

وَٱلۡأٓخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް.۞ وَمَا لَهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِّن نَّٰصِرِينَ (٢٢) = އެއްވެސް نَصْرُ ވެރިއަކު.۞ أَلَمۡ تَرَ = ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުއްވީތޯއެވެ؟ / ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަމުއްވީތޯއެވެ؟۞ إِلَى ٱلَّذِينَ أُوتُواْ نَصِيبٗا = މިންވަރެއް ދެއްވުނު މީހުންނަށް.۞ مِّنَ ٱلۡكِتَٰبِ = ފޮތުން. / (توراة ން)۞ يُدۡعَوۡنَ إِلَىٰ كِتَٰبِ ٱللَّهِ = الله ގެ ފޮތަށް އެމީހުންނަށްދާ (އެބަހީ الله ގެ ފޮތެއް ކަމުގައިވާ توراة ގައިވާގޮތަށް حكم ކުރުމަށް.)۞ لِيَحۡكُمَ بَيۡنَهُمۡ = އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރުމަށް.۞ ثُمَّ يَتَوَلَّىٰ فَرِيقٞ مِّنۡهُمۡ = ދެން އެމީހުންކުރެ އެއް جماعة އެއްގަބަދަކު އަނބުރާ ފުރަގަސްދެއެވެ.۞ وَهُم مُّعۡرِضُونَ (٢٣) = އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٠) ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނާ جدل ކޮށް حُجَّة ދައްކަންފަށާ (އެބަހީ އެ نصارى ދީނުގެމީހުން عيسى عليه السّلام އާއިބެހޭ جدل ކުރަންފަށާ) ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ވިދާޅުވާށެވެ! ތިމަންކަލޭގެފާނާއި ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ތަބާވެ الله އަށް ކިޔަމަންތެރިކަމާއި ހަވާލުކުރީމެވެ. އެބަހީ ތިމަންކަލޭގެފާނު الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައީމެވެ. އަދި ތިމަންކަލޭގެފާނަށް تبع ވި މީސްތަކުންވެސް (الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައެވެ.) އަދި ފޮތްދެއްވުނު މީހުންނަށް އެބަހީ يهودى ންނާއި نصارى ންނަށާއި އަދި أمّى ންނަށް އެބަހީ عرب مُشرك ންނަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އިސްލާމްވެއްޖައިމުހެއްތޯއެވެ؟ ކިޔަމަންތެރިވެއްޖައިމުހެއްތޯއެވެ؟ ދެންފަހެ އެމީހުން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް ތެދުމަގު ލިބިއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުން ކިޔަމަންތެރިނުވެ އަނބުރާ ފުރަގަސްދިނީއްޔާވެސް (ކަލޭގެފާނުގެ މައްސަލައަކަށް ނުވާނެއެވެ.) ކަލޭގެފާނުގެ މައްސޫލިއްޔަތަކީ ވާޖިބުވާކަން ކަމަކީ رَسول ކަން އިއްވައިދިނުމެވެ. އަދި އަޅުތަކުންނާއިމެދު الله ދެކެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެބަހީ ކިޔަމަންތެރި އަޅުންނާއި ނުކިޔަމަންތެރިވި އަޅުން އެކަލާނގެ މާތްވެ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢١) ހަމަކަށަވަރުން الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވާ މީސްތަކުންނާއި އަދި އެއްވެސް حقّ އަކާއިނުލައި އެމީހުން ނަބިއްޔުންނަށް قتل ކޮށް އަދި މީސްތަކުންގެ ތެރެއިން عَدْلُ ވެރިވުމަށް އަމުރުކުރާމީހުންވެސް قتل ކޮށް ހަލާކުކުރާމީހުން (ދަންނަވައެވެ!) ފަހެ އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عَذاب އެއްކުރިކަމުގެ އުފާވެރި خبر ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ދެއްވާށެވެ!

(٢٢) އެމީހުން އެއީ އެމީހުންގެ ހުރި عمل ތަކެއް بَاطل ވެގެންވާ ބައެކެވެ. ދުނިޔެއާއި آخرة ގައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نصر ވެރިއަކު ނުވެއެވެ.

(٢٣) توراة ން ކޮންމެވެސް މިންވަރެއް ދެއްވުނުމީހުންނަށް ކަލޭގެފާނު ނުބައްލަވަމުއްވީތޯއެވެ؟ (އެމީހުންގެ ކަންތައް ހިތަށްއެރި ދެކެވަޑައި ނުގަންނަވަމުއްވީތޯއެވެ؟) الله ގެ ފޮތެއްކަމުގައިވާ توراة ގައިވާގޮތަށް އެމީހުންގެ ދެމެދުގައި حكم ކުރުމަށް އެމީހުންނަށް ގޮވާލެވޭ. ދެން އެމީހުންކުރެ ބައެއްމީހުން ފުރަގަސްދީ އަނބުރާ ދަނީއެވެ.

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَٰتٍ ۖ وَغَرَّهُمْ فِى دِينِهِم مَّا كَانُوا۟ يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾ فَكَيْفَ إِذَا جَمَعْنَٰهُمْ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ قُلِ ٱللَّهُمَّ مَٰلِكَ ٱلْمُلْكِ تُؤْتِى ٱلْمُلْكَ مَن تَشَآءُ وَتَنزِعُ ٱلْمُلْكَ مِمَّن تَشَآءُ وَتُعِزُّ مَن تَشَآءُ وَتُذِلُّ مَن تَشَآءُ ۖ بِيَدِكَ ٱلْخَيْرُ ۖ إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٦﴾ تُولِجُ ٱلَّيْلَ فِى ٱلنَّهَارِ وَتُولِجُ ٱلنَّهَارَ فِى ٱلَّيْلِ ۖ وَتُخْرِجُ ٱلْحَىَّ مِنَ ٱلْمَيِّتِ وَتُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ مِنَ ٱلْحَىِّ ۖ وَتَرْزُقُ مَن تَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢٧﴾

ތަފްސީރު

ذَٰلِكَ = އެގޮތަކީ (އެބަހީ އެމީހުން ދުރަކަށްފުރި.)۞ بِأَنَّهُمْ قَالُوا = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނިކަމުގައިވުމުގެ
ސަބަބުންނެވެ. لَن تَمَسَّنَا ٱلنَّارُ = އަޅުގަނޑުމެންގައި އަލިފާން ނުހިފާނެއެވެ. / އަޅުގަނޑުމެން ނަރަކައިގައި
ނުހިފާނެއެވެ.۞ إِلَّآ أَيَّامًا مَّعْدُودَٰتٍ = عدد ކުރެވޭ (ގުނޭ) ދުވަސްކޮޅަކާއިމެދުގައި.۞ وَغَرَّهُمْ فِي دِينِهِم = އަދި
އެމީހުން އެމީހުންގެ دين ގައި ހެއްލައިފިއެވެ.۞ مَّا كَانُوا يَفْتَرُونَ ﴿٢٤﴾ = އެމީހުން
ދޮގުހަދަމުންދިޔަ ގޮތަކުންނެވެ.۞ فَكَيْفَ إِذَا جَمَعْنَاهُمْ = ފަހެ އިބަރަސްކަލާނގެ އެމީހުން جمع ކުރައްވާއިރު ދުވަހު
ވާނީ ކޮންފަދަ ހާލަކަށްތޯއެވެ؟۞ لِيَوْمٍ لَّا رَيْبَ فِيهِ = އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ދުވަހަކަށް.۞
وَوُفِّيَتْ كُلُّ نَفْسٍ = އަދި ކޮންމެ نفس އަކަށް ފުރިހަމަކޮށްދެވޭނެއެވެ.۞ مَّا كَسَبَتْ = އެ نفس އެއް ކުރި ކަންތައް
އަމަލުތައް.۞ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿٢٥﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާ ނުލެވޭނެއެވެ.۞ قُلِ ٱللَّهُمَّ = ކަލޭގެފާނު
ދަންނަވާށެވެ! އޭ މާތްވެގެންވާ الله އެވެ.۞ مَٰلِكَ ٱلْمُلْكِ = (ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ) ރަސްކަމުގެ ވެރިފާނެވެ.۞ تُؤْتِي
ٱلْمُلْكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ރަސްކަމާއި އަދި ވެރިކަން ދެއްވަވައެވެ.۞ مَن تَشَآءُ = އިބަރަސްކަލާނގެ
އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް.۞ وَتَنزِعُ ٱلْمُلْكَ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ރަސްކަމާއި ވެރިކަން ނަގައިދައްވަވައެވެ.۞
مِمَّن تَشَآءُ = އިބަރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކުގެ ކިބައިން.۞ وَتُعِزُّ مَن تَشَآءُ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ
އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް عِزَّة ދެއްވަވައެވެ.۞ وَتُذِلُّ مَن تَشَآءُ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް
ނިކަމެތިކަން ދެއްވަވައެވެ.۞ بِيَدِكَ ٱلْخَيْرُ = އެންމެހައި ހެޔޮކަމެއް ހުރީ އިބަރަސްކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައެވެ.۞
إِنَّكَ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ.۞ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ = ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް.۞ قَدِيرٌ ﴿٢٦﴾ =
ކުޅަދުންވަންތަ ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ تُولِجُ ٱلَّيْلَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ރޭގަނޑު ވައްދަވައެވެ.۞ فِي ٱلنَّهَارِ
ދުވާލުގެ ތެރެއަށް.۞ وَتُولِجُ ٱلنَّهَارَ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ދުވާލު ވައްދަވައެވެ.۞ فِي ٱلَّيْلِ =

ރޭގަނޑުގެތެރެއަށް.۞ وَتُخْرِجُ ٱلْحَىَّ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ދިރޭތަކެތި ނެރުއްވަވައެވެ.۞ مِنَ ٱلْمَيِّتِ = މަރުވެފައިވާ ތަކެތީގެތެރެއިން.۞ وَتُخْرِجُ ٱلْمَيِّتَ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ މަރުވެފައިވާތަކެތި ނެރުއްވަވައެވެ.۞ مِنَ ٱلْحَىِّ = ދިރޭތަކެތީގެ ތެރެއިން. وَتَرْزُقُ = އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ ރިޒުގުދެއްވަވައެވެ.۞ مَن تَشَآءُ = އިބަރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި ފަރާތަކަށް.۞ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٢٧﴾ = ހިސާބަކާއިނުލައި / ހިސާބެއްނެތި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٤) އެގޮތަށް އެމީހުން ފުރަގަސްދިނީ، އެބަހީ، "ހަމަކަނޑަވަރުން عدد ކުރެވިގެންވާ ގާތު މަދުދުވަސްކޮޅަކު ފިޔަވާ އަޅުގަނޑުމެން ނަރަކައިގާ ނުހުންނާނެއެވެ." މިއަދުފަދަ އެމީހުންގެ ދޮގުތަކާއި ހެދިފައިވާ ވާހަކަތަކުން (އެމީހުން ބޮޑާވެގެން އެއި ސާބިތުކުރެވޭ. އެއީ އެމީހުން ދެކޮޅުހެދި އަމިއްލައަށް ހަދާފައިވާ ދޮގުތަކެވެ.) އަދި އެމީހުން ދޮގުހެދި ދުލުގެ ސަބަބުން އެމީހުންގެ دين ގައި އެމީހުން ހެއްދެވިއެކަނިއެވެ. އެދޮގުތަކުން އެމީހުން ހެއްލިގެންދިޔައީއެވެ.

(٢٥) ފަހެ އެދުވަހަކުން އެއްވެސް ޝައްކެއްނެތް ޤިޔާމަތްދުވަހު އެމީހުން ޖަމާކުރައްވައި އަދި ކޮންމެ نفس އަކަށް އެ نفس އެއް ކުރިކަމެއްގެ ފުރިހަމަ ޖަޒާދެއްވާއިރު ކޮންގޮތެއް ހިނގާނެއެވެ؟ އަދި އެދުވަހުން އެމީހުންނަށް އަނިޔާއެއްނުވެވޭނެއެވެ.

(٢٦) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! (الله އަށް ދަންނަވާށެވެ!) އޭ މަތިވެރި މާތް الله އެވެ! އޭ ދުނިޔެއާއި آخرة ގެ ހުރިހާތަކެއްޗެގެ ވެރިރަސްކަލާނގެތާ! އިބަރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި އަޅަކަށް އިބަރަސްކަލާނގެ مُلْكُ ދެއްވަވައެވެ. (އެއީ نَبِى ކަމާއި ނުވަތަ ވެރިކަމާއި ނުވަތަ މުއްދަ ނުވަތަ ގަދަކަން.ދެއްވަވައެވެ...) އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި ފަރާތަކުން مُلْكُ ނަންގަވާ ނިގުޅައިގަންނަވަވައެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި އަޅަކު عِزَّة ތެރިކުރައްވަވައެވެ. އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވި އަޅަކު ނިކަމެތިކުރައްވަވައެވެ. ހުރިހާ ހެޔޮކަމެއްވަނީ އިބަރަސްކަލާނގެ އަތްޕުޅުގައެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް އަދި ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް އިބަރަސްކަލާނގެ ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٢٧) އިބަރަސްކަލާނގެ ދުވާލުގެތެރެއަށް ރޭގަނޑު ވައްދަވަވައެވެ. (ރޭގަނޑު ކުރުކުރައްވާ ދުވާލު ދިގުކުރައްވަވައެވެ.) އަދި ރޭގަނޑުގެތެރެއަށް ދުވާލު ވައްދަވަވައެވެ. (ދުވާލު ކުރުކުރައްވާ ރޭގަނޑު ދިގުކުރައްވަވައެވެ.) އަދި މަރުވެފައިވާތަކެތީގެތެރެއިން ދިރޭތަކެތި އިބަރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވަވައެވެ. އަދި ދިރޭތަކެތީގެ ތެރެއިން މަރުވެފައިވާތަކެތި އިބަރަސްކަލާނގެ ނެރުއްވަވައެވެ.އަދި އިބަރަސްކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނެވިއަކަށް ހިސާބެއްނެތި ގިނަގޮތެއް އިބަރަސްކަލާނގެ ރިޒުގުދެއްވަވައެވެ.

لَّا يَتَّخِذِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ٱلْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَلَيْسَ مِنَ ٱللَّهِ فِى شَىْءٍ إِلَّآ أَن تَتَّقُوا۟ مِنْهُمْ تُقَىٰةً ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفْسَهُۥ ۗ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨﴾ قُلْ إِن تُخْفُوا۟ مَا فِى صُدُورِكُمْ أَوْ تُبْدُوهُ يَعْلَمْهُ ٱللَّهُ ۗ وَيَعْلَمُ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾ يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ مُّحْضَرًا وَمَا عَمِلَتْ مِن سُوٓءٍ تَوَدُّ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُۥٓ أَمَدًۢا بَعِيدًا ۗ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ نَفْسَهُۥ ۗ وَٱللَّهُ رَءُوفٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٣٠﴾ قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ فَٱتَّبِعُونِى يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٣١﴾

މުފްރަދާތު

لَّا يَتَّخِذِ ٱلْمُؤْمِنُونَ = مؤمن ންނަށް إختِيَار ނުކުރާ ހިނގަމުވެ.۞ ٱلْكَـٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ = ކާފިރުން އެހީ ސަހަރާވެރިންނަކަށް ލެއްވުމުގައި. (އެހީތެރިންނަކަށް ލެއްވުމަކީ.)۞ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ން ދޫކޮށް.۞ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ = އަދި އެފަދަ ކަންތައްތައް ކުރާމީހާ. (ކާފިރުން އެހީ ސަހަރާވެރިންނަކަށް ލެއްވުމަކީ ބަޔަކު ހޯދާނެ.)۞ فَلَيْسَ مِنَ ٱللَّهِ = ފަހެ اللّٰه ގެ حضرة ން (އެއްވެސް ކަމެއްގައި) ނުވެއެވެ.۞ فِى شَىْءٍ = އެއްވެސް ކަމެއްގައި / އެއްވެސް އެއްޗެއް. (اللّٰه ގެ ނަޒަރު ބަލިއަކުން ބަލިއެއްވެސް ނުވެއެވެ.)۞ إِلَّآ أَن تَتَّقُوا۟ مِنْهُمْ تُقَىٰةً = ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ ފަރާތުން ރައްކާތެރިވުމަށް ތަކުރާވެރިވެވުން.۞ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه ކަލޭމެން ބިރުވެރިކުރައްވައެވެ.۞ نَفْسَهُۥ = އެކަލާނގެ طَاهِر ذات ފުރައިދުން.۞ وَإِلَى ٱللَّهِ ٱلْمَصِيرُ ﴿٢٨﴾ = އަދި އެނބުރިލެވޭނީ / ނުވަތަ އެނބުރިހިނގުން - ވާނީ ހަމަ اللّٰه ގެ حضرة ށެވެ.۞ قُلْ = (އޭ رسول اللّٰه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!۞ إِن تُخْفُوا۟ = ކަލޭމެން ފޮރުވާނަމަވެސް / ސިއްރު ކުރިނަމަވެސް.۞ مَا فِى صُدُورِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ކަމެއް / ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ތަކެއްޗެއް.۞ أَوْ تُبْدُوهُ = ނުވަތަ ކަލޭމެން އެކަން ފާޅުކުރިނަމަވެސް.۞ يَعْلَمْهُ ٱللَّهُ = އެކަން اللّٰه ދެނެވޮޑިގަންނަވައެވެ.۞ وَيَعْلَمُ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގަންނަވައެވެ.۞ مَا فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާ ތަކެއްޗެއް.۞ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާ ތަކެތިވެސް.۞ وَٱللَّهُ = އަދި اللّٰه تعالى۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿٢٩﴾ = ކޮންމެ ކަމަކަށްވެސް ކުޅަދުންވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ކުރެއްވުނު ކަންތަކެއް ދުވަހުން.۞ يَوْمَ تَجِدُ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އެއް ދެކޭނެ ދުވަހުގެ.۞ مَّا عَمِلَتْ مِنْ خَيْرٍ = ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން އެ نفس އެއް ކުރި ކަމެއް.۞ مُّحْضَرًا = حاضر ކުރެވިފައިވާ ގޮތުގައި.۞ وَمَا عَمِلَتْ مِن سُوٓءٍ = އަދި ނުބައި عمل ގެ ތެރެއިން ކުރި ކަމެއްވެސް (حاضر ކުރެވިފައިވާ ގޮތަށް.)۞ تَوَدُّ = އެދޭނެ.۞ لَوْ أَنَّ بَيْنَهَا وَبَيْنَهُۥٓ = އެނބުރި عمل ގެ މެދު ދުރުމިނެއް ވާނަމަ.۞ أَمَدًۢا بَعِيدًا = ދުރު މުއްދަތެއް.۞ وَيُحَذِّرُكُمُ ٱللَّهُ = އަދި اللّٰه تعالى ކަލޭމެން ބިރުވެރިކުރައްވައެވެ.۞ نَفْسَهُۥ = އެކަލާނގެ ذات ގެ ޢަޒާބުން.۞ وَٱللَّهُ رَءُوفٌۢ بِٱلْعِبَادِ ﴿٣٠﴾ = އަދި

ﷲ تعالى އަޅުތަކުންނަށް ނުހަނު އޯގާވަންތައެވެ.❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.❁ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން ﷲ އަށް ލޯބިވެތިވާކަމުގައި ވަންޏާ.❁ فَٱتَّبِعُونِى = ދެން ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް تَبَعَ ވާށެވެ!❁ يُحْبِبْكُمُ ٱللَّهُ = އޭރުން ﷲ ކަލޭމެންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ.❁ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާނެއެވެ.❁ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ (٣١) = އަދި ﷲ އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑު ކަލާނގެއެވެ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٢٨) مؤمن ންގެމީހުން ތިމާމެންގެ نَصْر ލިބި ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި ކާފިރުން ހިފާ إختيار ނުކުރާށެވެ! އަދި އެފަދަ ކަންތައްކުރާމީހާ އެބަހީ ކާފިރުން އެއީ ތިމާމެންގެ نصر ލިބި ސަހަރޯވެރިންކަމުގައި ބަލައިގަންނަމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ދެން އެމީހަކަށް ﷲ ގެ حضرة ން އެއްވެސް ހެޔޮކަމެއް ސަލާމަތްކަމެއް ނުވެއެވެ. (ﷲ އާއިގެ ކަންތައްކަން ބިރުވެތިވެގެންނެވެ.) ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ ބާރުގަދަކަން ފެނުވިފައިވާފަދަ ހާލު އެއަށްވުރެ ސަލާމަތްވާން ބޭނުން ވެގެން އެމީހުންނާ ސަހަރޯވެރިންކަމުގެ ގޮތުގައި ބަލައިގަންނަ ކަމެއްނޫނެވެ. އެފަދައިން އެހެން ފަރާތަކުން ބަލާބޮޑުވުމުން އެމީހުންގެ ކާފިރުންގެ عداوة ދުރުކޮށް ދަންނަވާނެއެވެ. ﷲ تعالى ކަލޭމެންނަށް އެކަލާނގެ ذات ގެ ކަލޭމެން އެފަދަ ކަންތައްކުރުމުގައި ބިރުވެތިވާން އަންގަވައެވެ. އަދި ކަލޭމެން އެނބުރިދާންވީ ހަމަ ﷲ ގެ حضرة އަށެވެ.

(٢٩) (އޭ رسول ﷲ އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާތަކެތި (ކާފިރުންނާމެދު ސަހަރޯވެރިކަން ބަލައިގަތުމުގެ ލޯބި) ކަލޭމެން ފޮރުވިޔަސް، ފާޅުކުރިޔަސް އަދި ނުވަތަ ފާޅުކުރިޔަސް އެކަމެއް ﷲ ދަންނަވާނެއެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާ ތަކެތިވެސް އެކަލާނގެ ދަންނަވާނެއެވެ. އަދި ހުރިހާކަމެއްގެމައްޗަށް ﷲ ކުޅަދުންވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٣٠) އަދި ކޮންމެ نفس އެއްވެސް ހެޔޮކަމުގެ ދެލިއެއް نفس އެއް ކުރިއެއްގެ ކުރިމަތީގައި އަދި ނުބައިކަމުގެ ދެލިއެއް نفس އެއް ކުރިއެއްގެ ކުރިމަތީގައި (މިފަދަ ކުރިމައްޗަށް) حاضر ވެގެންވާ ދުވަހު ނުބައިކަންތައްކުރިމީހާ ދެކެ އެނބުރި ކަނޑައެޅިގެންވާ ދުރުމިނެއް ބޭނުންވާނެއެވެ. (އަދި އެފަދަ ނުބައި ކަންތައްތަކަށް އަރައިގަތުން ކަލޭމެން ﷲ ގެ ކޯފާ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އަރުވާނެތީ) ﷲ ގެ ذات ދެކެން ބިރުވެތިވުމަށް ކަލޭމެންނަށް ﷲ ބިރުވެރިކަން ދެއްވައެވެ. އަދި ﷲ تعالى ވީ އަޅުތަކުންނަށްޓަކައި ނުހަނު އޯގާވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٣١) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންނަށް ﷲ އަށް ލޯބިވެތިވާކަމުގައި ވަންޏާ ދެން ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް تبع ވާށެވެ! އޭރުން ﷲ ކަލޭމެންނަށް ލޯބިވެވޮޑިގަންނަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވާނެއެވެ. އަދި ﷲ އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

قُلْ أَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ ۖ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ لَا يُحِبُّ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿٣٢﴾ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰٓ ءَادَمَ وَنُوحًا وَءَالَ إِبْرَٰهِيمَ وَءَالَ عِمْرَٰنَ عَلَى ٱلْعَـٰلَمِينَ ﴿٣٣﴾ ذُرِّيَّةًۢ بَعْضُهَا مِنۢ بَعْضٍ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ إِذْ قَالَتِ ٱمْرَأَتُ عِمْرَٰنَ رَبِّ إِنِّى نَذَرْتُ لَكَ مَا فِى بَطْنِى مُحَرَّرًا فَتَقَبَّلْ مِنِّىٓ ۖ إِنَّكَ أَنتَ ٱلسَّمِيعُ ٱلْعَلِيمُ ﴿٣٥﴾ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ رَبِّ إِنِّى وَضَعْتُهَآ أُنثَىٰ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا وَضَعَتْ وَلَيْسَ ٱلذَّكَرُ كَٱلْأُنثَىٰ ۖ وَإِنِّى سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ وَإِنِّىٓ أُعِيذُهَا بِكَ وَذُرِّيَّتَهَا مِنَ ٱلشَّيْطَـٰنِ ٱلرَّجِيمِ ﴿٣٦﴾ فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا بِقَبُولٍ حَسَنٍ وَأَنۢبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا ۖ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا ٱلْمِحْرَابَ وَجَدَ عِندَهَا رِزْقًا ۖ قَالَ يَـٰمَرْيَمُ أَنَّىٰ لَكِ هَـٰذَا ۖ قَالَتْ هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ۖ إِنَّ ٱللَّهَ يَرْزُقُ مَن يَشَآءُ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٧﴾

ލަފުޒުމާނަ

قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ أَطِيعُوا اللَّهَ وَالرَّسُولَ = ކަލޭމެން اللّه އަށާއި އަދި رسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! ❁ فَإِن تَوَلَّوْا = ފަހެ އެމީހުން (ކިޔަމަންނުވެ) އަނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ (އެމީހުން ބޮޑާވެރި ކާފަރުންނަކަށްވެއެވެ.) ❁ فَإِنَّ اللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ❁ لَا يُحِبُّ الْكَافِرِينَ ﴿٣٢﴾ = ކާފަރުންނަށް ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވާނެތެވެ. ❁ إِنَّ اللَّهَ اصْطَفَىٰ آدَمَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى آدم (عليه السّلام) خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރެއްވިއެވެ. ❁ وَنُوحًا وَآلَ إِبْرَاهِيمَ = އަދި نوح (عليه السّلام) އާއި އަދި إبراهيم عليه السّلام ގެ آل ނަސްލެވެ. ❁ وَآلَ عِمْرَانَ = އަދި عِمْرَان ގެ آل ނަސްލާއި. ❁ عَلَى الْعَالَمِينَ ﴿٣٣﴾ = عَالَم ތަކުގެމައްޗަށް. ❁ ذُرِّيَّةً بَعْضُهَا مِنْ بَعْضٍ = އޭގެ އެއްބަޔަކީ އަނެއްބަޔަކުގެ ދަރިކޮޅުގެ މީހުންނެވެ. (އެއީ دين އާއި توحيد ގެ މަގުންނެވެ.) ❁ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿٣٤﴾ = އަދި اللّه އީ އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ إِذْ قَالَتِ امْرَأَتُ عِمْرَانَ = عِمْرَان ގެ އަނބިކަނބަލުން ދެންނެވިހިނދު. ❁ رَبِّ = އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ! إِنِّي نَذَرْتُ لَكَ = ތިޔަ ރަސްކަލާނގެއަށް ދެންނެވީމެވެ. ❁ نَذْرُ ... مَا فِي بَطْنِي مُحَرَّرًا = މިއަޅާގެ ބަނޑުގައިވާ ދަރިފުޅު (ރަސްކަލާނގެއަށް) خاصّ ކުރައްވާށެވެ. ❁ فَتَقَبَّلْ مِنِّي = ފަހެ ރަސްކަލާނގެ މިއަޅާގެ ކިބައިން قبول ކުރައްވާނދޭވެ. ❁ إِنَّكَ أَنتَ = ހަމަކަށަވަރުން ރަސްކަލާނގެއީ ❁ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴿٣٥﴾ = އަޑުއައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ فَلَمَّا وَضَعَتْهَا قَالَتْ = ފަހެ އެކަމަނާ އެދަރިކަނބަލުން ވިހެއްވިހިނދު، އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ❁ رَبِّ إِنِّي وَضَعْتُهَا أُنثَىٰ = އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ވިހައީ އަންހެން ދަރިއެކެވެ. ❁ وَاللَّهُ أَعْلَمُ = އަދި اللّه ދެނެވޮޑިގެންވަނީ ރަނގަޅަށެވެ. بِمَا وَضَعَتْ = އެކަމަނާ ވިހެއްވި އެއްޗެއް. ވިހެއްވި ދަރިއަށް. ❁ وَلَيْسَ الذَّكَرُ = އަދި ފިރިހެން ދަރިއަކީ ނުވެއެވެ. (ފިރިހެންދަރިޔަކު ނުވެއެވެ.) ❁ كَالْأُنثَىٰ = އަންހެންދަރިއަކާ އެއްފަދައެއް (އަންހެން ދަރިޔަކު ފަދައިން) ❁ وَإِنِّي سَمَّيْتُهَا مَرْيَمَ = ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ އެދަރިކަނބަލުންނަށް ނަންދިނީ مَرْيَم އެވެ. ❁ وَإِنِّي أُعِيذُهَا بِكَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ރަސްކަލާނގެ حضرة ގައި އެދަރިކަނބަލުންނާއި ދަރިކޮޅަށް حِمَايَة އެދެމެވެ. ❁ وَذُرِّيَّتَهَا = އަދި އެކަމަނާގެ ދަރިފަސްކޮޅަށް (ދަރިކޮޅަށް އެދެމެވެ.) ❁ مِنَ الشَّيْطَانِ الرَّجِيمِ ﴿٣٦﴾ = ފުރުއްސައިލެވިގެންވާ شيطان ގެ ކިބައިން. ❁ فَتَقَبَّلَهَا رَبُّهَا = ފަހެ އެކަމަނާގެ رَبّ އެދަރިކަނބަލުން (كَنِيْسَة ގެ خدمة އަށް.) قبول ކުރެއްވިއެވެ. ❁ بِقَبُولٍ حَسَنٍ = ރަނގަޅު

قبول ކުރެއްވީމެވެ. ۞ وَأَنبَتَهَا نَبَاتًا حَسَنًا = އަދި އެކަލޭގެ އެކަމަނާ ރަނގަޅުގޮތުގައި ބޮޑުވެވޮޑިގެންވުމަށް تَربيّة ކުރެއްވީމެވެ. ۞ وَكَفَّلَهَا زَكَرِيَّا = އަދި زكريَّا ގެފާނަށް އެކަލޭގެ އެކަމަނާ حوال ކުރެއްވީމެވެ. ۞ كُلَّمَا دَخَلَ عَلَيْهَا زَكَرِيَّا = زكريَّا ގެފާނު އެކަމަނާގެ އަރިހަށް ވަދެވަޑައިގަންނަވާ ކޮންމެހިނދެއްގައި. ۞ ٱلْمِحْرَابَ = مِحْراب އަށް. (އެއީ މިސްކިތުގައިވާ ކޮޓަރިއެއްކަމުގައި ވެއެވެ.) ۞ وَجَدَ عِندَهَا رِزْقًا = އެކަމަނާގެ އަރިހުން ރިޒުޤު ފެނުނުވަޑައިގަންނަވައެވެ. (އެއީ ފިނިމޫސުމުގައި ހޫނު މޫސުމުގެ މޭވާއާއި ހޫނު މޫސުމުގައި ފިނިމޫސުމުގެ މޭވާއެވެ.) ۞ قَالَ يَٰمَرْيَمُ = އެކަލޭގެފާނު އެހެރި زكريَّا ގެފާނު – ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ مريم އެވެ! ۞ أَنَّىٰ لَكِ هَٰذَا = މިރިޒުޤު މިއީ ކަލޭނަށް ކިހިނަކުން ކޮންތާކުން އައި އެއްޗެއްތޯއެވެ؟ قَالَتْ = އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ۞ هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ = އެއީ اللّه ގެ حضرة ންނެވެ. ۞ إِنَّ ٱللَّهَ يَرْزُقُ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه ރިޒުޤުދެއްވައެވެ. ۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އެދިވޮޑިގެންނަވާ މީހަކަށެވެ. ۞ بِغَيْرِ حِسَابٍ ﴿٣٧﴾ = އެއްވެސް ހިސާބަކާއިނުލައި.

إجْمَالِي މާނަ

(٣٢) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭގެފާނު اللّه އަށާއި رَسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! ފަހެ އެމީހުން (ކިޔަމަންތެރިނުވެ) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ ދަންނާށެވެ! (އެފަދަމީހުންނަކީ ކާފިރުން) ބަލާވެރި އެއީ ކާފިރުންނަކުދެކެއެވެ.) އަދި ކާފިރުންނަށް ހަމަކަށަވަރުންވެސް اللّه تعالى ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٣٣) ހަމަކަށަވަރުން آدم (عليه السّلام) އާއި نوح (عليه السّلام) އާއި إبراهيم عليه السّلام ގެ آل ންނާއި އަދި عِمْرَان ގެ آل ން اللّه تعالى خَاصّ ކުރައްވައި إختيار ކުރެއްވިއެވެ. އެއީ އެންމެހައި عَالَم ތަކުގެމައްޗަށެވެ.

(٣٤) އޭގެ އެއްބަރިކާއެއްވަނީ އަނެއްބަރިކާއެއްގެތެރެއިންނެވެ. (އެއީ دين އާއި توحيد ގެ ގޮތުންނެވެ.) އަދި اللّه މީ އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٥) عمران ގެ އަނބިކަނބަލުން އެކަމަނާގެ رَبّ އަށް ދެންނެވިހިނދު (ހަނދުމަފުޅުކުރައްވާށެވެ!) އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާގެ ބަނޑުގައި މިވާ ދަރިފުޅު އިބަރަސްކަލާނގެއަށްޓަކައި (ކަނީސާގެ خادم އެއްކަމުގައި) ދޫކޮށް އިބަރަސްކަލާނގެއަށް نَذر ގެންނަމެވެ. ފަހެ މިއަޅާގެ ކިބައިން އިބަރަސްކަލާނގެ قبول ކުރައްވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ އަޑުއަހާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٦) ފަހެ އެކަމަނާ އެދަރިފުޅު ރައްކާއުފުއްވިހިނދު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ ވިހެއީ އަންހެންކުއްޖެކެވެ. އަދި އެކަމަނާ ވިހައި ކުއްޖާ اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ފިރިހެންކުދިން އަންހެންކުދިންފަދައިން ނޫނެވެ. (އެއްކަލަ ހަމައެއްނޫނެވެ. އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ އެދަރިފުޅަށް މިނަން ދެއްމީ مَرْيَمْ އެވެ. އަދި އެދަރިފުޅާއި އެދަރިފުޅުގެ ދަރިފަސްކޮޅު ނުބައިރަޖީމުވެގެންވާ شيطان އާގެ ކިބައިން ރައްކާތެރިކުރެއްވުމަށް ސަލާމަތްކުރެއްވުމަށް އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން މިއަޅާ حماية ލިބިދެއްވުން އެދެމެވެ.

(٣٧) ފަހެ އެކަމަނާގެ رَبّ އެކަމަނާގެ ދަރިފުޅު مريم ގެފާނު ރަނގަޅުގޮތުގައި قبول ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަމަނާ އެހެރި مريم ގެފާނު – ރަނގަޅަށް ބޮޑުކުރައްވާ تَرْبِيّة ކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަމަނާ ބެލެހެއްޓެވުމަށް زكريّا ގެފާނަށް حوال ކުރެއްވިއެވެ. އަދި زكريّا (عليه السّلام) އެކަމަނާގެ ގޮތަށް مِحْراب ގެއަށް ވަޑައިގަންނަވާ

ކޮންމެހިނދެއްގައި އެކަމަނާގެ އަރިހުގައި ރިޒުޤުވަނީކޮށް ދެކެވަޑައިގަންނަވައެވެ. އެހިނދު ވިދާޅުވެއެވެ. އޭ مَرْيَم އެވެ! މިރިޒުގު ކަލޭނަށް މިއަންނަނީ ކޮންތާކުންހެއްޔެވެ؟ އެކަމަނާ ވިދާޅުވިއެވެ. އެއީ الله ގެ حضرة ންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އެދިވޮޑިގެންނެވީ މީހަކަށް ހިސާބުނެތި އެކަލާނގެ ރިޒުގުދެއްވައެވެ.

- ދަންނައެވެ! مِحْراب އަކީ كَنِيْسَة ގައި އެޅޭނޭގޮތުގެއިވާ ކޮޓަރިއެއްކަމަށް مُفَسِّرُن ވިދާޅުވެއެވެ.
- مريم ގެކާނާގެ އަރިހުގައި ހުންނަ ރިޒުގަކީ ހޫނުމޫސުމުގެ ފިނިމޫސުމުގައި މޭވާއެވެ. އަދި ފިނިމޫސުމުގައި ހޫނުމޫސުމުގެ މޭވާއެވެ. މިއީ އާދަޔާ خلاف ކަމެކެވެ. އެހެންވެ އެވާހަކަތައް އާޔަތުގައި بيان ވެގެންވާ ކަމުގައިވެއެވެ.

والله أعلم.

هُنَالِكَ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُۥ ۖ قَالَ رَبِّ هَبْ لِى مِن لَّدُنكَ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً ۖ إِنَّكَ سَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ ﴿٣٨﴾ فَنَادَتْهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ وَهُوَ قَآئِمٌ يُصَلِّى فِى ٱلْمِحْرَابِ أَنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكَ بِيَحْيَىٰ مُصَدِّقًۢا بِكَلِمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَسَيِّدًا وَحَصُورًا وَنَبِيًّا مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٣٩﴾ قَالَ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ وَقَدْ بَلَغَنِىَ ٱلْكِبَرُ وَٱمْرَأَتِى عَاقِرٌ ۖ قَالَ كَذَٰلِكَ ٱللَّهُ يَفْعَلُ مَا يَشَآءُ ﴿٤٠﴾

މުފްރަދާތު

هُنَالِكَ = އެތަނުގައި. (އަދި އެހިނދު)۞ دَعَا زَكَرِيَّا رَبَّهُۥ = زكريّا (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ދުޢާކުރެއްވިއެވެ.۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ.۞ هَبْ لِى مِن لَّدُنكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން މިއަޅާއަށް ދެއްވާނދޭވެ.۞ ذُرِّيَّةً طَيِّبَةً = ރަނގަޅު ދަރިފަސްކޮޅެއް.۞ إِنَّكَ سَمِيعُ ٱلدُّعَآءِ ﴿٣٨﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ دعاء އަޑުއަހުއްވާ ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ فَنَادَتْهُ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = ފަހެ ملائكة އެ އެކަލޭގެފާނަށް ގޮވާލިއެވެ.۞ وَهُوَ قَآئِمٌ يُصَلِّى = އެކަލޭގެފާނު ނަމާދުކުރައްވަން ތެދުވެވަޑައިގެން ހުންނަވާ حال ގައެވެ.۞ فِى ٱلْمِحْرَابِ = مِحْراب ގައި.۞ أَنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭގެފާނަށް އުފާވެރި خبر ދެއްވައެވެ.۞ بِيَحْيَىٰ = يَحْيَى ގެ ނަން ދެއްވާނެކަމުގެ.۞ مُصَدِّقًۢا بِكَلِمَةٍ = كَلِمَة އެއް ތެދުކުރައްވާ حال (އެބަހީ عيسى عليه السّلام ތެދުކުރައްވާ حال.)۞ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ންވާ.۞ وَسَيِّدًا = (އަޚްލާޤާއި علم ގެ) ސަރުދާރެއްގެ ގޮތުން.۞ وَحَصُورًا = އަދި އަންހެނުންނާއި جِمَاع ނުވާ ބާރުވެރިއެއްގެ ގޮތުންނާއި.۞ وَنَبِيًّا = އަދި ނަބިއްޔެއްކަމުގައި.۞ مِّنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٣٩﴾ = صالح މީސް ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންވާ.۞ قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު يعني زكريّا (عليه السّلام) ދެންނެވިއެވެ. އޭއަޅުގެ رَبّ އެވެ.! أَنَّىٰ يَكُونُ لِى غُلَٰمٌ = މިއަޅާއަށް غُلَام އަކު (يعني ފިރިހެންދަރިއަކު)

ލިބޭނީ ކޮންގޮތަކުންތޯއެވެ؟۞ وَقَدْ بَلَغَنِيَ الْكِبَرُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާއަށް މުސްކުޅިކަން ފޯރައްޖެއެވެ. (ދުވަސްވީ މުސްކުޅިވެއްޖެއެވެ.)۞ وَامْرَأَتِي عَاقِرٌ = އަދި މިއަޅާގެ އަންހެނުންނަކީ (أصل އަނބުވެސް) ދަރިން ނުލިބޭމީހެކެވެ.۞ قَالَ كَذَٰلِكَ اللَّهُ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. الله އެގޮތަށެވެ. (الله ގެ قدرة ތެރިކަން އެގޮތަށެވެ.)۞ يَفْعَلُ مَا يَشَاءُ ﴿٤٠﴾ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގަންނަވާ ކަމެއްކުރުއްވުމާ އެކަލާނގެ ކުރައްވައެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٣٨) އެހިނދު زكريّا (عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް دُعَاء ދެންނެވިއެވެ. އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. އޭއަޅުގެ رَبّ އެވެ. މިއަޅާއަށް އިބަރަސްކަލާނގެ حضرة ން ރަނގަޅު ދަރިފަސްކޮޅެއް ދެއްވާންދޭވެ. ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެއީ دعاء އައްސަވާފާވޭގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٣٩) ދެންފަހެ އެކަލޭގެފާނު مِحْراب ގައި ނަމާދުކުރައްވަމުން قائم ވެ ހުންނަވަނިކޮށް مَلائكة އާ (جبريل عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ކަލޭގެފާނަށް يحيي ގެފާނު ލިބިވަޑައިގެންނެވުމާބެހޭ އުފާވެރި خبر ދެއްވައެވެ. އެއީ الله تعالى ގެ حضرة ންވާ كلمة އެއް ތެދުކުރައްވާ ބޭފުޅެއްގެ ގޮތުގައެވެ. (يحيي ގެފާނުގެ ނަންފުޅު އިންޖީލުގައިވަނީ يُوْحَنَّا އެވެ. އަދި الله ގެ ބަސްފުޅަކުންވާ ކަލިމަތެއްގެ مُرَاد ކުރެވެނީ (عيسى عليه السلام އެވެ.) އެކަލޭގެފާނަށް ކަލިމަ ގެ لفظ ން مُرَاد ކުރެވެނީ އެކަލޭގެފާނު ހެއްދެވުމުގައިވެސް الله ގެ ބަސްފުޅު (كُنْ- އުފެދޭ - ވާށޭ.) މި كلمة އިންނެވެ. والله أعلم. އަދި އެކަލޭގެފާނު އުފެދޭ يحيي عليه السّلام ދުނިޔެއަށް ވަޑައިގެންނެވީ (އަޅުކަމާއި علم ގެ) ސަރުދާރެއްގެ ގޮތުގައި އަދި އަންހެނުންނާ جماع ނުވާ ބޭކަލެއްގެ ގޮތުންނައި އަދި نبي ބޭކަލެއްގެ ގޮތުންނައި އަދި صالح މީހުންގެ ތެރެއިންވާ ބޭކަލެއްގެ ގޮތުންނެވެ.

(٤٠) އެކަލޭގެފާނު އެހެރީ زكريّا عليه السّلام ދެންނެވިއެވެ. އޭ އަޅުގެ ربّ އެވެ! މިއަޅާއަށް ދަރިކަލަކު ލިބޭނީ ކޮންގޮތަކުންތޯއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން މިއަޅާ عُمر ންދުވަސްވެ މުސްކުޅިކަން ބާރުވެއްޖެއެވެ. އަދި މިއަޅާގެ އަނބިކަނބަލުން އެއީ أصل އަނބުވެސް ދަރިން ނުލިބޭ އަންހެނެކެވެ. އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ކަންތައް ހުރީ މިހެންނެވެ. ނަމަވެސް الله، އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ކަމެއް ކުރައްވައެވެ. (އެކަލާނގެއަށް އެއީ ދަތިކަމެއްނޫނެވެ.)

قَالَ رَبِّ ٱجْعَل لِّيٓ ءَايَةًۖ قَالَ ءَايَتُكَ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ ثَلَٰثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْزًاۗ وَٱذْكُر رَّبَّكَ كَثِيرًا وَسَبِّحْ بِٱلْعَشِيِّ وَٱلْإِبْكَٰرِ ﴿٤١﴾ وَإِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَٰمَرْيَمُ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰكِ وَطَهَّرَكِ وَٱصْطَفَىٰكِ عَلَىٰ نِسَآءِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٢﴾ يَٰمَرْيَمُ ٱقْنُتِي لِرَبِّكِ وَٱسْجُدِي وَٱرْكَعِي مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ ذَٰلِكَ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ نُوحِيهِ إِلَيْكَۚ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يُلْقُونَ أَقْلَٰمَهُمْ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٤﴾ إِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ يَٰمَرْيَمُ إِنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكِ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ ٱسْمُهُ ٱلْمَسِيحُ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ وَجِيهًا فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٥﴾

ލުޣަތު

قَالَ رَبِّ = އެކަލޭގެފާނު ދަންނަވައެވެ. އޭ އަޅުގެ رَبّ އެވެ! ٱجْعَل لِّيٓ ءَايَةً = ތިމަގެއަށް (އެކަމުގެ) عَلَامَة އެއް ހައްދަވައިދެއްވާނދޭވެ! ❁ قَالَ ءَايَتُكَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. (އެކަމުގެއި) ކަލޭގެފާނަށް علامة އަކީ. ❁ أَلَّا تُكَلِّمَ ٱلنَّاسَ = ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނާ ވާހަކަދެކެ ނުދެއްކެވުމެވެ. ❁ ثَلَٰثَةَ أَيَّامٍ إِلَّا رَمْزًا = ތިންދުވަހު ހަމައެކަނި އިޝާރާތުން މެނުވީ ބަސްބުނުމަކުން. ❁ وَٱذْكُر رَّبَّكَ = އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ކަލޭގެފާނު ذِكْر ކުރައްވާށެވެ. كَثِيرًا = ގިނަގިނައިން. ❁ وَسَبِّحْ = އަދި تَسْبِيح ކުރައްވާށެވެ! ❁ بِٱلْعَشِيِّ وَٱلْإِبْكَٰرِ ﴿٤١﴾ = ހަވީރުއި ހެނދުނު. ❁ وَإِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = އަދި ملائكة ން ވިދާޅުވިހިނދު (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) ❁ يَٰمَرْيَمُ = އޭ مَرْيَمُ އެވެ! إِنَّ ❁ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰكِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ކަލޭގެ خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރެއްވިއެވެ. ❁ وَطَهَّرَكِ = އަދި (دين އާއި عقيدة ގެ ދުއްޝަނާއި ހުރިހާ ނަޖިސްތަކުން) އެކަލާނގެ ކަލޭގެ طاهر ކުރެއްވިއެވެ. ❁ وَٱصْطَفَىٰكِ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭގެ ވަކިކޮށް خاصّ ކުރެއްވިއެވެ. ❁ عَلَىٰ نِسَآءِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٤٢﴾ = އެންމެހައި عَالَم ތަކުގެ އަންހެނުންނަށްވުރެ. ❁ يَٰمَرْيَمُ ٱقْنُتِي لِرَبِّكِ = އޭ مَرْيَمُ އެވެ. ކަލޭގެ ކަލޭގެ رَبّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ޢިބާދަތް ކުރާށެވެ. ❁ وَٱسْجُدِي وَٱرْكَعِي = އަދި ކަލޭގެ سَجدَة ކުރާށެވެ. ރުކޫޢު ކުރާށެވެ! ❁ مَعَ ٱلرَّٰكِعِينَ ﴿٤٣﴾ = رُكُوع ކުރާމީހުންނާއެކު. ❁ ذَٰلِكَ = (رَسول اللّٰه އެވެ!) އެއީ – އެބަހީ މިސޫރަތުގައި މި بَيَان ކުރެވުނު. ❁ (❁ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰٓ ءَادَمَ وَنُوحًا ....) މިއާޔަތުން ފެށިގެން މިއިން ވާހަކަތަކަކީ) ❁ مِنْ أَنۢبَآءِ ٱلْغَيْبِ = غَيْب ގެ خَبَر ތަކުގެ ތެރެއިންވާ خَبَر ތަކެވެ. ❁ نُوحِيهِ إِلَيْكَ = މިވާހަކަތަކަށް ކަލޭގެފާނަށް خَبَر ތައް وحى ކުރައްވަމެވެ. ❁ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ގާތުގައި ނުވެއްޖެއެވެ. ❁ إِذْ يُلْقُونَ أَقْلَٰمَهُمْ = އެމީހުން (އެބަހީ زكريّا ގެފާނާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ޤައުމުގެ މީހުން) އެމީހުންގެ قَلَم ތައް (قُرْعَة ލުމަށް) އަޅަމުންދިޔަ. ❁ أَيُّهُمْ يَكْفُلُ مَرْيَمَ = = مَرْيَم ގެ ޙަވާލު ވާނީ ކާކުތޯ (ބެލުމަށް). ❁ وَمَا كُنتَ لَدَيْهِمْ = އަދި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ގާތުގައި ނުވެއްޖެއެވެ. ❁ إِذْ يَخْتَصِمُونَ ﴿٤٤﴾ = އެމީހުން ދެބަސްވަމުން ދިޔައިރު. ❁ إِذْ قَالَتِ ٱلْمَلَٰٓئِكَةُ = ملائكة ން ވިދާޅުވިހިނދު. ❁ يَٰمَرْيَمُ = އޭ مريم އެވެ! ❁ إِنَّ ٱللَّهَ يُبَشِّرُكِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ކަލޭގެއަށް އުފާވެރި خبر ދެއްވައެވެ. ❁ بِكَلِمَةٍ مِّنْهُ =

އެކަލާނގެ حضرة ންވާ كلمة އެއްގެ❁ ٱسْمُهُ ٱلْمَسِيحُ = އެކަލޭގެފާނުގެ ނަންފުޅަކީ المسيح އެވެ.❁ عِيسَى ٱبْنُ مَرْيَمَ = އެއީ مريم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) އެވެ.❁) وَجِيهًا = މަތިވެރިވެގެންވާ ދަރަޖައެއް شَرَفُ ގެ ބާކަހެއްގެ ގޮތުގައި.❁ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْأَخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައި .❁ وَمِنَ ٱلْمُقَرَّبِينَ ﴿٤٥﴾ = އަދި (اللّٰه ގެ حضرة ގައި) ކުއްމަންވެގެންވާ ބާކަތްކަމުގައި.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٤١) އެކަލޭގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ތިމަރެގެ رَبّ އެވެ! މިއަށްޓަކައި ތިމަރެގެ علامة އެއްޗަކަށްލަވައިދެއްވާނދޭވާ! އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. ތިމަރެގެ علامة އަކީ ތިންދުވަސްވަންދެން މީހުންނާ ވާހަކަދެއްކުން ނުކުރެވުމެވެ ... ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނާ ވަރަކަށް ކުރުކުރެވޭނީ ކުޑަ އިޝާރާތަކުންނެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނު ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ އަށް ގިނަގިނައިން ذكرކުރައްވާ تَسْبِيح ވިދާޅުވާށެވެ!

(٤٢) އަދި ملائكة ން (جبريل عليه السّلام) ވިދާޅުވިއެވެ (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) އޭ مريم އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى ކަލޭގެ ޚާއްޞަކުރައްވާ خاصّ ކުރައްވައިފިއެވެ. إختيار ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި دين އާއި عقيدة ގެ ގޮތުންނާއި އަޚްލާޤީ فاحش ކަންތަކުން ކަލޭގެ طاهر ކުރައްވައިފިއެވެ. އަދި عالم ތަކުގެ އަންހެނުންގެ މައްޗަށް އެކަލާނގެ ކަލޭގެ ޚާއްޞަކުރައްވައި خاصّ ކުރައްވައިފިއެވެ.

(٤٣) އޭ مريم އެވެ! ކަލޭގެ ކަލޭގެ رَبّ އަށް ކިޔަމަންތެރިވެ ޢިބާދަތްކުރުމުގައި ދެމިހުންނަވާށެވެ! އަދި ركوع ކުރައްވާމީހުންނާއެކު ركوع ކުރައްވައި سجدة ކުރައްވާށެވެ. (އެބަހީ ޖަމާޢަތުން ކުރައްވާށެވެ!)

(٤٤) (އޭ رَسول اللّٰه އެވެ.) މި بَيَان ވެދިޔައީ (އެބަހީ ❁ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصْطَفَىٰٓ ءَادَمَ وَنُوحًا .... މިއަށް ފެށިގެން މިއަށްދާނދެން بَيَان ވެދިޔަ ވާހަކަތައް) މިހުރިހާ ވާހަކަތަކަކީ ގައިބުގެ غَيْبُ ގެ خبر ތަކެވެ. (ކަލޭގެފާނަށް އަދި ކަލޭގެފާނުގެ قوم ގެ މީހުން މިވާހަކަތައް ނުދަންނަނީއެވެ. އެހެންކަމުން ވަޙީކުރެއްވީއެވެ.) އަދި އެމީހުންގެ ގައިގެންވާ (އެބަހީ زكريّا عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ އަރިހުގައިތިބި މީހުންގެ ގައިގެންވާ) مَريم ގެފާނާއި حوال ވާނީ ކާކާ ބެލުމަށް قُرْعَة ލުމުގައި ކަލަމްތަކުން ލައްވާލާއިރު އެމީހުންގެ ގާތުގައި ކަލޭގެފާނު ނުހުންނަވައެވެ. އަދި އެކަމާގުޅޭ އެމީހުން ދެބަސްވެ އަރައިރުންވެރިވި ވަގުތު އެމީހުންގެ ގާތުގައި ކަލޭގެފާނު ނުހުންނަވައެވެ.

(٤٥) އަދި ملائكة ން (އެބަހީ جبريل عليه السّلام مريم ގެފާނަށް) ވިދާޅުވިއެވެ (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. އޭ مريم އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّٰه تعالى އެކަލާނގެ حضرة ންވާ كلمة އެއްގެ އުފާވެރި خبر އެކަލާނގެ ކަލޭގެއަށް ދެއްވައެވެ. كلمة އިގެ ނަމަކީ المسيح އެވެ. مريم ގެފާނުގެ ދަރިކަލުން عيسى (عليه السّلام) އެވެ. އެބާކަލޭ ދުނިޔެއާއި آخرة ގައިވެސް މަތިވެރިވެގެންވާ ދަރަޖައާ شرف ގެ ވެރި ބާކަހެއްގެ ގޮތުގައެވެ. އަދި اللّٰه ގެ حضرة ގައި ކުއްމަންވެގެންވާ ބާކަތްކަމުގައެވެ.

وَيُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ فِي ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا وَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٤٦﴾ قَالَتْ رَبِّ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي وَلَدٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ ۖ قَالَ كَذَٰلِكِ ٱللَّهُ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ ۚ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٤٧﴾ وَيُعَلِّمُهُ ٱلْكِتَٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ﴿٤٨﴾ وَرَسُولًا إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ أَنِّى قَدْ جِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ ۖ أَنِّىٓ أَخْلُقُ لَكُم مِّنَ ٱلطِّينِ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ فَأَنفُخُ فِيهِ فَيَكُونُ طَيْرًۢا بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۖ وَأُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ وَٱلْأَبْرَصَ وَأُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ بِإِذْنِ ٱللَّهِ ۖ وَأُنَبِّئُكُم بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ فِى بُيُوتِكُمْ ۚ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ لَـَٔايَةً لَّكُمْ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿٤٩﴾ وَمُصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَىَّ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ وَلِأُحِلَّ لَكُم بَعْضَ ٱلَّذِى حُرِّمَ عَلَيْكُمْ ۚ وَجِئْتُكُم بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَأَطِيعُونِ ﴿٥٠﴾

ލަފުޒުމާނަ

وَيُكَلِّمُ ٱلنَّاسَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނާ ވާހަކަފުޅުދައްކަވާނެއެވެ.۞ فِي ٱلْمَهْدِ وَكَهْلًا = ވިހާ ތުންކުޑަކުއްޖާކަމުގައި (އެބަހީ ގައިމުގައިއްޔާ) އަދި ބޮޑު ފިރިހެނަކަށްވުމަށްފަހުގައި.۞ (كَهْلًا = އަހަރު ތިރީސް ފަންސާސް ދުވަހުގެ މީހުން / ބުއްދިވެރި މަޤްބޫލު ބަޔަކުގެ މީހުން.) ۞ وَمِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿٤٦﴾ = އަދި صالح ބަޔާ ތެރެއިންވާ ބޭކަލަކު ކަމުގައި.۞ قَالَتْ رَبِّ = އެކަމަނާ ދެންނެވިއެވެ. ހޭ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ!۞ أَنَّىٰ يَكُونُ لِي وَلَدٌ = ތިމަގެއަށް ދަރިއަކު ވާނީ ކިހިނެއް ހެއްޔެވެ!۞ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ = އަދި ތިމަގެއަށް އިންސާނަކު އަތްލާފައި ނުވާހިނދު.۞ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ.۞ كَذَٰلِكِ ٱللَّهُ = اللّه އުފައްދަވައެވެ.۞ يَخْلُقُ مَا يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އެއްޗެއް.۞ إِذَا قَضَىٰٓ أَمْرًا = އެކަލާނގެ ކަމެއް ނިންމަވައިފިނަމަ.۞ فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُۥ = އޭގެ ކިބައިގައި އެކަލާނގެ وحي ކުރައްވައެވެ.۞ كُن = ވާށޭ.۞ فَيَكُونُ ﴿٤٧﴾ = ދެން އޭރުން އެކަން ވެއެވެ.۞ وَيُعَلِّمُهُ ٱلْكِتَٰبَ = އަދި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ފޮތް ދަސްކޮށްދެއްވާނެއެވެ (އެބަހީ ލިޔުން ކިޔުން.)۞ وَٱلْحِكْمَةَ = އަދި حكمة އާއި (އެއީ ޝަރީޢަތް ނުވަތަ وحي އެވެ.)۞ وَٱلتَّوْرَىٰةَ وَٱلْإِنجِيلَ ﴿٤٨﴾ = އަދި توراة އާއި إنجيل އާއި.۞ وَرَسُولًا = އަދި رَسُول ބޭކަލަކު ކަމުގައި.۞ إِلَىٰ بَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بَنِى إسرائيل ންނަށް.۞ أَنِّى قَدْ جِئْتُكُم = (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ތިޔަބައިމީހުންގެ ގާތަށް ތިމަންއައީ.۞ بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ رَبُّ ގެ حضرة ން دليل އަކާއިގެންނެވެ. (معجزة އަކާއިގެންނެވެ.)۞ أَنِّىٓ أَخْلُقُ لَكُم = އެއީ ހަމަކަށަވަރުން ތިމަން ތިޔަބައިމީހުންނަށް ހަދައިދޭނަމެވެ.۞ مِّنَ ٱلطِّينِ = މެށިން.۞ كَهَيْـَٔةِ ٱلطَّيْرِ = ދޫނީގެ ސިފައިގާ / ދޫނިޔެއްގެ ސޫރަ.۞ فَأَنفُخُ فِيهِ = ދެން އަހުރެން އެއަށް ފުމެލާނަމެވެ.۞ فَيَكُونُ طَيْرًۢا = ދެން އޭތި ދޫނިޔަކަށް ވާނެއެވެ.۞ بِإِذْنِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ إذن ން.۞ وَأُبْرِئُ ٱلْأَكْمَهَ = އަދި ތިމަން އުފަންވުމުން ލޯފަންވެފައިވާ މީހާ (ވިހައި ލޮލުން ނުފެންނަ މީހުން) ރަނގަޅުކޮށްދޭނަމެވެ.۞ وَٱلْأَبْرَصَ = އަދި ބަރަސްވެފައިވާ މީހުން.۞ وَأُحْىِ ٱلْمَوْتَىٰ = އަދި މަރުވެފައިވާ މީހުން ދިރުވައިދޭނަމެވެ.۞ بِإِذْنِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ إذن ން.۞ وَأُنَبِّئُكُم = އަދި އަހުރެން ތިޔަބައިމީހުންނަށް خبر ދޭނަމެވެ.۞ بِمَا تَأْكُلُونَ وَمَا تَدَّخِرُونَ = ތިޔަބައިމީހުން ކާއެއްޗަކާއި އަދި ރައްކާކުރާ އެއްޗަކާމެދު.۞ فِى بُيُوتِكُمْ = ތިޔަބައިމީހުންގެ ގެތަކުގައި.۞ إِنَّ فِى ذَٰلِكَ

= ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކުގައިވެއެވެ.❁ لَآيَةً لَّكُمْ = ކަލޭމެންނަށްވާ دليل. (އަހުރެންގެ نبى ކަން ތެދުކަމުގެ މައްޗަށްވާކަމުގެ)❁ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ (٤٩) = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ.❁ وَمُصَدِّقًا = އަދި ތެދުކުރާ حال.❁ لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ = އަހުރެންގެ ކުރިމަތީގައިވާ ތަކެތި.❁ مِنَ ٱلتَّوْرَىٰةِ = توراة ގެ ތެރެއިން.❁ وَلِأُحِلَّ لَكُم = އަދި ކަލޭމެނަށް حلال ކޮށްދެއްވުމަށް.❁ بَعْضَ ٱلَّذِى حُرِّمَ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންނަށް حرام ކުރެވިފައިވާ ބައެއްތަކެތި.❁ وَجِئْتُكُم = އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް މިއައީ.❁ بِـَٔايَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން دليل އަކާއިގެންނެވެ. (مُعْجِزَة އާއިގެންނެވެ.)❁ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ! وَأَطِيعُونِ (٥٠) = އަދި ކަލޭމެން ތިމަންކަލޭގެފާނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!

إجْمَالِي މާނަ

(٤٦) އަދި ވިހޭތޮއްޓާމަތީގައި އެންމެކުޑަކުއްޖެއްގޮތުގައި އަދި ބޮޑުވިހާމަހަށް ފުރިހަމަވެފައި އެކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނާ ވާހަކަދައްކަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު ވަނީ صالح ބޭކަލުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(٤٧) އެކަމަނާ އެދެނި مَرْيَم ގެފާނު ދެންނެވިއެވެ. ކާތްގޮތް رَبّ އެވެ! ތިމަންނާއަށް ދަރިކަލަކުވާނީ ކޮންގޮތަކުންތޯއެވެ؟ އަދި ތިމަންނާގެ ގައިގާ އަދިވެސް ފިރިހެނަކު ނުޖެހެއެވެ. އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. الله އެފަދައެވެ. އެދެނި الله ގެ ހެއްދެވުން އެފަދައެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އެއްޗެއް ހައްދަވައެވެ. އެކަލާނގެ ކަމެއް ނިންމަވައިފިނަމަ އެކަމަކަށް އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވަނީ "ވާށޭ" މިހެންނެވެ. ދެން އޭރުން އެކަމެއް އުފެދެއެވެ.

(٤٨) އަދި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ލިޔުމާއި حكمة އުގަންނަވައިދެއްވައި އަދި توراة އާއި إنجيل އުގަންނަވައި ދެއްވާނެއެވެ.

(٤٩) އަދި އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު ފޮނުއްވައި بنى إسرائيل ންނަށް رَسول އަކު ކަމުގައެވެ. (އަދި އެކަލޭގެފާނު رَسول ކަމުގައި ވަޑައިގެން ވިދާޅުވާނެއެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް (رَسول ކަމުގައި) މިއައީ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން دليل އާއިގެންނެވެ. (އަހުރެންގެ رَسول ކަން ތެދުކުރުމުގެ މައްޗަށް مُعْجِزَة އާއިގެންނެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް މަށިން ދޫނީގެ ސިފަޔަށް ހަދާފައި ދެން އަހުރެން އޭގައި ފުމެލުމުން الله ގެ إِذْنَ ފުޅުން އޭތި ދޫނިއަކަށް ވާނެއެވެ. އަދި ވިހެއިރުވެސް އަނދިވެފައިވާ ލޯކަނާ މީހާއާއި ބުރަސްބަލިޖެހިފައިވާ މީހާ ޝިފާވެރިކުރާނީ الله ގެ إِذْنَ ފުޅުން އަހުރެން ދިރުވާނީ މަރުވެފައިވާ މީހުން الله ގެ إِذْنَ ފުޅުންނެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކާ ތަކެތިއާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ގެތެރޭގައި ރައްކާކުރާ ތަކެތީގެ خبر ވެސް އަހުރެން ކަލޭމެންނަށް ދޭނަމެވެ. ކަލޭމެންނަކީ إيمان ވާބަޔަކު ކަމުގައިވާނަމަ ހަމަކަށަވަރުން އެކަންކަމުގައި ކަލޭމެންނަށް دليل ވެއެވެ. (އަހުރެންގެ رَسول ކަން ތެދުކުރުމުގެ މައްޗަށް ހުރި دليل ވެއެވެ.)

(٥٠) (އަދި އަހުރެން މިއައީ) އަހުރެންގެ ކުރިމަތީގައިވާ توراة ތެދުކުރާ ގޮތުގައި މީހެކެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް حرام ކުރެވިފައިވާ ބައެއްތަކެތި ކަލޭމެންނަށް حلال ކޮށްދިނުމަށެވެ. އަދި އަހުރެން ކަލޭމެންގެ ގާތަށް رَسول ކަމުގައި މިއައީ ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ންވާ دليل އާއި مُعْجِزَة އާއިގެންނެވެ. ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވެ تقوى ވެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އަހުރެންނަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!

إِنَّ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ فَٱعْبُدُوهُ ۗ هَـٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾ ۞ فَلَمَّآ أَحَسَّ عِيسَىٰ مِنْهُمُ ٱلْكُفْرَ قَالَ مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ ۖ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَٱشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٥٢﴾ رَبَّنَآ ءَامَنَّا بِمَآ أَنزَلْتَ وَٱتَّبَعْنَا ٱلرَّسُولَ فَٱكْتُبْنَا مَعَ ٱلشَّـٰهِدِينَ ﴿٥٣﴾ وَمَكَرُوا۟ وَمَكَرَ ٱللَّهُ ۖ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَـٰكِرِينَ ﴿٥٤﴾ إِذْ قَالَ ٱللَّهُ يَـٰعِيسَىٰٓ إِنِّى مُتَوَفِّيكَ وَرَافِعُكَ إِلَىَّ وَمُطَهِّرُكَ مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَجَاعِلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوكَ فَوْقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۖ ثُمَّ إِلَىَّ مَرْجِعُكُمْ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ ﴿٥٥﴾

ލުޣަތު

إِنَّ ٱللَّهَ رَبِّى وَرَبُّكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ އަހުރެންގެ رَبّ އެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ رَبّ އެވެ.۞ فَٱعْبُدُوهُ = ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ!۞ هَـٰذَا صِرَٰطٌ مُّسْتَقِيمٌ ﴿٥١﴾ = ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގެކި މިއީއެވެ.۞ ۞ فَلَمَّآ أَحَسَّ عِيسَىٰ = ފަހެ عيسى (عليه السّلام) އަށް إحساس ވެވަޑައިގެންފިއިރު.۞ مِنْهُمُ ٱلْكُفْرَ = އެމީހުންގެ ކިބައިން (يعنى: بنى إسرائيل ގެ ކިބައިން) ކާފަރުކަން / ދޮގުކުރުން.۞ قَالَ = އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ.۞ مَنْ أَنصَارِىٓ إِلَى ٱللَّهِ = اللّه އަށްޓަކައި އަހުރެންނަށް نصر ދޭނީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ (ނުވަތަ އަހުރެންނާއެކު اللّه އަށް نصر ދޭނީ ކާކުހެއްތޯއެވެ؟) ۞ قَالَ ٱلْحَوَارِيُّونَ = حَوَارى ން ދެންނެވިއެވެ. (حَوَارى ނަކީ އެކަލޭގެފާނުގެ أصحاب ންނެވެ.)۞ نَحْنُ أَنصَارُ ٱللَّهِ = އަހުރެމެންނަކީ اللّه ގެ نصر ވެރިންނެވެ.۞ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ = އަހުރެމެން اللّه އަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ.۞ وَٱشْهَدْ = އަދި ކަލޭގެފާނު ޝާހިދުވެދެއްވާށެވެ.۞ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٥٢﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ ކިޔަމަންތެރިންނަކަމުގައި / مسلم ންނަކަމުގައި.۞ رَبَّنَآ ءَامَنَّا = އޭ އަހުރެމެންގެ رَبّ އެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. / ތެދުކުރީމުއެވެ.۞ بِمَآ أَنزَلْتَ = ތިރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވި އެއްޗަށް.۞ وَٱتَّبَعْنَا ٱلرَّسُولَ = އަދި އަހުރެމެން رَسُول އާއަށް (عيسى عليه السّلام) އާއި تَبَع ވެއްޖައީމުއެވެ.۞ فَٱكْتُبْنَا = ފަހެ ތިރަސްކަލާނގެ އަހުރެމެން ލިޔުއްވާނދޭވެ.۞ مَعَ ٱلشَّـٰهِدِينَ ﴿٥٣﴾ = ހެކިވެރިންނާއިއެކު.۞ وَمَكَرُوا۟ = އަދި އެމީހުން މަކަރުހެދިއެވެ. (ނަބިއްޔާ ގަތުން ގަސްދުކުރިއެވެ.)۞ وَمَكَرَ ٱللَّهُ = އަދި اللّه މަކަރުހެއްދެވި ބަދަލުދެއްވިއެވެ. (އެއީ އެކަލާނގެ ذات އަށް ލާއިޤުވާ ގޮތަކަށެވެ.)۞ وَٱللَّهُ خَيْرُ ٱلْمَـٰكِرِينَ ﴿٥٤﴾ އަދި اللّه އީ މަކަރުހައްދަވާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮ ފަރާތެވެ.۞ إِذْ قَالَ ٱللَّهُ = اللّه وحى ކުރެއްވިހިނދު.۞ يَـٰعِيسَىٰٓ = އޭ عيسى (عليه السّلام) އެވެ.۞ إِنِّى مُتَوَفِّيكَ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނު (ފުރިހަމަކޮށް) ހިފަހައްޓަވާނަން ކަލޭގެފާނު.۞ وَرَافِعُكَ إِلَىَّ = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް ކަލޭގެފާނު އުފުއްލަވާނަންކަލޭގެފާނު.۞ وَمُطَهِّرُكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު طاهر ކުރައްވާނަންކަލޭގެފާނު.۞ مِنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވި މީސްމީހުންގެ ކިބައިން.۞ وَجَاعِلُ ٱلَّذِينَ ٱتَّبَعُوكَ = އަދި ކަލޭގެފާނަށް تَبَع ވި މީސްމީހުން ލައްވާނަންކަލޭގެފާނު.۞ فَوْقَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = ކާފަރުވި މީސްމީހުންގެ މަތީގައި. (މަތިވެރި)۞ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قِيَامة ދުވަހާއި

ގެހެންދެންވެސް.۞ ثُمَّ إِلَيَّ مَرْجِعُكُمْ = ދެން ކަލޭމެން އެނބުރިއައުންވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.۞ فَأَحْكُمُ بَيْنَكُمْ = ދެން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭމެންގެމެދުގައި حكم ކުރައްވާހުށީމެވެ.۞ فِيمَا كُنتُمْ فِيهِ تَخْتَلِفُونَ (55) = އެކަމަކާއިމެދު ކަލޭމެންގެ މެދުގައި إختلاف ވެ ދެބަސްވީކަންތަކުގެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٥١) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އަޅުގަނޑާއި އަދި ކަލޭމެންގެވެސް رَبّ އެވެ. އެހެންވީ ކަލޭމެން ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް އަޅުކަންކުރާށެވެ! ސީދާވެގެންވާ މަގަކީ އެއީއެވެ.

(٥٢) ދެންފަހެ عيسى عليه السّلام އަށް އެމީހުންގެ ކިބައިން – އެބަހީ ބަނީ އިސްރާއީލުގެ ބައެއް މީހުންގެކިބައިން – ކާފިރުކަމާއި ދެކޮޅުވެރިކަމުގެ އަސަރު ފާޅުވެގެންދިޔުމުން ވިދާޅުވިއެވެ. އަޅުގަނޑާއެކު الله އަށް نصر ދޭނީ (الله ގެ ދީނަށް نصر ދޭނީ) ކާކުހެއްތޯއެވެ؟ حَوَارِيُّ ން ދެންނެވިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެނީ الله އަށް نصر ދޭން މީހުންނެވެ. (حَوَارِيُّ ންނަކީ عيسى عليه السّلام ގެ أصحاب ންނެވެ.) އަޅުގަނޑުމެން އެކަލާނގެއަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. ތިބާ ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެނީ ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެ ބައެކޭ / مسلم ންނަކަމުގައި ކަށަވަރުކޮށް ހެކިވެދެއްވާށެވެ.

(٥٣) އޭ އަޅުގަނޑުގެ رَبّ އެވެ! ތިބާރަސްކަލާނގެ ބާވައިލެއްވިތަކެއްޗަށް (عيسى عليه السّلام އަށް ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް) އަޅުގަނޑުމެން އީމާންވެއްޖައީމު އެވެ. އަދި ތަބާވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި رَسول އާއަށް (އެބަހީ عيسى عليه السّلام އާއި) އަޅުގަނޑުމެން تبع ވެއްޖައީމެވެ. ފަހެ (حقّ އަށް تبع ވެ توحيد އަށް) ހެކިދޭމީހުންނާއިއެކު އަޅުގަނޑުމެން ލިޔުއްވާނދޭވެ!

(٥٤) އަދި އެމީހުން އެބަހީ ބަނީ އިސްރާއީލުގެ ބައެއްމީހުން (عيسى عليه السّلام އަރިހަށް ކުށްކުރުމަށް ނުބައި ރޭވުން ރޭވިއެވެ. އަދި الله ވެސް އެމީހުންނަށް ޢަޛާބާއި ހައްދެވުމަށް ތަދުބީރުކުރެއްވިއެވެ. އަދި الله އީ މަކަރުހަދާ ފަރާތްތަކުގެ ތެރެއިން އެންމެ ހެޔޮރަނގަޅު ފަރާތެވެ.

- ދަންނައެވެ! مكر ހެދުމަކީ އަދި ޚިދާޢުކުރުމަކީ الله تعالى ގެ ذات ފުރިހަމަ މާތް ސިފައެއް ނޫނެވެ. އިންސާނުންގެ ސިފަތަކުގައި ހުރުމަކީ އަދި ނުބައި ސިފައެކެވެ. އެކަލާނގެ مكر ހެއްދެވުން ޢަދުލުވެރިވެސް އެކަލާނގެ ذات ފުރި ހަމަކަން ދައްކުވައިދޭ ކަމެކެވެ. މިއާދުގައި މިވާ މަކަރަކީ بني إسرائيل ންގެ ބައެއް عيسى عليه السّلام އަރިހަށް ކުށްކުރުމަށް ޚިޔާނާތްތެރިން އެކަލޭގެފާނުގެ ސިފަވެގެން އެހެންމީހަކަށް ބަދަލުކުރެއްވުމެވެ. އެމީހުން މަރާ صَليب ކުރީ އެހެންމީހަކެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު الله އުޑަށް އުފުއްލެވިއެވެ. والله أعلم.

(٥٥) الله تعالى (عيسى عليه السّلام އަށް) وحى ކުރެއްވިހިނދު (ހަނދުމަކުރާށެވެ!) އެކަލާނގެ وحى ކުރެއްވިއެވެ. އޭ عيسى އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނުގެ ދުނިޔޭގެ ޢުމުރު ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާ ކަލޭގެފާނު ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށް އުފުއްލަވާނަމެވެ. އަދި ކާފިރުވި މީހުންގެ ކިބައިން ކަލޭގެފާނު طاهر ކުރައްވާނަމެވެ. (އެމީހުންގެ ކިބައިން ސަލާމަތްކުރައްވާހުށީމެވެ.) އަދި ކަލޭގެފާނަށް تبع ވި މީހުން قيامة ދުވަހާއި ހަމައަށްދާންދެން ކާފިރުވި މީހުންނަށްވުރެ މަތީގައި ބައިތިއްބާނަމެވެ. ދެން ކަލޭމެން (އެންމެންވެސް) އެނބުރި رُجُوع ވާނީ ހަމަ ތިމަންރަސްކަލާނގެ حضرة އަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ މެދުގައި އެކަމަކާއިމެދު إختلاف ވެ ދެބަސްވާކަމުގައިވީ ކަންކަމުގެ حكم ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކުރައްވާހުށީމެވެ.

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فَأُعَذِّبُهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فِى ٱلدُّنْيَا وَٱلْءَاخِرَةِ وَمَا لَهُم مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٥٦﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَعَمِلُوا۟ ٱلصَّٰلِحَٰتِ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٧﴾ ذَٰلِكَ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ مِنَ ٱلْءَايَٰتِ وَٱلذِّكْرِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٥٨﴾ إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ عِندَ ٱللَّهِ كَمَثَلِ ءَادَمَ ۖ خَلَقَهُۥ مِن تُرَابٍ ثُمَّ قَالَ لَهُۥ كُن فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾ ٱلْحَقُّ مِن رَّبِّكَ فَلَا تَكُن مِّنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿٦٠﴾ فَمَنْ حَآجَّكَ فِيهِ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ فَقُلْ تَعَالَوْا۟ نَدْعُ أَبْنَآءَنَا وَأَبْنَآءَكُمْ وَنِسَآءَنَا وَنِسَآءَكُمْ وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ ثُمَّ نَبْتَهِلْ فَنَجْعَل لَّعْنَتَ ٱللَّهِ عَلَى ٱلْكَٰذِبِينَ ﴿٦١﴾

ލަފްޒުމާނަ

فَأَمَّا ٱلَّذِينَ كَفَرُوا = ފަހެ ކާފަރުވި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ!۞ فَأُعَذِّبُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ عَذاب ދެއްވާނީމެވެ.۞ عَذَابًا شَدِيدًا = ގަދަވެގެންވާ عَذاب އެއް.۞ فِي ٱلدُّنْيَا وَٱلْآخِرَةِ = ދުނިޔެއާއި آخرة ގައި.۞ وَمَا لَهُم = އަދި އެމީހުންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِّن نَّٰصِرِينَ ﴿٥٦﴾ = އެއްވެސް نصر ދޭނޭ ވެރިޔަކު.۞ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا = އަދި އީމާންވި މީސްތަކުން. ދަންނައެވެ.۞ وَعَمِلُوا ٱلصَّٰلِحَٰتِ = އަދި އެމީހުން صالح عمل ކުރި.۞ فَيُوَفِّيهِمْ أُجُورَهُمْ = ފަހެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަ ފުރިހަމަކޮށްދެއްވާނެއެވެ. (الله ފުރިހަމަ ކޮށްދެއްވާނެއެވެ.)۞ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿٥٧﴾ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.۞ ذَٰلِكَ = އެއީ (އެބަހީ އިސްވެދިޔަ خبر ތަކެކި)۞ نَتْلُوهُ عَلَيْكَ = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް ކިޔަވައިދެއްވާ خبر ތަކެކެވެ.۞ مِنَ ٱلْءَايَٰتِ = حُجَّة ތަކާއި عِبْرَة ތަކުގެ ތެރެއިންނާ ތަކެއްޗެވެ.۞ وَٱلذِّكْرِ ٱلْحَكِيمِ ﴿٥٨﴾ = އަދި حكم ގަދަވެގެންވާ ذِكْرُ އެވެ. (ޔަޢުނީ قرآن އެވެ.)۞ إِنَّ مَثَلَ عِيسَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން عيسى (عليه السّلام) ގެ މިސާލަކީ. (އެއްޗެއްގެ ހުރިގޮތް ހަމައިހުރީ)۞ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައި.۞ كَمَثَلِ ءَادَمَ = آدم (عليه السّلام) ގެ މިސާލުފަދައެވެ.۞ خَلَقَهُۥ مِن تُرَابٍ = އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނު (އެބަހީ: آدم (عليه السّلام) އުފެއްދެވީ ވެލިންނެވެ.۞ ثُمَّ قَالَ لَهُۥ = ދެން އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް وحي ކުރެއްވި.۞ كُن = ވާށޭ.۞ فَيَكُونُ ﴿٥٩﴾ = ފަހެ ދެން އުފެދިއްޖެއެވެ. (އުފެދިވަޑައިގަތެވެ.)۞ ٱلْحَقُّ = حقّ ވަނީ.۞ مِن رَّبِّكَ = ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ންނެވެ.۞ فَلَا تَكُن = ފަހެ ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ!۞ مِّنَ ٱلْمُمْتَرِينَ ﴿٦٠﴾ = ޝައްކުކުރާމީހުންގެ ތެރެއިން.۞ فَمَنْ حَآجَّكَ فِيهِ = (އޭ رسول الله އެވެ!) އެކަލޭގެފާނާމެދު (އެބަހީ عيسى عليه السّلام އާއިމެދު) ކަލޭގެފާނާ جَدَل ކުރާމީހަކު. (ދަންނައެވެ!)۞ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَكَ مِنَ ٱلْعِلْمِ = عِلم ގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނުގެ އަރިހަށް އައި އެއްޗެއް އައުމަށްފަހު (ތިމަންރަސްކަލާނގެ ކަލޭގެފާނަށް بَيان ކޮށްދެއްވި މިވަނީ ކަމުގައިވޭ.)۞ فَقُلْ تَعَالَوْا = ފަހެ ކަލޭގެފާނު (އެ جَدَل ކުރާމީހުންނަށް) ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން އައިސްބަލާށެވެ.! نَدْعُ أَبْنَآءَنَا = އަޅުގަނޑުމެން އަޅުގަނޑުމެންގެ ދަރިންނަށް ގޮވާލާނަމެވެ.۞ وَأَبْنَآءَكُمْ = (ކަލޭމެން) ކަލޭމެންގެ ދަރިންނަށް (ގޮވާލާނަމެވެ.)۞ وَنِسَآءَنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެ އަންހެނުންނާއި (ގޮވައިގެން ގެނަސް)۞ وَنِسَآءَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ އަންހެނުންނާއި (ގޮވައިގެން ގެނަސް)۞

وَأَنفُسَنَا وَأَنفُسَكُمْ = އަދި އަހަރެމެންގެ نفس ތަކާއި ކަލޭމެންގެ نفس ތަކާއި.۞ ثُمَّ نَبْتَهِلْ = ދެން އަހަރެމެން (އެންމެން) دعاء ކޮށް الله އަށް ދަންނަވާނީމެވެ.۞ فَنَجْعَل لَّعْنَتَ ٱللَّهِ = ފަހެ އަހަރެމެން الله لعنة ލައްވާލަމަން އެދޭނީމެވެ.۞ عَلَى ٱلْكَـٰذِبِينَ ﴿٦١﴾ = (މިކަމުގައި) ދޮގުހަދާ ބައެއްގެމައްޗަށް.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٥٦) ފަހެ ކާފަރުވެއްޖެ މީސްތަކުން ދަންނައެވެ! ފަހެ އެމީހުންނަށް ގަދަފަދަގޮތުން عَذَاب އަދުން ދުނިޔެއާއި ދެކަނޑުމަތީގެ عَذَاب ދެއްވާހުށީމެވެ. ދުނިޔެއާއި آخرة ގައެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نصر ދެއްވާނެ ބަޔަކު ނުވާނެއެވެ.

(٥٧) އަދި އީމާންވެގެން صالح عمل ކުރި މީސްތަކުން ދަންނައެވެ. ފަހެ އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ أجُور ފުރިހަމަކޮށް އެކަލާނގެ ދެއްވާނެއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(٥٨) އެއީ – އެބަހީ އީސާގެފާނަ خبر ތަކާއި يعني عيسى عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ މަންމާފުޅު مريم ގެފާނާ އެކަމަނާގެ މަންމާފުޅު حَنَّة އާއި އަދި زكريّا عليه السّلام އާއި އެކަލޭގެފާނުގެ ދަރިކަލުން يَحْيى عليه السّلام އާއި އަދި حَوَارى ގެ ވާހަކަތަކާއި އަދި بنى إسرائيل ނުކުތު يهودى ންގެ ވާހަކަތައް މިއަންގަވަނީ ވާހަކަތަކަކީ މިމަންޒަރުގެ ކަލާމްގެ ހިނގައިދިޔަ ކަންތައް ހިއްސާވެ حُجَّة އާއި عِبْرَة ގެ ބަޔާނާއި حكم ގަދަފަދަކަމާ ذِكْرُ އެބަހީ ޤުރުއާން قرآن ގެ ބަޔާނާ خبر ތަކެވެ.

(٥٩) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ގެ حضرة ގައި (އުފެއްދެވުމުގެގޮތުން) عيسى عليه السّلام އާއި آدم عليه السّلام އާއި އެއްގޮތެވެ. آدم عليه السّلام. الله تعالى ހައްދަވާވަދައިވަނީ ވެއްޔެނެވެ. ދެން އެކަލާނގެ އެކަލޭގެފާނަށް ވާށޭ އެންގެވިއެވެ. ދެން އެވިއެވެ.

• الله تعالى آدم عليه السّلام ހައްދަވާވަދައިވަނީ މައިބަ ބަފައަކާއި ނުލައެވެ. عيسى عليه السّلام ހެއްދެވީ ބަފައަކާ ނުލައެވެ. (އަދި އާދަމްގެފާނުން حَوّى ގެފާނު ހެއްދެވީ މައަކާއި ނުލައެވެ.) މިހުރިހައްމަވެސް ހެއްދެވީ خالق ވަންތަ رَبّ سبحانه وتعالى ގެ ހެއްދެވުމުގެ ޤުދުރަތުގެ ކަމެއްގައި ހުރިކަމެއްކަމެވެ. މިހެން މިކަމަށްފަރިއިރު الله تعالى ބަފައަކާނުލައި عيسى عليه السّلام ހެއްދެވީމާ އެއީ الله ގެ ދަރިކަލުންކަން ހިތައިގެން އެކަލޭގެފާނަށް އަޅުކަންކުރިކަމާ ދަރިންއިރުގެ މޮޔަ جاهل ން آدم عليه السّلام އަށް އަޅުކަން ނުކުރަނީ ހިތްވަރާވަނީވެ؟ އެގޮތުން ބަލާއިރު مخلوق އަކަށް އަޅުކަންކުރަން ހެއްދެވިފަމުގަ آدم ގެފާނަށް އަޅުކަންކުރުން ވާ އެއްވާ ނުންބަވަނީވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް الله تعالى مَلاَئكة ބަޔަކުން ލައްވައި އެކަލޭގެފާނަށް سجدة ކުރުއްވި ކަލޭގެފާނެވެ. ވީމާ މިކަމާ ނުވިސްނަނީކޮންއެވެ؟ اللّهُمَّ لاَ شَرِيكَ لَكَ.

(٦٠) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ رَبّ ގެ حضرة ން އަރިސްކުރައްވަމި حقّ ތެދެވެ. ފަހެ ޝައްކުކުރާ މީހުންގެތެރެއިން ކަލޭގެފާނު ވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ! (ފަހެ عيسى عليه السّلام އާއި ބެހޭގޮތުން ކަލޭގެފާނާއި جَدَل ކުރަން އައި نَجْرَان ގެ نَصارى ންނަށް جواب ދެއްވުމުގައި އިސްވެދިޔަ ވާހަކައަށް ފުރުޞަތުވެ. އެއީ حقّ ވާހަކައެވެ. عيسى عليه السّلام އަކީ الله އަޅުކަލުމެވެ. އަދި الله ގެ ދަރިކަލެއްވެސްނޫނެވެ. އެއީ ހަމަ آدم ގެ ދަރިއެކެވެ. الله ގެ އަޅެކެވެ. رسول ބޭކަލެކެވެ.)

(٦١) (އޭ رسول الله އެވެ.) މިމަންޒަރުގެ ވާހަކައާ ކަލޭގެފާނަށް حضرة ން އަންގަވައިދީ بيان އަރުވައި އެކަލޭގެފާނާއިމެދު – (އެބަހީ عيسى عليه السّلام އާއިމެދު) އެބަސާނާއި ދިމާކޮށް ކަލޭގެފާނާ جدل ކޮށްހަދާ ބަޔަކަށް ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން އަންނާށެވެ. އަހަރެމެން އަހަރެމެންގެ ދަރިންނަށް ގޮވާނަމެވެ. ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ދަރިންނަށް ގޮވާށެވެ! އަދި އަހަރެމެން އަހަރެމެންގެ އަންހެނުންނަށް ގޮވާނަމެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ އަންހެނުންނަށް ގޮވާށެވެ. އަދި އަހަރެމެންގެ نفس ތަކާއި ކަލޭމެންގެ نفس ތަކާއި މިއެންމެން އެއްތަނަކަށް الله އަށް إبتهال ކުރާނީއެވެ. އެބަހީ އަހަރެމެންނުކުރަ ދޮގުހަދާބައެއްގެ މައްޗަށް الله ގެ لعنة ލައްވާށެވެއްޔޭ އެންމެންއެކީ دعاء ކުރާނީއެވެ.

مُبَاهَلَة ކުރުމަކީ لعنة ލައްވާލަން دعاء ކުރުމެވެ.

إِنَّ هَـٰذَا لَهُوَ ٱلْقَصَصُ ٱلْحَقُّ ۚ وَمَا مِنْ إِلَـٰهٍ إِلَّا ٱللَّهُ ۚ وَإِنَّ ٱللَّهَ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٦٢﴾ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٦٣﴾ قُلْ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ تَعَالَوْا۟ إِلَىٰ كَلِمَةٍ سَوَآءٍۭ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ أَلَّا نَعْبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ وَلَا نُشْرِكَ بِهِۦ شَيْـًٔا وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا أَرْبَابًا مِّن دُونِ ٱللَّهِ ۚ فَإِن تَوَلَّوْا۟ فَقُولُوا۟ ٱشْهَدُوا۟ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٦٤﴾ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ لِمَ تُحَآجُّونَ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ وَمَآ أُنزِلَتِ ٱلتَّوْرَىٰةُ وَٱلْإِنجِيلُ إِلَّا مِنۢ بَعْدِهِۦٓ ۚ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٥﴾ هَـٰٓأَنتُمْ هَـٰٓؤُلَآءِ حَـٰجَجْتُمْ فِيمَا لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ فَلِمَ تُحَآجُّونَ فِيمَا لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ ۚ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾

ލުޣަތު

إِنَّ هَـٰذَا = ހަމަކަށަވަރުން މިއީ (ހަމަކަށަވަރުން عيسى عليه السّلام އާއިމެދު މިވަންހަރުސްކަމާގެ ކަށަވަރުމަތަން މި
بيان ކޮށްދިން ވާހަކަތަކެވެ.❁ لَهُوَ ٱلْقَصَصُ ٱلْحَقُّ = ކަށަވަރުވެގެން ހަމަ حقّ ތެދުވާހަކަތަކެވެ. (އެއީ الله ގެ
ބަސްފުޅެވެ.)❁ وَمَا مِنْ إِلَـٰهٍ = އަދި حقّ ވެގެންވާ ހަމަ އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ.❁ إِلَّا ٱللَّهُ = الله މެނުވީ.❁
وَإِنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله.❁ لَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٦٢﴾ = ކަށަވަރުވެގެން އެކަލާނގެއީ عِزَّة ވަންތަ
حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.❁ فَإِن تَوَلَّوْا = ފަހެ އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ. (ކަލޭގެފާނު
އެމީހުންގެކިބައިން އެނބުރި ދުރުވެ ވަކިވެ ގޮސްފިނަމަ! އެމީހުންގެ ވާހަކަ قبول ނުކުރައްވާށެވެ!❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ
ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.❁ عَلِيمٌ بِٱلْمُفْسِدِينَ ﴿٦٣﴾ = ފަސާދަކުރާމީހުން (އެބަހީ ދެކޮޅުވެރިން) ރަނގަޅަށް
ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ.❁ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ = އޭ أَهْلُ
كِتَابُ ވެރިންނޭވެ! (އޭ تواة އާއި إنجيل ގެ أهل ވެރިންނޭވެ!)❁ تَعَالَوْا إِلَىٰ كَلِمَةٍ = ކަލޭމެން އެއް كلمة އެއްގެ ފަރާތަށް
އަންނާށެވެ!❁ سَوَآءٍۭ بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمْ = ކަލޭމެންނާއި އަހުރެމެން ހަމަހަމަވާ ދެމެދުގައިވާ عدل ވެރިވާ.❁ أَلَّا
نَعْبُدَ إِلَّا ٱللَّهَ = އެއީ އަހުރެމެން الله އަށް މެނުވީ އަޅުކަން ނުކުރުމެވެ.❁ وَلَا نُشْرِكَ بِهِۦ شَيْـًٔا = އަދި
އެއްޗެއްކަމަށްވެސް އަހުރެމެން އެކަލާނގެއާއި شريك ނުކުރުމެވެ. ބައިވެރި ނުކުރުމެވެ.❁ وَلَا يَتَّخِذَ بَعْضُنَا بَعْضًا =
އަދި އަހުރެމެން ބައެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކު ހިފާ إختيار ނުކުރުމެވެ.❁ أَرْبَابًا = رَبّ ންކަމުގައި.❁ مِّن دُونِ ٱللَّهِ = الله
މެނުވީ.❁ فَإِن تَوَلَّوْا = ފަހެ އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ.❁ فَقُولُوا = ފަހެ ކަލޭމެން (مؤمن ން
ބުނާށެވެ!❁ ٱشْهَدُوا = ކަލޭމެން ހެކިވާށެވެ.❁ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ ﴿٦٤﴾ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެންނީ
ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާބައެކެވެ ކަމުގައި / އަހުރެމެންނީ مسلم ންކަމުގައި.❁ يَـٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَـٰبِ އޭ أهل كتاب ވެރިންނޭވެ.❁
لِمَ تُحَآجُّونَ = ކަލޭމެން جَدَلُ ކޮށް އަރައިރުންވަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟❁ فِىٓ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم (عليه السّلام)
އާއިމެދު.❁ وَمَآ أُنزِلَتِ ٱلتَّوْرَىٰةُ = އަދި تورات ބާވައިލެއްވުނީއެވެ. وَٱلْإِنجِيلُ = އަދި އިންޖީލާއި.❁ إِلَّا مِنۢ
بَعْدِهِۦٓ = އެކަލޭގެފާނަށްފަހުގައި މެނުވީ.❁ أَفَلَا تَعْقِلُونَ ﴿٦٥﴾ = ކަލޭމެން ފަހެ ބުއްދި ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟ /
އެއްޗެއް ނުވިސްނަނީހެއްޔެވެ؟❁ هَـٰٓأَنتُمْ هَـٰٓؤُلَآءِ = އޭ ކަލޭމެން މިފަދަ މީހުންނޭވެ! حَـٰجَجْتُمْ = ކަލޭމެން

ޢަރައިރުންތޯ جَدَلُ ކޮށްފީމުއްތޯ. ۞ فِيمَا لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ = އެކަމުގައި ކަލޭމެނަށް އެނގެންއޮތްކަމުގައި. ۞ فَلِمَ تُحَآجُّونَ = ފަހެ ކަލޭމެން جَدَلُ ކުރަން ޢަރައިރުންވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟. ۞ فِيمَا لَيْسَ لَكُم بِهِۦ عِلْمٌ = އެކަމުގައި ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް އެނގުމެއްނެތްކަމުގައި. ۞ وَٱللَّهُ يَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ وَأَنتُمْ لَا تَعْلَمُونَ ﴿٦٦﴾ = އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(٦٢) ހަމަކަށަވަރުން މިވާހަކަތަކީ (އެބަހީ عيسى عليه السّلام އާއިބެހޭ) ކަލޭގެފާނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ މި وحي ކުރެއްވި ވާހަކަތަކީ ހަމަ حقّ ތެދުވާހަކަތަކެވެ. (އެކަލޭގެފާނަކީ الله އެއްނޫނެވެ. އަދި الله ގެ ދަރިކަލެއްވެސް ނޫނެވެ. – އެއީ الله ގެ ޢަބްދުކަލެއް މާތްވެގެންވާ رسول ބޭކަލެކެވެ. إلهيّة ވަންތަކަމުގެ އެއްވެސް މިންވަރެއް އެކަލޭގެފާނަކަށް حقّ ވެގެން ނުވެއެވެ.) الله ފިޔަވައި حقّ ވެގެންވާ އެހެން އެއްވެސް إله އަކު ނުވެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އީ عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.

(٦٣) ދެންފަހެ އެމީހުން އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ (ކަލޭގެފާނު އެމީހުންގެ ފަރާތުން ދުރުވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އެމީހުންގެ ބަސް قبول ނުކުރައްވާށެވެ. އެއީ فاسد މީހުންނެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ފާސިދުކުރާމީހުން – އެންގެވުމުން الله تعالى ރަނގަޅަށް ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٦٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އޭ أهل كتاب މީހުންނޭވެ! ކަލޭމެންނާ އަޅުގަނޑުމެންނާ ދެމެދުގައި ހަމަހަމަ އެއްބަސްވާބަހަކަށް (އެއްބަސްވުމަކަށް) ކަލޭމެން އަންނާށެވެ! އެއީ އަޅުގަނޑުމެން ދެބައިމީހުންވެސް الله އަށް ފިޔަވައި އަޅުކަން ނުކުރުމުގައި. އަދި އަޅުގަނޑުމެން އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުން އެ ކަލާނގެއަށް شَرِيْكُ ނުކުރުމުގައި. އަދި الله ފިޔަވައި އަޅުގަނޑުމެން އެއްބައިމީހުން އަނެއްބައިމީހުން އެއީ رَبّ ނުކަމުގައި ނުހެދުމެވެ. (މިކަން ކަލަން އެއްބަސްވުމަކަށް ކަލޭމެން އަންނާށެވެ!) ފަހެ އެމީހުން (އެކަމަށް އެއްބަސްނުވެ) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިއްޔާ ކަލޭމެން مسلم ން އެމީހުންނަށް ބުނާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އަޅުގަނޑުމެން ކިޔަމަންވެގެންވާ ބަޔަކުކަމުގައި (އެބަހީ الله ގެ އެއްކައުވަންތަކަމުގައި އެކަލާނގެއަށް شريك އަޅުވާ ނުލައި ހަމަ ކިޔަމަންވެގެންވާ مسلم ންކަމުގައި) އަޅުގަނޑުމެން ވާކަމަށް ކަލޭމެން ހެކިވާށެވެ.

(٦٥) އޭ أهل كتابُ މީހުންނޭވެ! إبراهيم (عليه السّلام)އާއިމެދު ކަލޭމެން جدَل ކުރަނީ ކީއްވެގެން ހެއްޔެވެ؟. އެކަލޭގެފާނަކީ ޔަހޫދީއެއް ނުވަތަ (އެބަހީ، އެކަލޭގެފާނު ދީނުގައި ހުރިކަމުގައި) توراة އާއި إنجيل ބާވައިލެއްވުނީ އެކަލޭގެފާނުގެ ފަހުންނެވެ. ކަލޭމެން ފަހެ އެއްވެސް ވިސްނާ فِكر ނުކުރަނީހެއްޔެވެ؟

(٦٦) އޭކަލޭމެން މިއީބަލާށެވެ! ކަލޭމެންނަކީ އެކަންކަން އިނގޭ އަދި ކަމެއް معلومات އެއްވާކަންތަކުގައި ކަލޭމެން جدل ކުރީމުއްތޯ. جدل ކުރީމުއްތޯ. އަދި އެކަމަކު އެކަމުގައި ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް އިނގުމެއް އަދި معلومات ނެތްކަމާއިމެދު ކަލޭމެން جدل ކުރަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކަށް ނޭނގެއެވެ.

مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا وَلَٰكِن كَانَ حَنِيفًا مُّسْلِمًا وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٦٧﴾ إِنَّ أَوْلَى ٱلنَّاسِ بِإِبْرَٰهِيمَ لَلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ وَهَٰذَا ٱلنَّبِيُّ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٨﴾ وَدَّت طَّآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ لَوْ يُضِلُّونَكُمْ وَمَا يُضِلُّونَ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٩﴾ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٧٠﴾ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تَلْبِسُونَ ٱلْحَقَّ بِٱلْبَٰطِلِ وَتَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٧١﴾ وَقَالَت طَّآئِفَةٌ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ ءَامِنُوا۟ بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ وَجْهَ ٱلنَّهَارِ وَٱكْفُرُوٓا۟ ءَاخِرَهُۥ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٧٢﴾

ލުޣާތު

مَا كَانَ إِبْرَاهِيمُ = ހަރި إبراهيم (عليه السّلام) ނުވެއެވެ. ❁ يَهُودِيًّا وَلَا نَصْرَانِيًّا = يهودى އަކަށްވެސް ހަރި نصرانى އަކަށްވެސް ނުވެއެވެ. ❁ وَلَٰكِن كَانَ = ހަރި އެކަލޭގެފާނަކީ ވީ ހަނީފު ގޮތުގައި ހުރި ބޭފުޅެކެވެ. ❁ حَنِيفًا مُّسْلِمًا شِرك އާއި ދުރުވެ ހަރި توحيد އަށް ތެދުވި مسلم އަކަށްވެއެވެ. ❁ وَمَا كَانَ = ހަރި އެކަލޭގެފާނަކީ ވީ ހަނީފު ގޮތުގައި ހުރި ބޭފުޅެކެވެ. ❁ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٦٧﴾ = مُشْرِك ންގެ ތެރެއިން. ❁ إِنَّ أَوْلَى ٱلنَّاسِ = ހުރިހާ މީހުންނަށް ވުރެ ގާތް އެއްޗެހިވަނީ މީހުންނެވެ / އެންމެ މުސްތަޙިއް މީހުންނެވެ. ❁ بِإِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم (عليه السّلام) އާއި. ❁ لَلَّذِينَ ٱتَّبَعُوهُ = ހުރިހާ މީހުންނަށް ވުރެ އެކަލޭގެފާނަށް تبع ވި މީހުންނެވެ. ❁ وَهَٰذَا ٱلنَّبِيُّ = ހަރި މި نَبِيّ އާއެވެ. (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ.) ❁ وَٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = ހަރި (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށް) އީމާންވި މީހުންނެވެ. ❁ وَٱللَّهُ وَلِيُّ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿٦٨﴾ = ހަރި اللّه އީ مؤمن ންގެ ސަރަޙައްދުކުރައްވާ ފަރާތެވެ. ❁ وَدَّت طَّآئِفَةٌ = ބަޔަކު ވިސްނެ ގޮވާލިއެވެ. / އެދުނެވެ. ❁ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = أَهْلُ كِتَاب ންނެވެ. ❁ لَوْ يُضِلُّونَكُمْ = ކަލޭމެން (مؤمن ން) މަގުފުރެއްދުމަށް. / މަގުފުރައްދަން. ❁ وَمَا يُضِلُّونَ = ހަރި އެމީހުން މަގުފުރައްދަނީ. ❁ إِلَّآ أَنفُسَهُمْ އެމީހުންގެ نفس ތަކެވެ. ❁ وَمَا يَشْعُرُونَ ﴿٦٩﴾ = ހަރި އެމީހުންނަށް إحساس ވެސް ނުވެއެވެ. ❁ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = އޭ أَهْلُ كِتَاب ންނޭވެ! ❁ لِمَ تَكْفُرُونَ = ކަލޭމެން ކާފިރުވަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ❁ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް. ❁ وَأَنتُمْ تَشْهَدُونَ ﴿٧٠﴾ = ކަލޭމެން ހެކިވާ حَالُ. ❁ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = އޭ أَهْلُ كِتَاب ންނޭވެ! ❁ لِمَ تَلْبِسُونَ ٱلْحَقَّ = ކަލޭމެން حقّ އޮޅުވާލަނީ ކީއްވެގެންތޯއެވެ؟ ❁ بِٱلْبَٰطِلِ = بَاطِل އާއި. وَتَكْتُمُونَ ٱلْحَقَّ = ހަރި ކަލޭމެން حقّ ވަންހަނާކޮށް. ❁ وَأَنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٧١﴾ = ކަލޭމެން ދަންނަވާ حَالُ. ❁ وَقَالَتْ طَّآئِفَةٌ = ހަރި އެއް جماعة އެއްގެ ބަޔަކު (އެއީ އެއްބަޔަކު އަންނަބަޔަކު) ބުންޏެވެ. ❁ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = أَهْلُ كِتَاب ންގެ. ءَامِنُوا۟ = ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ!

بِٱلَّذِىٓ أُنزِلَ = ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް. ❁ عَلَى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އީމާންވީމީހުންގެ މައްޗަށް. (محمّد ގެފާނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް.) ❁ وَجْهَ ٱلنَّهَارِ = ދުވާލުގެ ފުރަތަމަބައިގައި / އެބަހީ ދުވާލުގެ ކުރީކޮޅު. ❁ وَٱكْفُرُوٓا۟ ءَاخِرَهُۥ = އަދި އޭގެ ފަހުކޮޅު (އެބަހީ އެދުވަހުގެ ހަވީރުކޮޅު) ކަލޭމެން ކާފަރުވާށެވެ! ❁ لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ ﴿٧٢﴾ = އެމީހުން އެމީހުންގެ دين ން އެނބުރި رجوع ވުމަށް. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(٦٧) إبراهيم (عليه السّلام) يهودى އަކުކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި نصرانى އަކުކަމުގައިވެސް އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަކީ ހަމަގައިމު توحيد އަށް ސީދާ شرك އާއި ދުރުވެގެންވާ مسلم އަކުކަމުގައެވެ. އަދި مشرك ންގެތެރެއިން އެކަލޭގެފާނު ވެވަޑައިނުގަންނަވައެވެ.

(٦٨) ހަމަކަށަވަރުން إبراهيم عليه السّلام އާއި އެންމެ ޙައްޤު މީހުންނަކީ – އެކަލޭގެފާނާއި އެންމެ ގާތް މީހުންނަކީ ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނާއި تبع ވި މީހުންނެވެ. ދެން މިޔަތް نَبِي އާ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނަށް – އެބަހީ محمّد ގެފާނަށް އީމާންވީ މީހުންނެވެ. އަދި اللّه އަކީ مؤمن ންގެ ސަހަރޯވެރިޔާއެވެ.

(٦٩) އަދި أهل كتاب ންގެ އެއް جماعة އެއްގެ ބޭނުމަކީ ކަލޭމެން مؤمن ން މަގުފުރެއްދުމަށް ތަމަންނާކުރެއެވެ. (އެމީހުން މަގުފުރެއްދުމަށް ފާޑުފާޑުގެ ހީލަތްތައް ހަދައެވެ. އެކަމަކު ތަމަންނާކުރެއެވެ.) އަދި އެއީ އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކުގެ އެމީހުން މަގުފުރެއްދުމެވެ. އެކަމާ އެމީހުންނަކަށް إحساس ވެސް ނުވެއެވެ.

(٧٠) އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! (يهودى ންނާއި نصارى އިންނެވެ.) ކަލޭމެން ހަނަގެކަން އެނގޭ حال އަދި ހެކިވާ حال ކަލޭމެން اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

(٧١) އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! ކަލޭމެން حقّ باطل އަށް އޮޅުވާ އަދި حقّ ވަންހަނާކުރަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ (އަދި حقّ އެއީ ހަމަ حقّ ކަން އެނގޭ حال ކަލޭމެން އެހެން ހަދަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

(٧٢) އަދި أهل كتاب ންގެ އެއް جماعة އެއްގެ މީހުން (އޭގެ އަރިހުންތަކަށް) ބުނެއެވެ. (محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم) އަށް އީމާންވީ މީހުންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް (ޔަޢުނީ قرآن އަށާއި ދެންވެސް وحى އަށް) ދުވާލުގެ ކުރީކޮޅުގައި ކަލޭމެން އީމާންވާށެވެ! އަދި ދުވާލުގެ ފަހުކޮޅު އެއަށް ކާފަރުވާށެވެ. އެއީ އެމީހުން دين ން އެނބުރި رجوع ވުމަށްޓަކައެވެ.

وَلَا تُؤْمِنُوٓا۟ إِلَّا لِمَن تَبِعَ دِينَكُمْ قُلْ إِنَّ ٱلْهُدَىٰ هُدَى ٱللَّهِ أَن يُؤْتَىٰٓ أَحَدٌ مِّثْلَ مَآ أُوتِيتُمْ أَوْ يُحَآجُّوكُمْ عِندَ رَبِّكُمْ ۗ قُلْ إِنَّ ٱلْفَضْلَ بِيَدِ ٱللَّهِ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِۦ مَن يَشَآءُ ۗ وَٱللَّهُ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ ۞ وَمِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مَنْ إِن تَأْمَنْهُ بِقِنطَارٍ يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيْكَ وَمِنْهُم مَّنْ إِن تَأْمَنْهُ بِدِينَارٍ لَّا يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيْكَ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَآئِمًا ۗ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ لَيْسَ عَلَيْنَا فِى ٱلْأُمِّيِّـۧنَ سَبِيلٌ وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ بَلَىٰ مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ وَٱتَّقَىٰ فَإِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٧٦﴾

ތަރުޖަމާ

وَلَا تُؤْمِنُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން އީމާންނުވާށެވެ. / ތެދުނުކުރާށެވެ!۞ إِلَّا لِمَن تَبِعَ دِينَكُمْ = ކަލޭމެންގެ دين އަށް تبع ވި މީހަކާމެނުވީ / މީހަކުމެނުވީ.۞ قُلْ (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފުޅު ވިދާޅުވާށެވެ! إِنَّ ٱلْهُدَىٰ = ހަމަކަށަވަރުން ތެދުމަގަކީ. هُدَى ٱللَّهِ = الله ގެ ތެދުމަގެވެ.۞ أَن يُؤْتَىٰٓ أَحَدٌ = މީހަކަށް ދެވުމުގެ ސަބަބުން / މީހަކަށް ދެވިފައިވާތީއެވެ. (محمّد ގެ ރަސޫލަށް ދެވިގޮތުގެ ނިޢުމަތެއް؟)۞ مِّثْلَ مَآ أُوتِيتُمْ = ކަލޭމެނަށް ދެވުނުފަދަ އެއްޗެއް. (نبي ކަމެވެ.)۞ أَوْ يُحَآجُّوكُمْ = ނުވަތަ އެކަލޭމެން ކަލޭމެންނަށް حجّة قائم ކުރުމަށްޓަކައެވެ؟۞ عِندَ رَبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައެވެ.۞ قُلْ = ކަލޭގެފުޅު ވިދާޅުވާށެވެ! إِنَّ ٱلْفَضْلَ بِيَدِ ٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން فَضْلُ ވަނީ ހަމައެކަނި الله ގެ އަތްޕުޅުގައެވެ.۞ يُؤْتِيهِ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ އެދެއްވައެވެ.۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله އީ.۞ وَٰسِعٌ عَلِيمٌ ﴿٧٣﴾ = (ދެއްވުން) ފުޅާވަސީލަތްތެރިވަންތަ ދަންނަވޭވަންތަ ކަލާނގެއެވެ.۞ يَخْتَصُّ بِرَحْمَتِهِۦ = އެކަލާނގެ رحمة ގައި خاصّ ކުރައްވައެވެ.۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ މީހަކު.۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله އީ.۞ ذُو ٱلْفَضْلِ ٱلْعَظِيمِ ﴿٧٤﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ فَضْلَ ވަންތަ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.۞ ۞ وَمِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ = އަދި أهل كتاب ންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ.۞ مَنْ = މީހުން / ބައެއްމީހުން.۞ إِن تَأْمَنْهُ بِقِنطَارٍ = قِنْطَار އެއްގެ ދިނާރުގައި ކަލޭ އެމީހަކަށް އަމާނާތްކުރިނަމަވެސް.۞ يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيْكَ = އެއްޗެއް އެމީހަކު ކަލެއަށް އަނބުރާދޭނެއެވެ. (އަމާނާތްތެރިކަން.)۞ وَمِنْهُم مَّنْ = އަދި އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ބައެއްމީހުންވެއެވެ.۞ إِن تَأْمَنْهُ بِدِينَارٍ = އެންމެ ދިނާރެއްގެ މިންވަރު އެމީހަކަށް ކަލޭ އަމާނާތްކުރިނަމަވެސް.۞ لَّا يُؤَدِّهِۦٓ إِلَيْكَ = އެއްޗެއް އެމީހަކު ކަލެއަށް އަނބުރާނުދޭނެތެވެ. (خيانة ތެރިކަން.)۞ إِلَّا مَا دُمْتَ عَلَيْهِ قَآئِمًا = އެ އަނބުރާދިނުމަށް ކަލޭ އޭނާގެ ބޮލުގައި قائم ވެގެން ހުރިހާއިރަކުމެނުވީ.۞ ذَٰلِكَ = އެކަމީ.۞ بِأَنَّهُمْ قَالُوا۟ = އެމީހުން ހަމަކަށަވަރުން ބުނާތީއެވެ.۞ لَيْسَ عَلَيْنَا = އަހަރެމެންގެ މައްޗަކު (واجب ވެގެން) ނުވެއެވެ.۞ فِى ٱلْأُمِّيِّـۧنَ سَبِيلٌ = أُمِّيّ ންގެ ކަންތަކުގައި އެއްވެސް ކުށެއް. (عربي ންގެ ކަމުގައި އެއްވެސް ހަމަޖެހުމެއް)۞ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ.۞ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ = الله ގެ މައްޗަށް ދޮގު.۞ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٥﴾ = އެމީހުން ދަންނަހާލު حال.۞ بَلَىٰ = އެހެން ނޫނެކެވެ.۞ مَنْ أَوْفَىٰ بِعَهْدِهِۦ = އެމީހަކު އެކަލާނގެއަށް ވެފައިވާ عهد ފުރިހަމަކުރިމީހާ.۞ وَٱتَّقَىٰ = އަދި އެމީހަކު تقوى ވެރިވެ.۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى.۞ يُحِبُّ ٱلْمُتَّقِينَ ﴿٧٦﴾ = تقوى ވެރިންނަށް އެކަލާނގެ ލޯބިވެވޮޑިގެންވަނީއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٣) (އަދި އޭގެ އެއްބަޔަކު އޭގެ އަނެއްބަޔަށް ބުނެއެވެ.) ކަލޭމެންގެ دين އަށް تبع ވި މީހަކަށް މެނުވީ ކަލޭމެން އީމާންނުވާށެވެ! (އޭ رَسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތެދުމަގަކީ الله ގެ ތެދުމަގެވެ.

• ދަންނައެވެ! އާޔަތުގައިވާ (قُلْ إِنَّ ٱلْهُدَىٰ هُدَى ٱللَّهِ - އެބަހީ ހަމަކަށަވަރުން ތެދުމަގަކީ الله ގެ މަގެވެ.

މި جملة އަކީ أهل كتاب ންގެ ވާހަކަ ގުޅިގެންދާ ތަނުގެ މެދުގައިވާ جملة އެކެވެ. މިގޮތަށް އާޔަތުގެ މާނަ ކިޔާއިރު އާޔަތުގެ އެހެންބައިތައް ވަކިން ކިޔާގޮތަށް ބަސްތަކުގެ މާނަ އަ جملة ގެ ކުރީ ބައާއި ފަހުބައާއި ގުޅިގެން ކިޔާއިރު ބައެއް މުފައްސިރުން މާނަ ވިސްނައިދެއްވާފައިވާ ގޮތަކަށް ވެސް ވެއެވެ. والله أعلم. ދެން އެބުނާ މާނަ ކިޔާނީ "ކަލޭމެންގެ دين އާއި تبع ވި މީހަކަށް ނޫނީ ކަލޭމެން تبع ނުވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަށް ދެވިފައިވާފަދަ އެއްޗެއް އެހެންމީހަކަށް ދެވިދާނެ ކަމަށް ކަލޭމެން އީމާންނުވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި އެމީހުން ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް حجّة قائم ކުރުމަށް ކަލޭމެން އީމާންނުވާށެވެ." މިއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގޮތުން ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން فضل ވަންތަކަމަކީ ހަމަ الله ގެ އަތްޕުޅުގައެވެ. އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަން (އެބަހީ نبي ކަމާއި رَسول ކަން) އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ އަޔަކަށް ދެއްވައެވެ. އަދި الله އީ فضل ވަންތަކަން ފުޅާވަންތަ ވާސިލުވާ އިލްމުވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٧٤) އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ ބަޔަކަށް އެކަލާނގެ رحمة އަށް އެކަލާނގެ خاصّ ކުރައްވައެވެ. އަދި الله އީ ބޮޑުވެގެންވާ فضل ވަންތަކަމުގެ ވެރި ކަލާނގެއެވެ.

(٧٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) قِنْطَار އެއްގެ ގިނަމުދާ އަމާނާތްތެރިކޮށް ކަލޭގޮތުން އެމީހެއްގެ އަތުގައި ބެހެއްޓިޔަސް އެމުދާ ކަލޭގޮތަށް އަނބުރާދޭނޭ (އަމާނާތްތެރި) މީހުންވެސް أهل كتاب ންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. އަދި އެކަކު ދީނާރެއްގެ މިންވަރުގެ (މުދާ) އެތިކޮޅެއް އަމާނާތްތެރިކޮށް ކަލޭގޮތުން އެމީހެއްގެ އަތުގައި ބެހެއްޓިޔަސް ކަލޭގޮތަށް އެތިކޮޅު އަނބުރާ ދޭނުމެ އަދި އެކަމަށް އެމީހާގެ ގާތުގައި ކަލޭ قائم ވެހުރެއްވާނަމެވެ އެމީހާ އެތިކޮޅު ކަލޭގޮތަށް އަނބުރާދީގެންނުދޭ މީހުންވެސް އެމީހުންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. އެއީ އެމީހުން ކަލޭގޮތަށް ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ބުނެއެވެ. (އެމީހުން ބުނެއެވެ.) أمّي ންނާއިމެދު (އެބަހީ عربي ންނާއިމެދު) އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް މަގެއް واجب ވެގެން ނުވެއެވެ. އެމީހުންނާމެދު އަޅުގަނޑުމެންގެ މައްޗަށް ކުށެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ދަނެގެން ދޮގުހެދި حال އެމީހުން الله ގެ މައްޗަށް ދޮގު ބަސްތަށް ބުނެއެވެ.

(٧٦) އެއްގަމުގައިވެސް ކަންނޯޅެ އެމީހުން އެބުނާގޮތަކަށް ނޫނެވެ. އަދި ކިއްތޯއެވެ! الله އާއި އެމީހަކާއި ދެމެދު ވެވިފައިވާ وعد އަދި ކުރިވެފައިވާ عهد ފުއްދައި تقوى ވެރިވެއްޖެމީހާ ދަންނައެވެ! ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން تقوى ވެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

* قِنْطَار އަކީ ހަންދަރަކެވެ. ނުވަތަ ގިނަ ބައިވަރެވެ.

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ ٱللَّهِ وَأَيْمَـٰنِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلاً أُوْلَـٰٓئِكَ لَا خَلَـٰقَ لَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ وَلَا يَنظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٧﴾ وَإِنَّ مِنْهُمْ لَفَرِيقًا يَلْوُۥنَ أَلْسِنَتَهُم بِٱلْكِتَـٰبِ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ وَمَا هُوَ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ وَيَقُولُونَ هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ وَيَقُولُونَ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾ مَا كَانَ لِبَشَرٍ أَن يُؤْتِيَهُ ٱللَّهُ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ كُونُوا۟ عِبَادًا لِّى مِن دُونِ ٱللَّهِ وَلَـٰكِن كُونُوا۟ رَبَّـٰنِيِّـۧنَ بِمَا كُنتُمْ تُعَلِّمُونَ ٱلْكِتَـٰبَ وَبِمَا كُنتُمْ تَدْرُسُونَ ﴿٧٩﴾ وَلَا يَأْمُرَكُمْ أَن تَتَّخِذُوا۟ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ أَرْبَابًا ۗ أَيَأْمُرُكُم بِٱلْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنتُم مُّسْلِمُونَ ﴿٨٠﴾

ލަފްޒީމާނަ

إِنَّ ٱلَّذِينَ يَشْتَرُونَ = ހަމަކަށަވަރުން ގަންނަމީހުން (އެބަހީ ބަދަލުކުރާމީހުން)✿ بِعَهْدِ ٱللَّهِ وَأَيْمَـٰنِهِمْ = الله ގެ عهد އާއި އަދި އެމީހުންގެ ހުވައިތައް✿ ثَمَنًا قَلِيلاً = ކުޑައަގަކަށް✿ أُوْلَـٰٓئِكَ = އެމީހުން ތިންނަށެވެ.! لَا خَلَـٰقَ لَهُمْ = އެމީހުންނަކަށް އެއްވެސް ނަސީބެއް ނުވެއެވެ✿ فِى ٱلْءَاخِرَةِ = آخرة ގައި✿ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ ٱللَّهُ = އަދި الله އެމީހުންނާ (رحمة ގެ) ބަސްފުޅު وحى ނުކުރައްވާހުއްޓެވެ✿ وَلَا يَنظُرُ إِلَيْهِمْ = އަދި އެމީހުންނަށް (رحمة ގެ) ބެއްލެވުން ނުބައްލަވާހުއްޓެވެ✿ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން✿ وَلَا يُزَكِّيهِمْ = އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން طاهر ނުކުރައްވާނެއެވެ✿ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٧٧﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ✿ وَإِنَّ مِنْهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ ތެރޭގައި ވެއެވެ✿ لَفَرِيقًا = ކަނޑައެޅިގެން جماعة އެއްބައެއް✿ يَلْوُۥنَ أَلْسِنَتَهُم = އެމީހުންގެ ދޫތައް ފުރޮޅާ އަރުވާލައްވައިން✿ بِٱلْكِتَـٰبِ = ފޮތުގައިން✿ لِتَحْسَبُوهُ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ = އެމީހުން އެފުރޮޅާ އަރުވާލާތަން (ބަލައިލާމީހާ) ފޮތުގެ ތެރެއިން ކަމުގައި ހީކުރުމަށް✿ وَمَا هُوَ مِنَ ٱلْكِتَـٰبِ = އަދި އެއީ ފޮތުގެ ބައެއްކަމުގައި ނުވެއެވެ✿ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ✿ هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ = އެއީ الله ގެ حضرة ންވާ ބައެކެވެ✿ وَمَا هُوَ مِنْ عِندِ ٱللَّهِ = އަދި އެއީ الله ގެ حضرة ންވާ ބައެއްނޫނެވެ✿ وَيَقُولُونَ = އަދި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ✿ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ = الله ގެ حضرة ށް ދޮގު✿ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿٧٨﴾ = އެމީހުން ދަންނަތާ حال•✿ مَا كَانَ لِبَشَرٍ = އެއްވެސް آدم ގެ ދަރިއަކަށް (ހެއްދެވުމެއް) ނުވެއެވެ✿ أَن يُؤْتِيَهُ ٱللَّهُ ٱلْكِتَـٰبَ = އެދަރިއަކަށް الله ފޮތްދެއްވުމާ✿ وَٱلْحُكْمَ وَٱلنُّبُوَّةَ = حكم ނިޔާކުރުމުގެ (އެބަހީ فقه އާއި) އަދި ނަބީކަމާ✿ ثُمَّ يَقُولَ لِلنَّاسِ = ދެން އެދަރިއަކު މީސްތަކުންނަށް ބުނުމެއް✿ كُونُوا۟ عِبَادًا لِّى = ކަލޭމެން އަޅުގެ އަޅުންކަމުގައިވާށޭ✿ مِن دُونِ ٱللَّهِ = الله ފިޔަވައި✿ وَلَـٰكِن = އަދި އެހެންނަމަވެސް✿ كُونُوا۟ رَبَّـٰنِيِّـۧنَ = ކަލޭމެން رَبَّانِي ންކަމުގައިވާށޭ! (އެބަހީ علم އާއި فقه ދަންނަ އަދި تقوى ވެރި އަދި މީސްތަކުންގެ ކަންތައް إصلاح

ކުރާ މީހުންކަމުގައިވާށެވެ!)۞ بِمَا كُنتُمْ تُعَلِّمُونَ ٱلْكِتَـٰبَ = ކަލޭމެން ފޮތް އުގަންނަވައިދޭކަމުގެ ސަބަބުން.۞

وَبِمَا كُنتُمْ تَدْرُسُونَ ﴿٧٩﴾ = އަދި ކަލޭމެން އުގަންނައިދީ ކިޔަވައިދޭ ތަކުރާރުގެ ސަބަބުން.۞ وَلَا يَأْمُرَكُمْ = އަދި

އެކަލާނގެ (ނުވަތަ އެ رَسول އާ) ކަލޭމެނަށް އަމުރުނުކުރައްވާނެއެވެ.۞ أَن تَتَّخِذُوا۟ ٱلْمَلَـٰٓئِكَةَ = ކަލޭމެން ملائكة

ބޮޑުކޮށް ހިފާ إختيار ކުރުމަކަށް.۞ وَٱلنَّبِيِّـۧنَ = އަދި نَبى ބޮޑުކޮށްނާއި.۞ أَرْبَابًا ۗ = رَبّ ންކަމުގައި.۞ أَيَأْمُرُكُم =

އެކަލާނގެ / ނުވަތަ رَسول އާ އަމުރުކުރައްވާނެހެއްޔެވެ؟۞ بِٱلْكُفْرِ = ކާފިރުކަމަށް.۞ بَعْدَ إِذْ أَنتُم =

ކަލޭމެންވުމަށްފަހު.۞ مُّسْلِمُونَ ﴿٨٠﴾ = مُسْلِم ންކަމުގައި.۞

إجْمَالِي މާނަ

(٧٧) ހަމަކަށަވަރުން الله އާއި މީޘާޤުންނާއި ދެވުނު ކޮށްފައިވާ وعد އާއި عَهْدُ (ދުނިޔަވީ ކުޑަކުޑަ އެއްޗަކަށް ކުޑަޑަގަކަށް ވިއްކާލީމުން (ބަދަލުކުރާލީމުން ދަންނާށެވެ!) އެމީހުންނަށް آخرة ގައި އެއްވެސް ނަސީބެއްނުލިބޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނާއި الله رحمة ގެ ބަސްފުޅެއް وحى ނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެކަލާނގެ رحمة ގެ ބެއްލެވުން ނުބައްލަވާނެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އެމީހުން طاهر ނުކުރައްވާނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހުންނަހުރި ވޭންދެނިވި عَذاب އެވެ.

(٧٨) އަދި އެމީހުންގެތެރޭގައި الله ގެ އާޔަތްތައް ކިޔުމުގައި ދުލުޖަހާ ދުލަކިޔާކުރާމީހުން ވެއެވެ. (އެއީ ބާވައިލެއްވިފޮތް ނޫން އެހެނިހެން ތޮއްޗެހި ކިޔައިދިނުމެވެ.) އެއީ އެމީހުންގެ އަތުގައި ލިޔެކިޔައިވެސް الله ބާވައިލެއްވި ފޮތުގެ ތަންތަނުން ކަމުގައި ކަލޭމެން ހިތުމަށްޓަކައެވެ. (އެކަމަކު) އެއީ الله ބާވައިލެއްވި ފޮތުގެ ތަންތަން ކަމުގައި ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. މިއީ الله ގެ حضرة ންވާ ބަސްފުޅެވެ. (އެކަމަކު) އެއީ الله ގެ حضرة ންވާ ބަސްފުޅުނޫނެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް ހަމަ އެނގިހުރެ އެމީހުން الله އަށް ދޮގުހަދަނީއެވެ.

(٧٩) އެއްވެސް آدم ގެ ދަރިއަކަށް الله تعالى އެކަލަކަށް ފޮތްދެއްވާ ދީނުގެ حكم ތަކާގެ فقه އާއި އެކަމުގެ ވިސްނުމާއި އަދި نبي ކަން ދެއްވުމަށްފަހު ދެން އެބަޔަކު ކަލޭމެން الله ފިޔަވައި އަޅުކަންކުރާ އަޅުތެރިންގެ ގޮތުންކަމުގައި ވާށޭ މިފަދައިން މީސްތަކުންނަށް ބުނުން އެއްގޮތަކަށްވެސް ނުވެއެވެ. (އެކަކަށްވެސް جائز ވެގެން ނުވެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް (އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާނެއެވެ!) ކަލޭމެން رَبَّانى ން ކަމުގައި ވާށެވެ. (އެބަހީ علم އާއި فقه ދަންނަ އަދި تقوى ވެރި އަދި މީސްތަކުންގެ ކަންތައް إصلاح ކުރާ ބަޔަކަށްވާށެވެ – މިހެން ވިދާޅުވާނެއެވެ!) އެއީ ކަލޭމެން މީސްތަކުންނަށް ފޮތް އުގަންނައިދޭ ކަމުގެ ސަބަބުންނާއި އަދި ކަލޭމެން މީސްތަކުންނަށް ކިޔަވައިދޭކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ.

(٨٠) އަދި އެކަލާނގެ / ނުވަތަ އެ نبي އަކު ملائكة ބޮޑުކޮށްނާއި نبي ބޮޑުކޮށް އެއީ الله ފިޔަވައި رَبّ ންކަމުގައި ކަލޭމެން ހިފާ إختيار ކުރުމަށް أمر ނުކުރައްވާނެއެވެ. ކަލޭމެން مسلم ންކަމުގައި ވުމަށްފަހު ކާފިރުވުމަށް އެކަލާނގެ امر ކުރައްވާނެހެއްޔެވެ؟ ނުކުރައްވާނެއެވެ.

وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَـٰقَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ لَمَآ ءَاتَيْتُكُم مِّن كِتَـٰبٍ وَحِكْمَةٍ ثُمَّ جَآءَكُمْ رَسُولٌ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِۦ وَلَتَنصُرُنَّهُۥ ۚ قَالَ ءَأَقْرَرْتُمْ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ إِصْرِى ۖ قَالُوٓا۟ أَقْرَرْنَا ۚ قَالَ فَٱشْهَدُوا۟ وَأَنَا۠ مَعَكُم مِّنَ ٱلشَّـٰهِدِينَ ﴿٨١﴾ فَمَن تَوَلَّىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٨٢﴾ أَفَغَيْرَ دِينِ ٱللَّهِ يَبْغُونَ وَلَهُۥٓ أَسْلَمَ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ طَوْعًا وَكَرْهًا وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾ قُلْ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا وَمَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ وَٱلنَّبِيُّونَ مِن رَّبِّهِمْ لَا نُفَرِّقُ بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ وَنَحْنُ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾

ލުޣަތު

وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ = އަދި الله ހިއްޕެވިހިނދު.❁ مِيثَـٰقَ ٱلنَّبِيِّـۧنَ = نبي ބޭކަލުންގެ عهد ކަރަވަރު.❁ لَمَآ ءَاتَيْتُكُم = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބޭކަލުންނަށް ދެއްވިމަކާތީން.❁ مِّن كِتَـٰبٍ وَحِكْمَةٍ = ފޮތާއި حكمة ގެތެރެއިން.❁ ثُمَّ جَآءَكُمْ = ދެން ތިޔަބޭކަލުންގެ އަރިހަށް ވަޑައިގެންފި. (ވަޑައިގެންފިއްޔާ)❁ رَسُولٌ = رَسول ބޭކަލަކު (محمّد صلّى الله عليه وسلّم)❁ مُّصَدِّقٌ لِّمَا مَعَكُمْ = ތިޔަބޭކަލުންގެ އަރިހުގައިވާއެއްޗަކަށް ތެދުކުރައްވާ حَال.❁ لَتُؤْمِنُنَّ بِهِۦ = ކަނޑައެޅިގެން އެބޭކަލަކަށް / އެކަލޭގެފާނަށް إيمان ވުމަށް / ތެދުކުރުއްވުމަށް.❁ وَلَتَنصُرُنَّهُۥ ۚ = އަދި އެކަލޭގެފާނަށް ކަނޑައެޅިގެން نصر ދެއްވުމަށް.❁ قَالَ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ.❁ ءَأَقْرَرْتُمْ = ތިޔަބޭކަލުން إقرار ވެވަޑައިގަތީތޯ؟❁ وَأَخَذْتُمْ عَلَىٰ ذَٰلِكُمْ = އަދި އެކަމުގެމައްޗަށް ތިޔަބޭކަލުން ހިއްޕެވިޔަމުތޯއެވެ؟❁ إِصْرِى = ތިމަންރަސްކަލާނގެ عهد ކަރަވަރު.❁ قَالُوٓا۟ أَقْرَرْنَا = އެބޭކަލުން ދަންނަވައިފިއެވެ. އަޅުގަނޑުމެން إقرار ވެއްޖައީމުއެވެ.❁ قَالَ فَٱشْهَدُوا۟ = އެކަލާނގެ وحي ކުރެއްވިއެވެ. ތިޔަބޭކަލުން ހެކިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ!❁ وَأَنَا۠ مَعَكُم = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބޭކަލުންނާއި އެކުގައިވެސް ވަމެވެ.❁ مِّنَ ٱلشَّـٰهِدِينَ ﴿٨١﴾ = ހެކިވާ ބޭކަލުންގެ ތެރެއިން.❁ فَمَن تَوَلَّىٰ بَعْدَ ذَٰلِكَ = ދެންފަހެ އެއަށްފަހު (އެބަހީ އެ عهد ކަރަވަރަށްފަހު) އެނބުރި ފުރަގަސްދީފިމީހާ ދެންފަހެ.❁ فَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَـٰسِقُونَ ﴿٨٢﴾ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ فاسق ންނެވެ. (الله ގެ ކިޔަމަންނުން ނުކުތުމީހުންނެވެ.)❁ أَفَغَيْرَ دِينِ ٱللَّهِ = އަދެފަހެ الله ގެ دين ނޫން އެހެން دين އެއްތޯއެވެ.؟❁ يَبْغُونَ = އެމީހުން އެދެނީ / ހޯދަނީ ކަމުދާން އެދޭނީ – (قِراءة ތަކުގައިވާގޮތުން خِطَاب ގަވާއިދުގެ ގޮތުން ވެސްވެއެވެ.)❁ وَلَهُۥٓ أَسْلَمَ = އަދި ހަމަ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންވެގެންވެއެވެ. / ކިޔަމަންތެރިވެގެން ހުރިއެވެ.❁ مَن فِى ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހާއެންމެން.❁ طَوْعًا وَكَرْهًا = ކިޔަމަންތެރިވުމުގެ حال ގައްޔާއި އަދި ނުރުހު حال ގައިވެސް.❁ وَإِلَيْهِ يُرْجَعُونَ ﴿٨٣﴾ = އަދި އެމީހުން އެނބުރި ރުޖޫޢަވާނީ ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.❁ قُلْ = (އޭ رَسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ ءَامَنَّا بِٱللَّهِ = އަޅުގަނޑުމެން الله އަށް އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. / الله ތެދުކުރީމުއެވެ.❁ وَمَآ أُنزِلَ عَلَيْنَا = އަދި އަޅުގަނޑުމެންގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށްވެސް.❁ وَمَآ أُنزِلَ عَلَىٰٓ إِبْرَٰهِيمَ = އަދި إبراهيم (عليه السّلام) ގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށްވެސް.❁ وَإِسْمَـٰعِيلَ وَإِسْحَـٰقَ = އަދި إسماعيل އާއި إسْحاق (عليهما السّلام) ގެމައްޗަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށްވެސް.)❁ وَيَعْقُوبَ وَٱلْأَسْبَاطِ = އަދި يَعْقُوب އާއި އަދި الأسْبَاط (عليهم السّلام) ގެމައްޗަށްވެސް.❁ وَمَآ أُوتِىَ مُوسَىٰ وَعِيسَىٰ = އަދި مُوسى އާއި عيسى (عليهم

السّلام) ގެ ދަރިކޮޅުންނަށް ދެއްވުނު ސަހީފާތަކަށާއި.۞ وَٱلنَّبِيُّونَ = އަދި (އެހެނިހެން) نبي ބޭކަލުންނަށް (ދެއްވުނު ސަހީފާތަކަށާއި)۞ مِن رَّبِّهِمْ = އެބޭކަލުންގެ رَبُّ ގެ حضرة ން.۞ لَا نُفَرِّقُ = އަދި އަހުރެމެން ތަފާތުކޮށް ވަކިކޮށް ނުހަދަމުއެވެ. بَيْنَ أَحَدٍ مِّنْهُمْ = އެއިން އެއްވެސް ބޭކަލެއްގެ ދެމެދު. ۞ وَنَحْنُ = އަދި އަހުރެމެން.۞ لَهُۥ مُسْلِمُونَ ﴿٨٤﴾ = ކިޔަމަންތެރިވެގެން އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންނުވެވެ.

إجْمَالِي މާނަ

(٨١) އަދި الله تعالى نَبِي ބޭކަލުންގެ عَهْدُ ކަށަވަރުކުރި ހިފުއްވިހިނދު (ކަލޭގެފާނު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) އެ عَهْدُ ކަށަވަރުކުރި ގޮތުގެ ބޭކަލުންނަށް ފޮތާއި ބޭކަލުންގެ ބޭކަލަކަށް ބޭކަލުންގެ رَسول ކަނޑައެޅިގެންވެއެވެ. އަދި ގޮތުގެ ބޭކަލެއްގެ އެބޭކަލުންގެ قوم އަށް އެކަން އަންގަވާށެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވައެވެ.) ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބޭކަލުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ ފޮތާއި حكمة ދެއްވުމަށްފަހު ތިޔަބޭކަލުންގެ އަތުގައިވާ ތަކެތި ތެދުކުރާ حال رَسول ބޭކަލަކު ވަޑައިގެންނެވި ކަންތައްތަކުގައި ކިޔަމަންތެރިވެގެން ތިޔަބޭކަލުން އެބޭކަލަކަށް إيمان ވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެބޭކަލަކަށް نصر ދެއްވާށެވެ! - (މި عَهْدُ ކަށަވަރުކުރުމަށް) އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވައެވެ. ތިޔަބޭކަލުން އެކަމަށް ވަޑައިގަތުމަށް قرار ކުރައްވަނީތޯއެވެ؟ އަދި އެގޮތުގެމަތީން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ތިޔަބޭކަލުންގެ ދެކޮޅުން عَهْدُ ކަށަވަރު ހިފުއްވީމެވެ. އަޅުގަނޑުމެން إقرار ވެ عَهْدُ ވެއްޖައީމުއެވެ. ބުނެގެން އެކަލާނގެ وحى ކުރައްވައެވެ. ތިޔަބޭކަލުން އެކަމަށް ހެކިވެވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެވެސް ތިޔަބޭކަލުންނާއެކު ހެކިދެއްވާ ބޭކަލުންގެތެރެއިން ވެވޮޑިގެންވަމެވެ.

(٨٢) ފަހެ އެއަށްފަހު - އެބަހީ އެ عَهْدُ ކަށަވަރުކުރުމަށްފަހު - ދެން ފުރަގަސްދީ އެނބުރިގެންދާ ބަޔަކު ވާނަމައެވެ. ކިޔަމަންތެރިނުވާ އެމީހުން އެއީ فاسق ންނެވެ. ކިޔަމަންތެރިނުވާ ނުކިޔަމަންތެރިވާ މީހުންނެވެ.

(٨٣) ފަހެ ދެން އެމީހުން (އެބަހީ އެ ފުރަގަސްދިން މީހުން) އެ ހޯދަނީ الله ގެ دين ނޫން އެހެން ދީނެއް ހެއްޔެވެ؟ ތިމާއީ قبول ވެގެންވާ حال ގައިވެސް އަދި ނުކަމުނުވާ حال ގައިވެސް ހުރިހާ ތަކެއްޗެއް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވަނީ (ކިޔަމަންތެރިވެގެން ތިބީ) ހަމަ އެކަލާނގެއަށެވެ. الله އަށެވެ. އަދި އެހުރިހާ މީހުން އެނބުރި رجوع ވާނީވެސް ހަމަ އެކަލާނގެ حضرة އަށެވެ.

(٨٤) (އޭ رَسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އަހުރެމެން الله އަށް إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެ މައްޗަށް ބާވައިލައްވާފައިވާ އެއްޗަށާއި އަދި إبراهيم އާއި إسماعيل އާއި إسحاق އާއި يعقوب އާއި އަދި أسْبَاط ން (عليهم السّلام) މި އެންމެ ބޭކަލުންގެމައްޗަށް ބާވައިލައްވާފައިވާ އެއްޗަކަށްވެސް އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި موسى އާއި عيسى (عليهما السّلام) އާއި ދަރުމަވަންތަ ދެއްވުނު ތަކެއްޗަށާއި އަދި އެހެނިހެން ނަބީބޭކަލުންނަށް އެބޭކަލުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ބާވައިލައްވާފައިވާ ހުރިހާ ތަކެއްޗަށް އަހުރެމެން إيمان ވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި އެބޭކަލުންގެތެރެއިން އެއްވެސް ބޭކަލަކުގެ ދެމެދު (رَسول ބޭކަލަކާއި ބޭކަލެއްގެ މެދުން نبي ބޭކަލަކާއި ބޭކަލެއްގެ މެދުން) އަހުރެމެން ފަރަގު ތަފާތު ނުހަދަމުއެވެ. (ހުރިހާ ބޭކަލުންނަށްވެސް إيمان ވާހުށީމުއެވެ.) އަދި އަހުރެމެން މިވަނީ ހަމަ އެކަލާނގެއަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންނެވެ.

وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَـٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ ﴿٨٥﴾ كَيْفَ يَهْدِى ٱللَّهُ قَوْمًا كَفَرُوا۟ بَعْدَ إِيمَـٰنِهِمْ وَشَهِدُوٓا۟ أَنَّ ٱلرَّسُولَ حَقٌّ وَجَآءَهُمُ ٱلْبَيِّنَـٰتُ ۚ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٨٦﴾ أُو۟لَـٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ أَنَّ عَلَيْهِمْ لَعْنَةَ ٱللَّهِ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿٨٧﴾ خَـٰلِدِينَ فِيهَا لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ ٱلْعَذَابُ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٨﴾ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ وَأَصْلَحُوا۟ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٨٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ بَعْدَ إِيمَـٰنِهِمْ ثُمَّ ٱزْدَادُوا۟ كُفْرًا لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ ٱلضَّآلُّونَ ﴿٩٠﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَمَاتُوا۟ وَهُمْ كُفَّارٌ فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِم مِّلْءُ ٱلْأَرْضِ ذَهَبًا وَلَوِ ٱفْتَدَىٰ بِهِۦٓ ۗ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ وَمَا لَهُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٩١﴾

ލުޣަތު

وَمَن يَبْتَغِ = އަދި އެދިގެންނިކުމެ / އެދޭމީހާ.❁ غَيْرَ ٱلْإِسْلَـٰمِ = إسْلام (دين) ފިޔަވައި.❁ دِينًا = ދީނެއް.❁ فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ = ފަހެ އޭނާގެ ކިބައިން (އެދީނެއް) قبول ނުކުރެވޭނެއެވެ.❁ وَهُوَ فِى ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި އޭނާ آخرة ދުވަހުން ވާނީ.❁ مِنَ ٱلْخَـٰسِرِينَ ﴿٨٥﴾ = ގެއްލި ހަލާކުވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.❁ كَيْفَ يَهْدِى ٱللَّهُ = الله ތެދުމަގު ދައްކަވާނީ ކިހިނެއްތޯ؟❁ قَوْمًا كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވި ބަޔަކަށް.❁ بَعْدَ إِيمَـٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ އީމާންވުމަށްފަހު.❁ وَشَهِدُوٓا۟ = އަދި އެމީހުން ހެކިވެ.❁ أَنَّ ٱلرَّسُولَ حَقٌّ = ހަމަކަށަވަރުން رَسول އަކީ ޙައްގު حقّ رسول ކަމުގައި.❁ وَجَآءَهُمُ ٱلْبَيِّنَـٰتُ = އަދި އެމީހުންގެ ގާތަށް ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތައް އައިސްފިއެވެ.❁ وَٱللَّهُ لَا يَهْدِى = އަދި الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.❁ ٱلْقَوْمَ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿٨٦﴾ = އަނިޔާވެރި ބަޔަކަށް / مشرك ބަޔަކަށް.❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ جَزَآؤُهُمْ = އެމީހުން (ދަންނާށެވެ!) އެމީހުންގެ جَزَاء އަކީ.❁ أَنَّ عَلَيْهِمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ މައްޗަށް ވުމެވެ.❁ لَعْنَةَ ٱللَّهِ = الله ގެ لعنة .❁ وَٱلْمَلَـٰٓئِكَةِ = އަދި މަލާއިކަތުންގެ ލަޢުނަތާއި.❁ وَٱلنَّاسِ أَجْمَعِينَ ﴿٨٧﴾ = އަދި އެންމެހައި މީސްތަކުންގެއާއި.❁ خَـٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އޭގައި ދެމިހުންނާނެއެވެ.❁ لَا يُخَفَّفُ عَنْهُمُ = އެމީހުންގެ ކިބައިން / އެމީހުންނަށް ލުއިނުކުރެވޭނެއެވެ.❁ ٱلْعَذَابُ = عَذاب.❁ وَلَا هُمْ يُنظَرُونَ ﴿٨٨﴾ = އަދި إنتظار ކުރެވޭނެ ބައެއްކަމުގައި / މުހުލަތުދެވޭނެ ބައެއްކަމުގައި އެމީހުން ނުވާނެއެވެ.❁ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ = تَوبة ވި މީހުން ފިޔަވައެވެ.❁ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އޭގެ ފަހުގައި.❁ وَأَصْلَحُوا۟ = އަދި އެމީހުން إصلاح ވި.❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ.❁ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿٨٩﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވެއްޖެ މީސްތަކުން. بَعْدَ إِيمَـٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ އީމާންވުމަށްފަހު.❁ ثُمَّ ٱزْدَادُوا۟ كُفْرًا = ދެން އެމީހުން ކާފަރުކަން އިތުރުކުރި.❁ لَّن تُقْبَلَ تَوْبَتُهُمْ = އެމީހުންގެ تَوبة قبول ނުކުރެވޭނެއެވެ.❁ وَأُو۟لَـٰٓئِكَ هُمُ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.❁ ٱلضَّآلُّونَ ﴿٩٠﴾ = މަގުފުރެދިގެންވާ މީހުންނެވެ.❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފަރުވެއްޖެ މީސްތަކުން.❁ وَمَاتُوا۟ = އަދި އެމީހުން މަރުވި.❁ وَهُمْ كُفَّارٌ = އެމީހުން ކާފަރުންކަމުގައިވެގެންވާ حال.❁ فَلَن يُقْبَلَ مِنْ أَحَدِهِمْ = ފަހެ

އެމީހުންނަށް ހަމަޔެއްކަމުގެ ކިބައިންވެސް قبول ނުވެވޭ ހުށަހެޅޭ.❁ مِّلْءُ ٱلْأَرْضِ ذَهَبًا = ބިންފުރާވަރުގެ ރަން ހުށަހެޅިޔަސް.❁ وَلَوِ ٱفْتَدَىٰ بِهِۦٓ ۗ އަދި އެއިން فدية ދިނަސް.❁ أُو۟لَـٰٓئِكَ لَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ހުރީ.❁ عَذَابٌ أَلِيمٌ = ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.❁ وَمَا لَهُم مِّن نَّـٰصِرِينَ ﴿٩١﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نصر ދިނުމަކު ނުވެއެވެ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(٨٥) އަދި ތިމާގެ دين އެއް ކަމުގައި إسلام دين ނޫން އެހެން دين އެއް އެދިގެންފިމާ – އެހެން دين އެއް إختيار ކޮންފިމާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އޭނާގެ ކިބައިން އެކަން قبول ނުވެވޭނެއެވެ. އަދި آخرة ދުވަހުން އޭނާވާނީ ގެއްލި ހާނިވެގެންވާ މީހުންގެތެރެއިންނެވެ.

(٨٦) ތިމާގެން إيمان ވުމަށްފަހު ކާފިރުވެ އަދި رسول އާ އެއީ ހަމަ حقّ ތެދުވެރިޔެއް رسول ކަމަށް އެމީހުން ހެކިދިނުމަށްފަހު – އަދި އެއީ ތެދުކަމުގެ ހެއްކަށް دليل ކުރާ ބަޔާން دليل ތަކާއި حجّة ތައް އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހު ދީނުން ކާފިރުވެއްޖެ ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ދެއްކެވުމަކީ ކޮންފަދަ ކަމެއް ހެއްޔެވެ؟ އަދި އަނިޔާވެރިވެއްޖެ ބަޔަކަށް الله ތެދުމަގު ނުދައްކަވައެވެ.

(٨٧) އަދި އެމީހުންގެ جزاء އަށްކަމުގައި ވާނީ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެމައްޗަށް الله އާއި އެކަލާނގެ މަލާއިކަތުންނާއި އަދި އިންސާނުން މުޅިއެކަކު لعنة ލެއްވުމެވެ.

(٨٨) އެ لعنة ގައި (عذاب ގައި) އެމީހުން ދެމިހުންނާނެއެވެ. އެމީހުންނަށް عذاب ލުއިނުކުރެވޭނެއެވެ. އަދި މުހުލަތު ދެވޭނު ބަޔަކުކަމުގައި އެމީހުން ނުވެއެވެ.

(٨٩) (އެކަމަކު) އެކަންކަމަށްފަހުވެސް އެމީހުން توبة ވެ صالح عمل ކޮށް ރަނގަޅުވެއްޖެއެވެ. (ފަހެ އެފަދައިން ކަންތައް ކޮށްތިބޭބަޔަކަށް الله توبة ގަބޫލުކުރައްވާނެކަމުގެ أمّيد ކުރެވެއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٩٠) ހަމަކަށަވަރުން އެބަޔަކު އީމާންވުމަށްފަހު ކާފިރުވެ ދެން އަދި އެކާފިރުކަމުގެމައްޗަށް ކާފިރުކަން އިތުރުވެގެންދިޔަ ބަޔަކު (ދަންނާށެވެ! އެބަޔަކީ އެކާފިރުކަމާއި އެއް ގޮތަށް ފާފަތައް ކުރަނިކޮށް ދިރިހުރިހާ ހިނދަކު އެމީހުންގެ توبة قبول ނުވެވޭނެއެވެ. (އެބަޔަކީ ކާފިރުކަމަށްފަހު ކާފިރުކަން ދެމެހެއްޓި އެކާފިރުކަން ދޫނުކުރަނިކޮށް މަރުވާ ބަޔަކު ކަމުގައިވާތީ) އެމީހުންގެ އެފަދަ توبة قبول ނުކުރައްވާނެއެވެ. އެމީހުން އެއީ ކަލޭގެފާނުގެ މަގުފުރެދި ގޮސްވާ މީހުންނެވެ.

(٩١) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރު ވެއްޖެ މީހުންނާއި އަދި އެމީހުންގެ އެކާފިރުކަމުގައި މަރުވެދިޔަ މީހުންނަކީ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އެމީހުންނަށް އެއްޗެއް ކިބައިންވެސް ބިންފުރާވަރަށް (އެމީހުން ރަށްޓެހި ސަދަޤާތް ވެގެން) ފިދުޔާއެއްގެ ގޮތުން ދިނުމަށްވެސް ހުށަހަޅައިފިނަމަވެސް ނުވޭނެއެވެ. އެމީހުންނަށް ހުރީ ހަމަ ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نَصر ދިނުމަކު ނުވެއެވެ. (މިއީ محمد ގެ ގޮތަށް ފަހު އެކަލޭގެފާނަށް تبع ނުވާ ކާފިރު މީހުންނާއި ބެހޭ ކަމެކެވެ.)

لَن تَنَالُوا۟ ٱلْبِرَّ حَتَّىٰ تُنفِقُوا۟ مِمَّا تُحِبُّونَ ۚ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِن شَىْءٍ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٩٢﴾ ۞ كُلُّ ٱلطَّعَامِ كَانَ حِلًّا لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَٰٓءِيلُ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ مِن قَبْلِ أَن تُنَزَّلَ ٱلتَّوْرَىٰةُ ۗ قُلْ فَأْتُوا۟ بِٱلتَّوْرَىٰةِ فَٱتْلُوهَآ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٩٣﴾ فَمَنِ ٱفْتَرَىٰ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٩٤﴾ قُلْ صَدَقَ ٱللَّهُ ۗ فَٱتَّبِعُوا۟ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ حَنِيفًا وَمَا كَانَ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٩٥﴾ إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِى بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَهُدًى لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٦﴾ فِيهِ ءَايَٰتٌۢ بَيِّنَٰتٌ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ ۖ وَمَن دَخَلَهُۥ كَانَ ءَامِنًا ۗ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٧﴾

ތަރުޖަމާ

لَن تَنَالُوا۟ ٱلْبِرَّ = ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮކަން ނުލިބޭނެއެވެ. ثواب އެއް ނުލިބޭނެއެވެ.❁ حَتَّىٰ تُنفِقُوا۟ مِمَّا تُحِبُّونَ = ކަލޭމެން ލޯބިވާ މުދަލުގެ ތެރެއިން އެއްޗެއް ޚަރަދުކޮށްދޭހާ ހިނދަކުން.❁ وَمَا تُنفِقُوا۟ مِن شَىْءٍ = އަދި ކަލޭމެން ޚަރަދުކުރާ ކޮންމެ އެއްޗެއް.❁ فَإِنَّ ٱللَّهَ بِهِۦ عَلِيمٌ ﴿٩٢﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެއެއްޗަކާ ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.❁ كُلُّ ٱلطَّعَامِ = ހުރިހާ ކާއެއްޗެއް (ހުރިހާ ބާވަތެއްގެ ކާނާއެއް.)❁ كَانَ حِلًّا لِّبَنِىٓ إِسْرَٰٓءِيلَ = بَنِى إسْرائيل ންނަށް حلال ވެގެންވިއެވެ.❁ إِلَّا مَا حَرَّمَ إِسْرَٰٓءِيلُ = إسْرائيل (يعقوب عليه السّلام) حرام ކުރެއްވި އެއްޗެއްފިޔަވައި.❁ عَلَىٰ نَفْسِهِۦ = އެކަލޭގެފާނުގެ އަމިއްލަ نفس މައްޗަށް. (إسرائيل އަކީ يعقوب عليه السّلام ގެ ނަންފުޅެވެ.)❁ مِن قَبْلِ أَن تُنَزَّلَ ٱلتَّوْرَىٰةُ = توراة ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން. قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ.) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ فَأْتُوا۟ بِٱلتَّوْرَىٰةِ = ފަހެ ކަލޭމެން توراة ގެނެސް ދައްކާށެވެ! / توراة ގެންނަށްވާށެވެ!❁ فَٱتْلُوهَآ = ދެން ކަލޭމެން އެކިޔަވައިދީބަލާށެވެ! إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٩٣﴾ = ކަލޭމެންނީ ތެދުވެރިންނަކަށް ވާނަމަ.❁ فَمَنِ ٱفْتَرَىٰ = ފަހެ އުފައްދައިގެން ބުނެފިމީހާ. / އުފައްދައިގެން ދޮގުހެދި.❁ عَلَى ٱللَّهِ ٱلْكَذِبَ = الله ގެ މައްޗަށް ދޮގު ❁ مِنۢ بَعْدِ ذَٰلِكَ = އެއަށްފަހު.❁ فَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ = ފަހެ ކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން އެއީ.❁ ٱلظَّٰلِمُونَ ﴿٩٤﴾ = އަނިޔާވެރިންނެވެ.❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ صَدَقَ ٱللَّهُ = الله ތެދު وحى ކުރައްވައިފިއެވެ.❁ فَٱتَّبِعُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން تبع ވާށެވެ.❁ مِلَّةَ إِبْرَٰهِيمَ = إبراهيم (عليه السّلام) ގެ ملّة އަށް / ދީނަށް.❁ حَنِيفًا = شرك ނެތް ތެދުވެ توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ حال.❁ وَمَا كَانَ = އަދި އެކަލޭގެފާނު ނުވެއެވެ.❁ مِنَ ٱلْمُشْرِكِينَ ﴿٩٥﴾ = مشرك ންގެތެރެއިން.❁ إِنَّ أَوَّلَ بَيْتٍ = ހަމަކަށަވަރުން އެންމެ ފުރަތަމަ ގެއަކީ.❁ وُضِعَ لِلنَّاسِ = އެއީ (އަޅުކަންކުރުމުގެގޮތުން) މީސްތަކުންނަށް ބިނާކުރެވުނު.❁ لَلَّذِى بِبَكَّةَ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ بَكّة ގައިވާ ގެއެވެ. (بكّة އަކީ مَسْجِدُالحَرَام ގެ ތަނެވެ. مكّة އަކީ مَسْجِدُالحَرَام ގެ ބިމެވެ.) = طَبْرى ގެ تحقيق =)❁ مُبَارَكًا = بَرَكاة ލެއްވިގެންވާ.❁ وَهُدًى لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٦﴾ = އަދި عالم ތަކަށް މަގުދައްކައިދޭ ގޮތުން.❁ فِيهِ ءَايَٰتٌۢ بَيِّنَٰتٌ = އޭގައި ސާފު بيان ވެގެންވާ (ބޮޑެތި بيان ވެފައިވާ) ހެކިތަކެއް ވެއެވެ.❁ مَّقَامُ إِبْرَٰهِيمَ = އެއީ مَقَام إبراهيم އެވެ. (إبراهيم ގެފާނުގެ مقام އެވެ.)❁ وَمَن دَخَلَهُۥ = އަދި އެތަނަށް ވަދެއްޖެމީހާ.❁ كَانَ ءَامِنًا = އަމާންވެގެންވާ މީހަކަށް ވެއްޖެއެވެ.❁ وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ = އަދި الله އަށްޓަކައި މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް

(واجب ވެގެން) ވެއެވެ.۞ حِجُّ ٱلْبَيْتِ = ގެފުޅަށް ޙައްޖު حجّ ވުން.۞ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلاً = އެކަމަށް މަގު ކުޅެދާނަވެއްޖެމީހާ.۞ وَمَن كَفَرَ = އަދި ކާފަރުވެއްޖެމީހާ (ދަންނައެވެ.)۞ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِيٌّ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ދުރުވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ عَنِ ٱلْعَٰلَمِينَ ﴿٩٧﴾ = އެންމެހައި عَالَمْ ތަކުން ފުދިވަޑައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٢) އޭ مؤمن ންނޭވެ! ކަލޭމެން ލޯބިކުރާތަކެތިން ކަލޭމެން (صدقة ގެގޮތުން ނުވަތަ الله ގެމަގުގައި) ހަރަދުކޮށްފާނދެން ކަލޭމެންނަށް ހެޔޮކަމެއް ނުލިބޭނެއެވެ. (ސަވާބެއް ނުލިބޭނެއެވެ.) އަދި ކަލޭމެން އެ ހަރަދުކުރާ ކޮންމެއެއްޗެއް الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

(٩٣) تَوْرَاة ބާވައިލެއްވުމުގެ ކުރިން إسرائيل (يعني يعقوب عليه السّلام) އެކަލޭގެފާނު އަމިއްލަ نفس ދުވަތަށް حرام ކުރެއްވި އެއްޗެއްމެނުވީ އެހެން ހުރިހާ ކާނާއެއް بني إسرائيل ގެމައްޗަށް حلال ވެގެންވެއެވެ. (އެކަލޭގެފާނު حرام ކުރެއްވީ އެއްޗެއްކަމުގައިވަނީ جَمَلُ މަހާއި އޭގެ ކިރެވެ. އޭރު އެކަލޭގެފާނު ބަލިވެގަތުމުން نَذْر ދެއްވުމުގެ ސަބަބުންކަމުގައި تفسير ކުރެއްވުމުގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. والله أعلم) ފަހެ ކަލޭމެން بني إسرائيل ން ނިކަން تورات ގެނަސް ކިޔައިބަލާށެވެ. ކަލޭމެންނި ތެދުވެރިންކަމުގައި ވަންޏާއެވެ. (الله ގެމައްޗަށް ދޮގުހަދާ ނުހަނާނެއެވެ. تورات ބާވައިލެއްވުމުގެކުރިން بني إسرائيل ންގެމައްޗަށް ކާނާގެ އެއްޗެއް الله حرام ނުކުރައްވައެވެ.)

(٩٤) އަދި އެއަށްފަހު އެބަހީ تورات ގެނަސް ކަލޭމެން އެކިއުޅުމަށްފަހު ދެން الله ގެމައްޗަށް ދޮގެއް އުފައްދައިގެންކިޔަނަމަ ދަންނައެވެ. ފަހެ އެމީހުންނީ ކަނޑައެޅިގެން އަނިޔާވެރިންނެވެ.

(٩٥) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! الله ބާވައިލެއްވި ހަމަ حقّ ތެދުފުޅުހަމައެވެ. (إسرائيل ގެ މައްޗަށްކަންކުރުމަށްވާސް އަދި އެކަލޭގެފާނުންގެ ދަރިންގެމައްޗަށްކަންކުރުމަށްވާސް ކަލޭމެން ބިރުބެލުމާ ތަކެތި الله حرام ނުކުރައްވައެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން إبراهيم عليه السّلام ގެ ملّة އާއި تبع ވާށެވެ. شرك އާއި ދުރުވެ توحيد އަށް ސީދާވެގެންވާ حال ގައެވެ. އަދި އެކަލޭގެފާނު مشرك ންގެތެރެއިން ނުވެއެވެ.

(٩٦) ހަމަކަށަވަރުން (އަޅުކަންކުރުމުގެގޮތުން) މީސްތަކުންނަށްޓަކައި އެންމެ ފުރަތަމަ ބަހައްޓުނު ގެއަކީ ކަނޑައެޅިގެން بَكَّة އެވެ ހިތުން ޝަރަފުވެރި ގެފުޅެވެ. (أبو جعفر الطّبرى އެކަލޭގެފާނުގެ مشهور تفسير ގައި ލިޔުއްވާފައިވަނީ بَكَّة އަކީ مَسْجِدُالحَرَام – އެމިސްކިތުގެ އެތެރެކަމުގައެވެ. مَسْجِدُالحَرَام މިސްކިތުން ބޭރުވީމާ ދުރުން ހިމޭނީ مَكَّة އެވެ. بَكَّة ގެ لفظ ގެ މާނައީ الزَّحْمُ އެވެ. އޭގެ މާނައީ ގައިގާގިރިވެ ބޮސްޖުވުމެވެ. އެގޮތުން ބިޑުމާ އޭގެ ގެފުޅު ވަށައިގެން مَسْجِدُالحَرَام ގެ ބޮޑުގައިވާ طَوَاف ކުރާތަނެވެ. މީސްތަކުން ބޮސްޖެ ގައިގާގިރާތަނެވެ. والله أعلم) އެގެފުޅަކީ بركات ލިބި އަދި އެންމެހައި عَالَمْ ތަކަށް ތެދުމަގުދައްކައިދޭ ގެއެއްގެ ގޮތުގައި ވާ ތަނެވެ.

(٩٧) އޭގެތެރޭގައި (الله ގެ ކުދުރަތްވަންތަކަމާއި އެއްކައުވަންތަކަމުގެ ބޮޑުކަމަށް دليل ކުރާ) ކަނޑައެޅިގެންވާ دليل ތަކެއްވެއެވެ. إبراهيم عليه السّلام ގެ مقام ވަނީ އެ دليل ތަކުގެ ތެރެއިންނެވެ. އަދި އެތަނަށް ވަދެއްޖެމީހާ ހުރިހާ ނުރައްކަލަކުން އަމާންވެގެންވާ މީހަކުކަމުގައިވެއެވެ. (ނަމަވެސް އޭގެ الله ގެ حَدّ ތަކުގެތެރެއިން حدّ އެއްގައި ބޭރުގެން އޭރުން ދިޔަން ހަމަ ... ވެއެވެ.) އަދި الله تعالى ގެ ރަސްކަލަކުފުޅަށްޓަކައި ގޭފުޅަށް ގޮސް حجّ ވުން (حجّ ކުރުން) މީސްތަކުންގެމައްޗަށް ކަނޑައެޅި فرض ވެގެންވެއެވެ. އެކަމަށް މަގު ކުޅެދާނަވެގެންވާ މީހާގެ މައްޗަށެވެ. އަދި (الله فرض ކުރެއްވި ކަންތައްތަކަށް) ކާފަރުވެއްޖެ މީހާ ދަންނައެވެ. އެކަމުގެ الله އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާނެއެވެ.) އެހެނީ ހަމަކަށަވަރުން الله އީ އެންމެހައި عَالَمْ ތަކުން ފުދިވަޑައި އަމިއްލަ ذات ފުޅުގައި ދުރުވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَٱللَّهُ شَهِيدٌ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ ۝٩٨ قُلْ يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ لِمَ تَصُدُّونَ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ مَنْ ءَامَنَ تَبْغُونَهَا عِوَجًا وَأَنتُمْ شُهَدَآءُ ۗ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ عَمَّا تَعْمَلُونَ ۝٩٩ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ إِن تُطِيعُوا۟ فَرِيقًا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ يَرُدُّوكُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ كَٰفِرِينَ ۝١٠٠ وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ وَأَنتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ وَفِيكُمْ رَسُولُهُۥ ۗ وَمَن يَعْتَصِم بِٱللَّهِ فَقَدْ هُدِىَ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ۝١٠١ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِۦ وَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ ۝١٠٢

ލަފުޒުވާ

قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = އޭ أهل كتاب ނުންނެވެ.۞ لِمَ تَكْفُرُونَ = ކަލޭމެން ކާފަރުވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟۞ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް.۞ وَٱللَّهُ شَهِيدٌ = އަދި الله ވި ހެކިވެވޮޑިގެންވާ ކަލޭމެންގެއެވެ.۞ عَلَىٰ مَا تَعْمَلُونَ ۝٩٨ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތަކާއި މެދުގައެވެ.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! يَٰٓأَهْلَ ٱلْكِتَٰبِ = އޭ أهل كتاب ނުންނެވެ.۞ لِمَ تَصُدُّونَ = ކަލޭމެން ބަންދުކުރަނީ އެއްޗާ مَنَعَ ކުރަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟۞ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެ މަގު / الله ގެ دين.۞ مَنْ ءَامَنَ = އީމާންވި މީހަކު.۞ تَبْغُونَهَا عِوَجًا = ކަލޭމެން އެމަގަށް ގުދުރަތްކުރުމަށް حال.۞ وَأَنتُمْ شُهَدَآءُ = ކަލޭމެންނީ ހެކިވެރިން ކަމުގައިވާ حال.۞ (حقّ ކަން ރަނގަޅަށް އެނގޭ حال.)۞ وَمَا ٱللَّهُ بِغَٰفِلٍ = އަދި غافل ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެއް ނޫނެވެ.۞ عَمَّا تَعْمَلُونَ ۝٩٩ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކުން.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓا۟ = އޭ އީމާންވީ މީހުން ތިޔަބައިމީހުންނެވެ!۞ إِن تُطِيعُوا۟ فَرِيقًا = ކަލޭމެން جماعة އަކަށް (ބައިގަނޑަކަށް) ކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ.۞ مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ = ފޮތް ދެވިފައިވާ މީހުންގެ (يهودى ނުވަތަ نصارى ންގެ)۞ يَرُدُّوكُم = އެމީހުން ކަލޭމެން އަނބުރާ ގެންދާނެއެވެ.۞ بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އީމާންކަމަށް ފަހު.۞ كَٰفِرِينَ ۝١٠٠ = ކާފަރުންކަމުގައި ވާގޮތަށް.۞ وَكَيْفَ تَكْفُرُونَ = އަދި ކަލޭމެން ކާފަރުވާނީ ކިހިނެއްހެއްޔެވެ؟ (ކާފަރުވުން حقّ އި ހުރިކަމަށް ވެދާނެ ގޮތެއްތޯ؟) ۞ وَأَنتُمْ تُتْلَىٰ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ކިޔައި ދެވެމުންދަނިކޮށް ۞ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތައް.۞ وَفِيكُمْ رَسُولُهُۥ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި އެކަލާނގެ رسول އާ ވޮޑިގެންވަނިކޮށް.۞ وَمَن يَعْتَصِم بِٱللَّهِ = އަދި الله ގެ حضرة ން ރައްކާތެރިކަން ހޯދައިފި މީހަކު (ހިފަހައްޓައިފިމީހަކު)۞ فَقَدْ هُدِىَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާއަށް ތެދުމަގު ދައްކަވައިފިއެވެ.۞ إِلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ۝١٠١ = ހަމަ ސީދާވެގެންވާ ތެދުމަގަކަށް.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވީ މީހުން ތިޔަބައިމީހުންނެވެ.۞ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! / ބިރުވެތިވާށެވެ!۞ حَقَّ تُقَاتِهِۦ = އެކަލާނގެއަށް تقوى ވެރިވުން حقّ

ވާވަރަށް.❁ وَلَا تَمُوتُنَّ = އަދި ކަލޭމެން މަރުނުވާ ހިނދަކުވެ!❁ إِلَّا وَأَنْتُم مُسْلِمُونَ ﴿١٠٢﴾ = ކަލޭމެން مسلم ންކަމުގައިވާ حال ވުންވީ. / ކިޔަމަންވެގެންވާ حال ވުންވީ. ❁

إِجْمَالِي މާނަ

(٩٨) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! ކަލޭމެން ރަނގަޅަށް ދެނެތިބި حال އަދި އޭގެ حقّ ޝާހިދުންކަމުގައި ހުރިވުމާ حال اللّه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކަލޭމެން ކާފަރުވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންކުރާ ކަންތަކަށް اللّه ޝާހިދުވެވޮޑިގެންވަނީއެވެ.

(٩٩) އޭ أهل كتاب ންނޭވެ! އީމާންވީ މީސްތަކުންނަށް ކަލޭމެން اللّه ގެ މަގު ބަންދުކުރަނީ އޮޅުވާ ހަދަން ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އަދި އެމަގަކީ ހަމަ حقّ ވެރިމަގުކަމުގައި ކަލޭމެން ޝާހިދުންކަމާ حال އެމަގު ގޮތްކުރުމަށް އޮޅުވައި މީހުން މަގުފުރެއްދުމަށް ބޭނުންވަނީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟ އަދި ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތަކަކުން اللّه غافل ވެ ވޮޑިގެން ނުވެއެވެ.

(١٠٠) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! يهودى ންނާއި نصارى އިންކުރެ (اهل كتاب ންކުރެ) އެއްބައި ބަޔަކަށް (ބައިގަނޑެއްގެ) ކަލޭމެން ކިޔަމަންވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެން އީމާންކަމުގެ ފަހުން ކާފަރުކަމުގެ ތެރެއަށް އެމީހުން ކަލޭމެން ގެންދާނެއެވެ.

(١٠١) އަދި ކަލޭމެން ކާފަރުވާނީ حقّ ވާނީ ކޮންގޮތަކުންހެއްޔެވެ؟ އެހެނީ ކަލޭމެންނަށް اللّه ގެ އާޔަތްތައް ކިޔައިދެވެނީއެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި އެކަލާނގެ رسول ވޮޑިގެންވެއެވެ. (މިހެން މިކަންކަން ހުރިއިރު ކަލޭމެން ކާފަރުވާނީ حقّ ވާނީ ކޮންގޮތަކުންހެއްޔެވެ؟ أهل كتاب ންގެ ބަސްއަހައި އެމީހުންނަށް ކިޔަމަންވުމަކުންހެއްޔެވެ؟) އަދި اللّه ގެ حضرة ން ބަރާބަރަކަށް ހިފަހައްޓާނެއެވެ. ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހަކު ސީދާމަގަށް ތެދުމަގަށް މަގުދެއްކިއްޖެއެވެ.

(١٠٢) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! އޭނާއަށް ކިޔަމަންވާ تقوى ވެރިވުން حقّ ވާވަރަށެވެ. އަދި مسلم ންކަމުގައި / ނުވަތަ اللّه އަށް ކިޔަމަންތެރިވެގެންވާ حال ގައިމުންވީ ކަލޭމެން މަރުނުވާ ހިނދަކުވެ.

وَٱعْتَصِمُوا۟ بِحَبْلِ ٱللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا۟ ۚ وَٱذْكُرُوا۟ نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ إِذْ كُنتُمْ أَعْدَآءً فَأَلَّفَ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ فَأَصْبَحْتُم بِنِعْمَتِهِۦٓ إِخْوَٰنًا وَكُنتُمْ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ مِّنَ ٱلنَّارِ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا ۗ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠٣﴾ وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى ٱلْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ تَفَرَّقُوا۟ وَٱخْتَلَفُوا۟ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ ٱلْبَيِّنَٰتُ ۚ وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٥﴾ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ ۚ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ أَكَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَٰنِكُمْ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ ﴿١٠٦﴾ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱبْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ فَفِى رَحْمَةِ ٱللَّهِ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١٠٧﴾ تِلْكَ ءَايَٰتُ ٱللَّهِ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ بِٱلْحَقِّ ۗ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا لِّلْعَٰلَمِينَ ﴿١٠٨﴾

ތަރުޖަމާ

وَٱعْتَصِمُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހަރުކާތްތެރިކަން ދިހިގަންނާށެވެ. (ކަލޭމެން ހިފަހައްޓާށެވެ!) ❁ بِحَبْلِ ٱللَّهِ = الله ގެ ވާފުޅުގައި. الله ގެ ދީނުގައި. / إسلام دين ގައި.❁ جَمِيعًا = އެކީއެކަށްތަކަށް.❁ وَلَا تَفَرَّقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ބައިބައިނުވާށެވެ! / فِرْقَة ނުހަދާށެވެ! وَٱذْكُرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ.! نِعْمَتَ ٱللَّهِ عَلَيْكُمْ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށްވާ الله ގެ نعمة .❁ إِذْ كُنتُم أَعْدَآءً = ކަލޭމެން عداوة ތެރިންކަމުގައި ވުމުގެ حال.❁ فَأَلَّفَ = ފަހެ އެކަލާނގެ އެއްކުރައްވާ އެކުލެވިކުރައްވިއެވެ.❁ بَيْنَ قُلُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގެ ދެމެދު.❁ فَأَصْبَحْتُم = ފަހެ ކަލޭމެން ވެއްޖެއެވެ.❁ بِنِعْمَتِهِۦٓ = އެކަލާނގެ نعمة ގެ ސަބަބުން. إِخْوَٰنًا = أخ ންތަކެއްކަމުގައި.❁ وَكُنتُم = އަދި ކަލޭމެން ވީމުއެވެ.❁ عَلَىٰ شَفَا حُفْرَةٍ = ވަޅުގަނޑެއްގެ ގިރާކޮޅުގައި.❁ مِّنَ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ.❁ فَأَنقَذَكُم مِّنْهَا = ދެންފަހެ އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އެއިން ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ.❁ كَذَٰلِكَ يُبَيِّنُ ٱللَّهُ = الله بيان ކުރައްވައެވެ އެފަދައިންނެވެ.❁ لَكُمْ ءَايَٰتِهِۦ = ކަލޭމެނަށް އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް.❁ لَعَلَّكُمْ تَهْتَدُونَ ﴿١٠٣﴾ = ކަލޭމެން ތެދުމަގު ލިބުމަށް.❁ وَلْتَكُن مِّنكُمْ أُمَّةٌ = އަދި ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ބައެއްވުން ވާޖިބުވެއެވެ.❁ يَدْعُونَ إِلَى ٱلْخَيْرِ = ހެޔޮކަމަށް ގޮވާލާނޭ ބަޔަކު.❁ وَيَأْمُرُونَ = އަދި އަމުރުކުރާނޭ.❁ بِٱلْمَعْرُوفِ = ހެޔޮކަންތަކަށް.❁ وَيَنْهَوْنَ = އަދި އެމީހުން މަނާކުރާ. / ނަހީކުރާ.❁ عَنِ ٱلْمُنكَرِ = ނުބައިކަންތަކުން.❁ وَأُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿١٠٤﴾ = އަދި ކާމިޔާބުވެރިން އެމީހުންނެވެ ކާމިޔާބުވެރިން މީހުންނެވެ.❁ وَلَا تَكُونُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ނުވާށެވެ!❁ كَٱلَّذِينَ تَفَرَّقُوا۟ = ވަކިވަކިވެ ބައިބައިވި މީހުންފަދައިން.❁ وَٱخْتَلَفُوا۟ = އަދި އެމީހުން إختلاف ވެ ދެބަސްވީ.❁ مِنۢ بَعْدِ مَا جَآءَهُمُ = އެމީހުންގެ ގާތަށް އައުމަށްފަހު. ٱلْبَيِّنَٰتُ = ބަޔާންވެގެންވާ ހުއްޖަތް / دليل ތަކެއް.❁ وَأُو۟لَٰٓئِكَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށްވާނެއެވެ.❁ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٠٥﴾ = ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެއް.❁ يَوْمَ تَبْيَضُّ وُجُوهٌ = އެދުވަހު މޫނުތަކެއް ހުދުވާ ދުވަހުގައެވެ.❁ وَتَسْوَدُّ وُجُوهٌ = އަދި މޫނުތަކެއް ކަޅުވާ ދުވަހު.❁ فَأَمَّا ٱلَّذِينَ ٱسْوَدَّتْ وُجُوهُهُمْ = ފަހެ އެމީހުންގެ މޫނުތައް ކަޅުވީ ހާލުގައި ދެން ތިމީހުންނެވެ.❁ أَكَفَرْتُم = (އެމީހުންނަށް ބުނެވޭނެއެވެ.)

ކަލޭމެން ކާފަރުވީހެއްޔެވެ؟۞ بَعْدَ إِيمَـٰنِكُمْ = ކަލޭމެންގެ އީމާންކަމަށްފަހު.۞ فَذُوقُوا۟ ٱلْعَذَابَ = ފަހެ ކަލޭމެން عذاب ގެރަހަ ލިބިގަންނާށެވެ!۞ بِمَا كُنتُمْ تَكْفُرُونَ (١٠٦) = ކަލޭމެން ކާފަރުވިކަމުގެސަބަބުން.۞ وَأَمَّا ٱلَّذِينَ = އަދި އެބަޔަކު ދަންނައެވެ.! ٱبْيَضَّتْ وُجُوهُهُمْ = އެމީހުންގެ މޫނުތައް ހުދުވެ އުޖާލާވެގެންވީމީހުން۞ فَفِى رَحْمَةِ ٱللَّهِ = ފަހެ އެމީހުންވަނީ اللّه ގެ رحمة ގައެވެ.۞ هُمْ فِيهَا خَـٰلِدُونَ (١٠٧) = އެމީހުން އެ رحمة ގައި ދެމިތިބޭނޭހުއްޓެވެ.۞ تِلْكَ ءَايَـٰتُ ٱللَّهِ = އެއީ اللّه ގެ އާޔަތްތަކެވެ. (އެބަހީ މިއީ اللّه وعظ އާއި نصيحة އެވެ.)۞ نَتْلُوهَا عَلَيْكَ = މިފަންބަރަސޫލާގެ ކަލޭގެފާނުގެމައްޗަށް ކިޔައިދެނީ.۞ بِٱلْحَقِّ = حقّ ގޮތުގައި.۞ وَمَا ٱللَّهُ يُرِيدُ ظُلْمًا = އަދި اللّه އީ އަނިޔާވެރިކަން އެދިވޮޑިގެންނެވި ކަލޭކަލުމެއް ނޫނެވެ.۞ لِّلْعَـٰلَمِينَ (١٠٨) = عَالَم ތަކަށް.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٣) އަދި ކަލޭމެން اللّه ގެ ވާފަރުގައި އެކީއެކަން އެކުވެގެން ހިފާށެވެ! އެކަލާނގެ دين ގައި ހިފާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން ވަކިވަކިވެ ނުގަންނާށެވެ! އަދި ކަލޭމެންގެމައްޗަށް اللّه ގެ نعمة ކަލޭމެން ހަނދާންކުރާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެން އެއްބަޔަކު އަނެއްބަޔަކަށް عداوة ތެރިންކަމުގައި ވެފައިވީހިނދު ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ހިތްތައް އުލްފަތްކުރެއްވިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ދެއްވި (إسلام دين ގެ) نعمة ގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން (އެއްބަނޑުއެއްބަފާ) أخ ންތަކެއްކަމުގައިވެއްޖެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން (إسلام دين އަށުވުރެކުރިން) ނަރަކައިގެ ވަޅުގަނޑެއްގެ ތޮށްފަތުގައި ވަނިކޮށް އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އެތަނުން ސަލާމަތްކުރެއްވިއެވެ. އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކަލޭމެނަށް އެކަލާނގެ ބަޔާންކޮށްދެއްވަނީ އެފަދައިންނެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް ތެދުމަގު ލިބުމުގެ أمّيد ގައެވެ.

(١٠٤) އަދި ކަލޭމެންގެތެރޭގައި ހެޔޮކަންތަކަށް ގޮވާބަޔަކުވާހުށިކަމެވެ! އަދި އެމީހުން ހެޔޮކަންތަކަށް أمر ކުރުން مُنْكَرَاة ނަހީކޮށް މަނާކުރާ ބަޔަކުކަމުގައިވާށެވެ! އެފަދަ މީހުން އެއީ ކަނޑައެޅިގެން كامياب ވާނޭ މީހުންނެވެ.

(١٠٥) އަދި އެމީހުންގެގާތަށް ބަޔާންވެގެންވާ دليل އާއި حجّة އައުމަށްފަހު ބައިބައިވެ ދެބަސްވެ إختلاف ވީމީހުން ފަދައިން ކަލޭމެން ނުވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށް ކަނޑައެޅިގެންހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.

(١٠٦) އެއީ އެއްބަޔަކުގެ މޫނުތައް އަލިވެ އުޖާލާވާ އަދި އަނެއްބަޔަކުގެ މޫނުތައް ކަޅުވެ އަނދިރިވާ ދުވަހުންނެވެ. ފަހެ އެބަޔަކުގެ މޫނުތައް ކަޅުވެ އަނދިރިވާ މީހުންނަކީ ބުނެވޭނެއެވެ. ކަލޭމެންގެ އީމާންކަމަށްފަހު ކަލޭމެން ކާފަރުވީހެއްޔެވެ؟ (ކާފަރުވީއެވެ.) ފަހެ އެހެންވީ ކަލޭމެން ކާފަރުވިކަމުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން عذاب ގެރަހަ ލިބިގަންނާށެވެ!

(١٠٧) އަދި އެމީހުންގެ މޫނުތައް އަލިވެ އުޖާލާވީމީހުން ދަންނައެވެ. ފަހެ އެމީހުން ވަނީ اللّه ގެ رحمة ގައެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމަ އެތާނގައެވެ.

- ދަންނައެވެ! قيامة ދުވަހުން މޫނުއަލިވެ އުޖާލާވެގެންވާނީ ހެޔޮލަފާ މީހުންނެވެ. އަދި މޫނު ކަޅުވެ ނާޅާވެގެންވާނީ ނުބައި ނުލަފާ މީހުންނެވެ. (واللّه أعلم)

(١٠٨) އެއީ އެބަހީ މިސޫރަތުގައިވާ ވާހަކަތަކަކީ اللّه ގެ وعظ އާއި نصيحة އެވެ. މިފަންބަރަސޫލާގެ ކަލޭގެފާނަށް އެވާހަކަތައް حقّ ގޮތުގައި ކިޔައިދެމެވެ. އަދި عالم ތަކަށް އަނިޔާވެރިވުމަށް އެދިވޮޑިގެންނެވި ކަލޭކަލުމަކީ اللّه ނޫނެވެ.

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۚ وَإِلَى ٱللَّهِ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿١٠٩﴾ كُنتُمْ خَيْرَ أُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ تَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَتَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَتُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ ۗ وَلَوْ ءَامَنَ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُم ۚ مِّنْهُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١١٠﴾ لَن يَضُرُّوكُمْ إِلَّآ أَذًى ۖ وَإِن يُقَٰتِلُوكُمْ يُوَلُّوكُمُ ٱلْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١١١﴾ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ أَيْنَ مَا ثُقِفُوٓا۟ إِلَّا بِحَبْلٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَحَبْلٍ مِّنَ ٱلنَّاسِ وَبَآءُو بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْمَسْكَنَةُ ۚ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ وَيَقْتُلُونَ ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ ۚ ذَٰلِكَ بِمَا عَصَوا۟ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿١١٢﴾ ۞ لَيْسُوا۟ سَوَآءً ۗ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ أُمَّةٌ قَآئِمَةٌ يَتْلُونَ ءَايَٰتِ ٱللَّهِ ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴿١١٣﴾

މުފުރަދު

وَلِلَّهِ = އަދި الله އަށް خاصّ ވ މިލްކުވެގެންވެއެވެ.❁ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އުޑުތަކުގައިވާހައިތަކެތި.❁ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާހައިތަކެއްޗެއް.❁ وَإِلَى ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة އަށެވެ.❁ تُرْجَعُ ٱلْأُمُورُ ﴿١٠٩﴾ = ކަންތައްތައް ރުޖޫޢު رجوع ވެންވީ.❁ كُنتُمْ = ކަލޭމެންވީމުއެވެ.❁ خَيْرَ أُمَّةٍ = އެންމެހެޔޮ أمّة ކަމުގައި.❁ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ = މީސްތަކުންނަށް ނެރުއްވުނު.❁ تَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ = ކަލޭމެން ހެޔޮކަންތަކަށް أمر ކުރާ.❁ وَتَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ = އަދި ނުބައިކަންތަކުން ނަހީކުރާ.❁ وَتُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް އީމާންވެވުމެވެ.❁ وَلَوْ ءَامَنَ = އަދި އީމާންވީނަމަ.❁ أَهْلُ ٱلْكِتَٰبِ = أهل كتاب ންގެމީހުން. (يهودى ންނާއި نصارى މީން)❁ لَكَانَ خَيْرًا لَّهُمْ = ހެޔޮކަމެއްވީސް އެކަން އެމީހުންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.❁ مِّنْهُمُ ٱلْمُؤْمِنُونَ = އެމީހުންގެތެރޭގައި مؤمن ންވެއެވެ.❁ وَأَكْثَرُهُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١١٠﴾ = އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނީ فاسِقُ ންނެވެ.❁ لَن يَضُرُّوكُمْ = އެމީހުންނަކަށް ކަލޭމެނަކަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ.❁ إِلَّآ أَذًى = ހަމަ އުނދަގޫއެއްލުން. (އެއީ އެމީހުންގެ شرك ކުރުމުގެ ބަސްތަކުގެ އަޑު ކަލޭމެން އަޑުއެހުން.)❁ وَإِن يُقَٰتِلُوكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރިނަމަވެސް.❁ يُوَلُّوكُمُ ٱلْأَدْبَارَ = އެމީހުން ކަލޭމެންނާއި ފުރަގަސްދޭނެއެވެ.❁ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ ﴿١١١﴾ = ދެން އެމީހުންނަކަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ.❁ ضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلذِّلَّةُ = އެމީހުންނަށް ނިކަމެތިކަމާއި ދެރަކަން ޖެހިވަޑައިގެންވެއެވެ.❁ أَيْنَ مَا ثُقِفُوٓا۟ = އެމީހުންނީ ކޮންތަނެއްގައި.❁ إِلَّا بِحَبْلٍ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން ވާ ޢަހުދުކުރުމެއް. (އެބަހީ عَهْد ހެދުމެއް.)❁ وَحَبْلٍ مِّنَ ٱلنَّاسِ = އަދި މީސްތަކުންގެ ފަރާތުން عَهْد ހެދުމެއް.❁ وَبَآءُو = އަދި އެމީހުން އެނބުރި ވި رُجوع.❁ بِغَضَبٍ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން ކޯފާއާއެކުގައެވެ.❁ وَضُرِبَتْ عَلَيْهِمُ ٱلْمَسْكَنَةُ = އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް ދެރަހާލަތް ޖެހިއްޖެއެވެ.❁ ذَٰلِكَ = އެކަން އެކަންވީ.❁ بِأَنَّهُمْ كَانُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން ވީކަމުން.❁ يَكْفُرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = الله ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވާކަމުގައި.❁ وَيَقْتُلُونَ ٱلْأَنۢبِيَآءَ = އަދި އެމީހުން نبي ބޭކަލުން މަރާކަމުގައްޔާ.❁ بِغَيْرِ حَقٍّ = އެއްވެސް حقّ އަކާއިނުލައި.❁ ذَٰلِكَ = އެއީ.❁ بِمَا عَصَوا۟ = އެމީހުން ނުކިޔަމަންތެރިވީތީވެ.❁ وَّكَانُوا۟ يَعْتَدُونَ ﴿١١٢﴾ = އަދި އެމީހުން ހައްދުފަހަނައަޅައިގެންނަކަމުގައި.❁ ❁

لَيْسُوا سَوَآءً = އެމީހުން ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ.۞ مِّنْ أَهْلِ ٱلْكِتَـٰبِ = أَهْلُ كِتَاب ންގެތެރެއިން.۞ أُمَّةٌ قَآئِمَةٌ = ސީދާކަންމަތީ ޤާއިމުވެތިބޭބައެއް يَتْلُونَ ءَايَـٰتِ ٱللَّهِ = އެމީހުން اللّٰه ގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައެވެ. ءَانَآءَ ٱلَّيْلِ = ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުގައި.۞ وَهُمْ يَسْجُدُونَ ﴿١١٣﴾ = އެމީހުން سجدة ކުރާ حال / ނަމާދުކުރާ حال. ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٠٩) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައި ވާހާތަކެތި މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ اللّٰه އަށެވެ. އަދި އެންމެހައި ކަންތައް އެނބުރި رجوع ވެގެންވަނީ ހަމަ اللّٰه އަށެވެ.

(١١٠) މީސްތަކުންނަށް ނެރުއްވުނު އެންމެހެޔޮ أمّة ކަމުގައި ކަލޭމެންވިއެވެ. ކަލޭމެން ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރު ކުރަމުއެވެ. އަދި ކަލޭމެން مُنْكراة ތަކުން ނަހީކުރަމުއެވެ. އަދި ކަލޭމެން اللّٰه އަށް އީމާންވަމުއެވެ. (ފަހެ މިސިފަވެރި މީހުންނަކީ ހެޔޮ أمّة ގެމީހުންކަމުގައި ވާނެއެވެ.) ދެންފަހެ مَعْرُوف އަކީ اللّٰه އަށް އީމާންވެގެންވާ ބުއްދިރަހަނގު މީހުންގެމެދުގައި ރަނގަޅު ކަންކަމެވެ. اللّٰه އަށް ކާފަރުވެރިވުމެވެ. مُنْكراة އަކީ އެކަލަން اللّٰه ރުހިވޭޖެހިގަންނަވާ ކަންކަމެވެ. އަދި إيمان ކަމުގެ أهل ވެރިންގެގޮތުގައި ހުރުމުވެގެންވާ ކަންކަމެވެ. އެކުލެވޭއެވެ. والله أعلم

އަދި أهل كتاب ންގެމީހުން اللّٰه އަށް އީމާންވީނަމަ އެކަން އެމީހުންނަށް ހެޔޮވެގެންވެއެވެ. އެމީހުންގެ ތެރޭގައި مؤمن ންވެއެވެ. އަދި އެމީހުންކުރެ ގިނަމީހުންނަކީ فاسق ންނެވެ. (اللّٰه ގެ ކިޔަމަނުން ނުކުމެގެންވާ މީހުންނެވެ.)

(١١١) އެމީހުންނަށް (އެބަހީ أهل كتاب ންގެމީހުންގެ ތެރެއިން) ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އަދި ގެއްލުވުމެއްވެސް ނުދެވޭނެއެވެ. އެމީހުންނަށް ވާނީ ވަރަށް ހަމައެކަނި ކުޑަ އުނދަގޫކުރުމެއްކަމުގައެވެ. (އެއީ އެމީހުން ބަސްތާ شرك ގެ لفظ ތަކާއި ބަސްއަޑުއިވުމުން ކަލޭމެންނަށް އުނދަގޫވާނެއެވެ. އެހެން ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ.) އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރިޔަސް އެމީހުން ދޭނީ ކަލޭމެންނަށް ފުރަގަހެވެ. ދެން އެމީހުންނަށް نصر ނުލިބޭނެއެވެ.

(١١٢) އެމީހުން މި ކޮންތާކުވިޔަސް އެމީހުންނަށް ޛުއްލު ދެރަކަމާއި ނިކަމެތިކަމެވެ. ހަމައެކަނި اللّٰه ގެ حضرة ގައި ވެކެއިވާ عَهْد އެއްގެ ސަބަބުން ނުވަތަ މީސްތަކުންނާއިދެމެދުވާ عهد އާއި އެއްބަސްވުމުގެ ސަބަބުން ފިޔަވައެވެ. (އެބަހީ عهد އެއް/ އެގްރީމެންޓެއްވާނަމަ އ އ ނުވަތަ އެއް عهد އ އެގްރީމެންޓެއްކާއި އެއްބަސްވުމެއްގެ މަތިން އެމީހުންނަށްލިބޭ رَحْم އެއް إحترام އެއް ހާސިލްވާނެއެވެ.) އަދި އެމީހުން އެނބުރިދިޔައީ اللّٰه ގެ حضرة ން ކޯފާއިގެންނެވެ. އަދި އެމީހުންގެމައްޗަށް فقير ކަމާއި ނިކަމެތިކަން ޖެހިގެންވެއެވެ. އެހެން އެކަންވާންޖެހުނީ ހަމަކަނޑައެޅިގެން އެމީހުން اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވާތީގެ ސަބަބުންނާއި އަދި އެއްވެސް حقّ އެއްނެތި نَبِى ބޭކަލުން قتل ކުރުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އެމީހުން نبى ބޭކަލުން قتل ކޮށް اللّٰه ގެ އާޔަތްތަކަށް ކާފަރުވީ އެމީހުންގެ އުނގުޅުމާއި އަދި އެމީހުން ހައްދުފަހަނައަޅައިގެން ބަޔަކު ކަމުގައިވީތީއެވެ.

(١١٣) أهل كتاب ންގެ އެންމެން ހަމަހަމަވެގެން ނުވެއެވެ. އެމީހުންގެތެރޭގައި اللّٰه ގެ دين މަތީ قائم ވެގެންވާ ބަޔަކު ހުރެއެވެ. އެމީހުން ނަމާދުކޮށް سجدة ކުރާ حال ރޭގަނޑުގެ ވަގުތުތަކުގައި اللّٰه ގެ އާޔަތްތައް ކިޔަވައެވެ.

يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ وَيُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ وَأُو۟لَٰٓئِكَ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٤﴾ وَمَا يَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ فَلَن يُكْفَرُوهُ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِٱلْمُتَّقِينَ ﴿١١٥﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ لَن تُغْنِىَ عَنْهُمْ أَمْوَٰلُهُمْ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا ۖ وَأُو۟لَٰٓئِكَ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ ۚ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١١٦﴾ مَثَلُ مَا يُنفِقُونَ فِى هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا كَمَثَلِ رِيحٍ فِيهَا صِرٌّ أَصَابَتْ حَرْثَ قَوْمٍ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ فَأَهْلَكَتْهُ ۚ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ وَلَٰكِنْ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ بِطَانَةً مِّن دُونِكُمْ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالًا وَدُّوا۟ مَا عَنِتُّمْ قَدْ بَدَتِ ٱلْبَغْضَآءُ مِنْ أَفْوَٰهِهِمْ وَمَا تُخْفِى صُدُورُهُمْ أَكْبَرُ ۚ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ ٱلْءَايَٰتِ ۖ إِن كُنتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١٨﴾

ލަފުޒީ މާނަ

يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ = އެމީހުން الله އަށް އީމާންވެއެވެ. ❁ وَٱلْيَوْمِ ٱلْءَاخِرِ = އަދި آخرة ދުވަހަށާއި. ❁ وَيَأْمُرُونَ بِٱلْمَعْرُوفِ = އަދި އެމީހުން ހެޔޮކަންތައްތަކަށް أمر ކުރެއެވެ. ❁ وَيَنْهَوْنَ عَنِ ٱلْمُنكَرِ = އަދި އެމީހުން منكراة ނަހީކުރެއެވެ. ❁ وَيُسَٰرِعُونَ = އަދި އެމީހުން އަވަސްވެގަންނައެވެ. ❁ فِى ٱلْخَيْرَٰتِ = ހެޔޮކަންތައްތަކުގައި. ❁ وَأُو۟لَٰٓئِكَ مِنَ ٱلصَّٰلِحِينَ ﴿١١٤﴾ = އަދި އެމީހުން ވަނީ صالح ންގެތެރެއިންނެވެ. ❁ وَمَا يَفْعَلُوا۟ مِنْ خَيْرٍ = އަދި ހެޔޮކަމުގެތެރެއިން އެމީހުން ކުރާހާކަމެއް. ❁ فَلَن يُكْفَرُوهُ = ފަހެ އެކަމެއް ވަންހަނާނުވާނެ ހުއްޓެވެ. / باطل ނުވާނެހުއްޓެވެ. ❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ = އަދި الله ވި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ بِٱلْمُتَّقِينَ ﴿١١٥﴾ = تقوى ވެރިން / تقوى ވެރިންގެ ކަންތައް. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވީ މީސްތަކުން. ❁ لَن تُغْنِىَ عَنْهُمْ = އެމީހުންނަށް ފުއްދައިނުދޭނެއެވެ. ❁ أَمْوَٰلُهُمْ = އެމީހުންގެމުދާ. ❁ وَلَآ أَوْلَٰدُهُم = އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންވެސް. ❁ مِّنَ ٱللَّهِ شَيْـًٔا = الله ގެ حضرة ން (އަންނަ) އެއްވެސް (ނުރައްކަލަކުން) ކަމެއް. ❁ وَأُو۟لَٰٓئِكَ = އަދި އެމީހުން ❁ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ = ނަރަކައިގެ އެކުވެރިންނެވެ. ❁ هُمْ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١١٦﴾ = އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމައެތާނގައެވެ. ❁ مَثَلُ مَا يُنفِقُونَ = އެމީހުން ހޭދަކުރާތަކެތީގެ މިސާލަކީ. ❁ فِى هَٰذِهِ ٱلْحَيَوٰةِ ٱلدُّنْيَا = މިދުނިޔޭގެ حياة ގައި. ❁ كَمَثَلِ رِيحٍ = ވައިއެއްގެ މިސާލެވެ. ❁ فِيهَا صِرٌّ = އެވައި ގަދަފިނިކަމެއްހުރި. ❁ أَصَابَتْ = އެވައި ޖެހުނެވެ. ❁ حَرْثَ قَوْمٍ = ބައެއްމީހުންގެ ދަނޑުބިމަށް. ❁ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ = އެމީހުން އެމީހުންގެ އަމިއްލަ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވި. ❁ فَأَهْلَكَتْهُ = ދެން އެދަނޑު ހަލާކުކޮށްލިއެވެ. ❁ وَمَا ظَلَمَهُمُ ٱللَّهُ = އަދި الله އެމީހުންނަށް އަނިޔާއެއް ނުކުރެއްވިއެވެ. ❁ وَلَٰكِنْ = އެހެންނަމަވެސް ❁ أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴿١١٧﴾ = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވަނީއެވެ. ❁ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވި މީސްތަކުންނޭވެ. ❁ لَا تَتَّخِذُوا۟ بِطَانَةً = ކަލޭމެން ސިއްރުވެރި رحمة ވެރިން ނުހިފާށެވެ. / إختيار ނުކުރާށެވެ. ❁ مِّن دُونِكُمْ =

ކަލޭމެންނޫން މީހުންގެތެރެއިން. / مسلم ނޫން މީހުންގެތެރެއިން.❁ لَا يَأْلُونَكُمْ خَبَالاً = އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ފަސާދައެއް ގެނުން ކުރުމަށްއެވެ.❁ وَدُّوا مَا عَنِتُّمْ = އެމީހުން ލޯބިވެއެވެ ކަލޭމެންނަށް އުދަނގޫވާ ދަތިވާކަންތަކަށެވެ.❁ قَدْ بَدَتِ الْبَغْضَآءُ = ހަމަކަށަވަރުން ކުށިވެރިކަމާއި حسد ވެރިކަން ފާޅުވެއްޖެއެވެ.❁ مِنْ أَفْوَاهِهِمْ = އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން.❁ وَمَا تُخْفِي صُدُورُهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ފޮރުވާ ވަރަށްހަރާކަތްތައްވާ އެއީ.❁ أَكْبَرُ = މާބޮޑެވެ.❁ قَدْ بَيَّنَّا لَكُمُ الْآيَاتِ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް މިކަންތައްތަކުގެ دليل ތައް بيان ކޮށްދިނީމުއެވެ.❁ إِنْ كُنْتُمْ تَعْقِلُونَ ﴿١١٨﴾ ކަލޭމެންނަކީ ބުއްދިވެރި فكر ކުރާބައެއްކަމުގައިވާނަމަ.❁

إِجْمَالِي މާނަ

(١١٤) އަދި އެމީހުން الله އަށާއި آخرة ދުވަހަށް އީމާންވެއެވެ. އަދި އެމީހުން ހެޔޮކަންތަކަށް އަމުރުކުރެއެވެ. منكرات ނަހީކޮށް ހަދައެވެ. އަދި އެމީހުން ހެޔޮކަންކަމުގައި އަވަސްވެއެވެ. އަދި ކަސްދުއްވެގެން އެމީހުން ވަނީ صالح މާތްމީހުންގެ ތެރެއިންނެވެ.

(١١٥) އަދި ހެޔޮކަމުގެ ތެރެއިން އެމީހުންކުރާ އެއްވެސްކަމެއްގެ ދަރުމަތާއި ثواب بَاطل ނުވާނެއެވެ. އަދި تقوى ވެރިންގެ ހާލަތުކަށް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١١٦) ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުވެއްޖެ މީސްތަކުން (ދަންނައެވެ.) އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ މުދަލުންވިޔަސް އަދި އެމީހުންގެ ދަރިންގެ ފަރާތުންވިޔަސް الله ގެ حضرة ގައި އަނބުރާ އެއްވެސް ކަމެއް އަދި عذاب އެއްވިޔަސް ދުރުކޮށްދޭ ކަމެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ ނަރަކައިގެ އަހުލުވެރިންނެވެ. އެމީހުން ދެމިތިބޭނީ ހަމަ އެތަނުގައެވެ.

(١١٧) މިދުނިޔޭގެ حياة ގައި އެމީހުން ހޭދަކުރާ ތަކެތީގެ މިސާލަކީ ގަދަފިނިކަންހުރި ވައެއްގެ މިސާލެވެ. ދެން އެވައި ޖެހުނީ އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވެގެންވާ ބައެއްގެ ދަނޑަށެވެ. ދެން އެވައިގެ ސަބަބުން ދަނޑު ހަލާކުކޮށްލިއެވެ. އަދި الله އެމީހުންނަށް އަނިޔާވެރިވެވޮޑިގެންނުވަމެވެ. އަދި އެއަށްވުރެ އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް އަނިޔާވެރިވީއެވެ.

(١١٨) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެންގެ دين ގެމީހުން ނޫން މީހުން (އެބަހީ ދީނީދީނުގެމީހުން) އެއީ ކަލޭމެންގެ ސިއްރުވެރި رحمة ތެރިންކަމުގައި ބަލައި إختيار ކޮށް ކަލޭމެން ނުހަދާށެވެ! (އެބަހީ) އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ފަސާދައާއި ނުބައި ގެނުން ކުރާނެއެވެ. (އެބަހީ އެމީހުން ކުރާނީ ކަލޭމެން ފަސާދަކުރުން ބޮޑުކުރުމުގެއެވެ.) އަދި އެމީހުން ލޯބިކުރެއެވެ ކަލޭމެންނަށް ދަތިވާ ބޮޑުވާ ޖެހޭކަންތަކަށެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން ކުށިވެރިކަމާއި ދުޝްމަނުވެރިކަން ފާޅުވެއްޖެއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ފޮރުވާ ވަރަށްހަރާކަތްތައްވާ އެއީ މާބޮޑެވެ. (އެމީހުންގެ حسد ވެރިކަން މާބޮޑެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން މިކަންތައްތަކުގެ ކަލޭމެންނަށް (މިމީހުންގެ ބާރުގުޅުން) عبرة އާއި نصيحة بيان ކޮށްދިނީމެވެ. ކަލޭމެންނަކީ ބުއްދިވެރި ބައެއްކަމުގައިވާނަމައެވެ.

هَٰٓأَنتُمْ أُوْلَآءِ تُحِبُّونَهُمْ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ وَتُؤْمِنُونَ بِٱلْكِتَٰبِ كُلِّهِۦ وَإِذَا لَقُوكُمْ قَالُوٓاْ ءَامَنَّا وَإِذَا خَلَوْاْ عَضُّواْ عَلَيْكُمُ ٱلْأَنَامِلَ مِنَ ٱلْغَيْظِ ۚ قُلْ مُوتُواْ بِغَيْظِكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١١٩﴾ إِن تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ تَسُؤْهُمْ وَإِن تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ يَفْرَحُواْ بِهَا ۖ وَإِن تَصْبِرُواْ وَتَتَّقُواْ لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ شَيْـًٔا ۗ إِنَّ ٱللَّهَ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿١٢٠﴾ وَإِذْ غَدَوْتَ مِنْ أَهْلِكَ تُبَوِّئُ ٱلْمُؤْمِنِينَ مَقَٰعِدَ لِلْقِتَالِ ۗ وَٱللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢١﴾ إِذْ هَمَّت طَّآئِفَتَانِ مِنكُمْ أَن تَفْشَلَا وَٱللَّهُ وَلِيُّهُمَا ۗ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٢٢﴾ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ بِبَدْرٍ وَأَنتُمْ أَذِلَّةٌ ۖ فَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ ﴿١٢٣﴾

ލަފުޒީ

هَآأَنتُمْ أُوْلَآءِ = އޭ މިތިބި މީހުންނޭވެ! (މިތިބި مؤمن ންނޭވެ!)۞ تُحِبُّونَهُمْ = ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ލޯބިވަނިއްޔެވެ.۞ وَلَا يُحِبُّونَكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނަށް ލޯބި ނުވެއެވެ.۞ وَتُؤْمِنُونَ بِالْكِتَابِ كُلِّهِ = އަދި ކަލޭމެން މުޅި ފޮތަށް އީމާންވަމުއެވެ.۞ وَإِذَا لَقُوكُمْ = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނާ ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ.۞ قَالُوٓا آمَنَّا = އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ.۞ وَإِذَا خَلَوْا = އަދި އެމީހުން އެކަހެރިވެއްޖެއްޔާ / އެހެންވީމުން ނުރުހި ހުސްވެއްޖެއްޔާ.۞ عَضُّوا عَلَيْكُمُ الْأَنَامِلَ = ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް އިނގިލިތަކުގައި ދަތްއަޅައިގަންނައެވެ.۞ مِنَ الْغَيْظِ = ރުޅިވެރިކަމުންނޭވެ.۞ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ۞ مُوتُوا بِغَيْظِكُمْ = ކަލޭމެން ރުޅިވެރިކަމުންނޭވެ މަރުވާށެވެ!۞ إِنَّ اللَّهَ عَلِيمٌ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿١١٩﴾ = ހިތްތަކުގެ އަޑިގައިވާ ތަކެތި. (ޞުދޫރުގެ އަޑިގައިވާތަކެތި.) ۞ إِنْ تَمْسَسْكُمْ حَسَنَةٌ = ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް ހެޔޮކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ.۞ تَسُؤْهُمْ = އެމީހުންނަށް ނުބައިވެއެވެ.۞ وَإِنْ تُصِبْكُمْ سَيِّئَةٌ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ނުބައެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ.۞ يَفْرَحُوا بِهَا = އެކަމަށް އެމީހުން އުފާކުރެއެވެ.۞ وَإِنْ تَصْبِرُوا = އަދި ކަލޭމެން ކެތްތެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ وَتَتَّقُوا = އަދި ކަލޭމެން ތަޤުވާވެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ لَا يَضُرُّكُمْ كَيْدُهُمْ = އެމީހުންގެ އޮޅުވެއްލުން ކަލޭމެންނަށް ގެއްލުމެއް ނުދިނޭނެއެވެ.۞ شَيْئًا = އެއްވެސް ކަމަކުން.۞ إِنَّ اللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله. ۞ بِمَا يَعْمَلُونَ مُحِيطٌ ﴿١٢٠﴾ = އެމީހުން ކުރާކަންތައް ވަށައިގަންނަވައިގެންވެއެވެ. (ހިފެހެއްޓެވުމުގައި ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.)۞ وَإِذْ غَدَوْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު (ހެނދުނުގެ ވަގުތު) ނިކުމެވަޑައިގެންނެވިހިނދު.۞ مِنْ أَهْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންގެ އަރިހުން.۞ تُبَوِّئُ الْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންނަށް ވަކިކޮށް ތަރުތީބުކުރައްވަމުން.۞ مَقَاعِدَ لِلْقِتَالِ = ހަނގުރާމަކުރާނޭ ތަންތަން.۞ وَاللَّهُ سَمِيعٌ عَلِيمٌ ﴿١٢١﴾ = އަދި الله އީ އަޑުއެހިވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ إِذْ هَمَّتْ = قصد ކުރިހިނދު.۞ طَآئِفَتَانِ مِنْكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން جماعة ދެ جماعة އެއް. (އެއީ بَنُوْ سَلَمَة އާއި بَنُوْ حَارِثَة ކަމުގައިވިއެވެ.)۞ أَنْ تَفْشَلَا = އެދެ جماعة ބިރުގަނެ (ހަނގުރާމައިން ފަސްޖެހިގެން އެއީ أُحُد ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުއެވެ.)۞ وَاللَّهُ وَلِيُّهُمَا = އަދި الله އީ އެދެ قبيلة ގެ

ސަލާމަތްވެރިޔާއެވެ.۞ وَعَلَى ٱللَّهِ = އަދި ކަނޑައެޅިގެން اللّه ގެ حضرة އަށް.۞ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ (١٢٢) = ފަހެ مؤمن ން وكيل ކުރާހުރިހާކަމެވެ.۞ وَلَقَدْ نَصَرَكُمُ ٱللَّهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަސްރު نصر ދެއްވިއެވެ.۞ بِبَدْرٍ = بَدْر ގައި. (بَدْر ހަނގުރާމައިގާ)۞ وَأَنتُمْ أَذِلَّةٌ ﷺ = ކަލޭމެން ނިކަމެތިވެފައިވަނިކޮށް.۞ فَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ފަހެ ކަލޭމެން اللّه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! / تقوى ވެރިވާށެވެ! ۞ لَعَلَّكُمْ تَشْكُرُونَ (١٢٣) = ކަލޭމެން شُكر ކުރުމަށްޓަކައި.۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١١٩) އޭ މިފަދަ مؤمن ންނޭވެ! ކަލޭމެން أهل كتاب ންދެކެ ލޯބިވަނީއެވެ. (އެބަހުރި) އެމީހުން ކަލޭމެންދެކެ ލޯބިނުވެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން މުޅި ފޮތަށް އީމާންކަމުގައިވާކަން إيمان ވެއެވެ. (އެމީހުން އީމާންވަނީ ފޮތުގެ އެއްބައަކަށެވެ. އަނެއްބައަކަށް ކާފިރުވަނީއެވެ.) އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންނާއި ބައްދަލުވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ. އަދި އެމީހުން އެކަނިވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންނަށް ރުޅިއައިސްގެން އެމީހުންގެ އިނގިލިތަކުގެ ތިކިތައްގަތެވެ. (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ރުޅީގެ ސަބަބުން މަރުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އީ ހިތްތަކުގެ ތެރޭގައި ވާތަކެތި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٢٠) ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް ހެޔޮކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ / ރަނގަޅުކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ (އެބަހީ، ކަލޭމެން عداوة ތެރިންގެ މައްޗަށް ގަދަވެ ކާމިޔާބުވެއްޖެއްޔާ އަދި މީސްތަކުން ދީނަށް ވަދެއްޖެއްޔާ- އުފާވެރިކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ) އެމީހުންނަށް ނުބައިވެއެވެ. އެމީހުންނަށް ދެރަވެ ހިތްހަމަނުޖެހުން ގެނުވައިދެއެވެ. އަދި ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް ހަނގުރާމައިގައި ބަލި ދެރަވެއްޖެއްޔާ ދެރަކަމެއް ދިމާވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން އުފާކުރައެވެ. އަދި ކަލޭމެން مؤمن ން ކެތްތެރިވެއްޖެއްޔާ އަދި تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ ނުބައި ރޭވުމަކުން - މަކަރުކަމުން ކަލޭމެންނަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުވާނެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى އެމީހުންކުރާ އެންމެހައި ކަމެއް މުޙީޠު ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٢١) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނުގެ أهل ވެރިންގެ އަރިހުން ދުވާލުގެކުރީކޮޅު ހިނގަވާފައި مؤمن ންނަށް ހަނގުރާމައިގެ (أحُدْ ހަނގުރާމައިގެ) މަރުކަޒުތައް ހަމަޖައްސަވައި ޝަރުޠުތައް ދެއްވަމުން ވަޑައިގެންނެވިހިނދު ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ! އަދި اللّه އީ އައްސަވާވޮޑިގެންވާ ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. (އެބަހީ مؤمن ން ދެންނެވި مشورة ގެ އަޑުތައް އައްސަވާވޮޑިގެންވާ އަދި އެމީހުންގެ ނިޔަތާއި رأى ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.)

(١٢٢) ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން ދެބައިގަނޑެއް ފަސްޖެހިގެން ދާން (ދެ قَبِيْلَة އެއްގެ މީހުން އެއީ بَنُوسَلَمَة ޖަމާޢަތާއި بَنُوْحَارِثَة ގެ ޖަމާޢަތާއެވެ.) ހަނގުރާމައިން ފުރަގަސްދީފައި - އެބަހީ ހަނގުރާމަ ދޫކޮށްލާފައި އަނބުރާ ދިއުމަށް قصد ކުރިހިނދު اللّه އެދެޖަމާޢަތުގެ ސަލާމަތްވެރިއަކުކަމުގައިވިއެވެ. (އެދެބައިމީހުންގެ ހިތަށް ވެރިވެފައިވާ ފިކުރު ބަލިކަށިކަމާއި އަޅުވެ اللّه ދުރުކޮށްދެއްވައި ވިސްނުން ދެއްވިއެވެ.) އަދި مؤمن ން اللّه އަށް އެކަނި وكيل ކޮށް އިތުބާރުކުރާހުރިހާކަމެވެ.

(١٢٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން بَدْرُ ހަނގުރާމައިގާ اللّه ކަލޭމެންނަށް نَصْرُ ދެއްވިއެވެ. އެއީ ކަލޭމެން ނިކަމެތިވެފައިވަނިކޮށެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން اللّه އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެން شكر ކުރުމަށްޓަކައެވެ.

إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ أَلَن يَكْفِيَكُمْ أَن يُمِدَّكُمْ رَبُّكُم بِثَلَاثَةِ ءَالَافٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُنزَلِينَ ﴿١٢٤﴾ بَلَىٰٓ ۚ إِن تَصْبِرُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ وَيَأْتُوكُم مِّن فَوْرِهِمْ هَٰذَا يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم بِخَمْسَةِ ءَالَافٍ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٥﴾ وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِۦ ۗ وَمَا ٱلنَّصْرُ إِلَّا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١٢٦﴾ لِيَقْطَعَ طَرَفًا مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَوْ يَكْبِتَهُمْ فَيَنقَلِبُوا۟ خَآئِبِينَ ﴿١٢٧﴾ لَيْسَ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ فَإِنَّهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٢٨﴾

މުފްރަދާތު

إِذْ تَقُولُ لِلْمُؤْمِنِينَ = ކަލޭގެފާނު مؤمن ންނަށް ވިދާޅުވިހިނދު. (ހަނދުމަކުރައްވާށެވެ!) ❁ أَلَن يَكْفِيَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ނުފުދޭނެއޭތޯއެވެ؟ ❁ أَن يُمِدَّكُمْ رَبُّكُم = ކަލޭމެންގެ رَبُّ ކަލޭމެންނަށް مدد ދެއްވުން. ❁ بِثَلَاثَةِ ءَالَافٍ ތިންހާސް (ބައިވަރުންގެ) ❁ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُنزَلِينَ ﴿١٢٤﴾ = ފޮނުއްވައިގެންނެވި ملائكة ބައިވަރުންގެ. ❁ بَلَىٰٓ = އާދެއެވެ. (ފުދޭނެއެވެ.) ❁ إِن تَصْبِرُوا۟ = ކަލޭމެން ކެތްތެރިވެއްޖެއްޔާ. ❁ وَتَتَّقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ. ❁ وَيَأْتُوكُم = އަދި އެމީހުން ކަލޭމެންގެގާތަށް އަތުވެއްޖެއްޔާ. ❁ مِّن فَوْرِهِمْ هَٰذَا = އެމީހުންގެ އަވަސްކަމާއެކު ކުއްލިއަކަށް / އެމީހުން ތިބިއަވަސްގެން. ❁ يُمْدِدْكُمْ رَبُّكُم = ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަލޭމެންނަށް مدد ދެއްވާނެއެވެ. ❁ بِخَمْسَةِ ءَالَافٍ = ފަސްހާހުން. ❁ مِّنَ ٱلْمَلَٰٓئِكَةِ مُسَوِّمِينَ ﴿١٢٥﴾ = ފާހަގަކުރެވިގެންވާ ملائكة ންގެ / ހަނދުމަފުޅުކުރެއްވުމުގެ ގޮތުގައި ملائكة ންގެ. ❁ وَمَا جَعَلَهُ ٱللَّهُ = އަދި الله އެކަން ނުލައްވައެވެ. (ملائكة ބައިވަރުންގެ مدد ގެ وعد ނުވެއެވެ.) ❁ إِلَّا بُشْرَىٰ لَكُمْ = ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަށްވާ އުފާވެރިކަމެއްކަމުގައި މެނުވީ. ❁ وَلِتَطْمَئِنَّ قُلُوبُكُم بِهِۦ = އަދި އެކަމުން ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކަށް ހަމަޖެހުމެއްކަމުގައެވެ. ❁ وَمَا ٱلنَّصْرُ = އަދި نصر ދިނުން ނުވެއެވެ. ❁ إِلَّا مِنْ عِندِ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން މެނުވީ. ❁ ٱلْعَزِيزِ ٱلْحَكِيمِ ﴿١٢٦﴾ = އެއީ عِزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ ކަލާނގެއެވެ. ❁ لِيَقْطَعَ طَرَفًا = އެއީ ބައެއް ކަނޑާލެއްވުމަށެވެ. ބޮޑު ކަނޑާލެއްވުމަށެވެ. ❁ مِّنَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ = ކާފިރުވީމީހުންގެ. ❁ أَوْ يَكْبِتَهُمْ = ނުވަތަ އެބައިމީހުން ދެރަކޮށް ނިކަމެތި ކުރުއްވުމަށެވެ. / ނުވަތަ އެމީހުން މަރުއްވުމަށެވެ. ❁ فَيَنقَلِبُوا۟ خَآئِبِينَ ﴿١٢٧﴾ = (ދެން ބާކީވީމީހުން) ނާކާމިޔާބުވެ އަނބުރާދިއުމަށެވެ. ❁ لَيْسَ لَكَ مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ = ކަލޭގެފާނަށް ކަންތަކުގެ ތެރެއިން އެއްވެސްކަމެއް ނުވެއެވެ. (އެބަހީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ އަމުރުކުރެއްވުމާއި حكم ކުރެއްވުން ކަލޭގެފާނަކަށް ނުވެއެވެ.) ❁ أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ توبة ގަބޫލުކުރެއްވުން. ❁ أَوْ يُعَذِّبَهُمْ = ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عَذاب ދެއްވުން. ❁ فَإِنَّهُمْ ظَٰلِمُونَ ﴿١٢٨﴾ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ އަނިޔާވެރިންނެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٢٤) އެއީ ކަލޭގެފާނު مؤمنންނަށް ވިދާޅުވިހިނދުގައެވެ. ފައިބާވަޑައިގަންނަވާ ތިންހާސް ملائكة ބޭކަލުންގެ مدد އަދުން ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަލޭމެންނަށް مدد ދެއްވުމުން ކަލޭމެންނަށް ނުފުދޭނެހެއްޔެވެ؟ (މިހެން ވިދާޅުވިހިނދުއެވެ. އެއީ بدر ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުއެވެ.)

(١٢٥) އާއެކެވެ. (ފުދެއެވެ.) ކަލޭމެން ކެތްތެރިވެއްޖެއްޔާ އަދި ކަލޭމެން تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ އެމީހުންގެ އަވަސްކަމުގައި ކުރިމަތިލާއިރު އަތުވެއްޖެއްޔާވެސް ކަލޭމެންގެ رَبّ ކަލޭމެންނަށް ހަނގުރާމައަށް ތައްޔާރުވެގެން ނިޝާންކުރެވިގެންވާ ފަސްހާސް މަލާއިކަތް ބޭކަލުންގެ މަދަދުން ކަލޭމެންނަށް މަދަދުކުރައްވާނެއެވެ.

(١٢٦) އަދި އެކަން (އެބަހީ މަލާއިކަތް ބޭކަލުންގެ مَدد ގެ وعد ފުޅު) އެއީ ކަލޭމެން (مؤمن ން) ނަށްވާ އުފާވެރިކަމެއްގެ خبر އެއްޗަކަށްވުމާއި އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކަށް ހަމަޖެހުމެއް ލިބުމަށް މެނުވީ الله ނުކުރައްވައެވެ. (އަދި އެކަމަކު) نصر ދެއްވުންވަނީ ހަމައެކަނި عزّة ވަންތަ حكمة ވަންތަ الله ގެ حضرةންކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(١٢٧) (بَدْر ހަނގުރާމައިގާ ކަލޭމެންނަށް الله نصر ދެއްވީ) ކާފިރުންގެ އެއްބައި ކަނޑައިލުމަށްޓަކައެވެ. (އެހަނގުރާމައިގާ ކާފިރުންގެ ބޮޑެތި އެތައްބަޔަކު މަރުވެ ދިޔައެވެ.) ނުވަތަ އެމީހުން އެދުނުދުން ނުލިބިގެން ގެއްލުމާއި ނާކާމިޔާބުވެގެން އަނބުރާ ދިޔުމަށްޓަކައެވެ. (އެމީހުން އެދިގެންފިޔަވައި مؤمن ންނާ ސުލްހަވެރިކަން ދެކޮޅަށް އެމީހުން ކާމިޔާބު ނުވުމަށެވެ. މިހެން އެއްވަސް ކަމެއްނުވިއެވެ.)

- ދަންނައެވެ. މިއާޔަތްތަކުގެ ترجمة ގައި إختلاف ތަކެއްވެއެވެ. މީގެ ތިރީގައި އެވަނީ އާޔަތްތަކުރައިން ވިސްނާލުމުން ބަޔާންކޮށްލެވޭނެއެވެ. ދެންފަހު أُحْدُ ހަނގުރާމައިގެދުވަހު مؤمن ންނަށް އަމުރު خلاف ވުމެއްގެ ސަބަބުން إسلام ންގެ لشكر އަށް ގެއްލުންތަކެއްވިއެވެ. ސީދާ رَسول الله صلّى الله عليه وسلّم ގެ طاهر ހަށިގަނޑަށްވެސް އަނިޔާތަކެއް ލިބިވަޑައިގެންނެވުމުން ކާފިރުންގެމައްޗަށް ކުރެއްވުން دعاء ކުރެއްވުން ދެން މިއަންނަ އާޔަތް ބާވައިލެއްވުނުކަމުގައިވިއެވެ. والله أعلم

(١٢٨) ކަލޭގެފާނަށް (ތިމަންރަސްކަލާނގެ خلق ތަކުންނާމެދު ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެކަނި حكم އެއް ހިނގާ تَنْفِيذ ކުރެއްވުންވީ.) އެއްވެސްކަމެއްނުވާ ކަންކަމުގެ حكم އެއް ނުވެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެމައްޗަށް އެކަލާނގެ توبة ޤަބޫލުފުޅުކުރެއްވުމެވެ. ނުވަތަ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް عذاب ދެއްވުމެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނީ އަނިޔާވެރި ބައެކެވެ.

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ ۚ يَغْفِرُ لِمَن يَشَآءُ وَيُعَذِّبُ مَن يَشَآءُ ۚ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَأْكُلُوا۟ ٱلرِّبَوٰٓا۟ أَضْعَٰفًا مُّضَٰعَفَةً ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٣٠﴾ وَٱتَّقُوا۟ ٱلنَّارَ ٱلَّتِىٓ أُعِدَّتْ لِلْكَٰفِرِينَ ﴿١٣١﴾ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ وَٱلرَّسُولَ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٣٢﴾ ۞ وَسَارِعُوٓا۟ إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ مِّن رَّبِّكُمْ وَجَنَّةٍ عَرْضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ أُعِدَّتْ لِلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ فِى ٱلسَّرَّآءِ وَٱلضَّرَّآءِ وَٱلْكَٰظِمِينَ ٱلْغَيْظَ وَٱلْعَافِينَ عَنِ ٱلنَّاسِ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾ وَٱلَّذِينَ إِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً أَوْ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ ذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ فَٱسْتَغْفَرُوا۟ لِذُنُوبِهِمْ وَمَن يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ إِلَّا ٱللَّهُ وَلَمْ يُصِرُّوا۟ عَلَىٰ مَا فَعَلُوا۟ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾

ތަރުޖަމާ

وَلِلَّهِ مَا فِي ٱلسَّمَٰوَٰتِ = އަދި އުޑުތަކުގައިވާހާއެއްޗެއް މިލްކުވެ ވެގެންވަނީ خاصّ الله އަށެވެ.۞ وَمَا فِي ٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމުގައިވާހާއެއްޗެހިވެސް.۞ يَغْفِرُ = އެކަލާނގެ ފުއްސަވައެވެ. لِمَن يَشَآءُ = އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހަކަށް.۞ وَيُعَذِّبُ = އަދި އެކަލާނގެ عَذَاب ދެއްވައެވެ.۞ مَن يَشَآءُ = އެދިވަޑައިގަންނަވާ މީހަކަށް.۞ وَٱللَّهُ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢٩﴾ = އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވީމީހުން ތިޔަބައިމީހުންނޭވެ!۞ لَا تَأْكُلُوا۟ ٱلرِّبَوٰٓا۟ = ކަލޭމެން ރިބާނުކާށެވެ!۞ أَضْعَٰفًا مُّضَٰعَفَةً = ބައިބަޔަށް ގިނަކޮށްލައިގެން.۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ = ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٣٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވާނޭތޯއެވެ؟۞ وَٱتَّقُوا۟ ٱلنَّارَ = އަދި ކަލޭމެން ނަރަކައަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!۞ ٱلَّتِىٓ أُعِدَّتْ = އެ ނަރަކަ ތައްޔާރުކުރެވިފައިވާ.۞ لِلْكَٰفِرِينَ ﴿١٣١﴾ = ކާފިރުންނަށެވެ.۞ وَأَطِيعُوا۟ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!۞ وَٱلرَّسُولَ = އަދި رَسول އަށް (ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ!)۞ لَعَلَّكُمْ تُرْحَمُونَ ﴿١٣٢﴾ = ކަލޭމެންނަށް رحمة ލިބުމަށްޓަކައި.۞ ۞ وَسَارِعُوٓا۟ = އަދި ކަލޭމެން އަވަސްވާށެވެ.! إِلَىٰ مَغْفِرَةٍ = ފާފަފުއްސެވުމަކަށް.۞ مِّن رَّبِّكُمْ = ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން.۞ وَجَنَّةٍ = އަދި ސުވަރުގެއަކަށް (އަވަސްވާށެވެ.)۞ عَرْضُهَا ٱلسَّمَٰوَٰتُ وَٱلْأَرْضُ = އޭގެ ފުޅާމިން އުޑުތަކާއި ބިމާއި ވަރަށް.۞ أُعِدَّتْ = އެއީ ތައްޔާރުކުރެވިފައިވާ.۞ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٣﴾ = تقوى ވެރިންނަށް.۞ ٱلَّذِينَ يُنفِقُونَ = އެއީ ހަރަދުކުރާމީހުންނެވެ.۞ فِي ٱلسَّرَّآءِ وَٱلضَّرَّآءِ = ފަސޭހައިގައާއި ދަތިކަމުގައި (މުދާ ދީނީމަގުގައި ހަރަދުކޮށް)۞ وَٱلْكَٰظِمِينَ ٱلْغَيْظَ = އަދި އެއީ ރުޅިވެރިކަން ހިފަހައްޓާ މީހުންނެވެ. (ކޯފާ ގަދަވެފައިވާ ހާލުގައި އެކަން ފާޅުނުކޮށް ހިފަހައްޓާ މީހުންނެވެ.)۞ وَٱلْعَافِينَ عَنِ ٱلنَّاسِ = އަދި އެއީ މީސްތަކުންނަށް عَفُوء ކުރާމީހުންނެވެ.۞ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٣٤﴾ = އަދި إحسان ތެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.۞ وَٱلَّذِينَ = އަދި އެމީހުންނީ.۞ إِذَا فَعَلُوا۟ فَٰحِشَةً = އެމީހުން فَاحش ކަމެއް ކޮށްފިއްޔާ.۞ أَوْ ظَلَمُوٓا۟ أَنفُسَهُمْ = ނުވަތަ އެމީހުންގެ نفس ތަށް

އަނިޔާވެރިވެއްޖެއްޔާ.❁ ذَكَرُوا۟ ٱللَّهَ = އެމީހުން الله ހަނދާންކުރެމުންނެވެ.❁ فَٱسْتَغْفَرُوا۟ لِذُنُوبِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށްއެދެމުން ދަންނަވައި.❁ وَمَن يَغْفِرُ ٱلذُّنُوبَ = އަދި ފާފަފުއްސަވާނީ ކާކުހެއްތޯ؟❁ إِلَّا ٱللَّهُ = الله މެނުވީ.❁ وَلَمْ يُصِرُّوا۟ = އަދި އެމީހުން ދެމިނުހުރެއެވެ. / قائم ވެ ނުހުރެއެވެ.❁ عَلَىٰ مَا فَعَلُوا۟ = އެމީހުން ކުރިކަމެއްގެމަތީގައި / ކުރި ނުބައިކަމެއްގައި.)❁ وَهُمْ يَعْلَمُونَ ﴿١٣٥﴾ = އެމީހުންނަށް އެނގޭ حال.

❁

❦❦❦ إجْمَالِي މާނަ ❦❦❦

(١٢٩) އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގައިވާހައިތަކެއްޗެއް خاصّ ވެ مِلْكُ ވެގެންވަނީ ހަމަ الله އަށެވެ. އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ ފާފަފުއްސަވައެވެ. އަދި އެކަލާނގެ އިރާދަކުރައްވާ މީހަކަށް އެކަލާނގެ عذاب ދެއްވައެވެ. އަދި الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ رحمة ލެއްވުން ބޮޑުވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٣٠) އޭ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ. ބައިބައިން ގިނަވާގޮތަށް ގިނަކޮށްކޮށްގެން ކަލޭމެން ރިބާނުކާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވުމަށްޓަކައެވެ.

(١٣١) އަދި ކާފިރުންނަށްޓަކައި ތައްޔާރުކުރެވިފައިވާ އަލިފާނަށް (ނަރަކައަށް) ކަލޭމެން ބިރުވެތިވާށެވެ! تقوى ވެރިވާށެވެ!

(١٣٢) އަދި ކަލޭމެން الله އަށާއި رَسول އާއަށް ކިޔަމަންތެރިވާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންނަށް رحمة ލެއްވުމުގެ އުއްމީދުގައެވެ.

(١٣٣) އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ފާފަފުއްސެވުމަށް އަވަސްވެގަންނާށެވެ! އަދި އެތާނގެ ފުޅާމިން (ނުވަތަ ތަނަވަސްކަން) އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ތަނަވަސްކަމާއި އެއްވަރަކަށްވެގެންވާ ސުވަރުގެއަށް (އަވަސް ވެގަންނާށެވެ!) އެތަން ތައްޔާރުކުރެވިފައިވަނީ تقوى ވެރިންނަށްޓަކައެވެ.

(١٣٤) އެ تقوى ވެރިންނަކީ ފަސޭހަކަމާއި އުނދަގޫކަމުގައި (ނުވަތަ ތަނަވަސްކަމާއި فقير ކަމުގައިވެސް) الله ގެ މަގުގައި ހޭދަކުރާމީހުންނެވެ. އަދި އެއީ ރުޅިވެރިކަން ކައިމާލާމީހުންނެވެ. އެބައި ކުޅަދާނަވެގެންވުމާއި އެކުވެސް ރުޅިވެރިކަން ހިފަހައްޓާމީހުންނެވެ. އަދި އެއީ މީސްތަކުންގެ ކުށަށް عفوء ކުރާމީހުންނެވެ. معاف ކުރާމީހުންނެވެ. އަދި إحسان ތެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٣٥) އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންނަށް فاحش ކަމެއްކުރެވިއްޖެއްޔާ ނުވަތަ އަމިއްލަ نفس އަށް އަނިޔާވެރިވުމުގައިވެއްޖެއްޔާ الله ހަނދާންކުރާމީހުންނެވެ. الله އަށް ذِكر ކުރާމީހުންނެވެ. ދެން އެމީހުން އެމީހުންގެ ފާފަތައް ފުއްސެވުމަށް އެދިދަންނަވައެވެ. އަދި الله މެނުވީ ފާފަފުއްސަވާނީ ދެން ކާކުހެއްތޯ؟ އަދި އެމީހުންނަކީ އެމީހުންނަށް އެނގިހުރެ حال އެމީހުންނަށް އެކުރިކަމެއްގައި ދެމިނުހުންނަމީހުންނެވެ. (އަދި ކީއްވެހެއްތޯ؟ އަވަސް އަވަހަށް توبة ވެ الله ގެ حضرة އަށް رجوع ވާ މީހުންނެވެ.)

أُوْلَـٰٓئِكَ جَزَآؤُهُم مَّغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ وَجَنَّـٰتٌ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ خَـٰلِدِينَ فِيهَا ۚ وَنِعْمَ أَجْرُ ٱلْعَـٰمِلِينَ ﴿١٣٦﴾ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُمْ سُنَنٌ فَسِيرُواْ فِى ٱلْأَرْضِ فَٱنظُرُواْ كَيْفَ كَانَ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٣٧﴾ هَـٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾ وَلَا تَهِنُواْ وَلَا تَحْزَنُواْ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ فَقَدْ مَسَّ ٱلْقَوْمَ قَرْحٌ مِّثْلُهُۥ ۚ وَتِلْكَ ٱلْأَيَّامُ نُدَاوِلُهَا بَيْنَ ٱلنَّاسِ وَلِيَعْلَمَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَيَتَّخِذَ مِنكُمْ شُهَدَآءَ ۗ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٤٠﴾ وَلِيُمَحِّصَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ وَيَمْحَقَ ٱلْكَـٰفِرِينَ ﴿١٤١﴾

ލުޣަތު

أُوْلَـٰٓئِكَ = އެމީހުން ތަންތަނެވެ.❁ جَزَآؤُهُم = އެމީހުންގެ جزاء އެވެ.❁ مَّغْفِرَةٌ مِّن رَّبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން ފާފަފުއްސެވުމެވެ.❁ وَجَنَّـٰتٌ = އަދި ބަގީޗާތަކާއި / ސުވަރުގެތަކާއި.❁ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ = އެތަންތަނުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ހިނގައެވެ.❁ خَـٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތަނުގައި ދެމިހުންނާނެގޮތުގައެވެ.❁ وَنِعْمَ = އަދި ރަނގަޅު نعمة އެވެ.❁ أَجْرُ ٱلْعَـٰمِلِينَ ﴿١٣٦﴾ = (ޢަމަލު) عمل ކުރާމީހުންގެ ދަރުމަ.❁ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِكُمْ = (އޭ إيمان ވެރިވި أهل ވެރިންނޭވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ ކުރިން ވޯތީ ހިނގައްޖެއެވެ.❁ سُنَنٌ = ގޮތްތަކެއް - مثال ތަކެއް – (އެއީ ރިސާލަތު أمّة ތަކަށް ފޮނުއްވުނު رَسول ނަބީއިން ދެކޮޅުހަދައިގެން އެ أمّة ތަކުގެ މީހުން ހަލާކުކޮށްލެއްވި ގޮތް ތަކެވެ.)❁ فَسِيرُواْ فِى ٱلْأَرْضِ = ފަހެ ކަލޭމެން ބިމުގައި ދަތުރުފަތުރުކުރުމަށް ހަދައިބަލާށެވެ!❁ فَٱنظُرُواْ = ފަހެ ކަލޭމެން ދެކިބަލާށެވެ!❁ كَيْفَ كَانَ = ވީ ކޮންފަދައަކުންކަން.❁ عَـٰقِبَةُ ٱلْمُكَذِّبِينَ ﴿١٣٧﴾ = ދޮގުކުރާމީހުންގެ ފަހުކޮޅު. / އެމީހުންގެ ނިމުން.❁ هَـٰذَا بَيَانٌ لِّلنَّاسِ = މި بيان ވަނީ ވާހަކައިގެ މީސްތަކުންނަށް بيان އެކެވެ.❁ وَهُدًى وَمَوْعِظَةٌ = އަދި ތެދުމަގާއި وعظ نصيحة އެކެވެ.❁ لِّلْمُتَّقِينَ ﴿١٣٨﴾ = تقوى ވެރިންނަށްޓަކާ.❁ وَلَا تَهِنُواْ = (އޭ محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ أصحاب ންނޭވެ.) އަދި އޭ مؤمن ންނޭވެ. ކަލޭމެން ބަލިކަށިވެ ضَعِيْفُ ނުވާށެވެ.❁ وَلَا تَحْزَنُواْ = އަދި ކަލޭމެން ހިތާމަނުކުރާށެވެ.❁ وَأَنتُمُ ٱلْأَعْلَوْنَ އަދި މަތިވެރިޔާ ކަލޭމެންނެވެ.❁ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴿١٣٩﴾ = ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ.❁ إِن يَمْسَسْكُمْ قَرْحٌ = ކަލޭމެންނަށް زَخم ޖެހިއްޖެނަމަ / ކަލޭމެން ތަދެއް ހާނި ލިބިއްޖެނަމަ.❁ فَقَدْ مَسَّ ٱلْقَوْمَ قَرْحٌ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށްވެސް (مشرك ންނަށްވެސް) ހަމަ ވޯޓަ زَخم ޖެހިއްޖެއެވެ.❁ مِّثْلُهُۥ ۚ = ހަމަ އެފަދައިން.❁ وَتِلْكَ ٱلْأَيَّامُ = އަދި އެދުވަސްތައް (އެ وَاقِعة ދުވަސް އެބަދުރީ بَدْر ގެ ހަނގުރާމަ أحد ގެ ހަނގުރާމަ ފަދަ وَاقِعة ދުވަސް)❁ نُدَاوِلُهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ ބަދަލުކޮށްދެއްވަނީ ބަރާބަރަށް.❁ بَيْنَ ٱلنَّاسِ = މީސްތަކުންގެ މެދުގައި.❁ وَلِيَعْلَمَ ٱللَّهُ = އަދި އެ اللّه ދެނެވޮޑިގަތުމަށް ފާހަގަކުރައްވައެވެ. ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އީމާންވީ މީސްތަކުން.❁

وَيَتَّخِذَ مِنكُمْ شُهَدَآءَ = އަދި ކަލޭމެންގެތެރެއިން އެކަލާނގެ شَهِيْدُ ން ހިއްޕެވުމަށެވެ.۞ وَٱللَّهُ لَا يُحِبُّ = އަދި اللّه ލޯބިވެވޮޑި ނުގަންނަވައެވެ.۞ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٤٠﴾ = އަނިޔާވެރިންނަށް.۞ وَلِيُمَحِّصَ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އަދި އީމާންވީ މީސްތަކުން. إمتحان ކުރައްވާ އެމީހުންގެ ފާފަތަކުން اللّه تعالى އެމީހުން طاهر ކުރައްވާ ސާފުކުރެއްވުމަށެވެ.۞

وَيَمْحَقَ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٤١﴾ = އަދި އެކަލާނގެ ކާފިރުންގެ ހުރި عمل ތަކެއް އުނިކުރައްވާ باطل ކުރެއްވުމަށެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٣٦) އެމީހުން ދަންނައެވެ. އެމީހުންގެ ޖަޒާއަކީ އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް مغفرة އެވެ. ހަމަ ފުއްސެވުމެވެ. އަދި އެގަސްގަހުގެދަށުން ކޯރުތައް ދުވާ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭ حال ގައެވެ. އަދި ހެޔޮ عمل ކުރިމީހުންގެ عمل ގެ جزاء އަދި އެއީ ދަރުމަ ރަނގަޅުވެގެން ވެއެވެ.

(١٣٧) (އާ إيمان ވެއްޖެ މީސްތަކުންނެވެ. / ނުވަތަ خاصّ ކޮށް محمّد ގެ ޞަޙާބީންގެ أصحاب ންނެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެކުރިން مثال ތަކާއި ގޮތްތަކާއި އަދި ކަންތައްތަކާއި އިސްވެދިޔަ ނަމޫނާތަކެވެ. (އެއީ އިސްވެދިޔަ أمّة ތަކާއި އެ أمّة ތަކަށް ފޮނުއްވުނު رَسُول ންނާއިމެދު ކަންތައް ހިނގާދިޔަ ގޮތާއި އަދި އޭގެ ނަތީޖާއެވެ. ތެދުވެރިންނަށް ކާމިޔާބުވެ ދޮގުވެރިން ހަލާކުވިދިޔައީއެވެ. އެއީ اللّه ގެ سنّة އެވެ.) ފަހެ ކަލޭމެން ބިމުގައި ހިނގާބިނގާފައި ދޮގުހެދިމީހުންގެ ހާލަތު ބަލާށެވެ. އަދި ދޮގުކުރިމީހުންގެ ފަރާތުން - އެމީހުންގެ ނިމުން ވީގޮތް ދިޔައީ ކޮންފަދައަކުންކަން ނިކަން ދެކެބަލާށެވެ. عبرة ލިބިގަންނާށެވެ.

(١٣٨) އިސްވެދިޔަ ވާހަކަތަކީ އިންސާނުންނަށް މީސްތަކުންނަށާއި بيان އެކެވެ. (عبرة ގެ ލިބިގަތުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި އެއީ تقوى ވެރިންނަށް ގޮތްދައްކައި وعظ نصيحة އެކެވެ.

(١٣٩) އަދި ކަލޭމެން ބަލިކަށިވެ ދެރަބައިކަން ނުވާށެވެ. އަދި ހިތާމަނުކުރާށެވެ. ކަލޭމެންނަކީ مؤمن ންކަމުގައި ވާނަމަ މަތިބައިޔަކީ ކަލޭމެންނެވެ.

(١٤٠) ކަލޭމެންނަށް زَخَمْ ޖެހިއްޖެ ނަމަ ފަހެ ހަމަ އެފަދައިން އެމީހުންނަށް - (يعنى އެ مشرك ންނަށްވެސް) ހަމަ އެފަދަ زَخَم ޖެހިފައިވެއެވެ. (بَدْر ހަނގުރާމައިގައި) އަދި أحد ހަނގުރާމައިގެ واقعة ތަކަކީ މީސްތަކުންގެ މެދުގައި تكرار ވާގޮތަށް ދުވަސްތަކަށް ބަދަލުކުރައްވާ ކަންތައްތަކެވެ. (އެއްދުވަހު އެއްބައިމީހުންނަށް ކާމިޔާބުވާ އަނެއްދުވަހު އަނެއްބައިމީހުންނަށް ކާމިޔާބުވާ ގޮތަށެވެ. އެއީ މުޅިން ފަހެ ނަސްރު އަންނާނީ مؤمن ންނަށެވެ.) އަދި އެއީ ކަލޭމެންގެތެރެއިން مؤمن ންނަކީ ކޮންބައެއްކަން اللّه ދެނެވޮޑިގެންނެވުމަށާއި ހާމަކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެތެރެއިން އެކަލާނގެ شهيد ން ހިއްޕެވުމަށެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް اللّه ލޯބިވެވޮޑިނުގަންނަވައެވެ.

(١٤١) އަދި އެއީ އީމާންވީ މީސްތަކުން إمتحان ކުރައްވައި އެމީހުންގެ ފާފަތަކުން اللّه تعالى އެމީހުން طاهر ކުރައްވާ ސާފުކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ކާފިރުންގެ ހުރި عمل ތަކެއް އުނިކުރައްވާ باطل ކުރެއްވުމަށެވެ.

أَمْ حَسِبْتُمْ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ وَلَمَّا يَعْلَمِ ٱللَّهُ ٱلَّذِينَ جَٰهَدُوا۟ مِنكُمْ وَيَعْلَمَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٤٢﴾ وَلَقَدْ كُنتُمْ تَمَنَّوْنَ ٱلْمَوْتَ مِن قَبْلِ أَن تَلْقَوْهُ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿١٤٣﴾ وَمَا مُحَمَّدٌ إِلَّا رَسُولٌ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ ٱلرُّسُلُ ۚ أَفَإِي۟ن مَّاتَ أَوْ قُتِلَ ٱنقَلَبْتُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ ۚ وَمَن يَنقَلِبْ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ فَلَن يَضُرَّ ٱللَّهَ شَيْـًٔا ۗ وَسَيَجْزِى ٱللَّهُ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ وَمَا كَانَ لِنَفْسٍ أَن تَمُوتَ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ كِتَٰبًا مُّؤَجَّلًا ۗ وَمَن يُرِدْ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا نُؤْتِهِۦ مِنْهَا وَمَن يُرِدْ ثَوَابَ ٱلْءَاخِرَةِ نُؤْتِهِۦ مِنْهَا ۚ وَسَنَجْزِى ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٤٥﴾ وَكَأَيِّن مِّن نَّبِىٍّ قَٰتَلَ مَعَهُۥ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ فَمَا وَهَنُوا۟ لِمَآ أَصَابَهُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ وَمَا ضَعُفُوا۟ وَمَا ٱسْتَكَانُوا۟ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٤٦﴾

ލުޣަތު

أَمْ حَسِبْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ހީކުރިއްޔާތޯ؟ ✿ أَن تَدْخُلُوا۟ ٱلْجَنَّةَ = ކަލޭމެން ސުވަރުގެއަށް ވަންނަން. ✿ وَلَمَّا يَعْلَمِ ٱللَّهُ = އަދި الله ގެ ދެނެވޮޑިގެންނުވާ (ހާމަނުކުރައްވައިސް) ✿ ٱلَّذِينَ جَٰهَدُوا۟ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެ ތެރެއިން جهاد ކުރީމީހުން. ✿ وَيَعْلَمَ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٤٢﴾ = އަދި އެކަލާނގެ ދެނެވޮޑިގެންނުވާ ކެތްތެރިން (بيان ނުކުރައްވައިސް) ✿ وَلَقَدْ كُنتُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (مؤمن ން) ވީމުއެވެ. ✿ تَمَنَّوْنَ ٱلْمَوْتَ = މަރުވުމަށް އެދޭކަމުގައި (شهيد ވުމަށް އެދޭކަމުގައި) ✿ مِن قَبْلِ أَن تَلْقَوْهُ = އެއާ ބައްދަލުވުމުގެ ކުރިން (އެބަހީ ހަނގުރާމަ ބައްދަލުވުމުގެ ކުރިން) ނުވަތަ މަރާއި ބައްދަލުވުމުގެ ކުރިން. ✿ فَقَدْ رَأَيْتُمُوهُ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އެއަށް ދުށީމުއެވެ. – (އެއީ أحُد ހަނގުރާމައިގައެވެ.) ✿ وَأَنتُمْ تَنظُرُونَ ﴿١٤٣﴾ = ކަލޭމެން ބަލަބަލާހުއްޓައި حالُ. ✿ وَمَا مُحَمَّدٌ = އަދި محمّد صلّى الله عليه وسلّم ނުވެއެވެ. ✿ إِلَّا رَسُولٌ = رَسُول ބާރަސޫލެއް ކަމުގައިމެނުވީ. ✿ قَدْ خَلَتْ مِن قَبْلِهِ = ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރީން އިސްވެގޮސްވެއެވެ. ✿ ٱلرُّسُلُ = رَسُول ބާރަސޫލުން. ✿ أَفَإِي۟ن مَّاتَ = ފަހެ ވަކިއެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވެއްޖެނަމަ ✿ أَوْ قُتِلَ = ނުވަތަ قَتْلُ ވެވުނުނަމަ ✿ ٱنقَلَبْتُمْ = ކަލޭމެން ފުރަގަސްދޭނަންތޯ / ފުރަގަސްދީ އެނބުރޭނެތޯ ✿ عَلَىٰٓ أَعْقَٰبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފުންނާބުމަތިން ✿ وَمَن يَنقَلِبْ = އަދި ފުރަގަސްދީ އެނބުރޭމީހާ ✿ عَلَىٰ عَقِبَيْهِ = އޭނާގެ ދެފުންނާބުމަތިން. ✿ فَلَن يَضُرَّ ٱللَّهَ شَيْـًٔا = އޭނާއަށް الله އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. ✿ وَسَيَجْزِى ٱللَّهُ = އަދި ނިކަންނުރާ الله ޖަޒާދެއްވާނެއެވެ. ✿ ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٤٤﴾ = شكر ކުރާމީހުންނަށް. (އެބަހީ ތަބާވިމީހުންނަށް) ✿ وَمَا كَانَ = އަދި ނުވެއެވެ. ✿ لِنَفْسٍ = އެއްވެސް نفس އަކަށް ނުވެއެވެ. ✿ أَن تَمُوتَ = އެ نفس މަރުވުން ✿ إِلَّا بِإِذْنِ ٱللَّهِ = الله ގެ އިޒުނަވަންތަކަމުންމެނުވީ. ✿ كِتَٰبًا مُّؤَجَّلًا = ވަގުތުކޮށް ކަނޑައަޅުއްވާ ލިޔުއްވުމެއްގެ ގޮތުން. ✿ وَمَن يُرِدْ = އަދި އެދޭމީހާ ✿ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ ޘަވާބު ✿ نُؤْتِهِۦ مِنْهَا = ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެއިން އޭނާއަށް ދެއްވާނަމެވެ. ✿ وَمَن يُرِدْ = އަދި އެދޭމީހާ ✿ ثَوَابَ ٱلْءَاخِرَةِ = آخرة ގެ ثواب. ✿ نُؤْتِهِۦ مِنْهَا = އެއިން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އޭނާއަށް ދެއްވާނަމެވެ. ✿ وَسَنَجْزِى ٱلشَّٰكِرِينَ ﴿١٤٥﴾ = އަދި ނިކަންނުރާ ތިމަންރަސްކަލާނގެ شكر ކުރާމީހުންނަށް جزاء ދެއްވާނަމެވެ. (އެބަހީ ތިމަންރަސްކަލާނގެ ޘަވާބު ދެއްވާނަމެވެ.) ✿ وَكَأَيِّن مِّن نَّبِىٍّ = އަދި ކިތައް نَبِيُّ ން ހުރިހެއްޔެވެ؟ (ވަރަށްގިނަ نَبِيُّ ން) ✿ قَٰتَلَ مَعَهُۥ =

އެބޭކަލުންނާއެކު ހަނގުރާމަކުރެއްވި. ❁ رِبِّيُّونَ كَثِيرٌ = علم ވެރި تقوى ވެރި ގިނަ އަޅުވެރިން.❁ فَمَا وَهَنُوا = ފަހެ އެބޭކަލުން ދެރަވެ ބަލިކަށިވެ ނުވެއެވެ. ❁ لِمَآ أَصَابَهُمْ = އެބޭކަލުންނަށް ދިމާވި ކަންކަމުން (ވީ زَخَم އާއި އެކި ވޭނުން)❁ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ = اللّه ގެމަގުގައި. ❁ وَمَا ضَعُفُوا = އަދި އެބޭކަލުން ضَعِيفُ ނުވެއެވެ. / ދެރަނުވެއެވެ.❁ وَمَا ٱسْتَكَانُوا = އަދި އެބޭކަލުން ދަށް ނުވެއެވެ. (ދެރަވެ عدوّ ންނަށް ބޯނުލަނބައެވެ.) ❁ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلصَّٰبِرِينَ ﴿١٤٦﴾ = އަދި ކެތްތެރިންނަށް اللّه ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٢) އަދި ކަލޭމެންކުރެ جهاد ކުރިމީހުން اللّه تعالى ދެނެވޮޑިގެންވާކަން ފާޅުނުކުރައްވައިނުލައިވެސް އަދި ކަލޭމެންކުރެ ކެތްތެރިން اللّه ދެނެވޮޑިގެންވާކަން بيان ނުކުރައްވައިނުލައިވެސް ކަލޭމެން ސުވަރުގެ ވަންނަން ހިތަށްއެރީތޯއެވެ؟

(١٤٣) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ހަނގުރާމައާ ބައްދަލުވުމުގެކުރިން މަރުވުމަށް (شهيد ވުމަށް) އެދޭތޯތަ ކަލޭމެން ވިއެވެ. (بدر ހަނގުރާމައަށް ނުދެވުނު މީހުން ބޭނުން ހަނގުރާމައެއް ދިމާވުމަށް އެދިއެދި ކަލޭމެން ބުނެއުޅުނެވެ. އަދި ހަނގުރާމައިގެ شهيد ވުމަށެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް އެކަން ފެނުނެވެ. މުސްލިމުންގެތެރެއިން ބަޔަކުމީހުން شهيد ވެގެންދިޔައެވެ. އަދި ކަލޭމެން ބަލަބަލާ ހުރި حال ގައެވެ. (އަދި أحد ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހުގައެވެ.)

(١٤٤) އަދި محمّد (صلّى للّه عليه وسلّم) އަކީ رَسُول ބޭކަލަކު ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން އެކަލޭގެފާނުގެ ކުރިންވެސް رَسُول ބޭކަލުން އިސްވެދެވިގެންގޮސްފައިވެއެވެ. އަދި ފަހެ އެކަލޭގެފާނު އަވަހާރަވުން ނުވަތަ قتل ކުރެވުން ވުމުން ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ފުރަގަސްދީފައި އެނބުރިގެންދާނީހެއްޔެވެ؟ (إسلام دين ދޫކޮށް مُرْتَدُّ ވާނީހެއްޔެވެ؟) އަދި އެއިރުން ކޮންމެ ފުރަގަސްދީ އެނބުރިގެންދާމީހާ - އެބަހީ دين ދޫކޮށް مُرْتَدُّ ވާމީހާ (ދަންނާށެވެ!) ފަހެ އެމީހާ اللّه އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެއްގޮތަކުން ނުލިބިގެންނުވާނެއެވެ. (ވާނީ ގެއްލުމަކީ އޭނާއަށެވެ.) އަދި شُكْرُ ވެރިންނަށް (ދީނުގައި ثابت ވެތިބި ކެތްތެރިންނަށް) ހިތަދެއްވުމަށް اللّه تعالى ހެޔޮ جَزاء ދެއްވާހުށްޓެވެ.

(١٤٥) އަދި އެއްވެސް نفس އަކަށް اللّه ގެ إذن ލިބުމަށް މެނުވީ މަރުވުމެއް ނުވާނެއެވެ. (މަރުވުމަކީ ކަނޑައެޅިފައިވާ ކަލެވެ.) އަދި ކޮންމެ نفس އަކަށްވެސް اللّه ލިޔުއްވާފައިވާ މުއްދަތެއް ކަނޑައެޅިފައިވެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ ޘަވާބު ބޭނުންވާމީހާއަށް އެއިން އަހަރެމެން ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި آخرة ގެ ޘަވާބު ބޭނުންވާމީހާއަށް ثواب އެއިން ދެއްވާހުށީމެވެ. އަދި شكر ވެރިންނަށް ހެޔޮ جَزاء ދެއްވާހުށީމެވެ. (ސުވަރުގެ ވަނީ ޘަވާބު ދެއްވާހުށީމެވެ.)❁

(١٤٦) އަދި އެބޭކަލުންނާއިއެކު علم ވެރި تقوى ވެރި އަޅުވެރިން ހަނގުރާމަކުރެއްވި ކިތައްކިތައް نبيّ ންވޭތޯއެވެ؟ އަދި اللّه ގެމަގުގައި އެބޭކަލުންނަށް އެދިމާވިކަންކަމުން (ވީ زَخَم އާއި އެކި ވޭނުން) އެބޭކަލުން ދެރަވެ ބަލިކަށި ނުވެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ضعيفُ ވެ عَدُوٌّ ންނަށް ބޯލަނބައި ذليل ނުވެއެވެ. (ހުރިއްޔާވެސް ކެތްތެރިން ދެރަނުވެއެވެ. ކެތްތެރިވެވަޑައިގެން ثابت ކަންމަތީ ތިއްބެވިއެވެ.) އަދި ކެތްތެރިންނަށް اللّه ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ إِلَّآ أَن قَالُواْ رَبَّنَا ٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَإِسْرَافَنَا فِىٓ أَمْرِنَا وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا وَٱنصُرْنَا عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٤٧﴾ فَـَٔاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا وَحُسْنَ ثَوَابِ ٱلْـَٔاخِرَةِ ۗ وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾ يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تُطِيعُواْ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ يَرُدُّوكُمْ عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ فَتَنقَلِبُواْ خَـٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾ بَلِ ٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ ۖ وَهُوَ خَيْرُ ٱلنَّـٰصِرِينَ ﴿١٥٠﴾ سَنُلْقِى فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ ٱلرُّعْبَ بِمَآ أَشْرَكُواْ بِٱللَّهِ مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ سُلْطَـٰنًا ۖ وَمَأْوَىٰهُمُ ٱلنَّارُ ۚ وَبِئْسَ مَثْوَى ٱلظَّـٰلِمِينَ ﴿١٥١﴾

މުފްރަދާތު

وَمَا كَانَ قَوْلَهُمْ = އަދި އެބޭކަލުންގެ ބަސްބުނުއްވުމީ.* إِلَّآ أَن قَالُواْ = އެބޭކަލުން ވިދާޅުވުންމެނުވީ. (ދެންނެވުން މެނުވީ)* رَبَّنَا = އޭ އަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ!* ٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا = އަޅަމެންނަށް އަޅަމެންގެ ފާފަ ފުއްސަވާނދޭވެ!

* وَإِسْرَافَنَا فِىٓ أَمْرِنَا = އަދި އަޅަމެންގެ ކަންކަމުގައި އަޅަމެން އިސްރާފުކުރިކަންތަކާއި (އަޅަމެން ހައްދު ބޭރުވި ކަންތަކާއި)* وَثَبِّتْ أَقْدَامَنَا = އަދި އަޅަމެންގެ ފައިތިލަފައް ސާބިތުކުރައްވާނދޭވެ! وَٱنصُرْنَا = އަދި އަޅަމެންނަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ! عَلَى ٱلْقَوْمِ ٱلْكَٰفِرِينَ ﴿١٤٧﴾ = ކާފިރު މީސްތަކުންގެ މައްޗަށް.* فَـَٔاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ = ފަހެ الله އެބޭކަލުންނަށް ދެއްވިއެވެ.* ثَوَابَ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔޭގެ ثواب (އެއީ عدوّ ންގެމައްޗަށް نصر ލިބި كامياب ވުމެވެ.)* وَحُسْنَ ثَوَابِ ٱلْـَٔاخِرَةِ = އަދި آخرة ގެ ރިވެތި ޘަވާބުދެއްވިއެވެ.* وَٱللَّهُ يُحِبُّ ٱلْمُحْسِنِينَ ﴿١٤٨﴾ = އަދި إحسان ތެރިންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވެއެވެ.* يَـٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ = އޭ إيمان ވި މީސްތަކުންނޭވެ!* إِن تُطِيعُواْ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފިރުވި މީސްތަކުންނަށް ކަލޭމެން ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ.* يَرُدُّوكُمْ = އެމީހުން ކަލޭމެން އަނބުރާ ރައްދުކުރާނެއެވެ.* عَلَىٰٓ أَعْقَـٰبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ފުންނާބުތަކުގެމައްޗަށް. ކާފިރުކަމަށް.* فَتَنقَلِبُواْ = ދެން އަނބުރާ ކަލޭމެން އެނބުރިގެން ހިނގައިދާނެއެވެ.* خَـٰسِرِينَ ﴿١٤٩﴾ = ގެއްލި ހާނިވެރިވެގެންވާ ބައެއްކަމުގައިވާހާލު. بَلِ = އަދި ހަގީގަތުގައެވެ؟* ٱللَّهُ مَوْلَىٰكُمْ = الله އީ ކަލޭމެންގެ ސަލާމަތްތެރިޔާއެވެ.* وَهُوَ = އަދި އެކަލާނގެއީ.* خَيْرُ ٱلنَّـٰصِرِينَ ﴿١٥٠﴾ = نصر ދެއްވުމުގައި އެންމެހާ ބޭފުޅުންނަށްވުރެ ހެޔޮއެވެ.* سَنُلْقِى = ނިކަންހުރި ތިމަންރަސްކަލާނގެ ލައްވާހުށީމެވެ.* فِى قُلُوبِ ٱلَّذِينَ كَفَرُواْ = ކާފިރުވި މީހުންގެ ހިތްތަކަށް.* ٱلرُّعْبَ = ބިރުވެރިކަން.* بِمَآ أَشْرَكُواْ بِٱللَّهِ = އެމީހުން الله އާއި شريك ކުރިކަމުގެ ސަބަބުން.* مَا لَمْ يُنَزِّلْ بِهِۦ = އެކަމަށްޓަކައި ބާވައިނުލައްވާ ނަމަ ތަކެއްޗާއި.* سُلْطَـٰنًا = އެއްވެސް دليل އެއް. / އެއަށް އަޅުގަނޑުމެން

ހުއްދަވާން އެއްވެސް حُجّة ނެތް.❁ وَمَأْوٰهُمُ ٱلنَّارُ = އަދި އެމީހުންގެތަނަކީ ނަރަކައެވެ.❁ وَبِئْسَ = އަދި ނުބައިވެގެންވެއެވެ.❁ مَثْوَى ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٥١﴾ = އަނިޔާވެރިން ގޮސްތިބޭތަން.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٤٧) އަދި އެބޭކަލުންގެ – އެބަހީ رَبَّانِيُّ ންގެ - يعني نبي ބޭކަލުންގެ އަރިހުގައި ހަނގުރާމަކުރެއްވި عِلْمُ ވެރި تقوى ވެރި އަޅުވެރިންގެ ބަސްފުޅުގައި އެބޭކަލުން މިފަދައިން ދެންނެވުން މެނުވީ ނުވެއެވެ. އެބޭކަލުން ދެންނެވިއެވެ. އޭއަޅަމެންގެ رَبّ އެވެ! އަޅަމެންނަށް އަޅަމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނދޭވެ! އަޅަމެންގެ ކަންތަކުގައި އަޅަމެން ކުރި އިސްރާފުގައި (އެބަހީ އަޅަމެންގެ ކުރި ބޮޑެތި ފާފަތައް) ވެސް ފުއްސަވާ ދެއްވާނދޭވެ! އަދި އަޅަމެންގެ ފައިތިލަތައް ސާބިތުކުރައްވާނދޭވެ! އަދި ކާފަރު މީސްތަކުންގެމައްޗަށް އަޅަމެންނަށް نصر ދެއްވާނދޭވެ!

(١٤٨) ދުނިޔޭގެ الله تعالى އެބޭކަލުންނަށް ދުނިޔޭގެ ސަވާބު ދެއްވައިފިއެވެ. (عَدُوُّ ންގެމައްޗަށް نصر ލިބި ކާމިޔާބު ދެއްވައިފިއެވެ.) އަދި آخرة ގެ ދަރުމަ މާ ރަނގަޅުވެގެންވެއެވެ. އަދި إحسان ތެރިންނަށް الله ލޯބިވެ ވޮޑިގެންނަވައެވެ.

(١٤٩) އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކާފަރުންނަށް ކިޔަމަންތެރިވެއްޖެއްޔާ އެމީހުން ކަލޭމެންގެ ފުންނާބުޅަލުގެ މައްޗަށް ކަލޭމެން އަނބުރާ ގެންދާނެއެވެ. (އެބަހީ އަލުން ވެސް ކަލޭމެން ކާފަރުކަމުގެ ތިރިއަށް ގެންދާނެއެވެ.) ދެން އެހެން ކަލޭމެން އެނބުރިދާނީ ގެއްލުންވެރިވެގެންނާ ބަލާގެ ގޮތުގައެވެ.

(١٥٠) އަދި ކިއްހެއްޔެވެ؟ ކަލޭމެންގެ ސަރަހައްދުވެރިޔަކީ ހަމަ الله އެވެ. އެކަލާނގެއީ نصر ދެއްވުމުގައި އެންމެހެޔޮވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٥١) އަދި ކާފަރުވީމީސްތަކުން އެމީހުން الله އާއި ބައިވެރިކޮށް شريك ކުރުން ހުއްދަވާނަދުގެ އެއްވެސް حجّة އެއް دليل އެއްނުމެ ތަކެއްޗާއި شريك ކުރިކަމުގެ ސަބަބުން - الله އާއި ބައިވެރިކޮށް ހަމަހަމަކުރިކަމުގެ ސަބަބުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ހިތްތަކަށް ބިރުވެރިކަން ވައްދަވާހުށީމެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ ޖާގައަކީ ނަރަކައެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިން ގޮސްތިބޭ ޖާގައީ ހުރި ނުބައިކަމާއެވެ!

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ ٱللَّهُ وَعْدَهُۥٓ إِذْ تَحُسُّونَهُم بِإِذْنِهِۦ ۖ حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلْتُمْ وَتَنَٰزَعْتُمْ فِى ٱلْأَمْرِ وَعَصَيْتُم مِّنۢ بَعْدِ مَآ أَرَىٰكُم مَّا تُحِبُّونَ ۚ مِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلدُّنْيَا وَمِنكُم مَّن يُرِيدُ ٱلْءَاخِرَةَ ۚ ثُمَّ صَرَفَكُمْ عَنْهُمْ لِيَبْتَلِيَكُمْ ۖ وَلَقَدْ عَفَا عَنكُمْ ۗ وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥٢﴾ ۞ إِذْ تُصْعِدُونَ وَلَا تَلْوُۥنَ عَلَىٰٓ أَحَدٍ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ فِىٓ أُخْرَىٰكُمْ فَأَثَٰبَكُمْ غَمًّۢا بِغَمٍّ لِّكَيْلَا تَحْزَنُوا۟ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ وَلَا مَآ أَصَٰبَكُمْ ۗ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٣﴾

ލަފުޒުތަ

وَلَقَدْ صَدَقَكُمُ ٱللَّهُ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ކަލޭމެންނަށް ވަޢުދު ތެދުކުރެއްވިއެވެ.۞ وَعْدَهُۥٓ = އެކަލާނގެ وعد ފުޅު.۞ إِذْ تَحُسُّونَهُم = ކަލޭމެން އެމީހުން މަރާ قتل ކުރަމުންދިޔައިރު. (އެއީ أحد ގެ ميدان ގައެވެ.)۞ بِإِذْنِهِۦ = އެކަލާނގެ إذنَ ފުޅުން.۞ حَتَّىٰٓ إِذَا فَشِلْتُمْ = ކަލޭމެން ހިތްޕަޅިވެ ނާކާމިޔާބުވެއްޖެއުމަށްފަހުން.۞ وَتَنَٰزَعْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން ދެބަސްވެ (خِلاَفُ ވެ)۞ فِى ٱلْأَمْرِ = ކަންތަކުގައި (اللّه ގެ أمر ފުޅުގައި)۞ وَعَصَيْتُم = އަދި ކަލޭމެން އުރުވި.۞ مِّنۢ بَعْدِ مَآ أَرَىٰكُم = ކަލޭމެންނަށް ދެއްކެވުމަށްފަހު.۞ مَّا تُحِبُّونَ = ކަލޭމެން ލޯބިކުރާ ކަންތައް. غَنِيْمَة މުދާ.۞ مِنكُم = ކަލޭމެންގެތެރޭގައިވެއެވެ.۞ مَّن يُرِيدُ ٱلدُّنْيَا = ދުނިޔެ އެދޭމީހުންވެއެވެ. (އެއީ غَنِيْمَة މަށް އެދިގެން ދިޔަމީހުންނެވެ.)۞ وَمِنكُم = އަދި ކަލޭމެންގެތެރޭގައިވެއެވެ.۞ مَّن يُرِيدُ ٱلْءَاخِرَةَ = آخرة އެދޭމީހުން. (އެއީ ދިނުމުކަން قائم ވެތިބިމީހުންނެވެ.)۞ ثُمَّ صَرَفَكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެން އަނބުރާލެއްވިއެވެ.۞ عَنْهُمْ = އެމީހުން ކިބައިން.۞ لِيَبْتَلِيَكُمْ = ކަލޭމެން إمتحان ކުރެއްވުމަށް.۞ وَلَقَدْ عَفَا عَنكُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް عَفُو ކުރެއްވިއެވެ.۞ وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ = އަދި اللّه އީ فَضْلُ ވަންތަކަލާނގެއެވެ.۞ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٥٢﴾ = مؤمن ންގެމައްޗަށް.۞ ۞ إِذْ تُصْعِدُونَ = ކަލޭމެން ފިލަމުންދަމުން ދުވެފައިދިޔައިރު / ނުވަތަ ކަލޭމެން މައްޗަށް އަރަމުންދިޔައިރު.۞ وَلَا تَلْوُۥنَ عَلَىٰٓ أَحَدٍ = އަދި ކަލޭމެން އެއްވެސް މީހަކަށް ނުބަލައެވެ.۞ وَٱلرَّسُولُ يَدْعُوكُمْ = އަދި رَسول އާ ކަލޭމެންނަށް ގޮވާލައްވައެވެ. ފަހަތުގައިހުރެއެވެ.۞ فِىٓ أُخْرَىٰكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަނެއް جماعة ގައި ހުންނަވައިގެން.۞ فَأَثَٰبَكُمْ = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންނަށް جزاء ދެއްވިއެވެ.۞ غَمًّۢا بِغَمٍّ = ހިތާމައަކަށްފަހު ހިތާމައަކުން. (ހިތާމައިގެމައްޗަށް ހިތާމައިން)۞ لِّكَيْلَا تَحْزَنُوا۟ = ކަލޭމެން ހިތާމަ ނުކުރުމަށްޓަކައި.۞ عَلَىٰ مَا فَاتَكُمْ = ކަލޭމެންނަށް ގެއްލިގެންދިޔަކަމަކާމެދު.۞ وَلَا مَآ أَصَٰبَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ދިމާވިކަންތަކާމެދު.۞ وَٱللَّهُ خَبِيرٌۢ = އަދި اللّه އީ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٥٣﴾ = ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކާމެދު.۞

إجْمَالِي މާނަ

ދަންނަވައެވެ. މިއާޔަތްތަކުގައި بيان ވެގެންމިދަނީ أُحُدُ ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު އެ ميدان ގައި مؤمن ން ކުރިން މޮޅުވެ ކާމިޔާބުވަމުންދަނިކޮށް رَسُول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ އަމުރުފުޅާ ބައެއް مؤمن ން خلاف ވުމުގެ ސަބަބުން مؤمن ންނަށް ލިބުނު ދެރަކަމާއި ހިތާމައިގެ ވާހަކައިގެ إجمالى ވާހަކަތަކެވެ. މިޒާތުގައި މުހިއްމު مؤمن ންވެސް ހަނދާންކުރަންވީ ކަމަކީ رَسُول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ أمر ފުޅާ އެއްކަމަކުގައިވެސް خلاف ވެއްޖެއްޔާ ގެއްލުމާ ހިތާމައާ ގުޅި ނުލިބިސްދާނެކަމެވެ. އަދި ސަލާމަތެއްހުރި ކަމެއްނޫނެވެ.

(١٥٢) އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ކަލޭގެފާނުމެންނަށް އެކަލާނގެ ކުރެއްވި وعد ފުޅު ތެދުކޮށްދެއްވިއެވެ. (އެ وعد ފުޅަކީ رَسُول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ ދުލުފުޅުން ކުރައްވާފައިވާ وعد ފުޅެކެވެ. ދީނުވެރިންނަށް އެކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވިއެވެ. "ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ مكان ގައި ثابت ވެތިބޭށެވެ! އަހުރެމެން ދެރަވާ ކަމުގައި ކަލޭމެންނަށް ފެނުނަސް ކަލޭމެން މިތަނާ ސާބިތުވެތިބޭހާހިނދަކު އަހުރެމެންނަކީ ގަދަވެރިންނެވެ." ވިދާޅުވިއެވެ. މި وعد ފުޅު އެކަލާނގެ ތެދުކޮށް ދެއްވިއެވެ.)

އަދި اللّه ގެ އިޛުނަފުޅުގައި ކަލޭމެން مؤمن ންގެ އަޢްދާއުން އުމުރުން މަރަމުންދިޔައިރުގައެވެ. ކަލޭމެން ބިރުގަނެ ދެރަވެއްޖެއުމަކަށް ނުކުތުއިރުގައެވެ. އަދި اللّه ގެ އަމުރުފުޅާއި ކަލޭމެން خلاف ވެ އަދި ކަލޭމެންގެ نبى އާގެ أمر ފުޅަށް އަޅައިނުލަމުން ދިޔައިރުގައެވެ. (ދުނިޔެކަން ލިބިގަތުމަށް أمر ފުޅާ خلاف ވެ އެތަން ދޫކޮށްލައިގެން إسلام ންގެ لشكر ދިޔައީ ކާމިޔާބުވެ نصر ލިބިމުންދާތީއެވެ. އެމީހުން އެތަން ދޫކޮށްލައިގެން ހަމަ ދިޔުމުން ދެން ހުރިހާ ނާކާމިޔާބު ދިމާވިއެވެ. ميدان ގަދަވެ رَسول އާ އަމާނާތްވެރިކަމެއްވެސް ކާމިޔާބު ގެއްލިއްޖެއެވެ. އެބާސަބަބުން مؤمن ންގެ ހިތްތައް ކަނބޮޑުވުމާއި ކަސްލެއް ކަށަވަރުކޮށްދިނުމަށް ފާޅުވިއެވެ.) މިކަންކަން މިހުން ދިމާވީ ކަލޭމެން އެދޭ ކަލޭމެން ފެނުނުކަމަށް ފަހު ކަލޭމެން ޔަގީންކުރާ ކަމެއްކަމަށްވާ އެއްބައި ދުނިޔެ އެދޭމީހުން ކަމަށްވާތީއެވެ. (އެއީ نصر އާއި ކާމިޔާބެވެ. ކަލޭމެންގެ ތެރޭގައި މިޔޮ ދުނިޔެ އެދޭމީހުންނާއި އަދި آخرة އެދޭމީހުންނެވެ. (ދުނިޔެ އެދޭމީހުންނަކީ غنيمة މުދަލާއި ދިމާއަށް ދުވެފައިވާ މީހުންނެވެ. آخرة އެދޭމީހުންނަކީ ދުނިޔެއަށް ނުލިބިގެން ثابت ވެތިބި މީހުންނެވެ.) ދެން އެކަލާނގެ އެމީހުން ފިއްތަވައި (އެމީހުންނާ ދުރުކޮށް) ކަލޭމެން އަނބުރާލެއްވި ފަދައިންނެވެ. އެއީ ކަލޭމެންނަށް إمتحان ކުރުއްވުމަށްޓަކައެވެ. (رَسول އާގެ أمر ފުޅާއި خلاف ވުމުގެ ދެރަކަން ދެއްކެވުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ ކުށައިން عفو ކުރެއްވިއެވެ. (އެބަހީ ގެއްލުންތަކަށް ފުރި لشكر އަށް ލިބެންވީ ގަދަފަދަ ގެއްލުމެއް ލިބުނު لشكر ގެ ކަންތައް ހަމައަކަށް އަޅުއްވައިދެއްވައިފިއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ عفو ކުރެއްވުމުގެ ނިޝާނަކީ، އެތަނުގެ ގާތްގަނޑު ކަންތައްތަކުގައި ހަތްދިހަ ބާރަކަސް شهيد ވެ رَسُول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم زَخَم ވެވަޑައިގެންނެވުމެވެ.) އަދި اللّه އީ مؤمن ންގެ މައްޗަށް ނުހަނު އާރާވެވުމަ ކަލޭގެ ފަޟުލު ކަލާނގެއެވެ.

(١٥٣) ކަލޭމެން مؤمن ން (مشرك ންގެ حملة ތަކުން ބައްލަވައިލާފައިވާތަން) ފުރަތަމަތަކަށް އަރަން ދުއްވައިގަތްހިނދު ނުވަތަ ميدان ގެ ހުސްތާނގެ ވިލިގަނޑުމަތި ދުއްވައިގަތްހިނދު (ހަނދުމަކުރޭ ކަލޭމެން ހަނދާންކުރޭވެ!) ކަލޭމެން ހަމައެކަކަށްވެސް އެނބުރި ފަރާތަކަށް ބަލައިނުލައި ދިޔައިރު رَسُول އާ ކަލޭމެންގެ ފަހަތުގައި ހުއްޓެވެ. އަނބުރާ އަނބުރާ جماعة ގައި ހުންނަވައިގެން ކަލޭމެންނަށް ގޮވާލައްވަމުންނެވެ. (إِلَيَّ عِبَادَ اللّه - اللّه ގެ އަޅުތަކުންނޭ މިތަނަށް ކަލޭމެން އަނބުރާ އަންނާށޭ - މިފަދައިން ގޮވާލައްވަމުންނެވެ. އަދި ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ نبى އާ ދޫކޮށްލައިފިކަމުގެ جزاء އަށްޓަކައި) ކަލޭމެންނަށް ހިތާމައާ ހިތާމައިން ދެއްކެވިއެވެ. މަގުމަތީގައި އެކަލާނގެ ރަޙްމަތުގެ ސަބަބުން ކަލޭމެން ގެއްލިގެންދިޔަ ކަމަކަށާއި ކަލޭމެން ހިތާމަކުރުމުގެ ބަދަލުގައި ކަލޭމެންނަށް ދިމާވި ކަމަކާ ހިތާމަ ނުކުރުމަށްޓަކައެވެ. އަދި اللّه އީ ކަލޭމެން ކުރާ ކަންތައްތަކުގެ خبر ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيْكُم مِّنۢ بَعْدِ ٱلْغَمِّ أَمَنَةً نُّعَاسًا يَغْشَىٰ طَآئِفَةً مِّنكُمْ ۖ وَطَآئِفَةٌ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ أَنفُسُهُمْ يَظُنُّونَ بِٱللَّهِ غَيْرَ ٱلْحَقِّ ظَنَّ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ ۖ يَقُولُونَ هَل لَّنَا مِنَ ٱلْأَمْرِ مِن شَىْءٍ ۗ قُلْ إِنَّ ٱلْأَمْرَ كُلَّهُۥ لِلَّهِ ۗ يُخْفُونَ فِىٓ أَنفُسِهِم مَّا لَا يُبْدُونَ لَكَ ۖ يَقُولُونَ لَوْ كَانَ لَنَا مِنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ مَّا قُتِلْنَا هَٰهُنَا ۗ قُل لَّوْ كُنتُمْ فِى بُيُوتِكُمْ لَبَرَزَ ٱلَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ ٱلْقَتْلُ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ ۖ وَلِيَبْتَلِىَ ٱللَّهُ مَا فِى صُدُورِكُمْ وَلِيُمَحِّصَ مَا فِى قُلُوبِكُمْ ۗ وَٱللَّهُ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٥٤﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَلَّوْا۟ مِنكُمْ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ إِنَّمَا ٱسْتَزَلَّهُمُ ٱلشَّيْطَٰنُ بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا۟ ۖ وَلَقَدْ عَفَا ٱللَّهُ عَنْهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٥٥﴾

ލުޣަތު

ثُمَّ أَنزَلَ عَلَيْكُم = ދެން އެކަލާނގެ ކަލޭމެންގެ މައްޗަށް ބާވައިލެއްވިއެވެ. ❁ مِّنْ بَعْدِ ٱلْغَمِّ = ހިތާމައާ ވޭދަނާތަކުން. ❁ أَمَنَةً = އަމާންކަން. (إخلاص ތެދުވެރިކަމުގެ أهلُ ވެރިންނަށް އަމާންކަމާ ހަމަޖެހުން.)❁ نُعَاسًا = އޮއި ނިދިޖެހުމުގެ ގޮތުގައި. ❁ يَغْشَىٰ طَآئِفَةً = އެއްޖަމާޢަތެއް ނިވައިކޮށްލިއެވެ. (އެބަހީ ނިދިގަތުމުގެ ނިވައިވިއެވެ.)❁ مِّنكُمْ = ކަލޭމެން مؤمن ންގެ. ❁ وَطَآئِفَةٌ = އަދި އަނެއްބައިމީހުން. ❁ (އެއީ مُنافق ންނެވެ.)❁ قَدْ أَهَمَّتْهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަށް مُهِمُّ ކަމަކަށްވި. ❁ أَنفُسُهُمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކެވެ. (އެމީހުންނަށް ނިކަމެތިކަމެވެ.)❁ يَظُنُّونَ بِٱللَّهِ = އެމީހުން الله އާއިމެދު ހިތަކީ. ❁ غَيْرَ ٱلْحَقِّ = حقّ ނޫންގޮތަކަށް ހިތުމުގެ. ❁ ظَنَّ ٱلْجَٰهِلِيَّةِ = جَاهِلِيَّة ގެ ހިތުމުގެ.(حقّ ދީން نصر ނުލައްވާނެކަމަށް.)❁ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. ❁ هَل لَّنَا = އަހުރެމެންނަށް ވޭތޯއެވެ؟ (އަހުރެމެންނަށް ނެތެވެ.)❁ مِنَ ٱلْأَمْرِ مِن شَىْءٍ = ކަންތައްގެ ތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް. (އެއްވެސް إخْتِيَار އެއް.)❁ قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! إِنَّ ٱلْأَمْرَ كُلَّهُۥ لِلَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން ހުރިހާކަމެއްވަނީ الله އަށެވެ. ❁ يُخْفُونَ فِىٓ أَنفُسِهِم = އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައި ވަންހަނާކުރަނީއެވެ. ❁ مَّا لَا يُبْدُونَ لَكَ = ކަލޭގެފާނަށް އެމީހުން ފާޅުނުކުރާކަންތައް. ❁ يَقُولُونَ = އެމީހުން ބުނަނީއެވެ. ❁ لَوْ كَانَ لَنَا = އަހުރެމެންނަށް ވިއްޔާ. / އަހުރެމެންނަށް އޮތިއްޔާ. ❁ مِّنَ ٱلْأَمْرِ شَىْءٌ = أمر ގެތެރެއިން އެއްވެސް އެއްޗެއް. (ކަމުގެ އެއްވެސް إختيار އެއް.)❁ مَّا قُتِلْنَا هَٰهُنَا = އަހުރެމެން މިތާ މަރުނުލެވުނީސް. ❁ قُل = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!❁ لَّوْ كُنتُمْ فِى بُيُوتِكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ގޭގެތެރޭގައި ވީނަމަވެސް. ❁ لَبَرَزَ ٱلَّذِينَ كُتِبَ عَلَيْهِمُ = ހަމަކަށަވަރުން އެބައެއްގެމައްޗަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ މީހުން ނިކުމެވިއެވެ. ❁ ٱلْقَتْلُ = މަރުވުން. ❁ إِلَىٰ مَضَاجِعِهِمْ = އެމީހުން މަރުވާންވީތަނަށް. ❁ وَلِيَبْتَلِىَ ٱللَّهُ = އަދި الله إمتحان ކުރެއްވުމަށްޓަކައެވެ. ❁ مَا فِى صُدُورِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާ އެއްޗެއް. ❁ وَلِيُمَحِّصَ އަދި ސާފުކުރެއްވުމަށް طاهر ކުރެއްވުމަށެވެ. ❁ مَا فِى قُلُوبِكُمْ = ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާއެއްޗެއް. ❁ وَٱللَّهُ عَلِيمٌ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ. ❁ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٥٤﴾ = ހިތްތަކުގެ އެތެރޭގައިވާކަންތައް. ❁ إِنَّ ٱلَّذِينَ تَوَلَّوْا = ހަމަކަށަވަރުން ފުރަގަސްދިން މީހުން. ❁ مِنكُمْ = ކަލޭމެންގެތެރެއިން. ❁ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ = ދެ لَشْكر ބައްދަލުވިދުވަހު / ދެ لشكر ޖަގުދު ދުވަހު (ހަނގުރާމައިގެ ދުވަހު أُحد)❁ إِنَّمَا ٱسْتَزَلَّهُمُ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީ

އެމީހުން ކުށުގެތެރެއަށް ވައްޓާލާ ދެރަކޮށްލި މީހުންނެވެ.۞ ٱلشَّيْطَٰنُ = ޝައިޠާނާ. بِبَعْضِ مَا كَسَبُوا۟ = އެމީހުން ކުރިބައެއް ފާފައިގެ ސަބަބުން.۞ وَلَقَدْ عَفَا ٱللَّهُ عَنْهُمْ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله އެމީހުންނަށް عفوء ކުރައްވައިފިއެވެ.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله އީ.۞ غَفُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٥٥﴾ = ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކޯފާ ލަސް ކަލާނގެއެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٤) ދެން ހިތާމަޔާ ޖެހިއަނބުރާ ކަލޭމެންގެމައްޗަށް އަމާންކަން ބާވައިލެއްވިއެވެ. އެ އަމާންކަމަކީ ނިދިޖެހުމެވެ. ކަލޭމެންގެތެރެއިން އެއްބަޔަކު އެނިދިގައި ނިވައިވިއެވެ. (އެއީ إخلاص ތެރި مؤمن ންނެވެ. أبوطلحة ހިޔާ ބޯކަށަރު ވިދާޅުވިއެވެ. އެދުވަހު ނިދިގެ ނިވައިކަން ޖެހުމުން ގޮތުގެތެރޭގައި އަހުރެންނަށް ވިއެވެ. އަހުރެންގެ އަތުން ކަނޑި ދޫވެގެން ވެއްޓުނެވެ. އަދި ކަނޑި ނަގާފީން އަލުންވެސް ވެއްޓުނެވެ. ދެންވެސް ނަގައިފީމެވެ...... = تفسيرا طبری =)

އަނެއް جماعة އެއްވެއެވެ. އެއީ لشكر ގައިވާ مُنافق ންނަކުމެއިވެއެވެ. އެމީހުންނަކަށް ނިންޖެއް ނާދެއެވެ. އެއީ ބިރުންނަކުމެއިވެއެވެ. ބިރުން ހުންނަ މީހާ ނިދި ނާންނާނެއެވެ. – އެމީހުންނަށް مُهِمٌّ ކަމަކަށް ވެފައިވަނީ ހަމައެކަނި އެމީހުންގެ نفس دفاع ކުރުމެވެ. އަދި އެމީހުން الله އާއި މެދު ހީކުރަނީ حقّ ނޫން ހީއެވެ. (الله حقّ އަށް نصر ނުދެއްވާނެކަމަށެވެ. رَسُول الله صلّى الله عليه وسلّم އާއި مؤمن ން އެކީއެކަން ހަލާކުވެދާނެކަމުގައެވެ.) އެއީ جاهلية ޒަމާނުގެ ހީކުރުމެކެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނެއެވެ. އަހުރެމެންނަށް ކަންތަކުގެ އެއްވެސް إختيار އެއް ނުވެއެވެ. (އޭ رسول الله އެވެ! ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ހުރިހާކަމެއްވެސް الله އަށެވެ. އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ نفس ތަކުގައި ކަލޭގެފާނަށް ފާޅުނުކުރާ ކަންތައް ވަންހަނާކުރަނީއެވެ. އެއީ ގާފިލުކަމާއި ޝައްކެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނިއެވެ. އަހުރެމެންނަށް މިކަމުގައި އެއްވެސް إختيار އެއްވީނަމަ މިތާ އަހުރެމެން (އަހުރެމެންގެތެރެއިން މަރުވިޔުން) މަރުވެގެން ނުދާނޭއެވެ. – ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ގެތަކުގައި (ހަނގުރާމައަށް ނުނުކުމެ) ތިބިނަމަވެސް އެމީހުންގެ މަރުގެތަނަށް މަރުވުން ނިޔާކުރެވިފައިވާ މީހުންނަކީ އެމީހުންގެ މަރުވާނެބިމަކަށް ނުކުމެ ހަމަދާނެއެވެ. އަދި އެއީ ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާ نفاق ކަމުގެ ޝައްކު إمتحان ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ހިތްތަކުގައިވާ ޝައްކާއި وَهْمُ ގެ ތަކެތި ފިލުވާ طاهر ކުރެއްވުމަށެވެ. އަދި الله އީ ހިތްތަކުގައިވާ ކަންތައްތަކާއި ތަކެތި ދެނެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(١٥٥) ހަމަކަށަވަރުން ދެلشكر ބައްދަލުވި أحد ހަނގުރާމައިގެދުވަހު ކަލޭމެންކުރެ ميدان ން ފުރަގަސްދިންމީހުން (ދަންނާށެވެ!) އެއީ އެމީހުންނަށް ކުރެވިފައިވާ ބައެއް ފާފައިގެ ސަބަބުން شيطان އާ އެމީހުން ދެރަކޮށް ކުށުގެތެރެއަށް ވައްޓާލިއުމުންނެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އެމީހުންނަށް عفو ކުރައްވައިފިއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله އީ ގިނަގިނައިން ފާފަފުއްސަވާ ކުށްވެރިޔަކަށް عقوبة ނުދެއްވާ ކޯފާ ލަސް ކަލާނގެއެވެ.

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَقَالُوا۟ لِإِخْوَٰنِهِمْ إِذَا ضَرَبُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ أَوْ كَانُوا۟ غُزًّى لَّوْ كَانُوا۟ عِندَنَا مَا مَاتُوا۟ وَمَا قُتِلُوا۟ لِيَجْعَلَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ حَسْرَةً فِى قُلُوبِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١٥٦﴾ وَلَئِن قُتِلْتُمْ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوْ مُتُّمْ لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿١٥٧﴾ وَلَئِن مُّتُّمْ أَوْ قُتِلْتُمْ لَإِلَى ٱللَّهِ تُحْشَرُونَ ﴿١٥٨﴾ فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ لِنتَ لَهُمْ ۖ وَلَوْ كُنتَ فَظًّا غَلِيظَ ٱلْقَلْبِ لَٱنفَضُّوا۟ مِنْ حَوْلِكَ ۖ فَٱعْفُ عَنْهُمْ وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ وَشَاوِرْهُمْ فِى ٱلْأَمْرِ ۖ فَإِذَا عَزَمْتَ فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ ٱلْمُتَوَكِّلِينَ ﴿١٥٩﴾

ލަފުޒީ މާނަ

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ = އޭ އީމާންވެއްޖެ މީސްތަކުންނޭވެ.! لَا تَكُونُوا۟ = ކަލޭމެން ނުވާށެވެ.! كَٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފަރުވީ މީހުންފަދައިން.* وَقَالُوا۟ لِإِخْوَٰنِهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ أخ ނުވަތަ ބެއި. (ކާފަރުކަމުގެ أخ ނުވަތަ ބެއި.)* إِذَا ضَرَبُوا۟ فِى ٱلْأَرْضِ = އެމީހުން ބިމުގައި (ވިޔަފާރިކުރުމުގެ ނުވަތަ އެނޫން ކަމަކަށް) ހިނގާފައިވާނަމަ. (ދަތުރު އެމީހުން މަރުވެ)* أَوْ كَانُوا۟ غُزًّى = ނުވަތަ އެމީހުން ހަނގުރާމަކުރާނިކޮށް ބަޔަކުކަމުގައިވާނަމަ.* لَّوْ كَانُوا۟ عِندَنَا = އެމީހުން އަހުރެމެންގާތުގައި (ދަތުރު ނުކޮށް) ތިބިނަމަ.* مَا مَاتُوا۟ = އެމީހުން މަރުނުވީހެވެ.* وَمَا قُتِلُوا۟ = އަދި އެމީހުން قتل ނުވީހެވެ.* لِيَجْعَلَ ٱللَّهُ ذَٰلِكَ = އެއީ އެމީހުން އެބުނި ބަސް الله تعالى ލެއްވުމަށްޓަކައެވެ.* حَسْرَةً = ހިތާމައެއްކަމުގައި.* فِى قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި.* وَٱللَّهُ يُحْىِۦ وَيُمِيتُ = އަދި الله (ދިރުއްވައި ދިރުއްވާ މަރުއްވައެވެ.* وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى ވީ.* بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿١٥٦﴾ = ކަލޭމެން ކުރާކަންތައް ބައްލަވާވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.* وَلَئِن قُتِلْتُمْ = އަދި ކަލޭމެން قتل ވީއްޔާ.* فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެމަގުގައި. أَوْ مُتُّمْ = ނުވަތަ (الله ގެމަގުގައި) އުޅެނިކޮށް ކަލޭމެން މަރުވީއްޔާ.)* لَمَغْفِرَةٌ مِّنَ ٱللَّهِ = ކަނޑައެޅިގެން الله ގެ حضرة ން ފާފަފުއްސެވުން.* وَرَحْمَةٌ خَيْرٌ = އަދި އެކަލާނގެ حضرة ންވާ رحمة މާހެޔޮވާނެއެވެ.* مِّمَّا يَجْمَعُونَ ﴿١٥٧﴾ = އެމީހުން އެއްކުރާ އެއްޗެހި (ދުނިޔޭގެ) މުދަލަށްވުރެ.* وَلَئِن مُّتُّمْ = އަދި ކަލޭމެން މަރުވެއްޖެނަމަވެސް.* أَوْ قُتِلْتُمْ = ނުވަތަ ކަލޭމެން قتل ވެއްޖެނަމަވެސް.* لَإِلَى ٱللَّهِ = ހަމަ ކަނޑައެޅިގެން الله ގެ حضرة އަށެވެ.* تُحْشَرُونَ ﴿١٥٨﴾ = ކަލޭމެން محشر ކުރެވޭނީ.* فَبِمَا رَحْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ = ފަހެ الله ގެ حضرة ންވާ رحمة ގެ ސަބަބުންނެވެ.* لِنتَ لَهُمْ = ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް (މީސްތަކުންނަށް) އޮމާންވެ މައިތިރިވެވަޑައިގެންނެވީ.* وَلَوْ كُنتَ فَظًّا = އަދި ކަލޭގެފާނު ހަރުކަށިވި މައިތިރި ނޫން ބަސްތަކާއި ކުރުމުގައި ދެރަވެވޭ ގޮތަށް ހުންނެވިނަމަ.* غَلِيظَ ٱلْقَلْبِ = ހިތްހަރު. އަދި ހަރުކަށިބަސްކަމުގެ ސިފަވެގެން ހުންނެވިނަމަ.* لَٱنفَضُّوا۟ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން އެނބުރި ހިނގައްޖައީހެވެ.* مِنْ حَوْلِكَ = ކަލޭގެފާނުންގެ ވަށައިގެން.* فَٱعْفُ عَنْهُمْ = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް عفو ކުރައްވާށެވެ!* وَٱسْتَغْفِرْ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުން އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ.! وَشَاوِرْهُمْ = އަދި އެމީހުންނާ مشورة ކުރައްވާށެވެ.! فِى

ٱلْأَمْرِ = ކަންތައްތަކުގައި.۞ فَإِذَا عَزَمْتَ = އަދި ކަލޭގެފާނު (ކަމެއްކުރުމަށް) عَزْم ކުރައްވާ ކަނޑައެޅުއްވައިފިއްޔާ.۞
فَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ = ފަހެ (އެކަމާމެދު) الله ގެއަށްޓަކައި އިތުބާރުކުރައްވާށެވެ! وكيل ކުރައްވާށެވެ!۞ إِنَّ ٱللَّهَ يُحِبُّ
= ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ލޯބިވެވޮޑިގެންވަނީއެވެ.۞ ٱلْمُتَوَكِّلِينَ (١٥٩) = وكيل ކުރާމީހުންނަށެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٥٦) އޭ އީމާންވީއެތިން މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން ކާފިރުންފަދައިން ނުވާށެވެ! އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ أخ ންނާމެދު ދެ أخ ން ވިޔަފާރިކުރުމަށްފަތުރަފަތުރު ދަތުރުކޮށް ދަތުރުކޮށް ނުވަތަ ހަނގުރާމަ ދަތުރަކަށް ދިޔުމުން "އެމީހުންވެސް ދަތުރު ނުކުނު އަހުރެމެން ގާތުގައިހުރިނަމަ މަރުނުވީހެވެ. އަދި قتل ވެސް ނުވީހެވެ." މިފަދައިން އެމީހުންގެ أخ ންނަށް ބުނިމީހުންފަދައިން ނުވާށެވެ! އެމީހުން އެބަސް އެބުނީ الله تعالى އެމީހުން އެބުނި ބަސްބުން އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ހިތާމައަކަށް ލެއްވުމަށެވެ. (އެމީހުން އެހެން އެބުނީ އެމީހުންގެ އީމާންކަން ދުރުކަމުންނެވެ. އެހެންނޫންނަމަ އެންމެހައި ކަމެއް الله ގެ ބާރުގެދަށުން ހިނގާކަންތައްކަން އެމީހުން ދަންނަންވާނެއެވެ.)

އަދި الله تعالى އީ ދިރުއްވާ މަރުއްވާ ކަލާނގެއެވެ. އަދި ކަލޭމެންކުރާ ކަންތައްތައް الله ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٥٧) އަދި ކަލޭމެން(މުއުމިނުން) الله ގެމަގުގައި قتل ވިޔަސްމެއެވެސް ނުވަތަ މަރުވިޔަސްމެއެވެސް ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް الله ގެ حضرة ން ކަނޑައެޅިގެން އޮވާ ފާފަފުއްސަވައިދެއްވުމާއި އަދި رحمة އެމީހުން އެޖަމާކުރާ ދުނިޔޭގެ ސާމާނަށްވުރެ މާހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

(١٥٨) އަދި ކަލޭމެން މަރުވިޔަސްމެއެވެސް އަދި ނުވަތަ قتل ވިޔަސްމެއެވެސް ކަނޑައެޅިގެން ކަލޭމެން الله ގެ حضرة އަށް محشر ކުރެވޭނެއެވެ. އެއްކުރައްވާނެއެވެ. (އަދި އެއްކުރެއްވުމުގެ ހަމައެކަނިތަނަކީ حضرة އަށެވެ.)

(١٥٩) (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު މީސްތަކުންނަށް އޯގާތެރިވެ މަޑުމައިތިރި ބާއްޖަވެރިކަމުގައިވީ ހަމަ الله ގެ رحمة ންނެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަކީ ހަރުކަށި ކުރަކި އަދި ހިތްގަދަ ބާއްޖަވެރިކަމުގައި ފެވޭއިނދެގެންނުވިނަމަ ކަލޭގެފާނުންގެ ވަށައިގެން މީސްތަކުން ދުރަށް ހިނގައްޖައީހެވެ. ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުނަށް عفو ކުރައްވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ ފާފަފުއްސެވުމަށް އެދިވަޑައިގަންނަވާށެވެ! އަދި އެކިއެކި ކަންކަމުގައި ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާ مشورة ކުރައްވާށެވެ! (އަދި އެމީހުންގެ ވާހަކަ ކަލޭގެފާނު އައްސަވާކަން ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ދައްކަވާށެވެ! އަދި އެމީހުންގެ ފިކުރުތަކުން އެދި ބޭނުންފުޅުކުރައްވާށެވެ!) އަދި ކަލޭގެފާނު ކަމެއްކުރައްވަން عزم ކުރައްވާ ކަނޑައެޅުއްވައިފިއްޔާ ފަހެ الله އަށް وكيل ކުރައްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން وكيل ކުރާ މީހުންނަށް الله ލޯބިވެވޮޑިގެންވަނީއެވެ.

إِن يَنصُرْكُمُ ٱللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ۖ وَإِن يَخْذُلْكُمْ فَمَن ذَا ٱلَّذِى يَنصُرُكُم مِّنۢ بَعْدِهِۦ ۗ وَعَلَى ٱللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾ وَمَا كَانَ لِنَبِىٍّ أَن يَغُلَّ ۚ وَمَن يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۚ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾ أَفَمَنِ ٱتَّبَعَ رِضْوَٰنَ ٱللَّهِ كَمَنۢ بَآءَ بِسَخَطٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَمَأْوَىٰهُ جَهَنَّمُ ۚ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٦٢﴾ هُمْ دَرَجَـٰتٌ عِندَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾ لَقَدْ مَنَّ ٱللَّهُ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا مِّنْ أَنفُسِهِمْ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِۦ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ وَٱلْحِكْمَةَ وَإِن كَانُوا۟ مِن قَبْلُ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿١٦٤﴾ أَوَلَمَّآ أَصَـٰبَتْكُم مُّصِيبَةٌ قَدْ أَصَبْتُم مِّثْلَيْهَا قُلْتُمْ أَنَّىٰ هَـٰذَا ۖ قُلْ هُوَ مِنْ عِندِ أَنفُسِكُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦٥﴾

ތަރުޖަމާ

إِن يَنصُرْكُمُ ٱللَّهُ = الله ކަލޭމެންނަށް نصر ދެއްވައިފިނަމަ. ۞ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ = ކަލޭމެންނަށްވުރެ ގަދަވާނޭ ބަޔަކު ނުވެއެވެ. ۞
وَإِن يَخْذُلْكُمْ = އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދޫކޮށްލައްވައި އެހީތެރިކަން ކަނޑާލައްވައިފިނަމަ. ۞ فَمَن ذَا ٱلَّذِى =
ދެންވެސް ކާކުހެއްޔެވެ؟ ۞ يَنصُرُكُم = ކަލޭމެންނަށް نصر ދޭނީ. ۞ مِّنۢ بَعْدِهِۦ = އެކަލާނގެއަށްފަހު. ۞ وَعَلَى ٱللَّهِ =
އަދި ހަމައެކަނި އެކަލާނގެއަށް الله އަށް. ۞ فَلْيَتَوَكَّلِ ٱلْمُؤْمِنُونَ ﴿١٦٠﴾ = ފަހެ مؤمن ން وكيل ކުރާހުށިކަމެވެ!. وَمَا كَانَ
لِنَبِىٍّ = އަދި އެއްވެސް نبي އަކަށް (ހުއްޓަ) ވެވޭން ނުވެއެވެ. ۞ أَن يَغُلَّ = غَنِيْمَة މުދަލުން غُلول ކުރުން. (އެބަހީ
ބަހާލުމުގެ ކުރިން ހިޔާ އަމިއްލަކޮށް ބޭނުންކުރުން) ۞ وَمَن يَغْلُلْ = އަދި غُلول ކާނުވީމާ (ބަހާލުމުގެ ކުރިން
ބޭނުންކޮށްފިމާ) (ދަންނައެވެ!) ۞ يَأْتِ بِمَا غَلَّ = އޭނާ އެ غُلول ކުރި އެއްޗަކާއިގެން އަންނާނެއެވެ. ۞ يَوْمَ
ٱلْقِيَـٰمَةِ = قِيامة ދުވަހުން. ۞ ثُمَّ تُوَفَّىٰ كُلُّ نَفْسٍ = ދެން ކޮންމެ نفس އަކަށް ބަދަލުދެއްވޭނެއެވެ. ۞ مَّا
كَسَبَتْ = އެ نفس އެއް ކުރިކަމެއް. ۞ وَهُمْ لَا يُظْلَمُونَ ﴿١٦١﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް އަނިޔާއެއް ނުވާނެއެވެ. ۞ أَفَمَنِ ٱتَّبَعَ
رِضْوَٰنَ ٱللَّهِ = އަދި ރުހުން الله ގެ ރުއްސެވުމާއި تبع ވެއްޖެމީހާ ވާނީ...؟ ۞ كَمَنۢ بَآءَ بِسَخَطٍ = ކޯފާއާއިގެން
އެނބުރި އައިމީހާފަދައިން ۞ مِّنَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ން. ۞ وَمَأْوَىٰهُ جَهَنَّمُ = އަދި އޭނާގެ ދާއިމީ (قيامة
ދުވަހުން) ނިކަމެތިވެއެވެ. ۞ وَبِئْسَ ٱلْمَصِيرُ ﴿١٦٢﴾ = އަދި އޭނާ އެނބުރިދާތަން ނުބައިވެގެންވެއެވެ. ۞ هُمْ دَرَجَـٰتٌ =
އެމީހުންނަކީ ދަރަޖަތަށް ވެވޭއެވެ. ۞ عِندَ ٱللَّهِ = الله ގެ حضرة ގައި. ۞ وَٱللَّهُ بَصِيرٌۢ = އަދި الله
ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ. ۞ بِمَا يَعْمَلُونَ ﴿١٦٣﴾ = އެމީހުން ކުރާ ކަންތައްތައް. ۞ لَقَدْ مَنَّ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله
تعالى نعمة ލެއްވި ދެއްވައިފިއެވެ. ۞ عَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ = مؤمن ންގެ މައްޗަށް. ۞ إِذْ بَعَثَ فِيهِمْ رَسُولًا =
އެއީ އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް رَسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވި ކަމުން. ۞ مِّنْ أَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ މީހުންގެ ތެރެއިން /
އެބަހީ. ۞ يَتْلُوا۟ عَلَيْهِمْ ءَايَـٰتِهِۦ = އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ آية ތައް ކިޔަވައި ދެއްވައެވެ. ۞
وَيُزَكِّيهِمْ = އަދި އެމީހުން (އެކަލޭގެފާނާ تبع ވުމުގެ ސަބަބުން.) طاهر ކުރައްވައި وَيُعَلِّمُهُمُ ٱلْكِتَـٰبَ = އަދި
އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ފޮތް ދަސްކޮށްދެއްވައެވެ. ۞ وَٱلْحِكْمَةَ = އަދި حكمة އާއި (سُنّة އާއި) وَإِن كَانُوا۟ مِن
قَبْلُ = އަދި މީގެކުރިން އެމީހުން ހުރީ. ۞ لَفِى ضَلَـٰلٍ مُّبِينٍ ﴿١٦٤﴾ = ކަނޑައެޅި بيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައެވެ.
۞ أَوَلَمَّآ أَصَـٰبَتْكُم مُّصِيبَةٌ = ކަލޭމެންނަށް مصيبة އެއް ޖެހުނު ކަމުގައި ކިހިނެއްތޯއެވެ؟ ۞ قَدْ أَصَبْتُم =
ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން (އެމީހުންނަށް) ޖެއްސުމެވެ. ۞ مِّثْلَيْهَا = އޭގެ ދެގުނަ. (ބަދުރުގައި ކާފިރުންނަށް އޭގެ

ދެގުނަ مصيبة ޖެހުނުތެވެ. އުހުދުގެ 70 މީހުންމަރުވެ 70 މީހުން ހައްޔަރުކުރެވުނެވެ.)﴿ قُلْتُمْ أَنَّىٰ هَـٰذَا = ކަލޭމެން ބުނީމުއެވެ. މިއީ ކިހިނެއްޖެހުނު مصيبة އެއްކަމެއްތޯ؟ (އަހުރެމެން الله ގެމަގުގައި جهاد ކުރަނީއެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެތެރޭގައި وحى ބާވައިލެއްވޭ رَسول އެބަތީ....) قُلْ = ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!﴿ هُوَ مِنْ عِندِ أَنفُسِكُمْ = އެއީ ހަމަ ކަލޭމެންގެ نفس ތެރެއިން ފެށިގެންނެވެ. (ބަޣާވާ رَسول ގެ ބަސްނޭހި ނިކުމެވަޑައިގަތުމުގެ ސަބަބުންނެވެ.)﴿ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ﴿. عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٦٥﴾ = ކޮންމެކަމަކަށްވެސް ކުޅަދުންވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.﴿

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٠) الله ކަލޭމެންނަށް نصر ދެއްވައިފިއްޔާ ކަލޭމެންނަށް ގަދަވާނެ އެއްވެސް ބަޔަކު ނުވެއެވެ. އަދި އެކަލާނގެ ކަލޭމެން ދޫކޮށްލައްވައިފިއްޔާ ފަހެ އެކަލާނގެއަށްފަހު ކަލޭމެންނަށް نصر ދެއްވާނީ ކާކުތޯ؟ (نصر ދެއްވާ ފަރާތެއް ނުވާނެއެވެ.) އަދި ހަމައެކަނި مؤمن ން الله އަށް وكيل ކުރާށިއެވެ!

(١٦١) އަދި غنيمة ބެހުމުގެ قواعد ނުބަހައްޓައި އެއިން އެއްޗެއް އަމިއްލައަށް ބަޑުނުގަތުމަކީ نبي އަކަށް ހެދިގެންވާކަމެއް ނޫނެވެ. އަދި ނު قواعد ން އެއިން އަމިއްލައަށް ބަޑުނުގަތީމާ (ދަންނަވާށެވެ!) قيامة ދުވަހުން އެމީހަކު އެންމެހާ އެއްޗެހި ގެންނާނެއެވެ. (އެމީހެއްގެ ކަރުގައި އެއްޗެއް ބަނދުވެފައިވާނެއެވެ.) އެދުވަހު އެއިން ސަލާމަތްވެވޭނެ ފަރާތެއް ނުވާނެއެވެ. އެކަމަކު ސަލާމަތް ނުވެވޭނެއެވެ.) ދެން ކޮންމެ نفس އަކަށް އެ نفس އެއް ކުރިކަމެއްގެ جزاء ފުރިހަމައަށް ދެވޭނެއެވެ. އަދި އެމީހުންނަކީ އިތުރު އަނިޔާ ނުލިބޭނޭ ބަޔެކެވެ.

(١٦٢) އަނެއްކާ الله ގެ ރުއްސެވުމާ تبع ވީމީހާއި الله ގެ حضرة ން ކޯފާލިބިގެން އެނބުރި އައިމީހާ ހަމައެއްވަރުވާނެތޯ؟ (އެއްނޫނެވެ.) އަދި ކޯފާލިބިގެން އައިމީހާގެ ދެވަނަ قيامة ދުވަހުން ނަރަކައެވެ. އަދި އެއީ އެނބުރިލާ ތަން ނުބައިވެގެންވާނެއެވެ.

(١٦٣) އެމީހުންނަކީ الله ގެ حضرة ގައި ދަރަޖަތަކުގެ ބައެވެ. (އެބަހީ ﷲ ގެ ރުއްސެވުމައި ތަބާވި މީހުންނަކީ ދަރަޖަތަކުގެ ބައެވެ.) އަދި އެމީހުން ކުރާ ކަންތައްތަށް الله ބައްލަވާވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٦٤) ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى مؤمن ންގެމައްޗަށް نعمة ލެއްވީ ދަރުމަވަންތަވެވޮޑިގެންވެއެވެ. އެއީ އެމީހުންގެތެރެއިން އެމީހުން ވަރަކަށް އައްކާނުބަހުން އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ رسول ބޭކަލަކު ފޮނުއްވިހިނދުންނެވެ. އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް އެކަލާނގެ އާޔަތްތައް ކިޔާދީ ވިދާޅުވެދެއްވާ އަދި އެމީހުން (އެކަލޭގެފާނާ تبع ވުމުން) އެމީހުން ޠާހިރުކުރައްވައި طاهر ކުރައްވާ އަދި އެކަލޭގެފާނު އެމީހުންނަށް ފޮތާއި حكمة (އެބަހީ سنّة) އުގަންނަވައިދެއްވާ ބޭކަލެކެވެ. އަދި އޭގެކުރީގައި އެމީހުން ކަނޑައެޅިގެން بيان ވެގެންވާ މަގުފުރެދުމެއްގައި ވިސްނަވާލާށެވެ.

(١٦٥) އަނެއްކާ ކަލޭމެންނަށް مصيبة އެއްޖެހުނު ކޮންމެހިނދެއްގައި (އެބަހީ مشرك ންގެ ފަރާތުން ކަލޭމެންނަށް ނުހަމަހާމަވީމާ) ކަލޭމެން ބުނަނީއެވެ. މިއީ ކިހިނެއްޖެހުނު مصيبة އެއްކަމެއްތޯ؟ (އަހުރެމެން މި ހަނގުރާމަކުރަނީ الله ގެ މަގުގައެވެ. އަދި އަހުރެމެންގެތެރޭގައި މިވަނީ وحى ބާވައިލެއްވޭ رسول އެވެ. އަދި الله ވަނީ نصر ދެއްވާނެކަމުގެ وعد ފުއްދަވައިދެއްވާފައެވެ.) ނަ رسول الله އެވެ. ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ. އެއީ ހަމަ ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގެ ފަރާތުން އައި مصيبة އެކެވެ. ކަލޭމެންގެތެރެއިން ކޮންމެވެސް ބަޔަކު رسول ގެ ބަސްއަހާ خلاف ވުމުގެ ސަބަބުންނެވެ. مصيبة އެކެވެ. އަދި މީގެކުރީ ބަދުރު ހަނގުރާމައިގާ ކަލޭމެންނަކީ أحد ހަނގުރާމައިގާ މިޖެހުނުވަރުގެ ދެގުނަ مشرك ންނަށް ކަލޭމެން ދިނީމުއެވެ. ހަމަކަށަވަރުން ކޮންމެކަމަކަށް الله ކުޅަދުންވަންތަ ރަސްކަލާނގެއެވެ.

وَمَآ أَصَـٰبَكُمْ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ وَلِيَعْلَمَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٦٦﴾ وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ ۚ وَقِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا۟ قَـٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَوِ ٱدْفَعُوا۟ ۖ قَالُوا۟ لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا لَّٱتَّبَعْنَـٰكُمْ ۗ هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَـٰنِ ۚ يَقُولُونَ بِأَفْوَٰهِهِم مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ ۗ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ بِمَا يَكْتُمُونَ ﴿١٦٧﴾ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ لِإِخْوَٰنِهِمْ وَقَعَدُوا۟ لَوْ أَطَاعُونَا مَا قُتِلُوا۟ ۗ قُلْ فَٱدْرَءُوا۟ عَنْ أَنفُسِكُمُ ٱلْمَوْتَ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٦٨﴾ وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ أَمْوَٰتًۢا ۚ بَلْ أَحْيَآءٌ عِندَ رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾ فَرِحِينَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ وَيَسْتَبْشِرُونَ بِٱلَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا۟ بِهِم مِّنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾

މުފްރަދާ

وَمَآ أَصَـٰبَكُمْ = އަދި ކަލޭމެންނަށް ޖެހުނުހައި ޖެހުން مصيبة އެއް އައީ.❁ يَوْمَ ٱلْتَقَى ٱلْجَمْعَانِ = ދެ لشكر ބައްދަލުވި (أحد ހަނގުރާމައިގެ) ދުވަހު.❁ فَبِإِذْنِ ٱللَّهِ = ވީއީ އައީ الله ގެ އިޒުނަފުޅުގައެވެ.❁ وَلِيَعْلَمَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴿١٦٦﴾ = އަދި مؤمن ން ދެނެވޮޑިގަތުމަށެވެ.❁ وَلِيَعْلَمَ ٱلَّذِينَ نَافَقُوا۟ = އަދި مُنافق ވި މީސްތަކުން ދެނެވޮޑިގަތުމަށެވެ.❁ وَقِيلَ لَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް ބުނެވުނެވެ.❁ تَعَالَوْا۟ = ކަލޭމެން އަންނާށެވެ!❁ قَـٰتِلُوا۟ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = ކަލޭމެން الله ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަ ކުރާށެވެ!❁ أَوِ ٱدْفَعُوا۟ = ނުވަތަ دِفَاع ކުރާށެވެ! (ބަދިނުން ކުރާށެވެ! / ނުވަތަ އެކުވެރިވާށެވެ!)❁ قَالُوا۟ = އެމީހުން ބުންޏެވެ.❁ لَوْ نَعْلَمُ قِتَالًا = ހަނގުރާމައެއްކަން އަހުރެމެންނަށް އެނގުނީނަމަ.❁ لَّٱتَّبَعْنَـٰكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އަހުރެމެން ކަލޭމެންނަށް تبع ވީމުއެވެ.❁ هُمْ لِلْكُفْرِ يَوْمَئِذٍ = އެމީހުން ކާފިރުކަމަށް އެދުވަހު. أَقْرَبُ مِنْهُمْ لِلْإِيمَـٰنِ = ޢީމާނަކަމަށްވުރެ އެމީހުން ގާތްކަން ބޮޑެވެ.❁ يَقُولُونَ بِأَفْوَٰهِهِم = އެމީހުން އެމީހުންގެ އަނގަތަކުން ބުނަނީއެވެ.❁ مَّا لَيْسَ فِى قُلُوبِهِمْ = އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައިނުވާ ތަކެތި.❁ وَٱللَّهُ أَعْلَمُ = އަދި الله ދެނެވޮޑިގަތުން ބޮޑެވެ.❁ بِمَا يَكْتُمُونَ ﴿١٦٧﴾ = އެމީހުން އެ ވަންހަނާކުރާތަކެތި.❁ ٱلَّذِينَ قَالُوا۟ = އެމީހުންނަކީ ބުނި މީހުންނެވެ. (އެ منافق ންނަކީ ބުނި މީހުންނެވެ.)❁ لِإِخْوَٰنِهِمْ = އެމީހުންގެ أخ ންނަށް (އެކުވެރިންގެ އެމީހުން منافق ންނަށް.)❁ وَقَعَدُوا۟ = އަދި އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް އިށީނދެހުރެގެން ❁ لَوْ أَطَاعُونَا = އެމީހުން އަހުރެމެންނަށް ކިޔަމަންވިނަމަ. (އަހުރެމެންގެ ބަހަށް ހަނގުރާމައަށް ނުދިޔަނަމަ)❁ مَا قُتِلُوا۟ = އެމީހުން މަރުނުވީހެވެ.❁ قُلْ = (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ!. فَٱدْرَءُوا۟ = ފަހެ ކަލޭމެން ނިކަން ދުރުކޮށް ބަލާށެވެ!❁ عَنْ أَنفُسِكُمْ = ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގެ ކިބައިން.❁ ٱلْمَوْتَ = މަރު.❁ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٦٨﴾ = ކަލޭމެން ތެދުވެރިންކަމުގައިވަންޏާ.❁ وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ قُتِلُوا۟ = އަދި قتل ކުރެވުނު މީހުންނާމެދު ކަލޭމެން ހީނުކުރާށެވެ!❁ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ = الله ގެމަގުގައި.❁ أَمْوَٰتًۢا = އެއީ مَيِّتُ ންކަމުގައި. (މަރުވެފައިވާ ބައެއްކަމުގައި.)❁ بَلْ أَحْيَآءٌ = އަދި ކިޔާއްޓުންނެވެ؟ އެއީ ދިރިދިރި ބައެކެވެ.❁ عِندَ رَبِّهِمْ = އެމީހުންގެ رَبّ ގެ حضرة ގައި.❁ يُرْزَقُونَ ﴿١٦٩﴾ = رزق ދެވިދެވި ހުރެ حال .❁ فَرِحِينَ = އުފާވެރިވެ حال . (އުފާވެގެން)❁ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ = الله އެމީހުންނަށް ދެއްވި ތަކެތީގެ ސަބަބުން.❁ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فَضْلُ

ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން.۞ وَيَسْتَبْشِرُونَ = އަދި އެމީހުންނަށް އުފާވެއެވެ خبر ޖުމްލަ حال .۞ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِم = އެމީހުންނާ ބައްދަލުނުވާމީހުންގެ (އެމީހުންނާގުޅުން.)۞ مِّنْ خَلْفِهِمْ = އެމީހުންގެ ފަހަތުން (އެމީހުންނަށްފަހު ދުނިޔޭގައިތިބި މީހުންގެ)۞ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ = އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނެތްކަމުގެ.۞ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١٧٠﴾ = އަދި އެމީހުންނަކީ ހިތާމަކުރާނޭބައެއް ނޫންކަމާއި .۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٦٦) އަދި ތި لشكر ބައްދަލުވި (أحد ހަނގުރާމައިގެ) ދުވަހު ކަލޭމެން مؤمن ންނަށް އެދިމާވި مصيبة އެއް އައީ ހަމަ اللّه ގެ އިޒުނަފުޅަށް ދިމާވިކަމެކެވެ. (اللّه ގެ قضاء قَدَرُ ގެ ހުކުމުން ހިނގިކަމެކެވެ.) އަދި އެއީ مؤمن ންނަށް އެންގެވުމަށެވެ. (އެބަހީ إيمان ކަމުގެ أهل ވެރިންނަކީ ކާކުކަމެއް مؤمن ންނަށް އެންގެވުމަށެވެ.)

(١٦٧) އަދި منافق ވީ މީހުންނަކީވެސް އެންގެވުމަށެވެ. (އެބަހީ منافق ންނަކީވެސް إخلاص ތެރި مؤمن ންނާއި منافق ން ތަފާތުކޮށް ވަކިކޮށް އެނގުމަށްޓަކައެވެ.) އަދި އެ منافق ންނަށް ބުނެވުނެވެ. ކަލޭމެން اللّه ގެ މަގުގައި ހަނގުރާމަކުރުމަށް އަންނާށެވެ! ނުވަތަ ميدان ގައި މީހުން ގިނަކޮށް ބައިވެ ކުރުމަށް އަންނާށެވެ! އޭގެ جواب ގައި އެމީހުން ބުނީ ހަނގުރާމައެއްވާކަން އަހަރެމެންނަށް އެނގޭނަމަ އަހަރެމެން ކަލޭމެންނާ تبع ވީމުއެވެ. (އަހަރެމެންނަކީ ހިފާޒަތުގައި ތިބި އެއްވެސް ހަނގުރާމައެއް ހިނގާނެކަމެއް ނޭނގޭމީހުންނެވެ.) އެދުވަހު އެމީހުން إيمان ކަމަށްވުރެ ކުފުރުކަމަށް ގާތްކަން ބޮޑެވެ. އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ނެތްކަމެއް އެމީހުންގެ ދުލުން ބުނަނީއެވެ. އަދި އެމީހުންގެ ހިތްތަކުގައި ވަންހަނާކުރާ ނިފާޤުތަކާމެދު اللّه ދެނެވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٦٨) އެމީހުންނަކީ (އެބަހީ އެ منافق ންނަކީ) އެމީހުން ހަނގުރާމައަށް ނުގޮސް ގޭގައި އިށީނދެހުރެ (مشرك ންނާ أحد ހަނގުރާމައިގާ މަރުވި مشرك ންގެ) أخ ންނަށް مخاطب ކުރާގޮތަށް ބުނިމީހުންނެވެ. މި منافق ން ބުނިއެވެ. އެމީހުންވެސް (އެބަހީ އަހަރުމެން މީހުންވެސް) އަހަރުމެންނަށް ކިޔަމަންވާނަމަ އެ ميدان ގައި މަރުނުވީހެވެ. (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ކަލޭމެންނަކީ ތެދުބަސް ބުނާ ބަޔަކުކަމުގައިވާނަމަ ކަލޭމެން ނިކަން ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުން މަރު ދުރުކޮށްބަލާށެވެ! (ކަލޭމެން މަރުވުމުން ސަލާމަތްވާށެވެ!) އެއީ ވާނުވާކަމެއްނޫނެވެ.

(١٦٩) އަދި اللّه ގެމަގުގައި ހަނގުރާމަކޮށް قتل ވެ شهيد ވެގެންދިޔަ މީހުންނަކީ މަރުވެފައިވާ ބަޔަކު ކަމުގައި އެއްގޮތަކަށްވެސް ކަލޭމެން ހީނުކުރާށެވެ! އަދި ޔަޤީނުންހެއްޔެވެ؟ އެމީހުންނަކީ އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި رزق ލިބިދެވި ޖުމްލަ حال ދިރިތިބި ބައެކެވެ.

(١٧٠) އަދި اللّه އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެ ތެރެއިން އެމީހުންނަށް ދެއްވިކަމާމެދު (عدد ނުކުރެވޭ نعمة ތަކާއި كرامة ތަކާމެދު) އެމީހުން އުފާކުރެއެވެ. އަދި އެމީހުން شهيد ވެގެންދިޔައިރު شهيد ވެގެން އެމީހުންނާ ބައްދަލުނުވާ ދުނިޔޭގައި އަދި ތިބި މީހުންގެ މައްޗަށް އެއްވެސް ބިރުވެރިކަމެއް ނެތްކަމާއި އަދި އެމީހުންނަކީ ހިތާމަކުރާނޭބައެއް ނޫންކަމުގެ އުފާވެރި خبر ލިބިގެންވެއެވެ. އެމީހުންނަށް އެބަހީ ދެއްވަނީ اللّه އެވެ.

❁ يَسْتَبْشِرُونَ بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضْلٍ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَا يُضِيعُ أَجْرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ (١٧١) ٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ مِنۢ بَعْدِ مَآ أَصَابَهُمُ ٱلْقَرْحُ ۚ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ مِنْهُمْ وَٱتَّقَوْا۟ أَجْرٌ عَظِيمٌ (١٧٢) ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ ٱلنَّاسُ إِنَّ ٱلنَّاسَ قَدْ جَمَعُوا۟ لَكُمْ فَٱخْشَوْهُمْ فَزَادَهُمْ إِيمَـٰنًا وَقَالُوا۟ حَسْبُنَا ٱللَّهُ وَنِعْمَ ٱلْوَكِيلُ (١٧٣) فَٱنقَلَبُوا۟ بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضْلٍ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوٓءٌ وَٱتَّبَعُوا۟ رِضْوَٰنَ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ (١٧٤) إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيْطَـٰنُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَآءَهُۥ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ (١٧٥)

މުފްރަދާތު

❁ يَسْتَبْشِرُونَ = އުފާވެރިވާ حال ❁. بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ وَفَضْلٍ = اللّه ގެ حضرة ންވާ نعمة އާއި އަދި فضل ވަންތަކަމުގެ.❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ އަދި ހަމަކަށަވަރުން اللّه تعالى ❁. لَا يُضِيعُ = ގެއްލުވައި ނުލައްވާނެތެވެ.❁ أَجْرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ (١٧١) = مؤمن ންގެ ދަރުމަ.❁ ٱلَّذِينَ ٱسْتَجَابُوا۟ = އެމީހުންނަކީ (އެބަހީ އެމީހުންގެ ދަރުމަވާ ثواب اللّه ގެއްލުވައި ނުލައްވާނޭ މީހުންނަކީ) އެއީ އިޖާބަދިން މީހުންނެވެ.❁ لِلَّهِ وَٱلرَّسُولِ = اللّه އަށާއި އަދި رسول އާއަށް.❁ مِنۢ بَعْدِ مَآ أَصَابَهُمُ = އެމީހުންނަށް ޖެހުމަށްފަހު / އެމީހުންނަށް ލިބުމަށްފަހު.❁ ٱلْقَرْحُ = زخم / ކަތިލުމާއި ކަނޑުމާއި ފަދަތަން.❁ لِلَّذِينَ أَحْسَنُوا۟ مِنْهُمْ = އެމީހުންގެ ތެރެއިން إحسان ތެރިވީ މީހުންނަށްވެއެވެ.❁ وَٱتَّقَوْا۟ = އަދި އެމީހުން تقوى ވެރިވީ.❁ أَجْرٌ عَظِيمٌ (١٧٢) = ބޮޑުވަރުގެ ދަރުމަ.❁ ٱلَّذِينَ قَالَ لَهُمُ = އެމީހުންނަކީ އެމީހުންނަށް ބުނިމީހުންނެވެ.❁ ٱلنَّاسُ = މީސްތަކުން.❁ إِنَّ ٱلنَّاسَ = ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުން.❁ قَدْ جَمَعُوا۟ لَكُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންނަށް ހަނގުރާމަކުރަން جمع ވެއްޖެއެވެ. (ކަލޭމެންނާ ހަނގުރާމަކުރަން جمع ވެއްޖެއެވެ.)❁ فَٱخْشَوْهُمْ ފަހެ ކަލޭމެން އެމީހުންނަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!❁ فَزَادَهُمْ إِيمَـٰنًا = ފަހެ އެމީހުންނަށް އީމާންކަން އިތުރުވިއެވެ.❁ وَقَالُوا۟ = އަދި އެމީހުން ބުންޏެވެ.❁ حَسْبُنَا ٱللَّهُ = اللّه އަޅުގަނޑުމެންނަށް ފުދެއެވެ.❁ وَنِعْمَ ٱلْوَكِيلُ (١٧٣) = އަދި އެއީ އެންމެރަނގަޅު އެންމެ ހެޔޮބަލަހައްޓަވާ وكيل އެވެ.❁ فَٱنقَلَبُوا۟ = ދެންފަހެ އެބައިމީހުން އެނބުރި ހިނގައްޖެއެވެ.❁ بِنِعْمَةٍ مِّنَ ٱللَّهِ = اللّه ގެ حضرة ން نعمة އާއިގެން.❁ وَفَضْلٍ = އަދި فضل ވަންތަކަމާއި.❁ لَّمْ يَمْسَسْهُمْ سُوٓءٌ = އެމީހުންނަށް އެއްވެސް ނުބައެއް / ނުރައްކަލެއް ނުޖެހުނެވެ. / ނުބޭނުނެވެ.❁ وَٱتَّبَعُوا۟ = އަދި އެބައިމީހުން تبع ވީ.❁ رِضْوَٰنَ ٱللَّهِ = اللّه ރުއްސެވުމާއި.❁ وَٱللَّهُ = އަދި اللّه ވީ.❁ ذُو فَضْلٍ عَظِيمٍ (١٧٤) = ބޮޑުވަރުގެ فضل ވަންތަކަމުގެވެރި ކަލާނގެއެވެ.❁ إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ ٱلشَّيْطَـٰنُ = ހަމަކަށަވަރުން އެއީ شيطان އާ އެވެ.❁ يُخَوِّفُ أَوْلِيَآءَهُۥ = އޭނާ އޭނާގެ ولىّ ން ދެކެ ބިރުދައްކާނެއެވެ (ކާފިރުން ދެކެ مؤمن ން) ބިރުގަންނަވައިދެއެވެ.❁ فَلَا تَخَافُوهُمْ = ފަހެ ކަލޭމެން (مؤمن ން) އެމީހުންދެކެ ބިރުނުގަންނާށެވެ!❁ وَخَافُونِ = އަދި ކަލޭމެން މިޖަނަސްކަލާނގެއަށް ބިރުވެތިވާށެވެ!❁ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ (١٧٥) = ކަލޭމެން مؤمن ންނަކަމުގައިވާނަމަ.❁

إجْمَالِي މާނަ

(١٧١) اللّه ގެ حضرة ން ވާ نعمة އާއި فضل ވަންތަކަމުން އުފާކުރާ حال ގައި އުޅުއްވައެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން مؤمن ންގެ ދަރުމަތާ ثواب اللّه ގެއްލުވައި ނުލައްވާނެއެވެ.

(١٧٢) އެމީހުންނަކީ އެބައި އެބައިމީހުންގެ ދަރުމަތާ ثواب اللّه ގެއްލުވައި ނުލައްވާނޭ ކަމަށް މިއަށްގެވުނު މީހުންނަކީ އެމީހުން زخم ވެ ފަރުވާވެފައި އޮއްވާ އެމީހުން اللّه އަށާއި رسول އާއަށް އިޖާބަދިން މީހުންނެވެ. އެމީހުންގެ ތެރެއިން ހެޔޮކޮށްދިޔައި إحسان ތެރިވެ އަދި އެމީހުން تقوى ވެރިވި މީހުންނަށް ބޮޑުވެގެންވާ ދަރުމައެވެ.

(١٧٣) އެމީހުންނަކީ ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުންނާ ހަނގުރާމަކުރުމަށް މީސްތަކުން އެއްވެ جمع ވެއްޖެއޭ (އެބައި أبوسفيان އާއި އޭނާގެ އަހުލުވެރިން ޖަމާވެއްޖެއޭ) ފަހެ އެއުރެންވެ ކާފިރުން އެމީހުންދެކެ ބިރުގަންނާށޭ! މީހުން މީސްތަކުން އައިސް ގޮވާލުމުން މީހުންނެވެ. (މިއާޔަތުގައި މިފުރުން މިނޫންގޮތުން މީސްތަކުންނޭ އޮތްބަސްފުޅުގެ މުރާދަކީ أبوسفيان ފޮނުވި އެންމެ أَعْرَابِي ހަތަރުވަނައި ބައެއް مفسّر ން ވިދާޅުވެއެވެ.) ފަހެ މިހާރު ހަމަ މީސްތަކުން ގޮވާލުމުން محمّد صلّى اللّه عليه وسلّم އަށާއި އެކަލޭގެފާނުގެ أصحاب ންނަށް އިތުރުވެގެންދިޔައީ އީމާންކަމެވެ. އަދި އެބަޔަކުން ވިދާޅުވީ އަހަރުމެންނަށް اللّه ފުދެއެވެ. (އަހަރުމެން اللّه އަށް އިތުބާރުކުރަނީ އެކަލާނގެއެވެ.) އެކަލާނގެއީ وكيل ކަން އިތުބާރުކުރެވޭ އެންމެ ރަނގަޅުވެގެންވާ ފަރާތެވެ.

(١٧٤) ފަހެފަހެ (أبوسفيان ގެ لشكر އާ ދިމާއަށް ނުކުންނުމަށް އިސްތާޔާރުވުމުގެ ބޭކަލުން ދަންނަވައެވެ!) އެބޭކަލުން އެނބުރި ވަޑައިގެންނެވީ اللّه ގެ حضرة ން نعمة އާއި فضل ވަންތަކަމާއިއެކު ވަޑައިގެންނެވެ. އަދި އެބޭކަލުންނަށް އެއްވެސް ބާވަތެއްގެ ނުބައެއް - ނުރައްކަލެއް ދިމާއެއް ނުވެއެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ތަބާވެވަޑައިގެންނެވީ تبع ވެވަޑައިގެންނެވީ اللّه ގެ ރުއްސެވުމާއިއެވެ. (އެއީ رَسول އާގެ عدوّ ންގެ އެންމެފަހަރު ފަރާތުން އެމީހުން އަޅުވައިގަތުމަށް ނުކުމެވަޑައިގެންނެވުމެވެ. رَسولއާއި تبع ވެވަޑައިގަތުމުން އެބޭކަލުންނަށް ލިބިވަޑައިގެންނެވި ރުހިވޮޑިގަތުމެވެ.) އަދި اللّه އީ ބޮޑުވެގެންވާ فضل ވަންތަކަމުގެ ވެރިކަލާނގެއެވެ.

(١٧٥) ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އެއަޅަކީ: (އެބައި ހަމަކަށަވަރުން މީސްތަކުން ކާފިރުން ހަނގުރާމަކުރުމަށް ޖަމާވެއްޖެއޭ ކާފިރުން އެމީހުންނަށް ބިރުގަންނާށޭ !) މިފަދަ ބުނާ ބަޔަކީ شيطان އާ ރަހުމަތްތެރިވާ މީހުންގެ ބަސްބަހަށް އެއީ كلمة ތަކެކެވެ. އެއީ شيطان އާ އޭނާގެ އަހުލުވެރިން ދެކޮޅަށް (أبوسفيان އާއި އޭނާގެ އަހުލުވެރިން ދެކޮޅަށް) ކާފިރުން مؤمن ން ބިރުގަންނަވަން ބޮޑުކުރުވާކަށެވެ. ފަހެ ކާފިރުން އެމީހުންނަށް ބިރުނުގަންނާށެވެ! އަދި ކާފިރުންނަށް مؤمن ންކަމުގައިވާނަމަ ހަމައެކަނި ތިމަންރަސްކަލާނގެއަށް ބިރުގަންނާށެވެ!

* ދަންނައެވެ! އިސްވެދިޔަ ހަތަރު އާޔަތުގައި އިޝާރާތްވެގެން އުހުދު أحد ހަނގުރާމައިގެ ކަންތައް ނިމިގެން رسول اللّه صلّى اللّه عليه وسلّم ގެ أمر ފުރަން ކާފިރުންތެރިވުމުގެ ގޮތުން زَخَم ތަކާއިއެކުވެސް ނުކުމެވަޑައިގެން ބޭކަލުންނަށްވާކަހަލައެވެ. ނަބިއްޔާކަލޭގެ އެބޭކަލުންނަކީ އެއްވެސް އުނދަގުލެއް ނުވާ اللّه އާއި رسول އާއަށް ކާފިރުންތެރިވުމުގެ ނަސީބު ލިބިގެއްލުނު ސަވާބާއިއެކު އެނބުރި رجوع ވުމެވެ.

وَلَا يَحْزُنكَ ٱلَّذِينَ يُسَٰرِعُونَ فِى ٱلْكُفْرِ ۚ إِنَّهُمْ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا ۗ يُرِيدُ ٱللَّهُ أَلَّا يَجْعَلَ لَهُمْ حَظًّا فِى ٱلْءَاخِرَةِ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٦﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا۟ ٱلْكُفْرَ بِٱلْإِيمَٰنِ لَن يَضُرُّوا۟ ٱللَّهَ شَيْـًٔا وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٧﴾ وَلَا يَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا۟ أَنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ ۚ إِنَّمَا نُمْلِى لَهُمْ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِثْمًا ۚ وَلَهُمْ عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٧٨﴾ مَّا كَانَ ٱللَّهُ لِيَذَرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ عَلَىٰ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ حَتَّىٰ يَمِيزَ ٱلْخَبِيثَ مِنَ ٱلطَّيِّبِ ۗ وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ عَلَى ٱلْغَيْبِ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ يَجْتَبِى مِن رُّسُلِهِۦ مَن يَشَآءُ ۖ فَـَٔامِنُوا۟ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦ ۚ وَإِن تُؤْمِنُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ فَلَكُمْ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٩﴾

ލަފްޒީ މާނަ

وَلَا تَحْزُنكَ = އަދި ކަލޭގެފާނު ހިތާމަފުޅު ކުރުމަ ނުކުރައްވާށެވެ!* ٱلَّذِينَ يُسَارِعُونَ = އަވަސްވެގަންނަމީހުން.* فِي ٱلْكُفْرِ = ކާފިރުކަމުގައި.* إِنَّهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުން.* لَن يَضُرُّوا ٱللَّهَ شَيْئًا = އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އެއްވެސްކަމަކުން އެމީހުންނަށް اللّٰه އަށް ގެއްލުމެއް އަދި އުނިކަމެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ.* يُرِيدُ ٱللَّهُ = اللّٰه އިރާދަކުރައްވަނީ.* أَلَّا تَجْعَلَ لَهُمْ = އެކަލާނގެ އެމީހުންނަށް ނުލައްވަވުމަށެވެ.* حَظًّا فِي ٱلْآخِرَةِ = آخرة ގައި އެއްވެސް ނަސީބެއް.* وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴿١٧٦﴾ = އަދި އެމީހުންނަށް ހުރީ ބޮޑުވެގެންވާ عذاب އެވެ.* إِنَّ ٱلَّذِينَ ٱشْتَرَوُا ٱلْكُفْرَ = ހަމަކަށަވަރުން ކާފިރުކަން ގަތްމީހުން.* بِٱلْإِيمَانِ = އީމާންކަމަށް.* لَن يَضُرُّوا ٱللَّهَ شَيْئًا = އެއްވެސްކަމަކުން އެމީހުންނަށް اللّٰه އަކަށް ގެއްލުމެއް ނުދެވޭނެއެވެ.* وَلَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް (قيامة ދުވަހުން ހުރީ.* عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٧٧﴾ = ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.* وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ كَفَرُوٓا = އަދި ކާފިރުވި މީސްތަކުން ހީނުކުރާހުށިކަމެވެ.* أَنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް مُهْلَة ދެއްވުން އެއީ.* خَيْرٌ لِّأَنفُسِهِمْ = އެމީހުންގެ نفس ތަކަށް ހެޔޮކަމެއް ކަމުގައި.* إِنَّمَا نُمْلِي لَهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް مُهْلَة ދެއްވަނީ.* لِيَزْدَادُوٓا إِثْمًا = އެމީހުންނަށް ފާފަ އިތުރުވުމަށެވެ.* وَلَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށް (قيامة ދުވަހުން ހުރީ.* عَذَابٌ مُّهِينٌ ﴿١٧٨﴾ = ނިކަމެތިވެގެންވާ عذاب އެވެ.* مَّا كَانَ ٱللَّهُ لِيَذَرَ ٱلْمُؤْمِنِينَ = اللّٰه تعالى مؤمن ން ދޫކުރައްވާނެ ކަމަކު ނުވެއެވެ.* عَلَىٰ مَآ أَنتُمْ عَلَيْهِ = ކަލޭމެން އުޅެމުންދާ ހާލަތުގައި ތިބިގޮތަށް (މުއުމިނުން މުނާފިޤުން ވަކިނުވެވިގެން).* حَتَّىٰ يَمِيزَ ٱلْخَبِيثَ = ނުބައިމީހުން ވަކިކުރައްވަންދެން (منافق ން ވަކިކުރައްވަންދެން).* مِنَ ٱلطَّيِّبِ = ހެޔޮމީހުންގެ ތެރެއިން.* وَمَا كَانَ ٱللَّهُ لِيُطْلِعَكُمْ = އަދި اللّٰه تعالى ކަލޭމެންނަށް އަންގަވާނެ ކަމުގައި

ނުވެއެވެ.۞ عَلَى ٱلۡغَيۡبِ = غَيْبُ ۞ وَلَٰكِنَّ ٱللَّهَ = އަދި އެހެންނަމަވެސް اللّه تعالى.۞ يَجۡتَبِي مِن رُّسُلِهِۦ = އެކަލާނގެ رسول ންގެތެރެއިން إختيار ކުރައްވާ خاصّ ކުރައްވައެވެ.۞ مَن يَشَآءُ = އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުވާ ބޭފުޅަކު ތަށެވެ.۞ فَـَٔامِنُواْ بِٱللَّهِ وَرُسُلِهِۦۚ = ފަހެ ކަލޭމެން اللّه އަށާއި އެކަލާނގެ رَسُول ންނަށް އީމާންވާށެވެ!۞ وَإِن تُؤۡمِنُواْ = އަދި ކަލޭމެން އީމާންވެއްޖެއްޔާ۞ وَتَتَّقُواْ = އަދި ކަލޭމެން تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ.۞ فَلَكُمۡ أَجۡرٌ عَظِيمٌ (١٧٩) = ފަހެ ކަލޭމެންނަށް ހުރީ ބޮޑުވޭގެންވާ ދަރުމައެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٧٦) (އޭ رسول اللّه އެވެ!) ކާފަރުކަމުގައި އަވަސްވެގަންނަވާމީހުންނާއިމެދު ކަލޭގެފާނު ހިތާމަފުޅު ވިޔަށްދެއްވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އެމީހުންނަކަށް اللّه އަށް އެއްވެސް ގެއްލުމެއް އުނދަގޫއެއް ނުކުރެވޭނެއެވެ. اللّه އިރާދަކުރައްވަނީ آخرة ގައި އެމީހުންނަށް އެއްވެސް نصيب އެއް ނުދެއްވުމަށެވެ. އަދި އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ހުރީ ބޮޑުވޭގެންވާ عذاب އެވެ.

(١٧٧) ހަމަކަށަވަރުން އީމާންކަންދީފާ ކާފަރުކަން ގަންނަ މީސްތަކުން (އެބަހީ އީމާންކަން ކާފަރުކަމަށް ބަދަލުކުރާ މީހުން) ދަންނައެވެ! އެއްވެސް ގޮތަކުން އެއްވެސްކަމަކުންވިޔަސް އެމީހުންނަކަށް اللّه އަކަށް އުނދަގޫއެއް އަދި ގެއްލުމެއްވިޔަސް ނުދެވޭނެއެވެ. އަދި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންނަށް ހުންނާނީ ހަމަ ވޭންދެނިވި عَذَاب އެކެވެ.

(١٧٨) އަދި ކާފަރުވި މީސްތަކުން އެމީހުންނަށް ތިމަންރަސްކަލާނގެ مُهْلَة ދެއްވާ ހެޔޮވަގު ދެއްވުން އެއީ އެމީހުންގެ نفس ތަކަށްވާ ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި އެމީހުން އެއްގޮތަކަށްވެސް ހިތަކުނުހިފާހުށިކަމެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންނަށް مُهْلَة ދެއްވާ ވަގުތުދެއްވާ ހަމައަށް ފަހެ އެމީހުންގެ ފާފަ އިތުރުކުރުމަށެވެ. (ދިގުދުވަސް ފާފަކުރުމުން ދިނަވާށިކަމާ عذاب ބޮޑުކަމާއި ސަބަބުން ކަމުއްނުންވެ.) އަދި އެމީހުންނަށް قيامة ދުވަހުން ހުންނާނީ ހަމަ އިހާނެތިކުރުވޭގެންވާ عذاب އެކެވެ.

(١٧٩) مؤمن ންނާއިމެދުގައިން އެއްގޮތް އެމީހުން ހަމަ އެދިބެހިގެން ދެކޮޅުގައިވެވިދާނެ ދިމާއްސާ ނުބައިމީހުންނާއި ހެޔޮމީހުން ވަކި ނުކުރައްވައި (تقوى ވެރިން ވަކި ނުކުރައްވައި) مؤمن ންނާއި ހެޔޮއެކު مؤمن ންނާއިމެދުގައިން منافق ވެގެން އެދޭމީހުންނާއި ވަކި ނުކުރައްވައި) ހަމަ އެހެން ދޫކޮށްލެއްވުން ކަމަކުކުރެއްވުމީ اللّه ނުވެއެވެ. (إمتحان ކުރައްވައި ދެކޮޅު ވަކިކުރައްވާ ހުއްޓެވެ.) އަދި ކަލޭމެންނަށް غَيْبُ އަންގަވާ ކާމިލްކުރައްވާތަކަށް ކަލޭމެނެއްވެސް اللّه ނުވެއެވެ. އަދި އެހެންނަމަވެސް (އެކަލާނގެ އިރާދަފުޅުގެމަތިން غَيْبُ އެންގެވުމަށް) އެކަލާނގެ ޚާއްސަވާ رَسول ބޭކަލުން ބަޔާނީ އެކަލާނގެ خاصّ ކުރައްވާ إختيار ކުރައްވައެވެ. ފަހެ ކަލޭމެން اللّه އަށާއި އެކަލާނގެ رسول ންނަށް އީމާންވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން އީމާންވެއްޖެއްޔާ ފަހެ ކަލޭމެން تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ ކަލޭމެންނަށް ހުރީ ބޮޑުވޭގެންވާ ދަރުމައެވެ. ثواب އެވެ.

وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِن فَضْلِهِۦ هُوَ خَيْرًا لَّهُم ۖ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ ۖ سَيُطَوَّقُونَ مَا بَخِلُوا۟ بِهِۦ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۗ وَلِلَّهِ مِيرَٰثُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٨٠﴾ لَّقَدْ سَمِعَ ٱللَّهُ قَوْلَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ فَقِيرٌ وَنَحْنُ أَغْنِيَآءُ ۘ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا۟ وَقَتْلَهُمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ بِغَيْرِ حَقٍّ وَنَقُولُ ذُوقُوا۟ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿١٨١﴾ ذَٰلِكَ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ وَأَنَّ ٱللَّهَ لَيْسَ بِظَلَّـٰمٍ لِّلْعَبِيدِ ﴿١٨٢﴾ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ إِنَّ ٱللَّهَ عَهِدَ إِلَيْنَآ أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ تَأْكُلُهُ ٱلنَّارُ ۗ قُلْ قَدْ جَآءَكُمْ رُسُلٌ مِّن قَبْلِى بِٱلْبَيِّنَـٰتِ وَبِٱلَّذِى قُلْتُمْ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ إِن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ ﴿١٨٣﴾

މުފްރަދާތު

وَلَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَبْخَلُونَ = އަދި بَخِيْلُ ވާމީހުން ހިތަށްނުގަނޭތޯވެ! ❁ بِمَآ ءَاتَىٰهُمُ ٱللَّهُ = އެމީހުންނަށް الله ދެއްވި ތަކެއްޗާއިމެދުގައި. ❁ مِن فَضْلِهِۦ = އެކަލާނގެ فَضْل ވަންތަކަމުގެތެރެއިން. ❁ هُوَ خَيْرًا لَّهُم = އެއީ އެމީހުންނަށް ހެޔޮގޮތެއްކަމުގައި. ❁ بَلْ هُوَ شَرٌّ لَّهُمْ = އަދި ކިޔެއްތޯ؟ އެއީ އެމީހުންނަށް ނުބައެއްކަމެވެ. ❁ سَيُطَوَّقُونَ = ނިކަންފުރަ އެމީހުންގެ (ކަރުދާޅުގަމެދުވަރި) ވަރަށްގެން އެޅުވޭނެއެވެ. ❁ مَا بَخِلُوا۟ بِهِۦ = އެމީހުން بَخِيْلُ އެވި ތަކެތި. (خَرَدُ ނުކުރި ތަކެއްޗި ދިޔާ)❁ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން. ❁ وَلِلَّهِ مِيرَٰثُ ٱلسَّمَـٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވާރުތަ الله އަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. ❁ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى ވި. ❁ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١٨٠﴾ = ކަލޭމެން ކުރާހައިކަމެއްގެ خَبَرُ ދަންނަވޭގެންވާ ކަލާނގެއެވެ. ❁ لَّقَدْ سَمِعَ ٱللَّهُ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އައްސަވާފައިވޭގެންވެއެވެ. ❁ قَوْلَ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ = ބުނިމީހުންގެ (ބުނުމުގެ) ބަސް. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ فَقِيرٌ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ވީ فقير ކަލާނގެއެވެ. ❁ وَنَحْنُ أَغْنِيَآءُ = އަދި އަހުރެމެން ވަނީ މުއްސަނދިންނެވެ. ❁ سَنَكْتُبُ مَا قَالُوا۟ = ނިކަން ލިޔުއްވާނަމެވެ އެމީހުން އެބުނިބަސް ލިޔުއްވާ ގޮތަށް. ❁ وَقَتْلَهُمُ ٱلْأَنۢبِيَآءَ = އަދި އެމީހުން ނަބިއްޔުން قتل ކުރުމާއި. ❁ بِغَيْرِ حَقٍّ = އެއްވެސް حقّ އަކާއި ނުލައި. ❁ وَنَقُولُ = އަދި ވިދާޅުވާނަމެވެ وحي ކުރެއްވިގޮތަށް. ❁ ذُوقُوا۟ = ކަލޭމެން ރަހަބަލާށޭ! ❁ عَذَابَ ٱلْحَرِيقِ ﴿١٨١﴾ = އަލިފާނުގެ عذاب ގެ. ❁ ذَٰلِكَ = (އެއީ عذاب އަދި.) ❁ بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيكُمْ = ކަލޭމެންގެ އަތްތަށް ކުރިއަށް ކުރެއްވިކަމުގެ ސަބަބުންނެވެ. ❁ وَأَنَّ ٱللَّهَ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى ❁ لَيْسَ بِظَلَّـٰمٍ = އަނިޔާވެރިއަކު ކަމުގައިނުވާތީއެވެ. ❁ لِّلْعَبِيدِ ﴿١٨٢﴾ = އަޅުތަކުންނަށް. ❁ ٱلَّذِينَ قَالُوٓا۟ = އެއީ ބުނިމީހުންނެވެ. ❁ إِنَّ ٱللَّهَ عَهِدَ إِلَيْنَآ = ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އަހުރެމެންނަށް عَهْدُ ކުރައްވާފައިވެއެވެ. وصيّة ކުރައްވާފައިވެއެވެ. ❁ أَلَّا نُؤْمِنَ لِرَسُولٍ = އެއްވެސް رَسُول ބޭކަލަކަށް އީމާންނުވުމަށް. ❁ حَتَّىٰ يَأْتِيَنَا بِقُرْبَانٍ = އެބޭކަލަކު އަހުރެމެންނަށް قُرْبَان އެއް ގެނެސްދެއްވައިފިނަމަމެނުވީ. ❁ تَأْكُلُهُ ٱلنَّارُ = އެއި އަލިފާނުން ކައިލާ. ❁ قُلْ = (އޭ رَسُول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ❁ قَدْ جَآءَكُمْ رُسُلٌ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެގާތަށް رَسُول ނު ވަޑައިގެންފިއެވެ. ❁ مِّن قَبْلِى = އަހުރެންގެ ކުރިން. ❁ بِٱلْبَيِّنَـٰتِ = ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެން. ❁ وَبِٱلَّذِى قُلْتُمْ =

އަދި ކަލޭމެން ތިޔަބުނި ކަންތައްކާއިގެންނާއި.۞ فَلِمَ قَتَلْتُمُوهُمْ = ދެން ކަލޭމެން އެބޭކަލުން قتل ކުރީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟۞ إن كُنتُمْ صَـٰدِقِينَ (١٨٣) = ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٨٠) އަދި الله تعالى އެކަލާނގެ فضل ވަންތަކަމުގެތެރެއިން އެބައިމީހުންނަށް ދެއްވިތަކެއްޗަށް بَخِيلُ ވެގަންނަ މީހުން (الله ގެމަގުގައި ޚަރަދު لازم ވާ خرد ތަކަށް بَخِيلُ ވާމީހުން) އެއީ އެމީހުންނަށް ހެޔޮކަމެއްކަމުގައި އެއްގޮތަކަށްވެސް އެމީހުން ހީނުކުރާހުއްޓެވެ! އަދި ހެޔޮހެއްޔެވެ؟ އެއީ އެމީހުންނަށް ނުބައެކެވެ. އެމީހުން بَخِيلُ ވެގެން خرد ނުކުރި އެތަކެއްޗަކީ ތައުޤެއްގޮތުގައި قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ ކަރުތަކުގައި ވަޅުއެޅިގެން އެޅުވޭނެއެވެ. (އެއީ އަލިފާނުން ވަށާލެވިފައިވާ ތައުޤުތަކެއްކަމުގައި / އަދި އެއީ ބޮޑުހަރުފަތްތަކެއްކަމުގައި މިގޮތަށްޓަކައި ބުނެވިފައިވެއެވެ. والله أعلم— އަދި އުޑުތަކާއި ބިމުގެ މާލިކުގެ مِلْكُ ވެ خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. އަދި ކަލޭމެންނަކީ ކަންތައްތަކުގެ خبر الله ދަންނަވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٨١) ހަމަކަށަވަރުން الله އީ فقير ކަލާނގެއެއް އަދި އަހުރެމެންނީ މުއްސަނދިންނޭ ބުނި މީހުންގެ އެބަސް ބުނުމުގެ ބަހަށް ހަމަކަށަވަރުން الله އަޑުއަހުއްވައިގެންވެއެވެ. (އެބަސްބުނީ يهودى ންގެ ބައެކެވެ.) الله تعالى وحى ކުރައްވައެވެ. އެމީހުން އެބުނި އެއްޗެއް ނިކަންހުރި މަލާއިކަތުންގެ ލިޔުއްވާހުރިވެވެ. އަދި އެމީހުން އެއްވެސް حقّ އަކާއިނުލައި نبى ބޭކަލުން قتل ކުރުމާއި މިކަންކަމުގެ ސަބަބުންނާއި ކަލޭމެން އަލިފާނުގެ عذاب ގެ ރަހަ ލިބިގަންނާށޭ އެމީހުންނަށް މަލާއިކަތުންގެ އަރިހުން ވާހަކަދައްކަވާނެ ވާހަކަވެސް ލިޔުއްވާހުރިވެވެ.

(١٨٢) އެ عذاب އެދުރެއްވީ ކަލޭމެންގެ އަތްތަކުން ކަލޭމެން ކުރި ކަންތައްތަކުގެ ސަބަބުންނެވެ. އަދި އަޅުތަކުންނަށް އަނިޔާވެރިވާ ފަރާތެއް ކަމަކަށް ކަލާނގެއީ الله تعالى ނޫނެވެ.

(١٨٣) އަދި އެމީހުންނަކީ މިހެން ބުނި މީހުންނެވެ. "الله تعالى އަހުރެމެންނަށް وصيّة ކުރައްވާފައިވަނީ ކޮންމެ رسول ބޭކަލަކުވެސް އެބޭކަލަކު އަހުރެމެންގެ ގާތަށް قربان ގެނެސް އަލިފާނަށް އެބޭކަލަކު އަހުރެމެން ދެކެފައި ނުވަނީސް ކޮންމެކަމަކަށް އީމާންނުވުމަށެވެ. އަދި އޭގެންނަމާ ފަނޑުފަހެއް އަލިފާނެއް ކައިލާނެވެ." (އޭ رسول الله އެވެ!) ކަލޭގެފާނު ވިދާޅުވާށެވެ! ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންކަލޭގެފާނުގެ ކުރިން رسول ބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވިއެވެ. ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތަކާއިގެންނެވެ. އަދި އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވީ ކަލޭމެން ތިޔަބުނި ކަންތައްކާއިގެންނެވެ. (ކަލޭމެން އެދުނުގޮތަށް ކަނޑައެޅިގެންވާ ފަރާތެއް ކަލޭމެންގެ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ. ދެން ކަލޭމެން އެބޭކަލުން قتل ކުރީމެވެ.) ކަލޭމެންނަކީ ތެދުވެރިންކަމުގައިވާނަމަ. ދެން ކަލޭމެން އެބޭކަލުން قتل ކުރީ ކީއްވެގެންހެއްޔެވެ؟

* ދަންނައެވެ! (إسلام دين އައުމުގެކުރިން މިހަކަ صدقاة އެއްކޮށް އެ صدقاة އެއް الله قبول ކުރައްވައިފިކަމާ މެދުން އަނގަ އަލިފާނެއް އައިސް އެއްޗެއް އަނދައިލައިފިކަމާ އެ صدقاة އެއް قبول ނުވެއްޖެއެވެ.)

فَإِن كَذَّبُوكَ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ مِّن قَبْلِكَ جَآءُو بِٱلْبَيِّنَـٰتِ وَٱلزُّبُرِ وَٱلْكِتَـٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿١٨٤﴾ كُلُّ نَفْسٍ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ ۗ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ أُجُورَكُمْ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۖ فَمَن زُحْزِحَ عَنِ ٱلنَّارِ وَأُدْخِلَ ٱلْجَنَّةَ فَقَدْ فَازَ ۗ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ إِلَّا مَتَـٰعُ ٱلْغُرُورِ ﴿١٨٥﴾ ۞ لَتُبْلَوُنَّ فِىٓ أَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ وَلَتَسْمَعُنَّ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ أَذًى كَثِيرًا ۚ وَإِن تَصْبِرُوا۟ وَتَتَّقُوا۟ فَإِنَّ ذَٰلِكَ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٨٦﴾ وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ مِيثَـٰقَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ لَتُبَيِّنُنَّهُۥ لِلنَّاسِ وَلَا تَكْتُمُونَهُۥ فَنَبَذُوهُ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ وَٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦ ثَمَنًا قَلِيلًا ۖ فَبِئْسَ مَا يَشْتَرُونَ ﴿١٨٧﴾

މުފްރަދާތު

فَإِن كَذَّبُوكَ = ފަހެ އެމީހުން ކަލޭގެފާނު ދޮގުކުރިއަސް. (އެހެނީ އާކަމެއްނޫނެވެ.)۞ فَقَدْ كُذِّبَ رُسُلٌ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން رسولބޭކަލުން ނަ ދޮގުކުރެވުނެވެ.۞ مِّن قَبْلِكَ = ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީން.۞ جَآءُو بِٱلْبَيِّنَـٰتِ = އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވި ބަޔާންވެގެން دليل އާއިގެންނެވެ.۞ وَٱلزُّبُرِ وَٱلْكِتَـٰبِ ٱلْمُنِيرِ ﴿١٨٤﴾ = އަދި އަލިކުރަނިވި ފޮތްތަކާއިގެންނެވެ.۞ كُلُّ نَفْسٍ = ކޮންމެ نفس އެއް އެވެ.۞ ذَآئِقَةُ ٱلْمَوْتِ = މަރުގެ ރަހަ ލިބިގަންނާނޭ އެއްޗެކެވެ.۞ وَإِنَّمَا تُوَفَّوْنَ = އަދި ފުރިހަމަކޮށްދެވޭނެކަމަކީ.۞ أُجُورَكُمْ = ކަލޭމެންގެ ދަރުމަތަ.۞ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުންނެވެ.۞ فَمَن زُحْزِحَ عَنِ ٱلنَّارِ = ފަހެ ނަރަކައިން ދުރު ދުރުކުރެވިއްޖެމީހާ.۞ وَأُدْخِلَ ٱلْجَنَّةَ = އަދި އޭނާ ސުވަރުގެ ވައްދައިވި.۞ فَقَدْ فَازَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އޭނާ ނަސީބުވެރިވެއްޖެއެވެ.۞ وَمَا ٱلْحَيَوٰةُ ٱلدُّنْيَآ = އަދި ދުނިޔޭގެ حياة ނުވެއެވެ. / ދުނިޔޭގެ ދިރިއުޅުން ނުވެއެވެ.۞ إِلَّا مَتَـٰعُ ٱلْغُرُورِ ﴿١٨٥﴾ = ހެއްލުންތެރިކަމުގެ އަރާމުގެ ކަމެއްކަމުގައިމެނުވީ.۞ لَتُبْلَوُنَّ = ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާނެއެވެ.۞ فِىٓ أَمْوَٰلِكُمْ = ކަލޭމެންގެ މުދަލުގައި (ބަލާ މުސީބާތް ޖެއްސަވައިގެން)۞ وَأَنفُسِكُمْ = އަދި ކަލޭމެންގެ نفس ތަކުގައެވެ (ބަލިމަރު ފަދަ ކަންތައްތަކުން.)۞ وَلَتَسْمَعُنَّ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެން އަޑުއަހާނެއެވެ.۞ مِنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތްދެއްވުނުމީހުންގެ ފަރާތުން. / يهودى ނަސާރާ نصارى މީހުންގެ ފަރާތުން.۞ مِن قَبْلِكُمْ = ކަލޭމެންނަށްވުރެ.۞ وَمِنَ ٱلَّذِينَ أَشْرَكُوٓا۟ = އަދި شريك ކުރިމީހުންގެ ފަރާތުންނާއި.۞ أَذًى كَثِيرًا = ގިނަ އުނދަގޫތައް. (އަހާނެއެވެ.)۞ وَإِن تَصْبِرُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން ކެތްތެރިވެއްޖެނަމަ.۞ وَتَتَّقُوا۟ = އަދި ކަލޭމެން تقوى ވެރިވެއްޖެނަމަ.۞ فَإِنَّ ذَٰلِكَ = ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން އެކަންތައްތަކީ.۞ مِنْ عَزْمِ ٱلْأُمُورِ ﴿١٨٦﴾ = ކަންތައްތަކުގެ ތެރެއިން ގަދަފަދަކަމާ ކަންކަމެވެ.۞ وَإِذْ أَخَذَ ٱللَّهُ = އަދި اللّه ހިފެއްވިހިނދު.۞ مِيثَـٰقَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَـٰبَ = ފޮތްދެއްވުނުމީހުންގެ ކިބައިން (يهودى ނަސާރާ نصارى މީހުންގެ ކިބައިން) عَهْدُ ވަޢުދު.۞ لَتُبَيِّنُنَّهُۥ لِلنَّاسِ = ކަލޭމެން އެކަން މީސްތަކުންނަށް بَيَان ކުރާށެވެ! (محمّد ގެފާނުގެ رَسُول ކަން)۞ وَلَا تَكْتُمُونَهُۥ = އަދި ކަލޭމެން އެކަން ވަންހަނާ ނުކުރާށެވެ!۞ فَنَبَذُوهُ = ދެން އެމީހުން އެއްލައިލައިފިއެވެ. (އެ عَهْدُ ވަޢުދު)۞ وَرَآءَ ظُهُورِهِمْ =

އެމީހުންގެ ބުރަކަށިމަތީގެ ފަހަތަށް (ފުރަގަހަށް)۞ وَٱشْتَرَوْا۟ بِهِۦ = އަދި އެމީހުން އޭގެ ވިއްކައިލިއެވެ. (އޭގެ ބަދަލުގައިގަތެވެ.)۞ ثَمَنًا قَلِيلًا = ކުޑަ އަގަކަށް (ދުނިޔޭގެ ކުޑަ އުފާވެރިކަމަށް)۞ فَبِئْسَ = ފަހެ ނުބައިވެގެންވެއެވެ.۞ مَا يَشْتَرُونَ ﴿١٨٧﴾ = އެމީހުން އެގަތް އެއްޗި. (އެމީހުން އެބަދަލުކުރިއެއްޗި.)۞

إِجْمَالِي މާނަ

(١٨٤) (އޭ رسول الله އެވެ!) އެމީހުން ކަލޭގެފާނުން ދޮގުކުރިނަމަ (އެއީ عجائب ކަމެއްނޫނެވެ.) ފަހެ ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ ކުރީގެ رسول ންވެސް ދޮގުކުރެވުނެވެ. (ކުރީގެ أمّة ތަކުގެ މީހުންވެސް އެމީހުން ގާތަށް ވަޑައިގެންނެވި رسول ން ދޮގުކުރިއެވެ.) އެބޭކަލުން ވަޑައިގެންނެވީ ބަޔާންވެގެންވާ دليل ތައް އަދި އަލިކުރާ ފޮތްތަކާއިގެންނެވެ.

(١٨٥) ކޮންމެ نفس އަކީ މަރުގެ ރަހަ ބަލާނޭ އެއްޗެކެވެ. ކަލޭމެންގެ (عمل ތަކުގެ) ދަރުމަ ކަލޭމެންނަށް ފުރިހަމަ ގޮތުގައި ދެއްވޭނީ قيامة ދުވަހުންނެވެ. ފަހެ (އެދުވަހުން) ނަރަކައިން ދުރުކޮށް ސުވަރުގެ ވަދެވިއްޖެމީހާ ހަމަކަށަވަރުން ނަސީބުވެރިވެއްޖެއެވެ. އަދި ދުނިޔޭގެ މިދިރިއުޅުމަކީ ހެއްލުންތެރިވާ ކުޑަ އަގުހެޔޮ ތަކެއްޗެއް ކަމުގައި މެނުވީ ނުވެއެވެ.

(١٨٦) އަދި ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭމެންގެ މުދަލުގައި (ބަލާ މުސީބާތުގައި ހަލާކުވުމަށްޓަކައި ކަންތައް ޖެހިގެންދިއުމުގައި) ކަލޭމެން إمتحان ކުރައްވާހުށީމެވެ. އަދި ކަލޭމެންގެ ގައިމުދާގެ މީހުން ހަލާކުވުމުގައި ހިތްދަތިވާ ބިރުވެރި ކަންތައް ދުރުވެރިކުރައްވައިގެންވެސް ކަލޭމެން (ގެ އީމާންކަން) إمتحان ކުރައްވާ ހުށީމެވެ. އަދި أهل كتاب ންގެ ބަޔަކުންނާއި އަދި شِرك ކުރިމީހުންގެ ބަޔަކުން އުނދަގޫވާފަދަ އެތައް ގޮތެއް ހަމަކަށަވަރުންވެސް ކަލޭމެން އަޑުއަހާނެއެވެ. (އެފަދަ މިސާލުން ބުނާއެވެ. اللّٰه އަކީ فقير ކަލާނގެއެވެ. އަހުރެމެން މިއީ މުއްސަނދިންނެވެ. އަދި އެމީހުން ބުނާއެވެ. اللّٰه فقير ވެގެން ހޭދަކުރަނީ ނުކުރެވުނު އެކަލާނގެ ދީނަށްޓަކައި ކަލޭމެން ޝުކުރުވެރި ވާށެވެ. ފަހެ މިފަދަ ބަސްބަހުން ކުރާ ވެރިވުމަށް ... مؤمن އެއްގެ ހިތަށް ވަރަށް އުނދަގޫވާ ބަސްތަކެކެވެ. اللّٰه އަށް ބަލަނީ مؤمن އަކާގެ ހިތްގައިވާ ގޮތްވެރިކަމާ غيرة ވެރިކަން އެދުވެނިކަމުގެ ބަސްބަހެވެ. ފަހެ އެކަލާނގެ އަށް އަންގަވަނީ) ކަލޭމެން (مؤمن ން) ކެތްތެރިވެ تقوى ވެރިވެއްޖެއްޔާ ހަމަކަށަވަރުން އެއީ އެމީހުންގެ އީމާންކަން ފުރިހަމަކަމުގެ ދަލީލެކެވެ. - އެބަހީ އެކެތްތެރިކަމާއި އެ تقوى ވެރިކަމީ އެކަށީގެންވާ اللّٰه أمر ކުރައްވާފައިވާ ޙަޤީޤީ ކަންކަމެވެ. (عَزْمُ ވަރުގަދަ މީހުންނަށް ވާޖިބު ނުވާނެކަންކަމެވެ.)

(١٨٧) އަދި ފޮތްދެއްވުނު މީހުންގެ ބަޔަކުގެ (އެބަހީ يهودى ންނާ نصارى އިންގެ ބަޔަކުގެ) اللّٰه تعالى عَهْدُ ކަނޑައެޅުއްވި ހިނދު (ހަނދުމަކޮށްދޭށެވެ!) އެ عَهْدُ ކަނޑައެޅުއްވީ ކަލޭމެން އެކަން މީސްތަކުންނަށް بَيان ކޮށްދޭށެވެ! (އެބަހީ محمّد صلّى اللّٰه عليه وسلّم ގެ رَسول ކަމާއި އެކަލޭގެފާނުގެ خبر ތަކާއި މީސްތަކުންނަށް بيان ކޮށްދޭށެވެ.!) އަދި އެކަން ކަލޭމެން ވަންހަނާ ނުކުރާށެވެ! ދެންފަހެ އެމީހުން އެކަން (އެ عَهْدُ ކަނޑައެޅުއްވި) އެމީހުންގެ ފުރަގަހަށް އެއްލައިލިއެވެ. (އެމީހުންނަށް ކުރުމަށް އަންގަވާ ކަންތައް ނުކުރިއެވެ.) އަދި ދުނިޔޭގެ ކުޑަ ކުޑަ ތަކެތިކާމަށް އެމީހުން އޭގެ ވިއްކައިލިއެވެ. (އޭގެ ދިރުމާ ކުޑަ ތަކެތިކާމަށް އެމީހުން ގަތުލިއެވެ. محمّد ގެ ފާނާބެހޭ خبر ތަކާއި އެމީހުން ވަންހަނާކޮށް މީސްތަކުންނަށް ބޭރުވައިލިއެވެ.) ފަހެ އެމީހުން އެ އެއްޗެއްގެ ބަދަލުގައި އަގަތް އެއްޗެއް ނުބައިކަން ބޮޑުވެގެންވެއެވެ.

لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَفْرَحُونَ بِمَآ أَتَوا۟ وَّيُحِبُّونَ أَن يُحْمَدُوا۟ بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا۟ فَلَا تَحْسَبَنَّهُم بِمَفَازَةٍ مِّنَ ٱلْعَذَابِ ۖ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١٨٨﴾ وَلِلَّهِ مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۗ وَٱللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ قَدِيرٌ ﴿١٨٩﴾ إِنَّ فِى خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ لَءَايَٰتٍ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ ﴿١٩٠﴾ ٱلَّذِينَ يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ قِيَٰمًا وَقُعُودًا وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ وَيَتَفَكَّرُونَ فِى خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ رَبَّنَا مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَٰطِلًا سُبْحَٰنَكَ فَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴿١٩١﴾ رَبَّنَآ إِنَّكَ مَن تُدْخِلِ ٱلنَّارَ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُۥ ۖ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ مِنْ أَنصَارٍ ﴿١٩٢﴾ رَّبَّنَآ إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا يُنَادِى لِلْإِيمَٰنِ أَنْ ءَامِنُوا۟ بِرَبِّكُمْ فَـَٔامَنَّا ۚ رَبَّنَا فَٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا وَكَفِّرْ عَنَّا سَيِّـَٔاتِنَا وَتَوَفَّنَا مَعَ ٱلْأَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾

ތަފްސީރު

لَا تَحْسَبَنَّ ٱلَّذِينَ يَفْرَحُونَ = އަދި އެ އުފާކުރާމީހުންނާމެދު ކަލޭގެފާނު ހީފުޅުނުކުރައްވާށެވެ! بِمَآ أَتَوا = އެމީހުންނަށް ލިބުނުކަންތައްތަކާއިމެދުގައި. (ދީނުގައިވާ އެމީހުންނަށް ލިބުނު ކަމަކާއިމެދުގައި)۞ وَّيُحِبُّونَ = އަދި އެމީހުން ލޯބިވެއެވެ.۞ أَن تُحْمَدُوا = އެމީހުންނަށް ތަޢުރީފާ ސަނާ ލިބުމަށް.۞ بِمَا لَمْ يَفْعَلُوا = އެމީހުން ނުކުރާ ކަންތަކާއިމެދުގައި.۞ فَلَا تَحْسَبَنَّهُم = ފަހެ ކަލޭގެފާނު އެމީހުންނާމެދު ހީފުޅުނުކުރައްވާށެވެ! بِمَفَازَةٍ مِّنَ ٱلْعَذَابِ = عذاب ން ސަލާމަތްވެގެންވާ ކަމުގައި.۞ وَلَهُمْ = އަދި އެމީހުންނަށްވެއެވެ.۞ عَذَابٌ أَلِيمٌ (١٨٨) = ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ.۞ وَلِلَّهِ = އަދި الله އަށް خاصّ ވެގެންވެއެވެ. مُلْكُ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިމުގެ ވެރިކަން / ރަސްކަމާ އެއްޗެހި ހުރިހާ ތަކެއްޗެވެ.۞ وَٱللَّهُ = އަދި الله تعالى ވޭ ۞ عَلَىٰ كُلِّ شَىْءٍ = ކޮންމެ ކަމަކާމެ ގުދުރަތްވެވޮޑިގެންވާ.۞ قَدِيرٌ (١٨٩) = ކުޅަދާނަވަންތަ ބާރުގަދަ ވެވޮޑިގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ إِنَّ فِى خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ = ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތައް ހެއްދެވުމުގައި.۞ وَٱلْأَرْضِ = އަދި ބިމެވެ.۞ وَٱخْتِلَٰفِ ٱلَّيْلِ وَٱلنَّهَارِ = އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ތަފާތުވުމުގައި.۞ لَءَايَٰتٍ = ހަމަކަށަވަރުން ކަންތައް ވެއެވެ/ دليل ތައްވެއެވެ.۞ لِّأُو۟لِى ٱلْأَلْبَٰبِ (١٩٠) = ބުއްދިވެރިންނަށް.۞ ٱلَّذِينَ = އެމީހުންނަކީ (އެބުއްދިވެރިންނަކީ) ۞ يَذْكُرُونَ ٱللَّهَ = الله އަށް ذِكر ކުރާމީހުންނެވެ. (الله ހަނދާންކުރާ މީހުންނެވެ.)۞ قِيَٰمًا وَقُعُودًا = ކޮޅަށް ތިބެގެންނާއި އަދި އިށީނދެ ތިބެގެންނެވެ.۞ وَعَلَىٰ جُنُوبِهِمْ = އަދި އެމީހުންގެ އަރިމަތީގައި ބޮށްވާ ތިބެގެންނެވެ.۞ وَيَتَفَكَّرُونَ = އަދި އެމީހުން فِكْر ކޮށް ވިސްނައެވެ.۞ فِى خَلْقِ ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ = އުޑުތަކާއި ބިން ހައްދަވައި ފެއްދެވުމާމެދުގައި.۞ رَبَّنَا (އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.) އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ.! مَا خَلَقْتَ هَٰذَا بَٰطِلًا = އިބަރަސްކަލާނގެ މިތަކެތި باطل ގޮތުގައި ނުހެއްދެވީމެވެ.۞ سُبْحَٰنَكَ = އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ.۞ فَقِنَا = ފަހެ އަހަރެމެން ސަލާމަތްކޮށްދެއްވާށެވެ.! عَذَابَ ٱلنَّارِ (١٩١) = ނަރަކައިގެ عذاب ން / އަލިފާނުގެ عذاب ން.۞ رَبَّنَآ = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ.!۞ إِنَّكَ مَن تُدْخِلِ ٱلنَّارَ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ ނަރަކައަށް ވައްދަވައިފި އަޅަކު (ދަންނަވައެވެ.!)۞ فَقَدْ أَخْزَيْتَهُۥ = ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ އޭނާ ގެއްލުވި ކުއްވެރިކުރައްވައިފީމުއެވެ.۞ وَمَا لِلظَّٰلِمِينَ = އަދި އަނިޔާވެރިންނަކަށް ނުވެއެވެ.۞ مِنْ أَنصَارٍ (١٩٢) = އެއްވެސް نصر ދެއްވާނެ.۞ رَّبَّنَآ = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ.!۞ إِنَّنَا سَمِعْنَا مُنَادِيًا = ހަމަކަށަވަރުން ގޮވައިލާ ބަޔަކު އަހަރެމެން އަޑުއެހީމެވެ.۞

يُنَادِي لِلْإِيمَـٰنِ = އުބޫކަރުދު އީމާންކަމަށް ގޮވާލައްވާ.۞ أَنْ ءَامِنُوا بِرَبِّكُمْ = ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް އީމާންވާށޭ!۞ فَـَٔامَنَّا = ފަހެ އަހަރެން އީމާންވެއްޖައީމުއެވެ.۞ رَبَّنَا = އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ!۞ فَٱغْفِرْ لَنَا ذُنُوبَنَا = ފަހެ އަހަރެމެންނަށް އަހަރެމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނދޭވެ! ۞ وَكَفِّرْ عَنَّا = އަދި އަހަރެމެންގެ ކިބައިން ދުރުކުރައްވާ ފުހެލައްވާނދޭވެ!۞ سَيِّـَٔاتِنَا = އަހަރެމެންގެ ނުބައިކަން / ކުށްތައް.۞ وَتَوَفَّنَا = އަދި އަހަރެމެން މަރުވަރުއްވާނދޭވެ!۞ مَعَ ٱلْأَبْرَارِ ﴿١٩٣﴾ = ހެޔޮގޮތް މާތްވެރިންނާއެކު. (ރަސޫލުންނާ ޞާލިޙުންނާއެކު.) ۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٨٨) އަދި ތިމާމެންނަށް އުފާވާ (ދުނިޔޭގެ ފައިދާތަކާއިލުން) އުފާކުރާމީހުން އަދި އެމީހުން ނުކުރާ ކަންތަކުން އެމީހުންނަށް مَدَح އާއި تَعْرِيفُ ލިބުމަށް ލޯބިކުރާމީހުން عذاب ން ސަލާމަތްވެގެންވާ ތަނެއްގައި އެއުރެންވާނެކަމަށް ކަލޭގެފާނު ހީނުކުރައްވާށެވެ! އަދި އެމީހުންނަށް ވޭންދެނިވި عذاب އެވެ. (މިއީ محمّد صلّى الله عليه وسلّم ގެ خبر ތަކާއި ވަންހަނާކޮށް އަދި އެކަމަކު އުފާކުރި یهودی ންނާއި نصارى ންގެ ވާހަކަތަކުގައި ފާޅުކަމަކުގައި تفسير ގައި بيان ވެގެންވެއެވެ. والله أعلم)

(١٨٩) އަދި އުޑުތަކާއިބިމުގެ ވެރިކަންކާއި އެތަންތާގައި ވާ އެއްޗެހި މިލްކުވެ خاصّ ވެގެންވަނީ الله އަށެވެ. އަދި ކޮންމެކަމެއްގެ މައްޗަށް الله ކުޅަދުންވަންތަވޮޑިގެންވެއެވެ.

(١٩٠) ހަމަކަށަވަރުން އުޑުތަކާއި ބިންހެއްދެވުމުގައި އަދި ރޭގަނޑާއި ދުވާލު ތަފާތުކުރައްވުމުގައި އެކަށައަޅަން ވީވަރު އަންނަނީމު ދެއްވުމާއި މިކަންކުރުގައި الله ގެ އެއްކަލައުވެރިކަމާއި قدر ތެރިކަމުގެމައްޗަށް دليل ކުރާ حجّة ތަކާއި ހެކިތައްވާކަންކަނވެރެވެ. އެއީ އެކަންކަމަށް ވިސްނާ فِكر ކޮށްހަދާ ބުއްދިވެރިންނަށެވެ.

(١٩١) އެމީހުންނަކީ (އެބައީ އެބުއްދިވެރިންނަކީ) އެމީހުންކޮޅަށްތިބިނަމަވެސް حال ގައްޔާއި އިށީނދެތިބެ حال ގައްޔާއި އަދި އެމީހުން އަރިކަށިމަތީގައި އޮންނައިރު ގައިވެސް ހުރިހާ ހާލެއްގައި الله އަށް ذِكر ކޮށް އެކަލާނގެ ހަނދާންކުރާ މީހުންނެވެ. އަދި އުޑުތަކާއި ބިން އުފެއްދެވުމުގައި ގޮތްވިދާޅުގައި އެމީހުން فِكر ކޮށް ވިސްނާހަދާމީހުންނެވެ. (އަދި އެމީހުން ދަންނަވައެވެ.) އޭއަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! އިބަރަސްކަލާނގެ މިތަކެތި باطل ގޮތެއްގައި (އެއްވެސް ފައިދާއެއްނެތި ބޭކާރުގޮތެއްގައި) ނުހައްދަވައެވެ. އިބަރަސްކަލާނގެ ހުސް طاهر ވަންތައެވެ. ފަހެ އަހަރެން އަލިފާނުގެ عذاب ން ސަލާމަތްކުރައްވާނދޭވެ!

(١٩٢) އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އިބަރަސްކަލާނގެ ނަރަކައަށް ވައްދަވައިފި މީހަކު ކަލޭގެފާނު ނިކަމެތިކުރެއްވީއެވެ. އަދި އަނިޔާވެރިންނަށް އެއްވެސް نصر ދިނުމަކު ނުވެއެވެ.

(١٩٣) އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! ހަމަކަށަވަރުން އީމާންކަމަށް ގޮވާލައްވާ ބާރުވެރިއެއްގެ އަޑު އަހަރެމެން އަހައިފީމުއެވެ. އުބޫކަރުދު ވިދާޅުވީއެވެ. އޭ ކަލޭމެންނޭވެ! ކަލޭމެން ކަލޭމެންގެ ربّ އަށް އީމާންވާށެވެ! ދެންފަހެ އަހަރެމެން އީމާންވެއްޖައީމެވެ. ފަހެ އަހަރެމެންނަށް އަހަރެމެންގެ ފާފަތައް ފުއްސަވައިދެއްވާނދޭވެ! އަދި އަހަރެމެންގެ އަންނަބުރާ ކުށްތަކާއި ނުބައިކަން ނިވާކުރައްވާނދޭވެ! އަދި ހެޔޮގޮތް މާތްވެރިންނާއެކު (އެބައީ ރަސޫލުންނާއި ޢިބާދަތުގެ މަގުން ޞާލިޙުންނާއެކު) އަހަރެމެން މަރުވަރުއްވާނދޭވެ!

رَبَّنَا وَءَاتِنَا مَا وَعَدتَّنَا عَلَىٰ رُسُلِكَ وَلَا تُخْزِنَا يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ ۗ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ ٱلْمِيعَادَ ﴿١٩٤﴾ فَٱسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ أَنِّى لَآ أُضِيعُ عَمَلَ عَـٰمِلٍ مِّنكُم مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ ۖ بَعْضُكُم مِّنۢ بَعْضٍ ۖ فَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ وَأُخْرِجُوا۟ مِن دِيَـٰرِهِمْ وَأُوذُوا۟ فِى سَبِيلِى وَقَـٰتَلُوا۟ وَقُتِلُوا۟ لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ سَيِّـَٔاتِهِمْ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّـٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ ثَوَابًا مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ ۗ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ حُسْنُ ٱلثَّوَابِ ﴿١٩٥﴾ لَا يَغُرَّنَّكَ تَقَلُّبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ فِى ٱلْبِلَـٰدِ ﴿١٩٦﴾ مَتَـٰعٌ قَلِيلٌ ثُمَّ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۚ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٩٧﴾

ލުޣަތު

رَبَّنَا وَءَاتِنَا = އާ އަޅަމެންގެ ربّ އެވެ! އަދި އަޅަމެންނަށް ދެއްވާނދޭވެ!۞ مَا وَعَدتَّنَا = ތިބާރަސޫލުނާގެ އަޅަމެންނަށް ވަޢުދުވެވޭގޮތަށް۞ عَلَىٰ رُسُلِكَ = ތިބާރަސޫލުނާގެ رَسُول ންގެމައްޗަށް (رَسُول ން ދުވަސްކޮށްދެއްވި)۞ وَلَا تُخْزِنَا = އަދި އަޅަމެން ގެއްލުވި ނުކުރައްވާނދޭވެ! ނިކަމެތި ނުކުރައްވާނދޭވެ!۞ يَوْمَ ٱلْقِيَـٰمَةِ = قيامة ދުވަހުން۞ إِنَّكَ لَا تُخْلِفُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިބާރަސޫލުނާގެ خلاف ވެވޮޑިގެން ނުވަޑައިގަންނަވައެވެ۞ ٱلْمِيعَادَ ﴿١٩٤﴾ = وعد ވެވޮޑިގެންވި وعد ފުރިހަމަ۞ فَٱسْتَجَابَ لَهُمْ رَبُّهُمْ = ދެންފަހެ އެބައިމީހުންގެ ربّ އެމީހުންނަށް إجابة ދެއްވައިފިއެވެ۞ أَنِّى لَآ أُضِيعُ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ ގެއްލުވައި ނުލައްވާނަމެވެ۞ عَمَلَ عَـٰمِلٍ مِّنكُم = ކަލޭމެންކުރާ (އެއް عمل) ކުރާމީހެއްގެ ދަރުމަ۞ مِّن ذَكَرٍ أَوْ أُنثَىٰ = ފިރިހެނުންގެ ތެރެއިންވިޔަސް ނުވަތަ އަންހެނުންގެ ތެރެއިންވިޔަސް۞ بَعْضُكُم مِّنۢ بَعْضٍ = ކަލޭމެންގެ އެއްބަޔަކީ އަނެއްބައިގެ ތެރެއިން ތިބި ފިރިހެނުންނާއި (عمل ކުރުމާ ކުއްލިގޮތެއްގައި دين ގެތެރެއިން ހަމަ އެއްބައެއްކަމެވެ.)۞ فَٱلَّذِينَ هَاجَرُوا۟ = ފަހެ هجرة ކުރިމީހުން۞ وَأُخْرِجُوا۟ مِن دِيَـٰرِهِمْ = އަދި އެމީހުން އެމީހުންގެ ގެދޮރުތަކުން ނެރުނުމީހުން۞ وَأُوذُوا۟ فِى سَبِيلِى = އަދި ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުގައި އެމީހުންނަށް އުނދަގޫކޮށް ދެވުނުމީހުން۞ وَقَـٰتَلُوا۟ = އަދި އެމީހުން ހަނގުރާމަކުރި۞ وَقُتِلُوا۟ = އަދި އެމީހުން قتل ވެވުނު۞ لَأُكَفِّرَنَّ عَنْهُمْ = ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކިބައިން ފުހެލައްވާނަމެވެ۞ سَيِّـَٔاتِهِمْ = އެމީހުންގެ ނުބައިކަންތައްތައް / ކުށްތަކުގައި۞ وَلَأُدْخِلَنَّهُمْ جَنَّـٰتٍ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ސުވަރުގެތަކަށް ވައްދަވާނަމެވެ۞ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَـٰرُ = އެތަނުގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވާ۞ ثَوَابًا مِّنْ عِندِ ٱللَّهِ = اللّٰه ގެ حضرة ންވާ ثواب ގެގޮތުގައި۞ وَٱللَّهُ عِندَهُۥ = އަދި اللّٰه – އެކަލާނގެ حضرة ގައިވެއެވެ۞ حُسْنُ ٱلثَّوَابِ ﴿١٩٥﴾ = ރަނގަޅު ثواب / ރަނގަޅު جزاء۞ لَا يَغُرَّنَّكَ = ކަލޭގެފާނު ހެއްލުންތެރި ނުކުރާހުށިކަމެވެ!۞ تَقَلُّبُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ = ކާފިރުވި

މީހުން އުފުރާލާ ފުރާވެރިކަމަކީ.✾ فِي ٱلْبِلَٰدِ ﴿١٩٦﴾ = ބިންމަތީގައި.✾ مَتَٰعٌ قَلِيلٌ = އެއީ ދާދި ކުޑަކުޑަ އުފާވެރިކަމެކެވެ.✾ ثُمَّ مَأْوَىٰهُمْ جَهَنَّمُ ۚ = ދެން އެމީހުންގެ ތިބޭނެތަނަކީ ނަރަކައެވެ.✾ وَبِئْسَ ٱلْمِهَادُ ﴿١٩٧﴾ = އަދި އެއީ ނުބައިވެގެންވާ ތަންމައްޗެކެވެ.✾

إِجْمَالِي މާނަ

(١٩٤) އޭ އަހަރެމެންގެ ربّ އެވެ! އަދި ކަލޭގެފާނުގެ رسول ބޭކަލުންގެ ދޫފުޅުމެދުން އަހަރެމެންނަށް وعد ކުރެއްވެވިފައިވާ ކަންތައް އަހަރެމެންނަށް ދެއްވާނދޭވެ! (އެއީ عدوة ތެރިންގެމައްޗަށް نصر ދެއްވުންކަމުގައި ބަޔަކު مفسّر ން ބުނެއެވެ. والله أعلم) އަދި قيامة ދުވަހުން އަހަރެމެން ދެރަނުކުރައްވާނދޭވެ! ގޮތެއްގައި ނުކުރައްވާނދޭވެ! ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނުގެ وعد ފުޅުގައި وعد ފުޅާއި خلاف ވުމެއް ނުވާނެއެވެ.

(١٩٥) ދެންފަހެ އެބައިމީހުންގެ ربّ އެމީހުންނަށް إجابة ދެއްވައިފިއެވެ. (އެކަލާނގެ އަންގަވައެވެ.) ހަމަކަށަވަރުން ކަލޭގެފާނު ހެޔޮ عمل ކުރާމީހެއްގެ ތަރުކަ - ފިރިހެނަކަށްވާނދީ އަންހެނަކަށްވާނދީ - ގެއްލިއްޖައުމެއް ނުކުރައްވާނެއެވެ. ތިޔަބައިމީހުންގެ ބައެއްބަޔަކީ ބައެއްބަޔަކުގެ ތެރެއިން ވެއެވެ. (އެބަހީ عمل ކުރުމާ ހިނގައިގެންވުމުގައި އަދި دين ގެ ކަންތައްތަކުގައެވެ.) ފަހެ هجرة ކުރި މީސްތަކުން - އަދި އެމީހުންގެ ގޭދޮރުތަކުން ނެރެވުނު މީހުން - އަދި އެމީހުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ މަގުގައި ދެރަކުރެވުނު މީހުން - އަދި قتل ވެރިޔަ މީސްތަކުން (މިމީހުން ދަންނާށެވެ!) ހަމަކަށަވަރުން ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުންގެ ކުށްފާފަތައް ފުހެލައްވާ ދޫކޮށްދެއްވާނެއެވެ. އަދި ހަމަކަށަވަރުން އެތެރޭގައި ކޯރުތަކެއް ހިނގާ ސުވަރުގެތަކަށް (ސުވަރުގެތަކަށް) ތިމަންރަސްކަލާނގެ އެމީހުން ވައްދަވާނެއެވެ. އެއީ الله ގެ حضرة ންލިބޭ ދަރުމައެއް ثواب އެއްގެ ގޮތުންނެވެ. އަދި ރަނގަޅު ثواب އާއި ދަރުމަވަނީ ހަމަ الله ގެ حضرة ގައެވެ.

(١٩٦) (އޭ رسول الله އެވެ.) كافر ުންގެ މީހުން ބިންމަތީގައި އުފުރާލާ ފުރާވެރިކަމުން (އެމީހުން އުފާވެ ހިތްހަމަޖެހިގެން ހުރުން ތިބި ދުނިޔޭގެ جمعية ތަކާއި ކުރި ވިޔަފާރިތަކަން އަދި އެމީހުންގެ تَرَقِّي ގެ ކަންކަން ފެނިގެން ގޮތް) ކަލޭގެފާނު ހެއްލުންތެރިވެވަޑައި ނުގަންނަވާށެވެ.

(١٩٧) އެއީ ދާދި ކުޑަކުޑަ ފައިދާކުރެވޭގޮތެވެ. އަނބުރާއިލާގޮތެވެ. ދެން قيامة ދުވަހުން އެމީހުންގެ ތިބޭނެތަނަކީ ހަމަ ނަރަކައެވެ.

لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْ رَبَّهُمۡ لَهُمۡ جَنَّٰتٞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا نُزُلٗا مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِۗ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ خَيۡرٞ لِّلۡأَبۡرَارِ ﴿١٩٨﴾ وَإِنَّ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ لَمَن يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُمۡ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِمۡ خَٰشِعِينَ لِلَّهِ لَا يَشۡتَرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ ثَمَنٗا قَلِيلًاۚ أُوْلَٰٓئِكَ لَهُمۡ أَجۡرُهُمۡ عِندَ رَبِّهِمۡۗ إِنَّ ٱللَّهَ سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ ﴿١٩٩﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ ٱصۡبِرُواْ وَصَابِرُواْ وَرَابِطُواْ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ﴿٢٠٠﴾

ލަފުޒީމާނަ

لَٰكِنِ ٱلَّذِينَ ٱتَّقَوۡاْ = އެހެންނަމަވެސް تقوى ވެރިވީމީހުން.۞ رَبَّهُمۡ = އެމީހުންގެ ربّ އަށް.۞ لَهُمۡ جَنَّٰتٞ = އެމީހުންނަށް ހުރި ބަގީޗާތަކެއް. / ސުވަރުގެތަކެއް.۞ تَجۡرِي مِن تَحۡتِهَا ٱلۡأَنۡهَٰرُ = އެތަންތާގެދަށުން ޖާރުވަމުންދާ.۞ خَٰلِدِينَ فِيهَا = އެމީހުން އެތާ ދެމިތިބޭ حال.۞ نُزُلٗا مِّنۡ عِندِ ٱللَّهِۗ = اللّه ގެ حضرة ންވާ مهْمَان ތެރިއްޔާގެ ގޮތުން.۞ وَمَا عِندَ ٱللَّهِ = އަދި اللّه ގެ حضرة ގައިވާތަކެތި.۞ خَيۡرٞ لِّلۡأَبۡرَارِ ﴿١٩٨﴾ = ޞާލިޙުންނަށް ވާމިހުންނަން ހެޔޮވެގެންވާކަމެވެ.۞ وَإِنَّ مِنۡ أَهۡلِ ٱلۡكِتَٰبِ = އަދި ހަމަކަށަވަރުން أهل كتاب ންގެ ތެރޭގައިވެއެވެ. (يهودى ނަޞާރާ نصارى ދީނުގެ ބޭކަލުންގެތެރޭގައިވެއެވެ.)۞ لَمَن يُؤۡمِنُ بِٱللَّهِ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه އަށް އީމާންވާމީހުން.۞ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡكُمۡ = އަދި ކަލޭމެންނަށް (مؤمن ންނަށް) ބާވައިލެއްވި ތަކެއްޗަށް.۞ وَمَآ أُنزِلَ إِلَيۡهِمۡ = އަދި އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް.۞ خَٰشِعِينَ لِلَّهِ = އެމީހުން اللّه އަށް ބިރުވެތިވެ ވަޖެހިލާ حال.۞ لَا يَشۡتَرُونَ بِـَٔايَٰتِ ٱللَّهِ = އަދި اللّه ގެ އާޔަތްތައް ނުވިއްކާ (ބަދަލުކުރުމަށް)۞ ثَمَنٗا قَلِيلًا = ކުޑަ އަގަކަށް (ދުނިޔާގެ ކުޑަ މަންފާއަކަށް)۞ أُوْلَٰٓئِكَ = އެމީހުން (ދަންނަވާ!)۞ لَهُمۡ أَجۡرُهُمۡ = އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަވަންތަ.۞ عِندَ رَبِّهِمۡۗ = އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި.۞ إِنَّ ٱللَّهَ = ހަމަކަށަވަރުން اللّه އީ.۞ سَرِيعُ ٱلۡحِسَابِ ﴿١٩٩﴾ = ހިސާބުބެއްލެވުން އަވަސްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.۞ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ = އޭ އީމާންވީ މީހުންނޭވެ!۞ ٱصۡبِرُواْ = ކަލޭމެން ކެތްތެރިވާށެވެ! (اللّه ގެ ޠާޢަތްތެރިވުމުގައި ކެތްތެރިވާށެވެ.)۞ وَصَابِرُواْ = އަދި ކަލޭމެން (عداوة ތެރިންގެ ކުރިމަތީގައި) ކެތްކުރާށެވެ!۞ وَرَابِطُواْ = އަދި ކަލޭމެން (اللّه ގެމަގުގައި) އެކަކު އަނެކަކާއި އެކުވެރިވެ އެކަމުގައި ސާބިތުވެ ތިބޭށެވެ!۞ وَٱتَّقُواْ ٱللَّهَ = އަދި ކަލޭމެން اللّه އަށް ބިރުވެތިވާށެވެ! لَعَلَّكُمۡ تُفۡلِحُونَ ﴿٢٠٠﴾ = ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބުވުމަށްޓަކައެވެ.۞

إجْمَالِي މާނަ

(١٩٨) އެހެންނަމަވެސް އެބަޔަކު އެބަޔަކުގެ ربّ އަށް تقوى ވެރިވެ ބިރުވެތިވެއްޖެބަޔަކު (ދަންނާށެވެ!) އެބަޔަކަށް ހުރީ އެތަންތާނގެ ދަށުން ކޯރުތައް ދުއްވުންވާ ބަގީޗާތަކެވެ. ސުވަރުގެތަކެވެ. އެމީހުން އެތަންތާ ދެމިތިބޭނޭތެވެ. އެއީ الله تعالى ގެ حضرة ން އެމީހުންނަށް ވާ މެހުމާންދާރީއެވެ. އަދި ހެޔޮލަތްތެރި މާތްމީހުންނަށް الله ގެ حضرة ގައިވާ ތަކެތި ހެޔޮވެގެންވެއެވެ.

(١٩٩) އަދި ހަމަކަށަވަރުން أهل كتاب ންގެތެރޭގައިވެސް - يعنى: ޔަހޫދީއިންގެ ތެރޭގައިވެސް - (އެބަހީ: يهودى ންނާއި نصارى އިންގެތެރޭގައިވެސް) ކަނޑައެޅިގެން الله އަށް އީމާންވާ މީހުން ވެއެވެ. އަދި ކަލޭގެފާނަށް (مؤمن ން)ނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށާއި އަދި އެމީހުންނަށް ބާވައިލެއްވުނު ތަކެއްޗަށް އީމާންވާ މީހުންވެއެވެ. އެމީހުން الله އަށް ބިރުވެތިވެ ކިޔަމަންތެރިވެ ހަޑުހުރިވެގެންވެއެވެ. އަދި ކުޑަ އަގަކަށް الله ގެ އާޔަތްތައް އެމީހުން ނުވިއްކައެވެ. (އެބަހީ ދުނިޔޭގެ ކުޑަ ފައިދާއަކަށްޓަކައި އެމީހުން އެނގިފައިވާ دين ގެ حكم އެމީހުން ބަދަލުކޮށް ނުހަދައެވެ.) އެމީހުން ދަންނާށެވެ! އެމީހުންގެ ربّ ގެ حضرة ގައި އެމީހުންނަށް އެމީހުންގެ ދަރުމަވެއެވެ. ثواب ހުއްޓެވެ. ހަމަކަށަވަރުން الله تعالى އީ ހިސާބުބެއްލެވުން އަވަސްވެގެންވާ ކަލާނގެއެވެ.

(٢٠٠) އޭ އީމާންވެގެންވާ މީސްތަކުންނޭވެ! ކަލޭމެން (الله އަށް ކިޔަމަންތެރިވުމުގައި) ކެތްތެރިވާށެވެ! އަދި ކަލޭމެން (ކަލޭމެންގެ عداوة ތެރިންގެ ކަންތަކާއިމެދުގައި) ކެތްތެރިކަމުގައި ދެމިތިބޭށެވެ! އަދި ކަލޭމެން (الله ގެ މަގުގައި ކުރިމަތިލާއިރު) އެކަކު އަނެކަކާއި އެކުވެރިވެ އެކަތިގަނޑަކަށްވާށެވެ. އަދި ކަލޭމެން الله އަށް تقوى ވެރިވާށެވެ! ބިރުވެތިވާށެވެ! އެއީ ކަލޭމެންނަށް ކާމިޔާބު ނަސީބު ލިބުމަށްޓަކައެވެ.